

JUSTITSMINISTERIET

Betænkning om videoafhøring af børn og unge i straffesager

Betænkning nr. 1554

Kronologisk fortegnelse over betænkninger

2010

- 1513 Betænkning om optagelse og protokollering af forklaringer i straffesager
- 1514 Betænkning om farlige hunde
- 1515 Betænkning om det videnskabetiske komitesystem i Danmark
- 1516 Betænkning om offentlige myndigheders offentliggørelse af kontrolresultater, afgørelser mv.
- 1517 Beretning om elektronisk aftaleindgåelse og handel
- 1518 Betænkning om ægtefælleskifte
- 1519 Betænkning om revision af dødsboskifteloven
- 1520 Betænkning om huseftersynsordningen
- 1521 Betænkning om insiderhandel
- 1522 Reform af den civile retspleje VI
- 1523 Betænkning om en fremtidig statsadvokatordning

2011

- 1524 Betænkning om revision af hundeloven
- 1525 Betænkning om konkurskarantæne
- 1526 Betænkning om tilhold, opholdsforbud og bortvisning
- 1527 Provstestillingen og provstiets funktion
- 1528 Betænkning om revision af reglerne om forkyndelse

2012

- 1529 Betænkning om PET og FE
- 1530 Reform af den civile retspleje VII
- 1531 Straffudmåling - samspillet mellem lovgiver og domstole
- 1532 Betænkning om indsamlinger
- 1533 Kommunale udgiftsbehov og andre udligningsspørgsmål
- 1534 Straffelovrådets betænkning om seksualforbrydelser
- 1535 Gennemførelse af direktivet om bekæmpelse af forsinket betaling i handelstransaktioner
- 1536 Aftaler om transport af gods helt eller delvist til søs (Rotterdam-reglerne)

2013

- 1537 Ministrenes særlige rådgivere - et serviceeftersyn
- 1538 Afsættelse af borgmesteren og forberedelse af byrådsmøder
- 1539 Mobilitet og fremkommelighed i hovedstaden
- 1540 Gennemførelse af direktivet om forbrugerrettigheder
- 1541 Rapport fra tværministeriel arbejdsgruppe om revision af de danske visumregler
- 1542 Betænkning fra udvalg om erhvervsmæssig befordring i personbiler
- 1543 Reform af den civile retspleje VIII: Syn og skøn

2014

- 1544 Folkekirkens styre
- 1545 Straffelovrådets betænkning om samfundstjeneste mv.
- 1546 Betænkning om inkorporering inden for menneskeretsområdet
- 1547 Betænkning om sagsomkostninger i straffesager
- 1548 Straffelovrådets udtalelse om de juridiske konsekvenser af en ophævelse af straffelovens § 140 om blasfemi
- 1549 Betænkning om afhøring af forurettede før tiltalte i straffesager

2015

- 1552 Ægtefællers økonomiske forhold

Betænkning
om
videoafhøring af børn og unge
i straffesager

Afgivet af
Justitsministeriets Strafferetsplejeudvalg

Betænkning om videoafhøring af børn og unge i straffesager
Betænkning nr. 1554/2015

Publikationen kan bestilles

via Justitsministeriets hjemmeside (www.justitsministeriet.dk)

eller hos

Rosendahls - Schultz Grafisk Distribution

Herstedvang 10

2620 Albertslund

Telefon: 43 22 73 00

Fax: 46 63 19 69

distribution@rosendahls.dk

ISBN: 978-87-92760-21-0

ISBN: 978-87-92760-24-1 (e-udgave)

Tryk: Rosendahls - Schultz Grafisk A/S

Pris: 100 kr. pr. bog inkl. moms

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1. Indledning.....	7
1. Strafferetsplejeudvalgets kommissorium	7
2. Strafferetsplejeudvalgets sammensætning	8
3. Strafferetsplejeudvalgets arbejde.....	9
3.1. Strafferetsplejeudvalgets hidtidige arbejde.....	9
3.2. Strafferetsplejeudvalgets nuværende arbejdsprogram	10
3.3. Strafferetsplejeudvalgets arbejde med denne betænkning.....	10
4. Resumé af Strafferetsplejeudvalgets overvejelser og forslag.....	10
 Kapitel 2. Tidligere praksis og tilblivelsen af de gældende regler	15
 Kapitel 3. Gældende ret	21
1. Indledning.....	21
2. Udgangspunktet om vidneførsel under hovedforhandlingen.....	21
3. Adgang til at anvende videoafhøringer som bevis	23
4. Videoafhøringsordningens anvendelsesområde	24
4.1. Aldersgrænse	24
4.2. Sagstyper.....	27
5. Beslutning om at foretage videoafhøring	28
6. Fremgangsmåden ved foretagelse videoafhøring	30
6.1. Hvem medvirker ved videoafhøring?	30
6.1.1. Politiet og anklagemyndigheden	30
6.1.2. Forsvarer	30
6.1.3. Bistandsadvokat	31
6.1.4. Repræsentant fra kommunen.....	33
6.1.5. Tryghedsskabende person	34
6.1.6. Andre medvirkende personer.	34
6.2. Forberedelse af videoafhøringen	35
6.3. Lokaler	36
6.4. Hvor opholder de medvirkende sig under videoafhøringen?.....	36
6.5. Vejledning om vidnefritagelse.....	37
6.6. Afhøringen af barnet.....	38
6.7. Den mistænktes gennemsyn af videooptagelsen	40
6.8. Genafhøring af barnet	41
7. Betydning af tilsidesættelse af forskrifter om fremgangsmåden for videoafhøring....	43
8. Indenretlig videoafhøring	44

9. Børnehusordningen.....	45
10. Afhøring (uden videooptagelse) af børn og unge hos politiet under efterforskningen.....	47
11. Afhøring under hovedforhandlingen af børn og unge, der ikke er videoafhørt	49
11.1. Indledning	49
11.2. Bistandsadvokat	49
11.3. Repræsentant fra kommunen	50
11.4. Særlig hensyntagen ved møde i retten	51
11.5. Dørlukning og afhøring uden tiltaltes tilstedeværelse	52
11.5.1. Dørlukning	52
11.5.2. Afhøring uden tiltaltes tilstedeværelse.....	52
11.5.3. Forhåndsafgørelse	53
11.6. Afhøring af børn under 15 år	54
11.7. Beslutning om ikke at bære dommerkappe.....	54
Kapitel 4. Danmarks internationale forpligtelser.....	57
1. Indledning.....	57
2. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention	58
3. Europarådets konvention om seksuelt misbrug af børn	65
4. FN's konvention om barnets rettigheder og protokollen om salg af børn, børneprostitution og børnepornografi	68
5. Rammeafgørelse om ofres stilling i forbindelse med straffesager mv.	69
6. Offerdirektivet	71
7. Direktivet om seksuelt misbrug af børn	74
8. Menneskehandelsdirektivet	76
Kapitel 5. Nordiske landes ret	79
1. Indledning.....	79
2. Norsk ret	79
2.1. Anvendelse af videoafhøringer som bevis.....	79
2.2. Fremgangsmåden ved foretagelse af videoafhøring	82
2.3. Vidnefritagelse af børn	87
3. Svensk ret	87
3.1. Anvendelse af videoafhøringer som bevis.....	87
3.2. Fremgangsmåden ved foretagelse af videoafhøring	89
4. Finsk ret	90
4.1. Anvendelse af videoafhøringer som bevis.....	90
4.2. Fremgangsmåden ved foretagelse af videoafhøring	92
5. Island	94

5.1. Anvendelse af videoafhøringer som bevis	94
5.2. Fremgangsmåden ved foretagelse af videoafhøring	95
Kapitel 6. Videoafhørernes uddannelse.....	97
Kapitel 7. Børn og unge og retssystemet	101
1. Indledning.....	101
2. Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgrebs undersøgelse.....	101
3. Resumé af møde med Børnerådets ekspertgruppe	109
4. Aktuell forskning i spørgsmålet om flere afhøringer eller genafhøringer af børn	111
Kapitel 8. Statistik	115
1. Indledning.....	115
2. Justitsministeriets Forskningsenheds undersøgelse fra 2005	115
3. Antal forurettede i 2013 i forskellige aldersgrupper	117
4. Sager i børnehuse.....	118
Kapitel 9. Strafferetsplejeudvalgets generelle overvejelser	121
1. Indledning.....	121
2. Baggrunden for ordningens nuværende anvendelsesområde	121
3. Hensynet til bevisumiddelbarhed	123
4. Hensynet til tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar.....	124
5. Hensynet til at beskytte barnet eller den unge	125
6. Hensynet til at sikre hukommelsen og undgå påvirkning.....	128
7. Hensynet til at opnå en uforbeholden og detaljeret forklaring	128
8. International udvikling og andre landes videoafhøringsordninger	129
9. Samlet vurdering	131
Kapitel 10. Strafferetsplejeudvalgets forslag til model	135
1. Indledning.....	135
2. Udvidelse af videoafhøringsordningens anvendelsesområde.....	136
2.1. Indledning	136
2.2. Børn under 13 år	137
2.3. Børn i alderen 13-14 år i sager om seksualforbrydelser eller familievold.....	137
2.4. Øvrige børn og unge under 18 år	142
2.5. Voksne med en alvorlig psykisk lidelse eller væsentlig funktionsnedsættelse	147
2.6. Hvornår skal betingelserne være opfyldt?	147
3. Vidnefritagelse af videoafhørte personer	148
4. Afklaring af om videoafhøringen kan anvendes som bevis	150

4.1. Hurtig indbringelse for retten ved indsigelser.....	150
4.2. Adgang for vidner til at indbringe spørgsmålet om videoafhøring for retten? .	152
5. Anvendelse af videoafhøringer som bevis	153
6. Afhøring af videoafhørte personer i retten	154
7. Forholdet til Danmarks internationale forpligtelser mv.	155
Kapitel 11. Strafferetsplejeudvalgets øvrige anbefalinger	159
1. Indledning.....	159
2. Gennemførelse af videoafhøring	159
2.1. Vejledning om vidnefritagelse	159
2.2. Fremgangsmåden når forældrene modsætter sig videoafhøring	160
2.3. Videoafhøring over flere omgange.....	162
2.4. Tidspunktet for videoafhøring.....	163
3. Retssystemets behandling af børn og unge, der ikke videoafhøres	164
3.1. Sagsbehandlingstiden.....	164
3.2. Politiafhøringen	164
3.3. Bistandsadvokaten.....	166
3.4. Forhåndsafgørelse og underretning om behov for særlig hensyntagen	167
3.5. Afhøringen i retten.....	168
Kapitel 12. Lovudkast med bemærkninger.....	171
1. Lovudkast	171
2. Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser	173
 Bilag 1. Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgrebs notat om børns oplevelse af at vidne i retssager vedrørende seksuelle overgreb	 189
 Bilag 2. Cand.psych.aut. og specialist i klinisk børnepsykologi Christine Vinums notat vedrørende den aktuelle forskning i spørgsmålet om flere afhøringer eller gen- afhøringer af børn i straffesager	 199

Kapitel 1

Indledning

1. Strafferetsplejeudvalgets kommissorium

Strafferetsplejeudvalgets kommissorium af 3. april 2014 om udvidet brug af videoafhøring af børn har følgende ordlyd:

”1. Børn har ligesom voksne som udgangspunkt pligt til at afgive forklaring som vidner i straffesager. Afhøring af børn adskiller sig imidlertid væsentligt fra afhøring af voksne. Retsplejeloven indeholder i overensstemmelse hermed særlige regler om børns afgivelse af forklaring i straffesager. Retsplejeloven giver således mulighed for i visse tilfælde at foretage såkaldt videoafhøring af børn, jf. §§ 731 a, 745 e og 872. Videoafhøring indebærer, at barnet – i stedet for at afgive forklaring umiddelbart for retten – afgiver forklaring til politiet, der optager forklaringen på video med henblik på forevisning af optagelsen under hovedforhandlingen i straffesagen. Denne fremgangsmåde anvendes for at skåne barnet og af hensyn til at opnå en så uforbeholden og detaljeret forklaring fra barnet som muligt.

Anvendelse af videoafhøring af børn som bevis under hovedforhandlingen udgør en fravigelse af det almindelige princip om, at bevisførelsen i straffesager skal ske umiddelbart for den dømmende ret. Aldersgrænsen for anvendelsen af videoafhøring blev derfor i sin tid fastsat til 12 år eller derunder, dog således at særlige omstændigheder, herunder barnets udvikling og psykiske tilstand, kan bevirke, at der foretages videoafhøring af også ældre børn.

Kerneområdet for anvendelse af videoafhøringer er sager om seksuelle overgreb mod børn, men der kan også være andre typer af sager, herunder drabs- og voldssager, hvor der efter omstændighederne kan være et tilsvarende behov for, at vidneafhøringen af et barn optages på video og forevises som bevis under hovedforhandlingen.

De ovennævnte regler blev indsat i retsplejeloven i 2003 og bygger på betænkning nr. 1420/2002 om gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn.

2. Spørgsmålet om, hvorvidt aldersgrænsen for anvendelse af videoafhøring af børn bør være højere end den nuværende grænse på som udgangspunkt 12 år eller derunder, har i den senere tid givet anledning til debat.

Justitsministeriet finder bl.a. på den baggrund, at det bør overvejes nærmere, om brugen af videoafhøring af børn bør udvides, herunder ved at forhøje aldersgrænsen.

Spørgsmålet giver imidlertid anledning til nærmere overvejelser, herunder afvejning af en række forskellige hensyn over for hinanden.

På den ene side skal der således tages højde for det førnævnte princip om bevisumiddelbarhed, herunder af hensyn til den tiltalte i sagen. På den anden side bør der inden for det retssikkerhedsmæssigt forsvarlige også lægges vægt på, at barnets afgivelse af forklaring sker på en sådan måde, at barnet belastes mindst muligt. Endvidere må der lægges vægt på, at forklaringen afgives på den måde, som giver de bedste muligheder for at opnå en detaljeret og uforbeholden forklaring fra barnet. Forholdet til Danmarks internationale forpligtelser, herunder Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, skal også overvejes.

3. Strafferetsplejeudvalget anmodes på denne baggrund om at overveje, om brugen af videoafhøring af børn bør udvides, og om i givet fald at udarbejde en model for en sådan udvidelse.

Strafferetsplejeudvalget anmodes under alle omstændigheder om at udarbejde en model, der indebærer en forhøjelse af aldersgrænsen for anvendelse af videoafhøring af børn.

Strafferetsplejeudvalget anmodes herudover om i relevant omfang at udarbejde udkast til lovforslag.

Med henblik på behandling af dette kommissorium beskikkes der følgende yderligere ad hoc-medlemmer af Strafferetsplejeudvalget:

- 1 medlem udpeget efter indstilling fra Dansk Psykolog Forening
- 1 medlem udpeget efter indstilling fra Foreningen af Speciallæger”.

2. Strafferetsplejeudvalgets sammensætning

Strafferetsplejeudvalget havde ved afgivelsen af denne betænkning følgende sammensætning:

- Landsdommer Anne Louise Bormann (formand)
- Politidirektør Elsemette Cassøe
- Retsassessor Peter Roesen
- Dommer Ole Høyer
- Senioranklager Jens Ingerslev Olsen

- Advokat Jakob Lund Poulsen
- Advokat Hanne Rahbæk
- Statsadvokat Jens Røn
- Professor, dr.jur. Eva Smith
- Kontorchef Christian Hesthaven

Strafferetsplejeudvalget havde herudover følgende ad hoc-medlemmer beskikket med henblik på behandling af kommissoriet om udvidet brug af videoafhøring af børn:

- Cand.psych.aut. og specialist i klinisk børnepsykologi Christine Vinum (beskikket efter indstilling fra Dansk Psykolog Forening)
- Kommunallæge Claus Malta Nielsen (beskikket efter indstilling fra Foreningen af Speciallæger)

Som sekretær for Strafferetsplejeudvalget under arbejdet med denne betænkning har fungeret fuldmægtig Morten Holland Heide.

3. Strafferetsplejeudvalgets arbejde

3.1. Strafferetsplejeudvalgets hidtidige arbejde

Strafferetsplejeudvalget blev nedsat den 16. januar 1968 med den opgave at gennemgå og fremkomme med forslag til revision af retsplejelovens dagældende regler i lovens fjerde bogs andet og tredje afsnit om den del af straffeprocessen, der også betegnes efterforskningsstadiet, herunder de såkaldte straffeprocessuelle tvangsmidler. Gennem årene har udvalget fået en række yderligere opgaver.

Strafferetsplejeudvalget har i den forbindelse afgivet en lang række betænkninger. Senest har udvalget afgivet betænkning nr. 1549/2014 om afhøring af forurettede før tiltalte i straffesager.

Om Strafferetsplejeudvalgets hidtidige arbejde henvises der i øvrigt til betænkning nr. 1549/2014 om afhøring af forurettede før tiltalte i straffesager, side 8-10.

3.2. Strafferetsplejeudvalgets nuværende arbejdsprogram

Strafferetsplejeudvalget har for tiden ikke andre opgaver end den opgave, der afsluttes med afgivelsen af denne betænkning.

3.3. Strafferetsplejeudvalgets arbejde med denne betænkning

Strafferetsplejeudvalget har som led i arbejdet med kommissoriet om udvidet brug af videoafhøring af børn holdt i alt 6 møder.

På et møde den 2. oktober 2014 havde Strafferetsplejeudvalget besøg af to psykologer fra Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgreb, der sammen med Børnerådet gennemfører en undersøgelse af børns oplevelse af at vidne i retssager vedrørende seksuelle overgreb. På mødet deltog endvidere repræsentanter fra Børnerådet og en såkaldt ekspertgruppe, som rådet har etableret, og som består af piger/kvinder, der har været udsat for seksuelle overgreb, men var fyldt 13 år og dermed for gamle til at blive videoafhørt. Der henvises nærmere til kapitel 7, afsnit 2 og 3.

På et møde den 31. oktober 2014 besøgte Strafferetsplejeudvalget Børnehus Hovedstaden. Her havde udvalget bl.a. lejlighed til at se børnehusets faciliteter samt møde børnehusets faste personale og videoafhørere fra de politikredse, der benytter børnehuset til at foretage videoafhøringer.

4. Resumé af Strafferetsplejeudvalgets overvejelser og forslag

Videoafhøring indebærer, at et vidne under efterforskningen af en straffesag afgiver en forklaring, der optages på video og forevises som bevis i retten under hovedforhandlingen i stedet for, at vidnet skal møde personligt i retten og afhøres der.

Videoafhøring foretages hurtigst muligt efter politianmeldelsen i trygge rammer som udgangspunkt i et af de såkaldte børnehuse, hvor afhøringen foretages af en særligt uddannet videoafhører (uddannelsen er beskrevet i *kapitel 6*).

I dag kan videoafhøringsordningen kun benyttes ved afhøring af børn under 13 år, dog således at særlige omstændigheder, herunder barnets udvikling og psykiske tilstand, kan bevirke, at der foretages videoafhøring af også ældre børn og unge. Børn og unge, der ikke videoafhøres, bliver ligesom voksne som udgangspunkt afhørt af politiet under efterforskningen og senere i retten under hovedforhandlingen.

De gældende regler om afhøring af børn og unge samt praksis før indførelsen af retsplejelovens regler om videoafhøring af børn i 2003 er beskrevet i *kapitel 2-3*.

Der findes et stort antal internationale retsakter af betydning for spørgsmålet om videoafhøring af børn og unge i straffesager. I *kapitel 4* er de væsentligste af disse omtalt. Der har siden indførelsen af retsplejelovens bestemmelser om videoafhøring af børn både i EU- og Europarådsregi været en udvikling, der peger i retning af udvidet brug af videoafhøring af børn og unge i straffesager.

Aldersgrænsen for de øvrige nordiske landes videoafhøringsordninger er endvidere højere end for den danske ordning. Disse landes ordninger er beskrevet i *kapitel 5*.

Strafferetsplejeudvalget har på et møde hørt seks piger/kvinder, der har været udsat for seksuelle overgreb, men var fyldt 13 år og dermed for gamle til at blive videoafhørt, fortælle om deres oplevelse af mødet med retssystemet. På mødet hørte udvalget også om de foreløbige resultater af Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgrebs undersøgelse af børns oplevelse af at vidne i sager om seksuelle overgreb. I *kapitel 7* er der redegjort nærmere herfor.

Kapitel 8 indeholder statistiske oplysninger om brugen af videoafhøring efter de gældende regler samt oplysninger af betydning for overvejelserne om at udvide ordningens anvendelsesområde.

I *kapitel 9* er der redegjort for Strafferetsplejeudvalgets overvejelser om, hvorvidt videoafhøringsordningens anvendelsesområde bør udvides.

Der må efter udvalgets opfattelse lægges stor vægt på, at børn og unge, der formodes at have været udsat for eller overværet en alvorlig forbrydelse, behandles

skånsomt af retssystemet, og at der ikke lægges unødvendige hindringer i vejen for, at barnet eller den unge kan komme sig over hændelsen og modtage den fornødne psykologiske behandling mv. Videoafhøringsordningen er egnet til at varetage disse hensyn til barnet eller den unge.

Videoafhøring udgør imidlertid en fravigelse af det grundlæggende princip i dansk strafferetspleje om bevisumiddelbarhed, som indebærer, at vidneførsel bør finde sted umiddelbart for den dømmende ret og under hovedforhandlingen, idet dette giver retten det bedst mulige grundlag for at bedømme vidneforklaringerne og dermed for at træffe en korrekt afgørelse.

Videoafhøring giver endvidere ikke forsvareren de samme muligheder for afhøring af et vidne som ved afhøring under hovedforhandlingen, hvilket kan forringe tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar.

Det må ved afvejningen af disse modsatrettede hensyn indgå, at videoafhøring, der foretages af en særligt uddannet videoafhører i børne- og ungevenlige omgivelser hurtigt efter politianmeldelsen, i visse tilfælde kan være bedre egnet til at opnå en uforbeholden og detaljeret forklaring fra barnet eller den unge end ved afhøring i retten under hovedforhandlingen. Dette gælder navnlig ved afhøring af yngre børn.

Herudover må ressourcemæssige hensyn spille en rolle, idet en udvidelse af videoafhøringsordningens anvendelsesområde vil forøge ressourceforbruget for straffesagens aktører mv.

Samlet set finder Strafferetsplejeudvalget, at der er grundlag for at udvide anvendelsesområdet for videoafhøringsordningen. En udvidelse af ordningen bør dog under hensyn til princippet om bevisumiddelbarhed og tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar begrænses til de tilfælde, hvor hensynet til at beskytte barnet eller den unge er særligt tungtvejende.

Strafferetsplejeudvalgets forslag til, hvordan videoafhøringsordningen nærmere kan udvides, findes i *kapitel 10*. Udvalget foreslår, at der i en række tilfælde, hvor der typisk er et særligt tungtvejende hensyn til at beskytte børn i straffesager, altid skal kunne foretages videoafhøring. Det foreslås således, at den gæl-

dende adgang til at videoafhøre børn under 13 år videreføres, og at der altid skal kunne foretages videoafhøring af børn i alderen 13-14 år i sager om seksualforbrydelser eller vold begået inden for familien (familievold).

Øvrige børn og unge under 18 år kan efter den foreslåede ordning videoafhøres, hvis særlige omstændigheder taler herfor. Om dette er tilfældet, vil bero på en konkret vurdering af overtrædelsens art, omstændighederne ved forbrydelsen og barnets eller den unges personlige forhold, herunder alder og psykiske udvikling og tilstand.

Børn i alderen 13-14 år i andre sager end sager om seksualforbrydelser og familievold vil herefter kunne videoafhøres, hvis der efter en konkret vurdering er et ligeså tungtvejende behov for at beskytte barnet som i disse sager.

Derimod bør unge i alderen 15-17 år efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse som det helt klare udgangspunkt afgive forklaring i retten og således ikke videoafhøres med henblik på, at afhøringen afspilles i retten. Der vil således ved den konkrete vurdering skulle væsentligt mere til for at videoafhøre unge i denne aldersgruppe.

Det er ofte af meget væsentlig betydning for børn og unge, der er blevet videoafhørt under sagens efterforskning, at de kan regne med, at sagen dermed er afsluttet for deres vedkommende, da dette giver dem mulighed for at lægge hændelserne bag sig og giver bedre vilkår for en eventuel psykologisk behandling mv.

Strafferetsplejeudvalget foreslår derfor, at der indføres en bestemmelse om, at børn og unge, der er blevet videoafhørt under efterforskningen, som det helt klare udgangspunkt ikke har pligt til at afgive forklaring i retten under hovedforhandlingen, hvis betingelserne for videoafhøring var opfyldt på tidspunktet for afhøringen, samt at der indføres en procedure, som sikrer hurtig afklaring af, om betingelserne er til stede.

I *kapitel 11* kommer Strafferetsplejeudvalget herudover med en række anbefalinger til, hvordan retssystemets behandling af børn og unge i sager om seksualforbrydelser, alvorlig personfarlig kriminalitet eller lignende kan forbedres i tilfælde, hvor der ikke foretages videoafhøring af den pågældende.

Kapitel 12 indeholder et lovudkast, der gennemfører de foreslåede ændringer af videoafhøringsordningen.

København, marts 2015

Anne Louise Bormann (formand)	Elsemette Cassøe
Peter Roesen	Ole Høyer
Jens Ingerslev Olsen	Jakob Lund Poulsen
Hanne Rahbæk	Jens Røn
Eva Smith	Christian Hesthaven
Christine Vinum	Claus Malta Nielsen
	Morten Holland Heide

Kapitel 2

Tidligere praksis og tilblivelsen af de gældende regler

Vidner bliver sædvanligvis afhørt af politiet under straffesagens efterforskning og senere i retten under hovedforhandlingen (tidligere kaldet domsforhandlingen), hvis anklagemyndigheden rejser tiltale, og anklagemyndigheden eller forvareren ønsker den pågældende ført som vidne.

Politiet har imidlertid ved afhøring af børn i en længere periode anvendt fremgangsmåder, hvor barnets forklaring under sagens efterforskning lyd- eller videooptages med henblik på afspilning af optagelsen under hovedforhandlingen.

Indledningsvis var der tale om anvendelse af lydoptagelse, jf. herved betænkning nr. 622/1971 om efterforskning i straffesager mv., side 20, hvor følgende fremgår:

”I København optages forklaringer af børn under 12 år i sædelighedssager på bånd, hvis forbrydelsen er af en vis grovhed og en formodet gerningsmand er fundet. Afhøringen finder sted i et særligt indrettet lokale, som oftest ved en kvindelig kriminalbetjent. Der foretages 40-50 sådanne båndoptagelser om året. I ca. 15 tilfælde årligt benyttes båndet til afspilning i retten, således at barnet ikke behøver at forklare påny, men kun er til stede i retten og kan besvare supplerende eller neutrale spørgsmål.

I en del større provinsbyer anvendes tilsvarende praksis. Andre steder lader man barnet afgive en forklaring snarest i retten, hvor den protokolleres eller optages på bånd. Afhøringen kan i så fald ske på dommerens kontor i stedet for i retslokalet.”

I sidste halvdel af 1980'erne begyndte politiet at optage barnets forklaring under sagens efterforskning på video med henblik på forevisning af videooptagelsen som bevis under en eventuel hovedforhandling. I de følgende år blev denne fremgangsmåde udbredt og udbygget. Hvor videooptagelsen blev dokumenteret under hovedforhandlingen, trådte den ofte i stedet for en direkte afhøring af barnet under sagens behandling i retten.

Formålet med sådanne videoafhøringer var dels at sikre barnets forklaring så hurtigt som muligt, dels at begrænse antallet af gange, hvor barnet skulle afgive forklaring, og herunder skåne barnet for at blive afhørt i retten.

Retsplejeloven indeholdt på dette tidspunkt ikke udtrykkelige regler om adgangen til at anvende videoafhøringer af børn som bevis under hovedforhandlingen. Efter den praksis, der udviklede sig, blev videoafhøringer imidlertid tilladt anvendt som bevis under hovedforhandlingen efter rettens konkrete tilladelse i medfør af den dagældende retsplejelovs § 877, stk. 3, hvorefter dokumenter og aktstykker, som indeholder erklæringer eller vidnesbyrd, kunne benyttes som bevismidler, når retten undtagelsesvis gav tilladelse hertil (nu retsplejelovens § 872, stk. 4). Anvendelse af videoafhøringer som bevis under hovedforhandlingen krævede således rettens godkendelse i hvert enkelt tilfælde.

Der henvises til betænkning nr. 1420/2002 om gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn (herefter ”betænkning nr. 1420/2002”), side 20-21, og J.O. Skov-Madsen, ”Videooptagelser af børns forklaringer i straffesager”, trykt i UfR 1993 B, side 12.

I 1992 blev der nedsat en arbejdsgruppe med repræsentanter fra politiet og anklagemyndigheden samt en speciallæge i børnesygdomme, der skulle samle og vurdere de erfaringer, som politiet og anklagemyndigheden på daværende tidspunkt havde gjort sig med brug af videoafhøring af børn i sædelighedssager.

Arbejdsgruppen afgav i maj 1995 en beretning, der bl.a. indeholder en beskrivelse af politiets og anklagemyndighedens fremgangsmåde ved videoafhøring af børn og praksis om adgangen til at anvende videoafhøringer som bevis under hovedforhandlingen samt en række anbefalinger (beretningen er medtaget som bilag 1 til betænkning nr. 1420/2002).

Om fremgangsmåden ved politiets foretagelse af videoafhøring fremgår bl.a. følgende af beretningen (side 8):

”Efter fast praksis opholder der sig som udgangspunkt tre personer i selve afhøringslokalet, nemlig barnet, der skal afhøres, afhøreren og bisidderen fra socialforvaltningen.

Antallet kan øges til fire, hvis der er behov for tolkebistand, eller barnet på grund af sin alder ikke kan medvirke ved afhøringen, uden at der er en for barnet tryghedsskabende person til stede. Dette kan være den såkaldte ”neutrale” forælder, såfremt denne ikke kan forventes at skulle afgive vidneforklaring i sagen.

I et nabolokale opholder sig anklager og en så vidt muligt beskikket forsvarer. De har mulighed for på en monitor at følge afhøringen. Der bør i rummet ikke befinde sig personer, som kan forventes at skulle afgive vidneforklaring. Hvis en nærtstående person følger barnet til afhøringen, bør den pågældende anvises et andet opholdsrum under afhøringen end monitorrummet.

Den mistænkte eller sigtede har ikke krav på at overvære afhøringen.”

Ifølge beretningens side 9 var forsvarerens tilstedeværelse en nødvendig betingelse for rettens tilladelse til at anvende videoafhøringen som bevis under en eventuel senere hovedforhandling. Forsvareren havde adgang til at stille spørgsmål til barnet gennem politiet.

Der var på dette tidspunkt kun hjemmel til at beskikke en forsvarer for en person, der var sigtet i sagen. Hvis der ikke kunne beskikkes en forsvarer, tilkaldte politiet i stedet en advokat fra kredsen af beneficerede advokater til at overvære videoafhøringen af barnet.

Den sigtede skulle efter afhøringen have adgang til at gennemse videooptagelsen sammen med sin forsvarer med henblik på bl.a. at få bragt på det rene, om afhøringen gav anledning til at stille yderligere spørgsmål til barnet af væsentlig betydning for sagen, jf. beretningens side 16.

Adgangen til at anvende videoafhøringer som bevis under hovedforhandlingen er i beretningen beskrevet således (side 3-4):

”Barnets alder indgår som en væsentlig faktor ved rettens stillingtagen til, om videooptagelsen kan benyttes som bevis. En tilladelse til dokumentation må ske i medfør af retsplejelovens § 877, stk. 3, der alene tillader undtagelsesvis dokumentation. Da retsplejeloven ikke indeholder særskilte regler om videooptagelser, må aldersspørgsmålet afgøres efter en konkret vurdering i hver enkelt sag. Rettens tilladelse kan efter hidtidig praksis næppe forventes, hvis den afhørte er ældre end omkring 12 år.

Men aldersgrænsen må antages at kunne ligge højere, hvis den afhørte er udviklingshæmmet eller i særlig grad traumatiseret på grund af forbrydelsens grovhed eller karakter. Ved mistanke herom må politiet indhente en specialisterklæring.”

Rettens tilladelse til at anvende en videoafhøring som bevis under hovedforhandlingen blev af praktiske grunde søgt indhentet i et forberedende retsmøde, jf. beretningens side 11.

Herudover indeholder beretningen en række anbefalinger vedrørende bl.a. afhøringen af barnet og indretning af lokaler samt nogle forslag til lovændringer, der dog ikke på daværende tidspunkt blev gennemført.

Beretningen dannede i perioden efter dens afgivelse i 1995 grundlag for politiets og anklagemyndighedens brug af videoafhøring af børn i sædelighedssager, jf. betænkning nr. 1420/2002, side 21.

I beretningen blev det som nævnt lagt til grund, at den mistænkte/sigtede ikke havde adgang til at overvære videoafhøringen af barnet. I foråret 2000 blev dette spørgsmål forelagt for Højesteret, der bl.a. udtalte følgende (UfR 2000, side 1326):

”Den fulgte praksis med hensyn til videooptagelse af politiets afhøringer af børn i sædelighedssager har til formål dels at sikre bevis så hurtigt som muligt, dels at skåne børnene for afhøringer i retten. Den omstændighed, at videooptagelsen under en eventuel [hovedforhandling] skal anvendes som bevis og således skal træde i stedet for en afhøring af barnet i retten, taler for, at videoafhøringerne i videst muligt omfang sker under iagttagelse af retssikkerhedsmæssige garantier svarende til dem, der gælder ved indenretlige afhøringer. En adgang for den mistænkte eller sigtede til at være til stede i et andet lokale (monitorrytmet) og derfra via tv-skærm overvære afhøringen vil tilgodese et retssikkerhedsmæssigt hensyn, idet det herved kan sikres, at forvareren er i stand til – gennem den afhørende kriminalassistent – at stille relevante supplerende spørgsmål. Herved vil man samtidig – også i barnets interesse – kunne mindske behovet for genafhøring. Der er ikke af anklagemyndigheden anført væsentlige hensyn, som taler imod, at der i almindelighed gives den mistænkte eller sigtede adgang til at være til stede i monitorrummet under afhøringen af barnet. Uanset ordlyden af og forarbejderne til retsplejelovens § 745, stk. 3, finder Højesteret herefter, at den mistænkte eller sigtede som udgangspunkt bør have en sådan adgang til at følge afhøringen.

Da der ikke er oplyst omstændigheder, som kan begrunde, at udgangspunktet bør fraviges i den foreliggende sag, tiltræder Højesteret tillige, at det tillades de indkærede at være til stede i et monitorrum under videoafhøring af børnene.”

Rigsadvokaten udsendte bl.a. på den baggrund en række Rigsadvokaten Informerer (nr. 6/2000, nr. 15/2000 og nr. 23/2000), der supplerede og på nogle punkter ændrede anbefalingerne i beretningen fra 1995.

Ved Rigsadvokatens Meddelelse nr. 4/2001 om videoafhøring af børn i sædelighedssager blev de på dette tidspunkt gældende retningslinjer for videoafhøring af børn sammenskrevet (meddelelsen er medtaget som bilag 4 til betænkning nr. 1420/2002).

Om adgangen til at anvende videoafhøringer som bevis i retten fremgår bl.a. følgende af rigsadvokatmeddelelsen:

”Barnets alder indgår som en væsentlig faktor ved rettens stillingtagen til, om videooptagelsen kan benyttes som bevis. Efter hidtidig praksis kan rettens tilladelse efter § 877, stk. 3, næppe forventes i tilfælde, hvor det afhørte barn er ældre end omkring 12 år.

Det må dog antages, at videoafhøring efter omstændighederne også vil kunne tillades anvendt som bevis i retten, f.eks. hvis der er tale om et lidt ældre barn, som er sent udviklet eller mentalt handicappet, eller hvis barnet i særlig grad er traumatiseret på grund af forbrydelsens grovhed eller karakter.”

I juni 2002 blev betænkning nr. 1420/2002 afgivet af Justitsministeriets arbejdsgruppe om gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn. Arbejdsgruppen havde til opgave at gennemgå og vurdere de spørgsmål, som gennemførelsen af straffesager om seksuelt misbrug af børn giver anledning til, herunder navnlig de spørgsmål der knytter sig til afhøring af børn.

Arbejdsgruppen fandt, at der som hidtil burde anvendes en fremgangsmåde, hvor politiets afhøring af børn i sager om seksuelt misbrug af børn optages på video og anvendes som bevis i retten. Fremgangsmåden burde ifølge arbejdsgruppen i overensstemmelse med hidtidig praksis efter omstændighederne også kunne anvendes ved afhøring af børn i andre sagstyper som f.eks. drabs- og voldssager.

Arbejdsgruppen tilsluttede sig endvidere den hidtil fulgte praksis, hvorefter der som udgangspunkt blev anvendt videoafhøring, når barnet var 12 år eller derunder.

I den forbindelse foreslog arbejdsgruppen, at der blev etableret klar lovhjemmel til, at videoafhøringer kunne benyttes som bevis under hovedforhandlingen, og at der af retssikkerhedsmæssige hensyn blev opstillet nærmere betingelser for gennemførelse af videoafhøring.

Arbejdsgruppen foreslog således, at der blev indført en bestemmelse om beskikkelse af forsvarer for den mistænkte/sigtede/ukendte gerningsmand før gennemførelse af videoafhøring, og at forsvareren skulle have pligt til at overvære videoafhøringen. Arbejdsgruppens flertal foreslog herudover, at den mistænkte/sigtede ikke skulle have adgang til at overvære afhøringen. Arbejdsgruppen foreslog i den forbindelse, at den pågældende efterfølgende skulle have adgang til at gennemse videooptagelsen af afhøringen og til at anmode om genafhøring af barnet.

Der henvises til betænkning nr. 1420/2002, side 93-95, 100-102 og 113-131.

Herudover kom arbejdsgruppen med en række anbefalinger vedrørende gennemførelse af videoafhøring.

Forslagene i betænkning nr. 1420/2002 blev gennemført ved lov nr. 228 af 2. april 2003 om ændring af straffeloven, adoptionsloven og retsplejeloven (Børnepornografi, seksuel udnyttelse af børn, salg af børn og gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn mv.).

Disse regler er fortsat gældende og er nærmere beskrevet i kapitel 3 om gældende ret.

Kapitel 3

Gældende ret

1. Indledning

I dansk strafferetspleje sker vidneførsel som udgangspunkt under selve hovedforhandlingen. Dette udgangspunkt er nærmere beskrevet i afsnit 2.

Udgangspunktet er bl.a. fraveget ved adgangen til at anvende videoafhøringer af børn som bevis under hovedforhandlingen. Denne adgang og den fremgangsmåde, der følges ved foretagelse af videoafhøring, er beskrevet i afsnit 3-8. I afsnit 9 er ordningen med såkaldte børnehuse, hvor videoafhøring som udgangspunkt foretages, beskrevet.

Børn og unge, der ikke er omfattet af videoafhøringsordningen, afhøres som udgangspunkt ligesom voksne først af politiet under efterforskningen og derefter i retten under hovedforhandlingen, hvis der rejses tiltale, og anklagemyndigheden eller forsvareren ønsker den pågældende ført som vidne. I afsnit 10 og 11 er de forholdsregler, der i den forbindelse kan tages for at beskytte barnet eller den unge, beskrevet.

2. Udgangspunktet om vidneførsel under hovedforhandlingen

2.1. Dansk strafferetspleje bygger på et grundlæggende princip om såkaldt bevisumiddelbarhed. Heri ligger, at bevisførelsen i en straffesag som udgangspunkt bør ske umiddelbart for den dømmende ret og under hovedforhandlingen.

Princippet er med hensyn til vidneforklaringer fastslået i retsplejelovens § 174, stk. 1, 1. pkt., hvorefter vidneforklaring afgives for den ret, ved hvilken sagen behandles. Retten kan dog ifølge § 174, stk. 1, 2. pkt., beslutte, at vidneforklaringen i stedet skal afgives for den byret, hvor det findes mest hensigtsmæssigt.

Begrundelsen for princippet om bevisumiddelbarhed er navnlig en antagelse om, at retten bedst danner sig det rette indtryk af sagens sammenhæng, hvis beviserne

føres umiddelbart for den dømmende ret, så dommere og lægdommere selv har lejlighed til at se og høre vidnerne mv. og stille de spørgsmål, som forklaringerne måtte give anledning til, jf. herved Eva Smith m.fl., Straffeprocessen, 2. udgave (2008), side 610.

Ved at afhøre vidner under hovedforhandlingen sikres det endvidere, at tiltaltes forsvarer har mulighed for at stille spørgsmål til vidnet, jf. retsplejelovens § 183, stk. 1, og Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 3, litra d, jf. stk. 1. Der henvises for så vidt angår Den Europæiske Menneskerettighedskonvention i øvrigt til kapitel 4, afsnit 2.

Vidnet skal normalt møde personligt i retslokalet. Dog kan retten ifølge retsplejelovens § 174, stk. 2, 1. pkt., bestemme, at vidnet skal afgive forklaring ved anvendelse af telekommunikation med billede, hvis det findes hensigtsmæssigt og forsvarligt. Retten kan endvidere bestemme, at vidnet skal afgive forklaring ved anvendelse af telekommunikation uden billede, hvis det vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder, at forklaringen afgives i retten eller ved anvendelse af telekommunikation med billede, og afgivelse af forklaring ved anvendelse af telekommunikation uden billede findes forsvarlig, jf. § 174, stk. 3, 1. pkt.

2.2. Det er således udgangspunktet, at de vidner, som anklagemyndigheden eller forsvareren ønsker at føre i straffesager, afgiver forklaring under selve hovedforhandlingen ved personligt fremmøde. Retsplejeloven giver imidlertid i et vist omfang adgang til, at en forklaring fra et vidne, der er afgivet under sagens efterforskning, kan anvendes som bevis under hovedforhandlingen, jf. nærmere nedenfor.

Retsplejelovens § 747 vedrører såkaldt anticiperet bevisførelse. Ifølge bestemmelsen afholdes der efter anmodning bl.a. retsmøde, når det er påkrævet for at sikre bevis, som det ellers må befrygtes vil gå tabt, som ikke uden væsentlig ulempe eller forsinkelse vil kunne føres for den dømmende ret, eller som må antages at være af betydning for efterforskningen eller af hensyn til en offentlig interesse.

Det bemærkes i den forbindelse, at retten ifølge retsplejelovens § 186, stk. 3, der dog endnu ikke er sat i kraft, kan bestemme, at der skal ske billed- eller lydoptagelse af en vidneforklaring, herunder en forklaring der afgives før hovedforhandlingen. En sådan optagelse af en forklaring, der er afgivet før hovedforhandlingen, kan ifølge bestemmelsens forarbejder anvendes som bevis i samme omfang som indførsler i retsbøgerne vedrørende sådanne forklaringer, jf. herom nedenfor. Der henvises til bemærkningerne til § 1, nr. 67, i lovforslag nr. L 168 (folketingsåret 2005-06).

Efter retsplejelovens § 871, stk. 2, nr. 3, kan bl.a. tilførsler til retsbøger om forklaringer, som vidner har afgivet, benyttes som bevismidler under hovedforhandlingen, når disse personer enten er døde eller af anden grund ikke kan afhøres på ny eller de i medfør af § 174 er afhørt ved en anden ret end den, der nu behandler sagen, eller de er afhørt, uden at tiltalte har været til stede, jf. § 855, stk. 2, eller når den nu afgivne forklaring afviger fra den tidligere, eller når et vidne nægter at afgive forklaring og tvangsmidler efter § 178 ikke bør anvendes eller forgæves er anvendt.

Efter retsplejeloven § 871, stk. 4, kan retten også uden for de ovennævnte tilfælde undtagelsesvis tillade, at dokumenter, som indeholder erklæringer eller vidnesbyrd, benyttes som bevismidler. Bestemmelsen omfatter f.eks. politirapporter om afhøring af vidner under efterforskningen.

Under ankesager ved landsretten kan tilførsler til retsbøger om forklaringer afgivet af vidner under byretsbehandlingen ud over i de tilfælde, der er nævnt i retsplejelovens § 871, anvendes som bevismiddel, hvis ingen af parterne inden hovedforhandlingen har anmodet om ny afhøring, jf. § 923.

Retsplejelovens § 872 indeholder herudover en særlig bestemmelse om adgang til at anvende en videoafhøring af et barn, som politiet har foretaget under sagens efterforskning, som bevis under hovedforhandlingen (se afsnit 3 nedenfor).

3. Adgang til at anvende videoafhøringer som bevis

Efter retsplejelovens § 872 kan politiets afhøring af et barn, når afhøringen er optaget på video (videoafhøring), benyttes som bevis under hovedforhandlingen.

Bestemmelsen indebærer, at en videooptagelse af politiets afhøring af et barn under efterforskningen af sagen kan forevises under hovedforhandlingen i stedet for, at barnet skal afgive vidneforklaring i retten. Fremgangsmåden har til formåls dels at sikre bevis så hurtigt som muligt, dels at skåne barnet.

Forevisning af en videooptagelse af politiets afhøring af et barn som bevis under hovedforhandlingen – som erstatning for barnets afgivelse af vidneforklaring for den dømmende ret – udgør imidlertid en fravigelse af princippet om bevisumiddelbarhed, der er beskrevet ovenfor i afsnit 2.1.

En videoafhøring kan derfor kun anvendes som bevis i nærmere bestemte tilfælde, jf. herom afsnit 4 nedenfor, hvor ordningens anvendelsesområde er beskrevet.

Det er i forarbejderne til retsplejelovens § 872 endvidere forudsat, at fremgangsmåden i § 745 e er fulgt i forbindelse med foretagelsen af videoafhøringen. Er der sket tilsidesættelse af de grundlæggende betingelser i § 745 e, bør videoafhøringen som altovervejende udgangspunkt ikke anvendes som bevis under hovedforhandlingen. Der henvises til bemærkningerne til § 3, nr. 4, i lovforslag nr. L 117 (folketingsåret 2002-03).

Fremgangsmåden ved politiets foretagelse af videoafhøring er gennemgået i afsnit 6 nedenfor. Spørgsmålet om betydningen af tilsidesættelse af forskrifter om fremgangsmåden er nærmere behandlet i afsnit 7 nedenfor.

4. Videoafhøringsordningens anvendelsesområde

4.1. Aldersgrænse

Det fremgår ikke af ordlyden af retsplejelovens §§ 731 a, 745 e og 872 om videoafhøring af børn, hvad der nærmere forstås ved ”et barn”. Spørgsmålet er imidlertid omtalt i forarbejderne til bestemmelserne, der blev indført ved lov nr. 228 af 2. april 2003 om ændring af straffeloven, adoptionsloven og retsplejeloven (Børnepornografi, seksuel udnyttelse af børn, salg af børn og gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn mv.) og bygger på betænkning nr. 1420/2002.

Af betænkningens side 94-95 fremgår følgende:

”Efter den hidtil fulgte praksis har videoafhøringer som udgangspunkt kun været anvendt i sager, hvor barnet på afhørings tidspunktet har været 12 år eller derunder. Videoafhøring har dog også været anvendt i forhold til lidt ældre børn, som er sent udviklede eller mentalt handicappede, eller i sager, hvor barnet i særlig grad er traumatiseret på grund af forbrydelsens grovhed eller karakter.

[...]

Der er i arbejdsgruppen enighed om, at spørgsmålet om, hvorvidt videoafhøring bør foretages, som udgangspunkt fortsat bør afhænge af barnets alder og udvikling. Arbejdsgruppen kan således tilslutte sig, at den hidtil fulgte praksis, hvorefter der som udgangspunkt anvendes videoafhøring, når barnet er 12 år eller derunder på tidspunktet for afhøringen, bør fortsætte.

Arbejdsgruppen har herved lagt vægt på, at udgangspunktet efter dansk ret er, at vidner skal afgive forklaring umiddelbart for den dømmende ret. Dokumentation af et barns forklaring til video under [hovedforhandlingen] er således en fravigelse af det almindelige princip om bevisumiddelbarhed. Dette tilsiger, at anvendelse af videoafhøringer kun bør ske i de tilfælde, hvor afgørende hensyn taler for, at vidnet ikke skal give møde umiddelbart for den dømmende ret. Arbejdsgruppen er i øvrigt ikke bekendt med, at det har givet anledning til væsentlige problemer at afhøre børn over 12 år umiddelbart for den dømmende ret. Som anført finder arbejdsgruppen dog, at ældre børn efter en konkret vurdering bør kunne afhøres til video, såfremt barnets udvikling eller psykiske tilstand tilsiger dette.

Arbejdsgruppen har endvidere overvejet, om der bør være en nedre aldersgrænse f.eks. på 3 år for, hvornår videoafhøring af et barn bør foretages. Arbejdsgruppen har ikke fundet grundlag for at anbefale en sådan nedre aldersgrænse. Hvorvidt det vil være muligt at afhøre et lille barn ved en videoafhøring, bør efter arbejdsgruppens opfattelse afgøres på baggrund af en konkret vurdering af det enkelte barns evne til at huske og kommunikere.”

Følgende fremgår af pkt. 3.4.1 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget til loven (lovforslag nr. L 117 (folketingsåret 2002-03)):

”Det er i dag almindelig praksis i en række sager, at politiets afhøring af børn optages på video med henblik på en senere forevisning under [hovedforhandlingen].

Dette er imidlertid en fravigelse af det almindelige princip om bevisumiddelbarhed, hvorfor anvendelse af videoafhøringer kun bør ske i de tilfælde,

hvor afgørende hensyn taler for, at vidnet ikke skal give møde umiddelbart for den dømmende ret.

Det er derfor udgangspunktet, at afhøring af børn kun foretages på denne måde, når barnet er 12 år eller derunder. Der kan dog foreligge særlige omstændigheder, herunder barnets udvikling og psykiske tilstand, der bevirker, at der foretages videoafhøring af også ældre børn.

Justitsministeriet er enig med arbejdsgruppen i, at udenretlig videoafhøring af børn på 12 år eller derunder efter en konkret vurdering fortsat bør kunne finde anvendelse i bl.a. sager om seksuelle overgreb mod børn. Justitsministeriet lægger i den forbindelse vægt på, at hensynet til det barn, der er mistanke om har været udsat for et overgreb, herved tilgodeses mest muligt, og at udenretlige videoafhøringer i en årrække har været anvendt i praksis, uden at dette i sig selv har givet anledning til kritik.”

Som det fremgår, blev den hidtidige praksis med hensyn til aldersgrænsen for videoafhøring af børn videreført ved indførelsen af §§ 731 a, 745 e og 872 i retsplejeloven. Der henvises for så vidt angår denne tidligere praksis i øvrigt til kapitel 2.

En videoafhøring kan således som udgangspunkt kun anvendes som bevis under hovedforhandlingen, hvis barnet er 12 år eller derunder på tidspunktet for afhøringen (dvs. under 13 år). Der kan dog foreligge særlige omstændigheder, herunder barnets udvikling og psykiske tilstand, som bevirker, at en videoafhøring af et ældre barn kan anvendes som bevis.

Der kan i den forbindelse bl.a. henvises til Østre Landsrets kendelse af 27. oktober 2011, der er trykt i UfR 2012, side 437, hvor retten fandt, at der kunne foretages videoafhøring af en 16-årig psykisk syg forurettet ved et seksuelt overgreb. Det var om den 16-årige oplyst, at hun i perioder havde været indlagt på en børne- og ungdomspsykiatrisk afdeling, samt at det ikke var urealistisk at tro, at hun først i løbet af 2012 ville være i klar bedring, hvis behandlingen af hende forløb som planlagt. Det var endvidere oplyst, at hun havde forsøgt at gøre skade på sig selv.

Det kan herudover nævnes, at Vestre Landsret i en kendelse trykt i UfR 2005, side 779, fandt, at reglerne om videoafhøring af børn kunne anvendes analogt på en 24-årig udviklingshæmmet, der var forurettet ved et seksuelt overgreb.

Der foreligger en række trykte afgørelser, hvor det – uden at det har været genstand for tvist – fremgår af sagen, at der er foretaget videoafhøring af personer, der var mentalt retarderede, udviklingshæmmede eller ikke-alderssvarende. Der kan f.eks. henvises til Østre Landsrets dom trykt i UfR 2007, side 934 (en ikke-alderssvarende 15-årig forurettet ved et seksuelt overgreb) og Vestre Landsrets dom trykt i TfK 2008, side 130 (en mentalt retarderet forurettet ved et seksuelt overgreb).

Der henvises i øvrigt til kapitel 8, som indeholder statistiske oplysninger om brugen af videoafhøring.

4.2. Sagstyper

Ordlyden af retsplejelovens §§ 731 a, 745 e og 872 om videoafhøring af børn fastsætter ikke, hvilke sagstyper videoafhøring kan anvendes i. Spørgsmålet er imidlertid omtalt i bestemmelsesernes forarbejder.

Følgende fremgår således af betænkning nr. 1420/2002, side 95:

”Kerneområdet for anvendelse af videoafhøring af børn er afhøring af børn, der må formodes at have været udsat for seksuelle overgreb, jf. straffelovens § 210 og straffelovens kapitel 24.

Arbejdsgruppen finder også, at børn, der optræder som vidner i en sædelighedssag – uden at være forurettede – efter omstændighederne bør kunne afhøres til video.

Efter arbejdsgruppens opfattelse vil videoafhøringer endvidere efter omstændighederne kunne anvendes ved afhøring af børn som vidner i andre sagstyper som f.eks. drabs- og voldssager, således som det allerede forekommer i praksis.”

Følgende fremgår af pkt. 3.4.1 i de almindelige bemærkninger til lovforslag nr. L 117 (folketingsåret 2002-03):

”Justitsministeriet er enig med arbejdsgruppen i, at udenretlig videoafhøring af børn på 12 år eller derunder efter en konkret vurdering fortsat bør kunne finde anvendelse i bl.a. sager om seksuelle overgreb mod børn. [...]

Justitsministeriet er ligeledes enig med arbejdsgruppen i, at der kan være andre typer af sager end sager om seksuelle overgreb, hvor de samme hensyn til barnet gør sig gældende, og hvor der derfor efter omstændighederne kan være et tilsvarende behov for, at afhøringen af barnet som vidne optages på video med henblik på forevisning under [hovedforhandlingen].”

Som det fremgår, kan en videoafhøring af et barn (på 12 år eller derunder), som formodes at have været udsat for et seksuelt overgreb, anvendes som bevis under hovedforhandlingen. Videoafhøring kan imidlertid efter omstændighederne også anvendes i andre sagstyper som f.eks. drabs- og voldssager, hvor de samme hensyn til barnet gør sig gældende. Endvidere kan der foretages videoafhøring, selv om barnet ikke er den forurettede i sagen, men alene et vidne.

I trykt retspraksis foreligger der i overensstemmelse hermed en række afgørelser, hvor det fremgår, at der – uden at det har været genstand for tvist – er foretaget videoafhøring af børn, der ikke var forurettede i sagen, eller i sager, der ikke vedrørte seksuelle overgreb. Som eksempler kan nævnes Vestre Landsrets dom trykt i TfK 2008, side 803 (forurettede i en sag om simpel vold) og Vestre Landsrets dom trykt i TfK 2008, side 85 (vidner til simpel vold).

Der henvises i øvrigt til kapitel 8, som indeholder statistiske oplysninger om brugen af videoafhøring.

5. Beslutning om at foretage videoafhøring

Rigsadvokatens Meddelelse nr. 2/2007 (rettet september 2012) om behandling af sager om seksuelt misbrug af børn og videoafhøring af børn i sådanne sager (herafter ”RM nr. 2/2007”) indeholder retningslinjer for brugen af videoafhøring.

Det fremgår af afsnit 3 i meddelelsen, at der, når politiet modtager en anmeldelse om et seksuelt overgreb mod et barn, snarest i samråd med anklageren bør tages stilling til, om barnet skal videoafhøres. En eventuel videoafhøring bør søges gennemført hurtigst muligt og, hvis det er praktisk muligt, inden en uge fra anmeldelsen.

Formålet med at gennemføre afhøringen hurtigt er at sikre barnets hukommelse om forholdet. Endvidere kan barnet hurtigere påbegynde bearbejdningen af det

passerede og blive skånet for at blive afhørt på et tidspunkt, hvor en behandling af barnet er i gang. Herudover kan en afhøring inden for kort tid efter anmeldelsen være med til at mindske risikoen for påvirkning af barnet fra familien eller andre. Der henvises til afsnit 3 i RM nr. 2/2007 og betænkning nr. 1420/2002, side 105.

Politiets videoafhøring af barnet kræver ikke et udtrykkeligt tilkendegivet samtykke fra forældremyndighedens indehaver(e), men politiet må ikke afhøre barnet, hvis forældremyndighedens indehaver(e) klart tilkendegiver, at politiet ikke må afhøre barnet. I tilfælde, hvor der er to indehavere af forældremyndigheden, og den ene af disse er mistænkt/sigtet og modsætter sig politiets afhøring af barnet, kan politiet foretage afhøringen, hvis den anden forældremyndighedsindehaver ikke modsætter sig dette.

Hvis der kun er én indehaver af forældremyndigheden over barnet, og denne modsætter sig politiets videoafhøring af barnet, eller hvis begge forældremyndighedsindehavere modsætter sig videoafhøringen, kan politiet forelægge spørgsmålet for retten med henblik på en eventuel indenretlig afhøring af barnet efter retsplejelovens § 747 om anticeret bevisførelse. Retten kan herefter eventuelt pålægge barnet at afgive forklaring, jf. § 171, stk. 3.

Tilsvarende må antages at gælde, hvis forældremyndighedsindehaver(ne) må anses for ude af stand til at varetage barnets interesser på grund af sygdom eller lignende.

Der henvises til betænkning nr. 1420/2002, side 28 og 97, og afsnit 3 i RM nr. 2/2007.

Som nærmere beskrevet i afsnit 8 nedenfor kan sådanne indenretlige afhøringer af børn – ligesom politiets udenretlige afhøringer – gennemføres som videoafhøringer.

Østre Landsret fandt i en kendelse trykt i UfR 2010, side 20, at en videoafhøring som udgangspunkt bør søges gennemført som en politiafhøring efter den ovennævnte fremgangsmåde, før der i givet fald indgives anmodning til retten om indenretlig videoafhøring i medfør af retsplejelovens § 747, og at hensynet til, at

forældrene ikke påvirker barnet inden afhøringen, som udgangspunkt ikke kan føre til et andet resultat. I sagen ønskede politiet at foretage en indenretlig videoafhøring af barnet, uden at forældrene på forhånd blev adviseret herom.

Det bemærkes, at Østre Landsret i en kendelse trykt i UfR 2008, side 2353, fandt, at det ved spørgsmål om afgivelse af forklaring til politiet eller i retten, hvor forældremyndighedsindehaverens interesser må antages at kollidere med barnets interesser, vil være en naturlig og sædvanlig opgave for bistandsadvokaten på barnets vegne at tilkendegive, om forklaring vil blive afgivet frivilligt. Sagen handlede om, hvorvidt politiet kunne foretage videoafhøring af en 11-årig dreng, uden at faderen, der var eneindehaver af forældremyndigheden, blev gjort bekendt hermed, eller om dette skulle ske indenretligt i forbindelse med pålæg om vidnepligt efter retsplejelovens § 171, stk. 3. Faderen var mistænkt for et voldsforhold begået mod drengen.

6. Fremgangsmåden ved foretagelse videoafhøring

6.1. Hvem medvirker ved videoafhøring?

6.1.1. Politiet og anklagemyndigheden

Ved videoafhøring af et barn, hvor optagelsen efter retsplejelovens § 872 vil kunne anvendes som bevis under hovedforhandlingen, deltager fra politiet og anklagemyndigheden dels den polititjenestemand, der er sagsbehandler på sagen, dels en anklager. Selve afhøringen af barnet foretages af en særligt uddannet polititjenestemand. Uddannelsen er nærmere beskrevet i kapitel 6.

6.1.2. Forsvarer

Hvis politiets videoafhøring af et barn kan formodes at ville finde anvendelse som bevis under hovedforhandlingen, skal der inden afhøringen beskikkes en forsvarer for den, der er mistænkt eller sigtet eller senere måtte blive mistænkt eller sigtet i sagen, hvis den pågældende ikke selv har valgt en forsvarer, eller den valgte forsvarer udebliver, jf. retsplejelovens § 731 a.

Forsvarerbeskikkelse er således obligatorisk i alle sager, hvor der skal foretages videoafhøring af et barn, hvis den mistænkte/sigtede ikke selv har valgt en forsvarer, eller hvis den valgte forsvarer udebliver. Forsvarerbeskikkelse er også obligatorisk, selv om ingen endnu er mistænkt eller sigtet i sagen, f.eks. fordi gerningsmanden er ukendt.

Forsvareren skal ifølge retsplejelovens § 745 e, stk. 1, være til stede under videoafhøringen, hvis optagelsen af afhøringen kan formodes at ville finde anvendelse som bevis under hovedforhandlingen.

6.1.3. Bistandsadvokat

Regler om beskikkelse af en bistandsadvokat for forurettede findes i retsplejelovens § 741 a, der også gælder, når forurettede er et barn.

Det følger af retsplejelovens § 741 a, stk. 2, at der i sager om overtrædelse af straffelovens § 210 (incest), § 216 (voldtægt), § 222, stk. 2 (samleje med barn under 15 år ved tvang eller trusler), eller § 223, stk. 1 (samleje med stedbarn mv. under 18 år), *skal* beskikkes en bistandsadvokat for den, der er forurettet ved lovovertrædelsen, medmindre forurettede efter at være blevet vejledt om retten til beskikkelse af advokat frabeder sig det. Det gælder tillige, hvis der er tale om overtrædelse af straffelovens § 216, § 222, stk. 2, eller § 223, stk. 1, ved andet seksuelt forhold end samleje, jf. § 225.

Efter retsplejelovens § 741 a, stk. 1, beskikker retten i sager, der vedrører en række nærmere opregnede andre straffelovsovertrædelser, som udgangspunkt en advokat for den, der er forurettet ved lovovertrædelsen, når den pågældende fremsætter begæring om det. Det drejer sig om overtrædelse af straffelovens §§ 218-221, § 222, stk. 1, og § 223, stk. 2, samt § 225, jf. de nævnte bestemmelser, og § 232 (en række andre seksualforbrydelser end de ovenfor vedrørende § 741 a, stk. 2, nævnte). Endvidere drejer det sig om overtrædelse af § 119 (overfald på en offentligt ansat), § 123 (vidnetrusler mv.), § 237, jf. § 21 (drabsforsøg), §§ 244-246 (vold), § 249 (uagtsom legemsbeskadigelse), § 250 (hensættelse af nogen i hjælpeløs tilstand mv.), § 252, stk. 2 (hensynsløs forvoldelse af fare for smitte med en livstruende og uhelbredelig sygdom), § 260 (ulovlig tvang), § 261 (frihedsberøvelse), § 262 a (menneskehandel) og § 288 (røveri).

Dog kan beskikkelse i disse tilfælde afslås, hvis lovovertrædelsen er af mindre alvorlig karakter, og advokatbistand må anses for åbenbart unødvendig, jf. retsplejelovens § 741 a, stk. 3.

Selv om en lovovertrædelse ikke er blandt de i retsplejelovens § 741 a, stk. 1-2, udtrykkeligt nævnte overtrædelser, hvor der kan beskikkes bistandsadvokat, kan retten ifølge § 741 a, stk. 4, efter anmodning beskikke en advokat for forurettede, når særlige omstændigheder taler for det.

Fremsætter forurettede ikke begæring om beskikkelse af bistandsadvokat, eller frabeder forurettede sig bistandsadvokat, kan der efter politiets begæring beskikkes en bistandsadvokat for forurettede under efterforskningen, jf. retsplejelovens § 741 a, stk. 6. Bestemmelsen kan f.eks. anvendes i tilfælde, hvor en værgе for en mindreårig frabeder sig beskikkelse, eller hvor det er tvivlsomt, om en erklæring fra en psykisk syg person er alvorligt ment, jf. pkt. 3.1.3 og 3.1.4 i de almindelige bemærkninger til lovforslag nr. L 160 (folketingsåret 2004-05 (2. samling)).

Det fremgår af afsnit 4.2 i RM nr. 2/2007, at politiet i sager, hvor der er formodning om, at et barn har været udsat for et seksuelt overgreb, bør begære en bistandsadvokat beskikket for barnet. Det gælder, selv om barnet, barnets forældre eller andre, der kan varetage barnets tarv, ikke fremsætter begæring herom efter retsplejelovens § 741 a, stk. 1, eller de nævnte personer frabeder sig beskikkelse, jf. § 741 a, stk. 2, medmindre beskikkelse synes åbenbart unødvendigt.

I de sager, hvor der efter retsplejelovens § 741 a, stk. 2, skal beskikkes en bistandsadvokat, medmindre forurettede efter at være blevet vejledt om retten til beskikkelse af en advokat frabeder sig det, skal forurettede have lejlighed til at tale med en advokat før politiets afhøring af forurettede, medmindre den pågældende efter at være blevet vejledt frabeder sig det, jf. § 741 a, stk. 2, 2. pkt.

I sager, hvor der foretages videoafhøring, kan en eventuel samtale finde sted umiddelbart inden videoafhøringen, jf. afsnit 4.2 i RM nr. 2/2007.

Hensynet til sagens efterforskning kan dog begrunde, at politiet foretager en helt foreløbig udspørgen af forurettede, selv om forurettede ikke har haft lejlighed til

at tale med en advokat, jf. nærmere herom bemærkningerne til § 1, nr. 1 (forslag til retsplejelovens § 741 a), i lovforslag nr. L 160 (folketingsåret 2004-05 (2. samling)).

I de sager, hvor der efter retsplejelovens § 741 a, stk. 2, skal beskikkes en bistandsadvokat, medmindre forurettede efter at være blevet vejledt om retten til beskikkelse af en advokat frabeder sig det, kan afhøring af forurettede endvidere kun ske uden bistandsadvokatens tilstedeværelse, hvis forurettede anmoder om det. I andre sager er begæring om beskikkelse af bistandsadvokat ikke til hinder for, at politiet afhører forurettede uden bistandsadvokatens tilstedeværelse, hvis forurettede er villig til at udtale sig. Dette fremgår af § 741 b, stk. 2.

Bistandsadvokaten har ifølge retsplejelovens § 741 c, stk. 1, adgang til at overvære afhøringer af forurettede hos såvel politiet som i retten og har ret til at stille yderligere spørgsmål til forurettede.

Bistandsadvokatens opgaver er ikke nærmere fastlagt i retsplejeloven, men det fremgår af forarbejderne til bestemmelserne i kapitel 66 a, at formålet med at beskikke en bistandsadvokat er at styrke forurettedes stilling under sagen. Opgaverne er ifølge forarbejderne både af juridisk og mere almen karakter. Ud over støtte til forurettede under afhøringen hos politiet og i retten og opgørelse af et eventuelt erstatningskrav kan der være tale om rådgivning om særlige hjælpemuligheder, om personlig støtte og vejledning, om at orientere forurettede om sagens forløb og forberede den pågældende på, hvordan sagen behandles i retten under hovedforhandlingen. Der henvises til pkt. 1 og 5 i de almindelige bemærkninger til lovforslag nr. L 45 (folketingsåret 1979-80).

Der henvises for så vidt angår bistandsadvokatens opgaver og beføjelser i øvrigt til betænkning nr. 1549/2014 om afhøring af forurettede før tiltalte i straffesager, side 30-33.

6.1.4. Repræsentant fra kommunen

Det fremgår af § 4 i bekendtgørelse nr. 79 af 4. februar 1998 om kommunens bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring, som ændret ved bekendtgørelse nr. 827 af 28. juni 2010, at kommunen, når den bliver

underrettet om, at en person under 14 år skal afhøres som vidne i en straffesag hos politiet eller i retten, skal sende en repræsentant til afhøringen.

Politiet underretter derfor kommunen, når et barn skal videoafhøres, jf. afsnit 4.1 i RM nr. 2/2007.

Under afhøringen hos politiet skal repræsentanten fra kommunen ifølge bekendtgørelsens § 5, stk. 1, støtte barnet eller den unge og påse, at afhøringen foregår med en skånsomhed, der er afpasset sagens karakter og barnets eller den unges alder. Repræsentanten skal under afhøringen forholde sig neutral og må ikke deltage aktivt i udspørgningen.

6.1.5. Tryghedsskabende person

Hvis der er et særligt behov for at styrke barnets tryghed, kan der være en såkaldt tryghedsskabende person til stede i afhøringslokalet sammen med barnet. Der kan f.eks. være tale om en pædagog fra barnets daginstitution eller en bedsteforælder, som ikke forventes senere at skulle afgive vidneforklaring i sagen.

Det skal derimod undgås, at den person, der skal skabe tryghed for barnet, er en person, der eventuelt senere vil skulle afgive forklaring i retten, eller en person, som tidligere har drøftet sagen med barnet, ligesom det skal undgås, at en forælder medvirker som tryghedsskabende person eller overværer afhøringen fra monitorrummet. Det vil således kunne forekomme, at barnets forældre skal afgive forklaring som vidne under straffesagen. Endvidere vil en forælders tilstedeværelse kunne have indflydelse på barnets forklaring ved, at barnet ikke vil eller ikke kan forklare om det passerede i sine forældres påhør, eller ved at barnets forklaring ved en eventuel genafhøring vil kunne påvirkes af, at forældrene efter den første afhøring har talt med barnet om afhøringen.

Der henvises til pkt. 8.2 i RM nr. 2/2007 og betænkning nr. 1420/2002, side 106.

6.1.6. Andre medvirkende personer

I enkelte tilfælde, hvor et barn er særligt psykisk belastet af det formodede overgreb, eller hvor barnets manglende udvikling eller sygdom skønnes at gøre det

vanskeligt at afhøre barnet, kan politiet efter en konkret vurdering af oplysningerne om barnet overveje, om det er hensigtsmæssigt at lade en børnesagkyndig bistå ved afhøringen, dog således at afhøringen fortsat foretages af den særligt uddannede polititjenestemand.

Endvidere kan der være behov for tolk under afhøringen af barnet.

Herudover medvirker der eventuelt en ansat fra det børnehus, hvor afhøringen foretages. Børnehusordningen er beskrevet nedenfor i afsnit 9.

Der henvises til pkt. 6.1 i RM nr. 2/2007 og betænkning nr. 1420/2002, side 111.

6.2. Forberedelse af videoafhøringen

Forberedelsen af videoafhøringen sker i samarbejde mellem den særligt uddannede polititjenestemand, der skal foretage afhøringen, den polititjenestemand, som er sagsbehandler på sagen, og anklageren. Den særligt uddannede polititjenestemand skal som led i forberedelsen have en grundig orientering om sagen og barnets personlige forhold og have adgang til sagens akter.

Den særligt uddannede polititjenestemand bør besøge barnet i dets hjem forud for afhøringen. Herved kan polititjenestemanden danne sig et indtryk af barnet, herunder af barnets modenhed og sproglige udvikling. Det kan også medvirke til at gøre barnet mere trygt, at afhøringen foretages af en person, som barnet tidligere er blevet præsenteret for.

Under hjemmebesøget kan barnet også blive orienteret om, hvor og under hvilke former afhøringen skal foregå. Det nærmere indhold af afhøringen må ikke drøftes med barnet forud for videoafhøringen.

Hjemmebesøget kan eventuelt aflægges sammen med den sagsbehandlende polititjenestemand, men der bør ikke deltage mere end to polititjenestemænd i besøget.

Der bør udarbejdes en detaljeret politirapport om et sådant besøg hos barnet og om den samtale med barnet, der har fundet sted med henblik på at orientere om videoafhøringen.

Selve afhøringen bør planlægges omhyggeligt og under hensyntagen til barnets alder og modenhed og det sprog, som barnet må forventes at kunne forstå. Det kan være nødvendigt at søge rådgivning om særlige etniske forhold, skikke og opfattelser.

Der henvises til betænkning nr. 1420/2002, side 108-109, og afsnit 6.1 i RM nr. 2/2007.

6.3. Lokaler

Selve afhøringen af barnet foregår i et særligt indrettet afhøringslokale og kan følges på en skærm i et såkaldt monitorrum.

Betænkning nr. 1420/2002, side 104-105, indeholder en række anbefalinger til indretningen af afhøringslokalet, herunder for at gøre det børnevenligt og imødekommende, og det fremgår af afsnit 8.1 i RM nr. 2/2007, at det bør tilstræbes, at lokalerne indrettes i overensstemmelse med disse anbefalinger.

Videoafhøring af børn blev tidligere foretaget i videoafhøringslokaler, der primært var placeret på politistationer i bestemte politikredse, jf. nærmere afsnit 5 i RM nr. 2/2007. Nu foretages videoafhøring som udgangspunkt i de såkaldte børnehuse, der blev indført i 2013. Der henvises herom nærmere til afsnit 9 nedenfor.

6.4. Hvor opholder de medvirkende sig under videoafhøringen?

De personer, der medvirker ved videoafhøringen af barnet, opholder sig under afhøringen enten i afhøringslokalet eller i monitorrummet.

Det fremgår af betænkning nr. 1420/2002, side 107, at hensynet til barnet tilsiger, at der bør være så få personer som muligt til stede i afhøringslokalet. Det anbefa-

les derfor, at der i afhøringslokalet normalt kun bør være barnet, afhøreren og som udgangspunkt repræsentanten fra kommunen.

I praksis har det – af hensyn til barnets tarv – dog udviklet sig således, at det normalt kun er barnet og afhøreren, der er til stede i afhøringslokalet, således at repræsentanten fra kommunen overværer afhøringen fra monitorrummet og derfra påser, at afhøringen foregår med den fornødne skånsomhed, jf. afsnit 8.2 i RM nr. 2/2007. Barnet får derved kun direkte kontakt med afhøreren, som barnet normalt er blevet præsenteret for tidligere og kan føle sig tryk ved.

En eventuel tryghedsskabende person opholder sig også i afhøringslokalet. Endvidere kan der være en tolk i afhøringslokalet, hvis der er brug for tolkebistand.

Afhøringen overværes fra monitorrummet af den sagsbehandlende polititjenestemand, anklageren fra den politikreds, der behandler sagen, forsvareren, bistandsadvokaten og som nævnt normalt repræsentanten fra kommunen. I de tilfælde, hvor en børnesagkyndig inddrages til at rådgive i forbindelse med afhøringen, overværer denne ligeledes afhøringen fra monitorrummet. Herudover overværer en ansat fra det børnehus, hvor afhøringen foretages, eventuelt afhøringen fra monitorrummet.

Derimod har den mistænkte/sigtede ikke adgang til at overvære videoafhøringen, imens den foretages, jf. retsplejelovens § 745 e, stk. 2, 1. pkt.

6.5. Vejledning om vidnefritagelse

Det følger af retsplejelovens § 753, jf. § 173, stk. 1, at politiet ved afhøringen af en person, der ikke er sigtet, skal vejlede personen om bl.a. indholdet af § 171 om vidnefritagelse, hvis omstændighederne giver grund dertil.

Ifølge retsplejelovens § 171, stk. 1, har en parts nærmeste ikke pligt til at afgive forklaring som vidne. Pligt til at afgive forklaring foreligger bl.a. heller ikke, hvis forklaringen antages at ville udsætte vidnets nærmeste for straf eller tab af velvære eller påføre vidnets nærmeste anden væsentlig skade, jf. § 171, stk. 2, nr. 2 og 3.

Retten kan dog efter retsplejelovens § 171, stk. 3, i sådanne tilfælde pålægge vidnet at afgive forklaring, når forklaringen anses for at være af afgørende betydning for sagens udfald, og sagens beskaffenhed og dens betydning for vedkommende part eller samfundet findes at berettige dertil.

Vidnefritagelsesreglerne gælder også for børn, jf. betænkning nr. 316/1962 om vidner, side 50, og betænkning nr. 622/1971 om efterforskning i straffesager mv., side 24.

Spørgsmålet om vejledning om vidnefritagelsesreglerne i forbindelse med videoafhøring af børn er omtalt i betænkning nr. 1420/2002, side 97. Det fremgår heraf, at sådan vejledning må ske til den, der varetager barnets interesser, dvs. almindeligvis barnets forældre, og at det ved afhøring af større børn endvidere må overvejes at gøre barnet bekendt med reglerne om vidnefritagelse.

Det fremgår af afsnit 3 i RM nr. 2/2007, at større børn skal gøres bekendt med vidnefritagelsesreglerne, mens det for mindre børn som udgangspunkt bør overlades til forældrene (eller en af forældrene) at tage stilling til et eventuelt spørgsmål om vidnefritagelse.

Der er i den forbindelse henvist til Højesterets kendelse trykt i UfR 1986, side 500, hvor Højesteret accepterede en 14-årig piges ret til at nægte at afgive forklaring mod sin far.

Vejledning om vidnefritagelsesreglerne til forældrene gives forud for videoafhøringen af barnet, jf. afsnit 8.5 i RM nr. 2/2007.

6.6. Afhøringen af barnet

Selve afhøringen af barnet foretages af en særligt uddannet videoafhører. Videoafhørernes uddannelse er beskrevet i kapitel 6.

Afhøringen bør indledes med en introduktion, hvor dato og tidspunkt for afhøringen nævnes, og hvor der gøres rede for, hvem der skal afhøres, hvem der gennemfører afhøringen, samt hvilke personer der i øvrigt er til stede i afhøringslokalet, og hvor de er placeret, ligesom der gøres rede for, hvem der i monitor-

rummet overværer afhøringen. Af introduktionen bør det endvidere fremgå, at barnet er bekendt med, at afhøringen optages på video.

Den indledende introduktion gives af videoafhøreren (eller eventuelt af den sagsbehandlende polititjenestemand), mens denne er alene i afhøringslokalet, hvorefter barnet og eventuelle andre, der skal være til stede i afhøringslokalet, hentes ind.

For så vidt angår vejledning om vidnefritagelsesreglerne henvises der til afsnit 6.5 ovenfor.

Den mistænkte/sigtede har efter gennemførelsen af videoafhøringen adgang til sammen med sin forsvarer at gennemse videooptagelsen, jf. nærmere afsnit 6.7 nedenfor. Om det er nødvendigt og hensigtsmæssigt at orientere barnet herom, afgøres efter en konkret vurdering. Ved denne vurdering indgår bl.a. barnets alder og modenhed samt omstændighederne i sagen. I hvert fald når der er tale om mindre børn, er det normalt tilstrækkeligt, at repræsentanten fra kommunen, bistandsadvokaten og efter omstændighederne i sagen tillige forældrene orienteres.

Afhøringen bør indledes med en neutral og uformel samtale med barnet, der har til formål at skabe tryghed hos barnet og vurdere barnets evne til at forstå og svare på stillede spørgsmål. På et forholdsvis tidligt tidspunkt herefter bør barnet forklares grunden til afhøringen, ligesom det – på en måde, der svarer til barnets alder, og uden at det opfattes som mistro – bør tilkendegives, at det er vigtigt, at barnet svarer sandfærdigt. Det bør herunder forklares barnet, at det er acceptabelt at svare ved at sige ”jeg ved det ikke”, ”jeg husker det ikke” eller ”jeg forstår det ikke”.

Alle spørgsmål til barnet stilles af den særligt uddannede videoafhører. Når afhøreren har stillet de spørgsmål til barnet, som findes relevante, holdes der en pause i afhøringen, hvor afhøreren drøfter eventuelle yderligere spørgsmål til barnet med de personer, der har overværet afhøringen fra monitorrummet. Der bør herunder lægges særlig vægt på at imødekomme forsvarerens anmodninger om spørgsmål til barnet. Video- og lydoptagelse af personer i afhøringslokalet skal fortsættes i pausen.

Der henvises til afsnit 8.4 og 8.5 i RM nr. 2/2007.

6.7. Den mistænkte gennemsyn af videooptagelsen

Det fremgår af retsplejelovens § 745 e, stk. 2, 1. pkt., at den, der er mistænkt eller sigtet, ikke har adgang til at overvære videoafhøringen. I stedet skal den pågældende snarest muligt have adgang til sammen med sin forsvarer at gennemse videooptagelsen hos politiet, jf. § 745 e, stk. 2, 2. pkt.

Herved får den mistænkte/sigtede mulighed for at vurdere, om barnets forklaring giver anledning til at anmode om, at der stilles yderligere spørgsmål til barnet.

Ifølge forarbejderne til retsplejelovens § 745 e, stk. 2, bør det tilstræbes, at den mistænkte/sigtede gennemser videooptagelsen så hurtigt som muligt efter gennemførelsen af videoafhøringen – eventuelt samme dag – og så vidt muligt inden for en til to uger efter afhøringen.

Hvis den mistænkte/sigtede ønsker at gennemse videoafhøringen, men er lovligt forhindret heri, f.eks. på grund af sygdom eller sagligt begrundet udlandsophold, må videooptagelsen ifølge bestemmelsens forarbejder forevises den pågældende hurtigst muligt efter forhindringens ophør.

En væsentlig udskydelse af tidspunktet for den mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen kan betyde, at en eventuel anmodning om genafhøring af barnet må afvises af hensyn til barnet, jf. nærmere nedenfor i afsnit 6.8.

Det er ifølge bestemmelsens forarbejder frivilligt for den mistænkte/sigtede, om han eller hun ønsker at gennemse videoafhøringen. Hvis den mistænkte/sigtede afstår fra at gennemse videooptagelsen eller forholder sig passiv over for politiets henvendelse om gennemsyn, kan den pågældende ikke af denne grund efterfølgende under hovedforhandlingen anfægte, at videoafhøringen anvendes som bevis under sagen. Den mistænkte/sigtede og dennes forsvarer bør senest samtidig med, at den mistænkte/sigtede afstår fra at gennemse videooptagelsen, gøres bekendt med, at anvendelsen af videoafhøringen som bevismiddel ikke efterfølgende kan anfægtes under henvisning til, at den mistænkte/sigtede ikke har set videoafhøringen forud for hovedforhandlingen. Hvis den mistænkte/sigtede forhol-

der sig passiv over for politiets henvendelser om adgangen til at se videooptagelsen, bør det ved fornyet henvendelse til den mistænkte/sigtede og dennes forsvarer sikres, at den pågældende har modtaget vejledning om adgangen til at gennemse videoafhøringen og formålet hermed. Afstår den pågældende herefter fra at gennemse videooptagelsen, eller forholder han eller hun sig fortsat passiv, bør forsvareren orienteres om, at den mistænkte/sigtede ikke ønsker at gennemse videooptagelsen eller ikke har reageret på politiets henvendelser. Det bør samtidig tilkendegives forsvareren, at en eventuel begæring om genafhøring skal fremsættes snarest muligt og senest inden to uger, og at adgangen til at begære barnet afhørt på ny ellers må forventes afvist, jf. afsnit 6.8 nedenfor.

Ifølge forarbejderne til bestemmelsen er udgangspunktet, at den mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen skal foregå hos politiet, således at politiet kan dokumentere, at den mistænkte/sigtede har set videooptagelsen inden en eventuel hovedforhandling. Hvis den mistænkte/sigtede har gennemset videooptagelsen hos forsvareren, og dette er dokumenteret over for politiet ved en erklæring fra forsvareren om, at den mistænkte/sigtede har gennemset forsvarerens kopi af videooptagelsen, kan den mistænkte/sigtedes gennemsyn af videooptagelsen hos politiet dog undlades.

Der henvises til bemærkningerne til § 3, nr. 3 (forslag til retsplejelovens § 745 a (nu § 745 e)), i lovforslag nr. L 117 (folketingsåret 2002-03) og afsnit 9 i RM nr. 2/2007.

6.8. Genafhøring af barnet

Den mistænkte/sigtede eller dennes forsvarer kan efter gennemsynet af videoafhøringen fremsætte begæring om, at der foretages genafhøring af barnet, jf. retsplejelovens § 745 e, stk. 2, 3. pkt. Herved får den mistænkte/sigtede mulighed for at varetage sit forsvar ved at få stillet spørgsmål til barnet.

Genafhøring bør ifølge forarbejderne til retsplejelovens § 745 e, stk. 2, 3. pkt., af hensyn til barnet kun ske, hvis det findes rimeligt begrundet for, at den mistænkte/sigtede kan varetage sit forsvar. Spørgsmålet om, hvorvidt der skal foretages genafhøring af barnet, afgøres ud fra en konkret vurdering, hvor det bl.a. kan tillægges vægt, om der er fremkommet nye oplysninger efter den første afhøring af

barnet, om den mistænkte/sigtede og dennes forsvarer ønsker, at der bliver stillet nye relevante spørgsmål til barnet, eller om der i øvrigt foreligger andre særlige grunde til at foretage en genafhøring.

Hvis det besluttes, at der skal foretages en fornyet afhøring af barnet, søges denne ifølge forarbejderne til bestemmelsen gennemført ved en supplerende videoafhøring ved politiet eller eventuelt – afhængigt af barnets alder og forældremyndighedsindehaverens stillingtagen hertil – i retten.

Det fremgår af retsplejelovens § 745 e, stk. 2, 3. pkt., at en begæring om genafhøring skal fremsættes snarest muligt efter gennemsynet af videooptagelsen. Ifølge bestemmelsens forarbejder skal begæringen som udgangspunkt fremsættes inden to uger efter, at den mistænkte/sigtede har foretaget gennemsyn af optagelsen af den første afhøring af barnet.

Fremsættes en anmodning om genafhøring senere, lægges der ifølge forarbejderne til bestemmelsen ved vurderingen af, om genafhøring skal foretages, vægt på, om hensynet til barnet tilsiger – navnlig på grund af den tid, der er forløbet siden den første afhøring – at der ikke bør foretages fornyet afhøring af barnet. Ved vurderingen indgår det endvidere, hvad årsagen er til den sene begæring om genafhøring, herunder om den sene begæring skyldes den mistænkte/sigtedes egne forhold.

En eventuel tvist mellem politiet/anklagemyndigheden og den mistænkte/sigtede og dennes forsvarer om gennemførelsen af videoafhøringen, herunder spørgsmålet om, hvorvidt der skal foretages genafhøring af barnet, kan ifølge forarbejderne indbringes for retten i medfør af retsplejelovens § 746, stk. 1.

Der henvises til bemærkningerne til § 3, nr. 3 (forslag til retsplejelovens § 745 a (nu § 745 e)), i lovforslag nr. L 117 (folketingsåret 2002-03) og afsnit 10 i RM nr. 2/2007.

7. Betydning af tilsidesættelse af forskrifter om fremgangsmåden for videoafhøring

En videoafhøring af et barn kan som nævnt i afsnit 3 ovenfor ifølge retsplejelovens § 872 anvendes som bevis under hovedforhandlingen.

Da anvendelse af en videoafhøring som bevis under hovedforhandlingen – som erstatning for barnets afgivelse af forklaring umiddelbart for den dømmende ret – er en fravigelse af princippet om bevisumiddelbarhed, er det forudsat i forarbejderne til retsplejelovens § 872, at fremgangsmåden i § 745 e er fulgt i forbindelse med foretagelsen af videoafhøringen.

Er der sket tilsidesættelse af de grundlæggende betingelser i retsplejelovens § 745 e, bør videoafhøringen ifølge forarbejderne som altovervejende udgangspunkt ikke anvendes som bevis under hovedforhandlingen. Hvis der ikke har været en forsvarer for den mistænkte/sigtede til stede under videoafhøringen af barnet, eller den mistænkte/sigtede ikke har haft adgang til at gennemse videoafhøringen, bør videoafhøringen således som altovervejende udgangspunkt ikke anvendes som bevis.

I øvrigt afhænger det af karakteren og betydningen af den forskrift, der i givet fald er tilsidesat i forbindelse med videoafhøringen, om videoafhøringen kan anvendes som bevis under hovedforhandlingen. Indsigelser om f.eks. ledende spørgsmål til barnet eller om, at en tryghedsskabende person har blandet sig i afhøringen, bør i almindelighed ikke kunne føre til, at videoafhøringen ikke kan forevises som bevis under sagen. Det er således i overensstemmelse med princippet om fri bevisbedømmelse overladt til den dømmende ret at afgøre, om og i givet fald i hvilket omfang fejl af denne karakter ved videoafhøringens gennemførelse bør have betydning for videoafhøringens bevismæssige værdi.

Der henvises til bemærkningerne til § 3, nr. 4 (forslag til retsplejelovens § 877 a (nu § 872)), i lovforslag nr. L 117 (folketingsåret 2002-2003).

Hvis retten afviser, at en videoafhøring kan anvendes som bevis, bør der ifølge afsnit 11 i RM nr. 2/2007 snarest tages stilling til, om barnet skal indkaldes til at

afgive vidneforklaring for retten, eller om en ny videoafhøring vil kunne afhjælpe fejl ved den tidligere videoafhøring.

8. Indenretlig videoafhøring

Som nærmere beskrevet i afsnit 5 ovenfor foretages videoafhøring af børn i visse tilfælde indenretligt i medfør af retsplejelovens § 747.

Det fremgår af retsplejelovens § 183, stk. 3, 1. pkt., at retten bestemmer, hvordan og ved hvem afhøring af børn under 15 år skal ske. Denne bestemmelse åbner mulighed for, at den indenretlige afhøring kan foretages af en særligt uddannet polititjenestemand i et videoafhøringslokale og optages på video, imens en dommer befinder sig i monitorrummet. Der henvises til betænkning nr. 1420/2002, side 92 og 97.

Det følger af retsplejelovens § 748, stk. 1, 3. pkt., at den mistænkte/sigtede ikke har adgang til overvære retsmøder, som afholdes med henblik på afhøring af et barn, når retten efter § 183, stk. 3, har bestemt, at afhøringen skal optages på video. Den mistænkte/sigtede er således – ligesom ved politiets udenretlige videoafhøringer – afskåret fra at være til stede ved indenretlige videoafhøringer.

Det er i forarbejderne til retsplejelovens § 748, stk. 1, 3. pkt., forudsat, at bestemmelsen alene finder anvendelse i tilfælde, hvor videoafhøringen kan formodes at ville finde anvendelse som bevis under hovedforhandlingen og i øvrigt gennemføres i overensstemmelse med reglerne i § 745 e. Det fremgår i den forbindelse af forarbejderne, at retssikkerhedsmæssige hensyn tilsiger, at den mistænkte/sigtede efter en indenretlig videoafhøring bør have adgang til snarest muligt sammen med sin forsvarer at gennemse videooptagelsen og til at stille supplerende spørgsmål ved en genafhøring, jf. princippet i retsplejelovens § 745 e, stk. 2, 2. pkt., jf. herom afsnit 6.7 og 6.8 ovenfor. Der henvises til bemærkningerne til § 1, nr. 23 (forslag til retsplejelovens § 748, stk. 1, 3. pkt.), i lovforslag nr. L 58 (folketingsåret 2011-2012).

9. Børnehusordningen

Videoafhøring af børn blev tidligere foretaget i videoafhøringslokaler, der primært var placeret på politistationer i bestemte politikredse, jf. nærmere afsnit 5 i RM nr. 2/2007.

Ved lov nr. 496 af 21. maj 2013 om ændring af lov om social service (Beskyttelse af børn og unge mod overgreb mv.) blev det imidlertid bestemt, at der i hver region skal oprettes et såkaldt børnehus, der bl.a. anvendes til videoafhøring af børn.

Børnehusordningen indebærer, at de myndigheder, der er involveret i sager om seksuelle eller voldelige overgreb mod børn, fysisk samles i børnevenlige rammer i form af et børnehus, og at myndighedernes indsatser koordineres. Sådanne ordninger findes også i bl.a. de øvrige skandinaviske lande. Der henvises til pkt. 1.2.1.2 i de almindelige bemærkninger til lovforslag nr. L 181 (folketingsåret 2012-13).

Ifølge § 50 a, stk. 1, i lov om social service skal kommunalbestyrelserne i regionen oprette et børnehus i hver region til undersøgelse af et barns eller en ungs forhold, når barnet eller den unge har været udsat for overgreb, eller ved mistanke herom. Ved overgreb forstås ifølge lovens forarbejder både seksuelle og voldelige overgreb, jf. pkt. 1.1 i de almindelige bemærkninger til det ovennævnte lovforslag.

Det fremgår af § 50 b i lov om social service, at kommunalbestyrelsen, når et barn eller en ung har været udsat for overgreb, eller ved mistanke herom, til brug for den børnefaglige undersøgelse efter § 50 skal benytte det børnehus, som kommunen er tilknyttet. En børnefaglig undersøgelse skal ifølge § 50, stk. 1, foretages, hvis det må antages, at et barn eller en ung trænger til særlig støtte, herunder på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.

Nærmere regler om børnehusenes indretning, drift, finansiering og opgaver mv. er fastsat i bekendtgørelse nr. 1153 af 1. oktober 2013 om børnehuse.

Det fremgår af bekendtgørelsens § 1, stk. 1, 1. pkt., at børnehusene skal bidrage til den børnefaglige undersøgelse efter § 50 i lov om social service i sager, hvor der er mistanke eller viden om, at et barn eller en ung under 18 år har været udsat for et overgreb, og hvor det er relevant for kommunen at inddrage sygehusvæsenet eller politiet.

Børnehusene skal have fast personale, der er kvalificeret til at varetage sager om overgreb mod børn og unge. Herudover kan børnehusene efter behov i konkrete sager inddrage og samarbejde med relevante myndigheder og fagfolk, herunder eksempelvis politi, retsmedicinske institutter og sygehusafdelinger, der varetager højt specialiserede funktioner i forbindelse med overgreb mod børn. Der henvises til bekendtgørelsens § 1, stk. 2.

Børnehusene skal i de sager, der er nævnt i bekendtgørelsens § 1, bl.a. yde rådgivning og vejledning til kommunen og bistå sagsbehandleren fra barnets eller den unges handlekommune med at vurdere, undersøge og udrede barnets eller den unges behov for støtte, herunder behov for en sundhedsfaglig indsats og en eventuel sundhedsfaglig viderevisitation. Børnehusene skal endvidere koordinere forløbet for disse undersøgelser mv., så det sker så skånsomt som muligt for barnet eller den unge. Herudover skal børnehusene bl.a. tilbyde krisestøtte og psykologsamtale til barnet eller den unge samt en eller flere af de nærmeste omsorgspersoner i sager, hvor børnehuspersonalet vurderer, at det er relevant. Der henvises til § 2, stk. 1-3, i bekendtgørelsen.

Det fremgår af bekendtgørelsens § 2, stk. 4, at børnehusene, herunder eventuelle såkaldte satellitter, skal anvendes til videoafhøring af barnet eller den unge i sager, hvor politiet vurderer, at det er relevant.

Børnehusene, herunder eventuelle satellitter, skal ifølge bekendtgørelsens § 4, stk. 1, være indrettet, så det er muligt at foretage videoafhøring, der lever op til de krav, der er fastsat i RM nr. 2/2007, og videoafhøringslokalerne skal sikres efter Rigspolitiets anvisninger.

Ifølge bekendtgørelsens § 4, stk. 2, skal børnehusene, herunder eventuelle satellitter, være børnevenligt indrettede, således at barnet eller den unge oplever omgivelserne som så trygge som muligt.

Under behandlingen af en sag, hvor et børnehus benyttes, kan personalet i børnehuset, politiet og anklagemyndigheden og sundhedsmyndigheder, autoriserede sundhedspersoner og kommunale myndigheder, der løser opgaver inden for området for udsatte børn og unge, indbyrdes udveksle oplysninger om rent private forhold vedrørende barnets eller den unges personlige og familiemæssige omstændigheder, hvis udvekslingen må anses for nødvendig af hensyn til barnets eller den unges sundhed og udvikling, jf. § 50 c i lov om social service.

Der henvises i øvrigt til kapitel 8, afsnit 4, der indeholder statistiske oplysninger om børnehussager.

10. Afhøring (uden videooptagelse) af børn og unge hos politiet under efterforskningen

Børn og unge, der ikke er omfattet af videoafhøringsordningen, afhøres ligesom voksne som udgangspunkt først af politiet under efterforskningen og senere som vidner under hovedforhandlingen i retten, hvis der rejses tiltale, og anklagemyndigheden eller forsvareren ønsker barnet eller den unge ført som vidne.

Det følger af retsplejelovens § 750, at politiet ikke kan pålægge nogen at afgive forklaring som led i efterforskningen af et formodet strafbart forhold. Enhver har dog pligt til på politiets forespørgsel at oplyse navn, adresse og fødselsdato. Dette gælder også for børn og unge.

For så vidt angår spørgsmålet om samtykke til en sådan afhøring og vejledning om vidnefritagelsesreglerne henvises der til afsnit 5 og 6.5 ovenfor.

Som nærmere beskrevet i afsnit 6.1.3 ovenfor beskikkes der efter retsplejelovens § 741 a, som også gælder for børn og unge, i en række tilfælde en bistandsadvokat for forurettede. Der henvises for så vidt angår bistandsadvokatens opgaver og beføjelser i forbindelse med afhøringen af forurettede hos politiet til afsnit 6.1.3.

Kommunen skal, når den bliver underrettet om, at en person under 14 år skal afhøres som vidne i en straffesag hos politiet, sende en repræsentant til afhøringen,

jf. § 4 i bekendtgørelse nr. 79 af 4. februar 1998 om kommunens bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring, som ændret ved bekendtgørelse nr. 827 af 28. juni 2010. Når en sådan person skal afhøres, skal politiet tilkalde en repræsentant fra de sociale myndigheder til at overvære afhøringen, medmindre det på grund af sagens karakter og omstændigheder i øvrigt skønnes ubetænkeligt, at afhøringen foretages uden underretning af de sociale myndigheder, jf. herved afsnit 2.7 i Rigsadvokatens Meddelelse nr. 8/2007 (revideret 16. juli 2014) om vejledning af forurettede mv. Der henvises til afsnit 6.1.4 ovenfor, hvor repræsentantens opgaver under politiafhøringen er beskrevet.

Det væsentlige indhold af barnets eller den unges forklaring til politiet tilføres en politirapport om afhøringen, og særlig vigtige dele af forklaringen gengives så vidt muligt med den afhørtes egne ord, jf. retsplejelovens § 751, stk. 1.

Retsplejelovens kapitel 66 a indeholder bl.a. regler om vejledning og underretning af forurettede. Det fremgår af § 741 e, stk. 1, at politiet og anklagemyndigheden i fornødent omfang skal vejlede forurettede om dennes retsstilling og sagens forventede forløb samt informere forurettede om sagens gang.

Nærmere regler om denne vejlednings- og informationspligt er fastsat i bekendtgørelse nr. 1108 af 21. september 2007 om politiets og anklagemyndighedens pligt til at vejlede og orientere forurettede i straffesager og til at udpege en kontaktperson for forurettede. Bekendtgørelsen indeholder bl.a. regler om udpegning af en kontaktperson hos politiet eller anklagemyndigheden, der skal hjælpe og støtte forurettede, når denne henvender sig. En kontaktperson skal udpeges, hvis forurettede forventes at skulle afgive forklaring som vidne i retten i en sag om en grovere overtrædelse af straffeloven, hvor vold, trusler eller anden personfarlig kriminalitet indgår, eller i en sag om en sædelighedsforbrydelse, jf. bekendtgørelsens § 3, stk. 1. I andre sager, hvor forurettede forventes at skulle afgive forklaring som vidne i retten, kan der udpeges en kontaktperson, hvis forurettede efter sagens karakter skønnes at kunne få behov for yderligere vejledning end den, der ifølge bekendtgørelsen i øvrigt skal gives, jf. § 3, stk. 2.

Udpegning af kontaktperson bør ske så tidligt som muligt og normalt allerede ved den første afhøring af forurettede eller et vidne eller snarest derefter, jf. afsnit

2.2.3 i Rigsadvokatens Meddelelse nr. 8/2007 (revideret 16. juli 2014) om vejledning af forurettede mv.

11. Afhøring under hovedforhandlingen af børn og unge, der ikke er videoafhørt

11.1. Indledning

Børn og unge, der ikke er omfattet af videoafhøringsordningen, afgiver ligesom voksne som udgangspunkt forklaring i retten under hovedforhandlingen, hvis der rejses tiltale i sagen, og anklagemyndigheden eller forsvareren ønsker barnet eller den unge ført som vidne.

Det bemærkes i den forbindelse, at vidneforklaringen fra navnlig et barn eller en ung, der formodes at have været udsat for et overgreb, kan være af afgørende betydning for sagen.

Hvis dommen ankes, kan det endvidere være nødvendigt, at barnet eller den unge afgiver vidneforklaring under hovedforhandlingen i landsretten.

Retsplejelovens § 168, stk. 1, hvorefter enhver med de i loven fastsatte undtagelser har pligt til at afgive forklaring for retten som vidne, gælder også for børn og unge. Der henvises for så vidt angår vidnefritagelsesreglerne til afsnit 6.5 ovenfor.

Der er imidlertid mulighed for at træffe en række forholdsregler, når børn og unge afgiver forklaring i retten. Disse forholdsregler er beskrevet nedenfor i afsnit 11.2-11.7.

11.2. Bistandsadvokat

Som nærmere beskrevet i afsnit 6.1.3 ovenfor beskikkes der efter retsplejelovens § 741 a, som også gælder for børn og unge, i en række tilfælde en bistandsadvokat for forurettede.

Bistandsadvokaten har ifølge retsplejelovens § 741 c, stk. 1, 1. pkt., ret til at overvære afhøringen af forurettede i retten og har ret til at stille yderligere spørgsmål til forurettede.

Bistandsadvokaten har bl.a. til opgave at yde forurettede støtte og bistand ved afhøringen i retten. Bistandsadvokaten bør f.eks. protestere, hvis der stilles irrelevante spørgsmål til forurettede, eller hvis der i strid med retsplejelovens § 185, stk. 2, forsøges bevisførelse om forurettedes tidligere seksuelle adfærd i sager om seksualforbrydelser. Bistandsadvokaten har også til opgave at være opmærksom på muligheden for f.eks. dørlukning (§§ 29 og 29 a) og afhøring af forurettede uden tiltaltes tilstedeværelse (§ 856) samt efter drøftelse med forurettede at fremsætte eventuelle anmodninger herom.

Der henvises for så vidt angår bistandsadvokatens opgaver og beføjelser i øvrigt til betænkning nr. 1549/2014 om afhøring af forurettede før tiltalte i straffesager, side 30-33.

11.3. Repræsentant fra kommunen

Når kommunen bliver underrettet om, at en person under 14 år skal afhøres som vidne i en straffesag i retten, skal den sende en repræsentant til afhøringen, jf. § 4 i bekendtgørelse nr. 79 af 4. februar 1998 om kommunens bistand til børn og unge i forbindelse med uden- og indenretlig afhøring, som ændret ved bekendtgørelse nr. 827 af 28. juni 2010.

Under afhøringen i retten skal repræsentanten støtte barnet eller den unge samt bidrage til, at retsmødet får et forløb og et resultat, der i så høj grad som muligt tilgodeser, hvad der er bedst for barnet eller den unge, jf. bekendtgørelsens § 5, stk. 2.

Retsplejelovens § 183, stk. 3, 2. pkt., giver endvidere retten mulighed for at tilkalde en repræsentant for kommunalbestyrelsen eller en anden egnet person til at yde bistand under afhøringen af et barn under 15 år.

11.4. Særlig hensyntagen ved møde i retten

Det fremgår af retsplejelovens § 193, at politiet eller anklagemyndigheden underretter retten, hvis der er behov for særlig hensyntagen i forbindelse med et vidnes møde i en straffesag, og at retten i fornødent omfang bistår vidnet.

Der kan ifølge bestemmelsens forarbejder især være behov for særlig hensyntagen i sager om seksualforbrydelser, vold, røveri, afpresning og lignende alvorlige og belastende sager, hvor et vidne, herunder navnlig forurettede, efter en konkret vurdering må anses for særligt udsat som følge af sin alder, fysiske eller psykiske helbredsforhold, følgerne af den strafbare handling eller risiko for pression.

Bestemmelsen indebærer ifølge forarbejderne, at anklagemyndigheden og retten i et samarbejde skal søge at begrænse de ulemper, der kan være forbundet med afgivelse af forklaring i retten for den pågældende. Politiet eller anklagemyndigheden skal vurdere, om der er et særligt behov for hensyntagen, og i givet fald underrette retten med henblik på at aftale, hvordan dette behov bedst kan opfyldes. Der kan være tale om, at en medarbejder ved retten på forhånd er klar til at modtage og vejlede vidnet om placering i et særligt ventorum for vidner eller eventuelt et andet lokale, indtil forklaringen skal afgives. Der kan også være tale om at sikre, at vidnet ikke unødvendigt konfronteres med tiltalte eller bestemte vidner, eller om koordinering af en nødvendig politibeskyttelse. Man bør i den forbindelse være opmærksom på, at der i nogle tilfælde også kan være andre vidner i sagen, som forurettede har et klart behov for ikke at være i rum med.

Hvis der er beskikket en bistandsadvokat, må politiet og anklagemyndigheden ifølge forarbejderne normalt kunne overlade det til bistandsadvokaten at træffe aftale med retten, i det omfang bistandsadvokaten i forbindelse med retsmødet ikke selv kan tage sig af forurettede i de nævnte henseender. I de helt specielle tilfælde, hvor der måtte være behov for politibeskyttelse, må politiet eller anklagemyndigheden træffe de nødvendige aftaler med retten og bistandsadvokaten.

Der henvises til bemærkningerne til § 1, nr. 2 (forslag til retsplejelovens § 193), i lovforslag nr. L 128 (folketingsåret 2006-07).

11.5. Dørlukning og afhøring uden tiltaltes tilstedeværelse

11.5.1. Dørlukning

Retsmøder er som udgangspunkt offentlige, jf. retsplejelovens § 28 a. Efter § 29, stk. 1, nr. 3, kan retten imidlertid bestemme, at et retsmøde skal holdes for lukkede døre (dørlukning), når sagens behandling i et offentligt retsmøde vil udsætte nogen for en unødvendig krænkelse. Der kan dog ifølge § 29, stk. 5, ikke træffes bestemmelse om dørlukning, hvis det er tilstrækkeligt at anvende reglerne om referat- eller navneforbud, jf. §§ 30 og 31, eller om udelukkelse af enkeltpersoner, jf. § 28 b.

Herudover fremgår det af retsplejelovens § 29 a, stk. 1, at dørene lukkes under forurettedes forklaring, når den pågældende anmoder om det, i sager om overtrædelse af straffelovens § 210 (incest), § 216 (voldtægt), § 222, stk. 2 (samleje med barn under 15 år ved tvang eller trusler), eller § 223, stk. 1 (samleje med stedbarn mv. under 18 år). Det samme gælder i sager om overtrædelse af straffelovens § 216, § 222, stk. 2, eller § 223, stk. 1, ved andet seksuelt forhold end samleje, jf. straffelovens § 225.

11.5.2. Afhøring uden tiltaltes tilstedeværelse

Efter retsplejelovens § 856, stk. 1, kan rettens formand uden for de tilfælde, der er nævnt i § 856, stk. 2, nr. 2 (anonym vidneførsel), beslutte, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres, når særegne grunde taler for, at en uforbeholden forklaring ellers ikke kan opnås. Når tiltalte som følge af en sådan beslutning ikke har overværet afhøringen, skal tiltalte, når denne på ny kommer til stede i retslokalet, have oplysning om, hvem der har afgivet forklaring i tiltaltes fravær, og om indholdet af forklaringen, for så vidt angår tiltalte, jf. § 856, stk. 9, 1. pkt.

I praksis forekommer det, at tiltalte følger vidnets forklaring fra et andet lokale ved hjælp af audiovisuelt udstyr eller bag en halvt lukket dør eller overværer afhøringen af vidnet fra tilhørerrækkerne, således at tiltalte sidder bag ved vidnet. I givet fald gøres vidnet bekendt hermed. Der henvises herved til Eva Smith m.fl., *Straffeprocessen*, 2. udgave (2008), side 728.

11.5.3. Forhåndsafgørelse

Ifølge retsplejelovens § 845, stk. 1, kan retten efter anmodning fra anklagemyndigheden, forsvareren eller et vidne forud for hovedforhandlingen træffe afgørelse om bl.a. dørlukning efter § 29, stk. 1, eller § 29 a, eller at tiltalte efter § 856, stk. 1, skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres.

I forarbejderne til bestemmelsen er det forudsat, at det i almindelighed vil være anklagemyndigheden (eller forsvareren), der rejser spørgsmål om de pågældende foranstaltninger over for retten, men at et vidne – eller vidnets bistandsadvokat – også selv kan fremsætte anmodning over for retten, f.eks. i tilfælde, hvor anklagemyndigheden ikke finder grundlag herfor, jf. bemærkningerne til § 1, nr. 19 (forslag til retsplejelovens § 841 (nu § 845, stk. 1)), i lovforslag nr. L 14 (folketingsåret 1999-2000).

Det fremgår af retsplejelovens § 845, stk. 2, at anklagemyndigheden senest samtidig med indlevering af bevisfortegnelse skal underrette forsvareren og retten om, hvorvidt der foreligger sådanne spørgsmål som nævnt i § 845, stk. 1.

Det afgørende er ifølge bestemmelsens forarbejder, om anklagemyndigheden i forbindelse med fremsendelsen af bevisfortegnelsen er bekendt med, om der er spørgsmål af den omhandlede karakter. Det er forudsat, at anklagemyndigheden på forhånd i fornødent omfang undersøger spørgsmålet ved efter omstændighederne at rette henvendelse til vidnet, forurettede eller en bistandsadvokat. Der henvises til bemærkningerne til § 1, nr. 13 (forslag til retsplejelovens § 845), i lovforslag nr. L 128 (folketingsåret 2006-07).

Det fremgår af afsnit 3.5.2 i Rigsadvokatens Meddelelse nr. 8/2007 om vejledning af forurettede mv. (revideret 16. juli 2014), at en sådan henvendelse i almindelighed kun vil være fornøden i sager om grovere personfarlig kriminalitet og i sager om seksualforbrydelser, hvor det efter sagens karakter forekommer sandsynligt, at retten vil imødekomme en anmodning om dørlukning mv.

Endvidere fremgår det af rigsadvokatmeddelelsen, at det, hvis der er beskikket en bistandsadvokat for forurettede, påhviler advokaten at oplyse anklagemyndigheden om, at der er spørgsmål om dørlukning mv.

11.6. Afhøring af børn under 15 år

Ifølge retsplejelovens § 183, stk. 3, 1. pkt., bestemmer retten, hvordan og ved hvem afhøring af børn under 15 år skal ske. Bestemmelsen giver som nævnt i afsnit 8 ovenfor f.eks. hjemmel til, at afhøringen af barnet kan foretages af en særligt uddannet polititjenestemand i et videoafhøringslokale og optages på video, imens en dommer befinder sig i monitorrummet. Der henvises til betænkning nr. 1420/2002, side 92 og 97.

I de tilfælde, hvor et barn afgiver forklaring i retten, kan afhøringen eventuelt foretages på en dommers kontor under overværelse af dommer, lægdommere, anklager, forsvarer, kommunal repræsentant og en eventuel bistandsadvokat. Der henvises herved til betænkning nr. 1420/2002, side 55.

Retsformanden kan også, når afhøringen gennemføres på en dommers kontor, bestemme, at tiltalte skal forlade lokalet, jf. retsplejelovens § 856, stk. 1, og nærmere ovenfor i afsnit 11.5.2.

Det kan endvidere nævnes, at Østre Landsret i en kendelse trykt i UfR 1996, side 992, fandt, at det lå inden for rammerne af retsplejelovens § 183, stk. 3, at forklaringen fra en 13-årig forurettet, der var blevet afhørt anticiperet indenretligt i en seksualforbrydelsessag, blev dokumenteret under hovedforhandlingen i byretten, inden der blev stillet spørgsmål til barnet.

11.7. Beslutning om ikke at bære dommerkappe

Dommere skal ifølge retsplejelovens § 56 a, stk. 1, bære kappe under hovedforhandlinger og retsmøder, der afholdes med henblik på sagens behandling i medfør af § 831 (tilståelsessager). Det samme gælder for fuldmægtige og midlertidigt beskikkede dommere, jf. § 56 a, stk. 2.

Det fremgår imidlertid af forarbejderne til bestemmelsen, at dommere i konkrete tilfælde bl.a. kan undlade at bære kappe, når hovedforhandlingen eller dele heraf foregår et andet sted end i et retslokale, eller når børn skal afgive forklaring i retten, jf. bemærkningerne til § 1, nr. 1 (forslag til retsplejelovens § 56 a), og pkt. 2.2.2 i de almindelige bemærkninger til lovforslag nr. L 98 (folketingsåret 2008-09).

Kapitel 4

Danmarks internationale forpligtelser

1. Indledning

Der findes et stort antal konventioner og andre internationale instrumenter af betydning for spørgsmålet om afhøring af børn og unge som vidner i straffesager. I dette kapitel er de mest væsentlige omtalt.

I afsnit 2 er Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6 og praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (herefter ”Domstolen”) af betydning for spørgsmålet om videoafhøring af børn og unge beskrevet. I afsnit 3 er Europarådets konvention om seksuelt misbrug af børn gennemgået. I afsnit 4 er FN’s konvention om barnets rettigheder og protokollen om salg af børn, børneprostitution og børnepornografi omtalt. Afsnit 5 indeholder en omtale af EU’s rammeafgørelse om ofres stilling i forbindelse med straffesager.

Herudover er der i afsnit 6-8 medtaget en omtale af direktivet om seksuelt misbrug af børn (direktiv 2011/93/EU), menneskehandelsdirektivet (direktiv 2011/36/EU) og offerdirektivet (direktiv 2012/29/EU). Direktiverne er vedtaget med hjemmel i Traktaten om Den Europæiske Unions Funktionsmåde, tredje del, afsnit V, og er dermed omfattet af Danmarks retsforbehold. Direktiverne er derfor ikke bindende for og finder ikke anvendelse i Danmark.

Det bemærkes i den forbindelse, at Strafferetsplejeudvalget er bekendt med, at regeringen (Socialdemokraterne og Radikale Venstre), Venstre, Socialistisk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti den 10. december 2014 indgik aftale om, at regeringen efter et kommende folketingsvalg udskriver en folkeafstemning, der skal afholdes senest i 1. kvartal 2016, om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning, som giver mulighed for, at Danmark kan vælge, hvilke retsakter Danmark ønsker at deltage i. Aftalepartierne har efterfølgende indgået aftale om, at bl.a. direktivet om seksuelt misbrug af børn og menneskehandelsdirektivet tilvælges, mens offerdirektivet ikke tilvælges. Partierne er dog enige om at drøfte, om der er dele af offerdirektivet, som skal gennemføres i dansk ret.

Foruden de retsakter, der er beskrevet i dette kapitel, kan det bl.a. nævnes, at Europarådets ministerkomité den 17. november 2010 vedtog retningslinjer for såkaldt børnevenlig retspleje. Retningslinjerne er ikke bindende, men bygger på eksisterende principper, der er indarbejdet i en række bindende konventioner mv. Retningslinjernes afsnit IV vedrører børnevenlig retspleje før, under og efter retssager og indeholder bl.a. retningslinjer for afhøring af børn.

2. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

2.1. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention blev inkorporeret i dansk ret ved lov nr. 285 af 29. april 1992 om Den Europæiske Menneskerettighedskonvention med senere ændringer.

Det følger af konventionens artikel 6, stk. 1, at enhver, der er anklaget for en forbrydelse, har ret til en retfærdig rettergang. Ifølge artikel 6, stk. 3, litra d, har en sådan person ret til at afhøre eller lade afhøre imod ham førte vidner og at få vidner for ham tilsagt og afhørt på samme betingelser som vidner, der føres imod ham.

Konventionens artikel 6 indeholder ikke regler om, hvilke beviser der kan tillades anvendt i en straffesag, eller om, hvordan det skal vurderes, om et bevis kan tillades anvendt. Afgørelsen af disse spørgsmål er derfor som udgangspunkt overladt til den nationale lovgivning og til de nationale domstole, jf. f.eks. præmis 54 i dom af 18. juli 2013 i sagen Vronchenko mod Estland (herefter ”Vronchenko-dommen”).

Domstolens opgave er således ikke at afgøre, om vidneforklaringer kan tillades anvendt som bevis, men at vurdere, om sagen ud fra en helhedsvurdering, herunder den måde, som beviset blev optaget på, har været retfærdig, jf. f.eks. præmis 35 i dom af 10. maj 2012 i sagen Aigner mod Østrig (herefter ”Aigner-dommen”).

Ved vurderingen af, om rettergangen som helhed har været retfærdig, indgår foruden forsvarrets rettigheder også samfundets og forurettedes interesse i, at forbrydelser bliver korrekt retsforfulgt. Endvidere indgår i nødvendigt omfang vidners

rettigheder. Der henvises bl.a. til præmis 118 i dom af 15. december 2011 i sagen Al-Khawaja og Tahery mod Storbritannien (herefter ”Al-Khawaja-dommen”).

2.2. Det følger af konventions artikel 6, stk. 1, og stk. 3, litra d, at alle beviser mod tiltalte i en straffesag normalt skal føres direkte for retten under tiltaltes tilstedeværelse med henblik på at give mulighed for kontradiktion, jf. f.eks. præmis 55 i Vronchenko-dommen. Dette gælder imidlertid ikke undtagelsesfrit.

Som hovedregel kan konventionens artikel 6, stk. 1, og stk. 3, litra d, således ikke fortolkes sådan, at spørgsmål til et vidne, der føres mod tiltalte, i alle tilfælde skal stilles direkte af tiltalte eller dennes advokat, men snarere at tiltalte skal have en passende og ordentlig mulighed for at udfordre og stille spørgsmål til vidnet, enten når vidnet afgiver forklaring eller på et senere tidspunkt i processen. Anvendelse af forklaringer afgivet til politiet under efterforskningen som bevis er ikke i sig selv i strid med bestemmelserne, forudsat at retten til forsvar er blevet respekteret. Selv hvis en sådan forklaring er det eneste eller afgørende beviser mod en tiltalt, vil anvendelse af forklaringen som bevis ikke automatisk føre til en krænkelse af artikel 6. Hvor en domfældelse udelukkende eller i afgørende grad er baseret på en forklaring fra et vidne, der ikke afhøres under hovedforhandlingen, foretager Domstolen imidlertid en indgående prøvelse af rettergangen. Domstolen undersøger, om der var tilstrækkelige udlignende faktorer, herunder foranstaltninger, der muliggør en retfærdig og korrekt vurdering af pålideligheden af beviset. Der henvises f.eks. til præmis 55 i Vronchenko-dommen.

Domstolen har i sin praksis fremhævet, at der i sager om seksualforbrydelser gør sig særlige forhold gældende, idet sådanne sager ofte opfattes af forurettede som en stor belastning, især i tilfælde, hvor forurettede ufrivilligt konfronteres med tiltalte. Disse særlige forhold er endnu mere fremtrædende i sager, hvor forurettede er mindreårig. Ved vurderingen af, om tiltalte i sådanne sager får en retfærdig rettergang, skal der tages hensyn til retten til respekt for forurettedes privatliv. Derfor accepterer Domstolen, at der i straffesager vedrørende seksualforbrydelser træffes foranstaltninger for at beskytte forurettede, forudsat at disse foranstaltninger kan forenes med en tilstrækkelig og effektiv udøvelse af forsvarrets rettigheder. Der henvises f.eks. til præmis 56 i Vronchenko-dommen.

2.3. Ved afgørelsen af, om en forklaring, som et vidne afgav under sagens efterforskning, kunne anvendes som bevis i stedet for, at vidnet blev afhørt under hovedforhandlingen, vurderer Domstolen først, om der var god grund til, at vidnet ikke blev afhørt under hovedforhandlingen. Selv om forklaringen ikke var det eneste eller afgørende bevis mod tiltalte, kan det i sig selv udgøre en krænkelse af artikel 6, hvis der ikke er påvist en god grund til, at vidnet ikke blev afhørt under hovedforhandlingen. Der henvises til præmis 119 og 120 i Al-Khawaja-dommen og f.eks. præmis 38 i Aigner-dommen.

Herefter tager Domstolen stilling til, om vidnets forklaring var det eneste eller afgørende bevis mod tiltalte, og om der i givet fald var sådanne faktorer, der kunne udligne det forhold, at forsvaret ikke kunne afhøre vidnet under hovedforhandlingen, jf. f.eks. præmis 40 i Aigner-dommen.

2.4. Fra Domstolens praksis om, hvad der kan begrunde, at et vidne ikke afhøres under hovedforhandlingen, og at en tidligere afgivet forklaring anvendes som bevis, kan der bl.a. henvises til Vronchenko-dommen. Her fandt Domstolen, at der var god grund til, at en 9-årig pige i en sag om voldtægt og mishandling ikke blev afhørt i retten, og at den forklaring, som hun tidligere havde afgivet, blev anvendt som bevis, jf. præmis 58. I sagen forelå der psykologiske og psykiatriske vurderinger, hvorefter det ikke var sikkert for hende at blive afhørt i retten, heller ikke selv om afhøringen blev foretaget uden, at hun var til stede i selve retslokalet.

Der kan også henvises til dom af 19. december 2013 i sagen Rosin mod Estland (herefter ”Rosin-dommen”), hvor Domstolen tilsvarende fandt, at der var god grund til, at en dreng på 11 år i en sag om en seksualforbrydelse ikke blev afhørt i retten, og at den forklaring, som han tidligere havde afgivet, blev anvendt som bevis, jf. præmis 55.

I både Vronchenko-dommen og Rosin-dommen lagde Domstolen vægt på de særlige forhold, der som nævnt ovenfor i afsnit 2.2 gør sig gældende i sager om seksualforbrydelser, og som er endnu mere fremtrædende i sager, hvor forurettede er mindreårig.

I begge sager forelå der dog alligevel en krænkelse af konventionens artikel 6, men det skyldtes, at forklaringerne fra børnene var det afgørende bevis mod de

tiltalte, og at de tiltalte ikke på noget tidspunkt havde haft mulighed for at få stillet spørgsmål til børnene.

Der kan også være god grund til, at voksne vidner ikke afhøres under hovedforhandlingen i sager om seksualforbrydelser, og at tidligere afgivne forklaringer anvendes som bevis, jf. Aigner-dommen. Det fremgår af dommens præmis 39, at Domstolen under hensyn til de særlige forhold, der gør sig gældende i sager om seksualforbrydelser, og behovet for at træffe foranstaltninger for at beskytte forurettede, var tilfreds med, at der forelå god grund til ikke at afhøre en voksen forurettet under hovedforhandlingen i en sag om forsøg på voldtægt. Dommen er også omtalt nedenfor i afsnit 2.5.

2.5. En væsentlig afgørelse vedrørende fremgangsmåden ved foretagelse af videoafhøring er dom af 2. juli 2002 i sagen S.N. mod Sverige (herefter ”S.N.-dommen”). I sagen fandtes det ikke at udgøre en krænkelse, at en videoafhøring og en båndoptagelse af en afhøring af en 10-årig dreng, som var blevet foretaget af en erfaren politibetjent, blev benyttet som bevis mod en person, der blev dømt for seksuelt misbrug af drengen. Drengen afgav ikke forklaring i retten, og de optagne forklaringer var i det væsentlige de eneste beviser mod tiltalte. Hverken tiltalte eller dennes advokat var til stede ved den første afhøring af drengen (videoafhøringen), der fandt sted på et tidspunkt, hvor tiltalte endnu ikke var informeret om sigtelsen, og tiltaltes advokat havde givet afkald på at være til stede ved den anden afhøring (båndoptagelsen), idet barnets advokat ikke kunne møde. Der henvises til dommens præmis 10-13.

Med hensyn til den anden afhøring lagde Domstolen vægt på, at forsvareren havde samtykket i ikke at være til stede, at han havde accepteret den fremgangsmåde, der blev fulgt, at han kunne have begæret afhøringen optaget på video, at han havde mulighed for at stille spørgsmål til drengen via politiet, og at han ved senere afspilning af afhøringen kunne konstatere, at de spørgsmål, han havde ønsket stillet, også rent faktisk var blevet stillet. Der henvises til dommens præmis 49-50.

For så vidt angår anvendelsen af videoafhøringen og båndoptagelsen som bevis under hovedforhandlingen lagde Domstolen vægt på, at det ikke følger af konventionens artikel 6, stk. 3, litra d, at tiltalte eller forsvareren i alle sager har krav

på at stille spørgsmål direkte til et vidne, og at tiltalte og dennes forsvarer havde tilstrækkelig mulighed for at anfægte drengens forklaringer og troværdighed under hovedforhandlingen. Domstolen lagde endelig vægt på, at de nationale domstole havde behandlet drengens forklaringer med stor varsomhed, herunder vurderet betydningen af, at nogle af forklaringerne var vage, og at der under afhøringerne var blevet stillet nogle til dels ledende spørgsmål. Der henvises til dommens præmis 52-53.

Det fremgår af forarbejderne til retsplejelovens §§ 731 a, 745 e og 872 om videoafhøring af børn, der blev indført i 2003, at Justitsministeriet bl.a. på baggrund af S.N.-dommen vurderede, at den fremgangsmåde for videoafhøring, der følger af bestemmelserne, er forenelig med konventionens artikel 6 og de krav, der følger af Domstolens praksis. Der henvises til pkt. 3.5 i de almindelige bemærkninger til lovforslag nr. L 117 (folketingsåret 2002-03).

Domstolen har efterfølgende afsagt en række afgørelser vedrørende fremgangsmåden ved foretagelse af videoafhøring.

Fra nyere praksis kan der bl.a. henvises til Domstolens afgørelse af 10. januar 2012 i sagen A.G. mod Sverige. I sagen var der foretaget to videoafhøringer af en 7-årig pige, som politiet formodede var blevet voldtaget. På tidspunktet for den første videoafhøring var den mistænkte ikke blevet underrettet om mistanken, og der var ikke beskikket en forsvarer for den pågældende.

Før gennemførelsen af den anden videoafhøring var den mistænkte blevet informeret om mistanken og havde fået beskikket en forsvarer. Forsvareren gennemså før videoafhøringen optagelsen af den første afhøring. Desuden fulgte forsvareren den anden afhøring på en monitor fra et andet lokale og benyttede sig af adgangen til at stille supplerende spørgsmål til barnet gennem den polititjenestemand, der foretog afhøringen. Den mistænkte var derimod ikke selv til stede i monitorrummet.

Videoafhøringerne blev fremvist under hovedforhandlingen, og barnet afgav ikke forklaring som vidne. Den mistænkte blev dømt for et seksuelt overgreb.

Domstolen konstaterede, at videoafhøringerne var hovedbeviset i sagen, hvorfor det var nødvendigt for Domstolen at undersøge, om den dømte var blevet givet passende muligheder for at varetage sit forsvar i artikel 6's forstand i forhold til barnets forklaring. I den forbindelse lagde Domstolen vægt på de særlige forhold, der som nævnt i afsnit 2.2 ovenfor gør sig gældende i sager om seksualforbrydelser.

Herefter anførte Domstolen, at det, når myndighederne skal sikre forsvarets rettigheder, kan være nødvendigt at træffe foranstaltninger for at modvirke det handicap, som forsvaret arbejder under. Sådanne foranstaltninger kan omfatte mulighed for, at forsvaret indirekte kan stille spørgsmål til vidnet under efterforskningen, afspilning af video- og lydoptagelser af politiafhøringen under hovedforhandlingen, og at retten behandler sådanne beviser ekstremt varsomt.

Domstolen bemærkede, at forsvareren var til stede i et monitorrum under den anden videoafhøring af barnet og stillede spørgsmål til hende via den polititjenestemand, der foretog afhøringen. Domstolen understregede også, at den dømte ikke gjorde indsigelse mod efterforskningen under sagens behandling ved de svenske domstole. Endvidere havde den dømte ikke anmodet de nationale myndigheder om at udpege en ekspert til at bedømme barnets vidneforklaring. Desuden lagde Domstolen vægt på, at videoafhøringerne blev afspillet i retten.

Herudover lagde Domstolen vægt på, at de svenske domstole under sagens behandling havde understreget, at der skulle udvises særlig forsigtighed ved bedømmelsen af videoafhøringerne. Endvidere havde den svenske appelinstans lagt vægt på vigtigheden af yderligere beviser end videoafhøringerne.

På den baggrund fandt Domstolen ingen indikationer på, at den dømte ikke havde haft en retfærdig rettergang i overensstemmelse med konventionens artikel 6, stk. 1, og stk. 3, litra d, og afviste derfor sagen som åbenbart ubegrundet.

Der kan endvidere henvises til Aigner-dommen, som er omtalt ovenfor i afsnit 2.4. I sagen var en voksen kvinde, der var forurettet ved et forsøg på voldtægt, blevet afhørt indenretligt af en undersøgelsesdommer under efterforskningen, imens tiltalte og forsvareren var til stede og havde adgang til at stille spørgsmål til hende, jf. præmis 8. Afhøringen blev optaget på video.

Efter østrigsk ret var forurettede i sager om seksualforbrydelser fritaget fra at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen, hvis forurettede under efterforskningen var blevet afhørt indenretligt, hvor forsvaret havde haft adgang til at afhøre vidnet, jf. præmis 23. Forurettede blev anmodet om at afgive vidneforklaring under hovedforhandlingen, imens tiltalte opholdt sig i et tilstødende lokale, men afslog i overensstemmelse med de ovennævnte regler dette og bad om, at de forklaringer, som hun tidligere havde afgivet, blev anvendt som bevis, jf. præmis 13. Retten tillod, at videooptagelsen af den tidligere forklaring blev afspillet under hovedforhandlingen. Optagelsen virkede dog ikke, og der blev derfor i stedet oplæst en udskrift af forklaringen. Den tiltalte blev dømt for forsøg på voldtægt.

Som nævnt i afsnit 2.4 ovenfor var Domstolen under hensyn til de særlige forhold, der gør sig gældende i sager om seksualforbrydelser, og behovet for at træffe foranstaltninger for at beskytte forurettede, tilfreds med, at der forelå god grund til ikke at afhøre forurettede under hovedforhandlingen og i stedet anvende den tidligere afgivne forklaring som bevis.

Da Domstolen fandt, at forurettedes forklaring var det afgørende bevis mod tiltalte, undersøgte Domstolen herefter, om der var faktorer, som kunne udligne det forhold, at forsvaret ikke kunne afhøre vidnet under hovedforhandlingen, jf. præmis 40.

Efter Domstolens opfattelse var der tilstrækkelige udlignende faktorer. I den forbindelse bemærkede Domstolen, at forurettede blev afhørt af undersøgelsesdommeren under overværelse af tiltalte og hans forsvarer, der stillede spørgsmål til forurettede. Ifølge Domstolen måtte forsvaret have været klar over, at retstillingen efter østrigsk ret var, at forurettede efter den indenretlige afhøring under efterforskningen ville være fritaget fra at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen. Under hovedforhandlingen blev udskrifterne af denne afhøring læst op, hvilket forsvaret ikke bestred. Domstolen anerkendte, at det ville have været at foretrække, at den nationale domstol havde haft mulighed for at se videoafhøringen (videooptagelsen virkede som nævnt ikke) for at få et direkte indtryk af forurettedes adfærd under afhøring, men fandt i lyset af, at forurettede

var en voksen person, at dette ikke var et ufravigeligt krav for en retfærdig rettergang. Der henvises til præmis 42.

Endvidere fandt Domstolen, at det forhold, at tiltalte ikke havde haft mulighed for at konfrontere forurettede med de modstridende forklaringer, der blev afgivet under hovedforhandlingen, ikke begrænsede hans ret til forsvar i en uacceptabel grad. Domstolen bemærkede herved, at tiltalte under hovedforhandlingen havde haft mulighed for at give sin egen version af begivenhederne og påpege en eventuel manglende sammenhæng i forurettedes forklaring eller eventuelle uoverensstemmelser med forklaringerne fra andre vidner. Der henvises til præmis 43.

Det bemærkes i øvrigt, at Domstolen i en nyere afgørelse under henvisning til Al-Khawaja-dommen har fundet, at en videoafhøring af et barn kan anvendes som bevis i stedet for afhøring af barnet under hovedforhandlingen, selv om afhøringen er det eneste eller afgørende bevis mod tiltalte, og forsvaret ikke på noget tidspunkt har haft mulighed for at få stillet spørgsmål til barnet, hvis der i øvrigt foreligger tilstrækkelige udlignende faktorer, som sikrer retten til at forsvare sig, jf. nærmere Domstolens afgørelse af 2. april 2013 i sagen D.T. mod Holland.

3. Europarådets konvention om seksuelt misbrug af børn

Danmark har ratificeret Europarådets konvention af 25. oktober 2007 om beskyttelse af børn mod seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug, jf. bekendtgørelse nr. 57 af 15. oktober 2010 (Lovtidende C).

Konventionen har ifølge artikel 1, stk. 1, bl.a. til formål at forebygge og bekæmpe seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug af børn samt at beskytte rettighederne for børneofre for seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug.

Det fremgår af konventionens artikel 3, litra a, at et ”barn” i konventionens forstand er en person under 18 år.

Konventionens kapitel 7 (artikel 30-36) indeholder bestemmelser om efterforskning, retsforfølgning og retspleje i sager om seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug af børn.

Det fremgår af konventionens artikel 30, stk. 1, at hver part skal træffe de nødvendige lovgivningsmæssige eller andre foranstaltninger for at sikre, at efterforskning og straffesager gennemføres under hensyntagen til barnets tarv og med respekt for barnets rettigheder. Hver part skal ifølge artikel 30, stk. 2, anvende en beskyttende tilgang til ofre for at sikre, at efterforskningen og straffesagen ikke forværrer den traumatiske hændelse, som barnet har været udsat for, og at den strafferetlige reaktion efterfølges af hjælp, hvor det er relevant. Herudover skal det sikres, at efterforskning og straffesager prioriteres og gennemføres uden ugrundet ophold, jf. artikel 30, stk. 3.

Efter konventionens artikel 30, stk. 4, skal hver part sikre, at foranstaltninger, der finder anvendelse efter konventionens kapitel 7, ikke er til skade for forsvarrets rettigheder og kravene til en retfærdig og upartisk rettergang i overensstemmelse med artikel 6 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

Konventionens artikel 31 vedrører generelle beskyttelsesforanstaltninger. Ifølge artikel 31, stk. 1, skal hver part træffe de nødvendige lovgivningsmæssige eller andre foranstaltninger for at beskytte ofrenes rettigheder og interesser, herunder deres særlige behov som vidner, på alle stadier af efterforskningen og straffesagerne, herunder især ved en række foranstaltninger, der er opregnet i litra a-g. Disse foranstaltninger omfatter bl.a. at gøre det muligt for ofre, på en måde, der er i overensstemmelse med de nationale retsplejeregler, at blive hørt, at afgive vidneforklaring og at vælge, hvorledes deres synspunkter, behov og bekymringer skal fremlægges direkte eller gennem en mellemmand, og hvorledes disse skal behandles (litra c), at yde ofre passende støtteforanstaltninger, så deres rettigheder og interesser behørigt fremlægges og tages i betragtning (litra d), og at sikre, at kontakt mellem offer og gerningsmand i domstolene og retshåndhævelsesorganernes lokaler undgås, medmindre de kompetente myndigheder bestemmer, at det modsatte tjener barnets tarv, eller når en sådan kontakt er påkrævet af hensyn til efterforskningen eller retssagen (litra g).

En bestemmelse om afhøring af børn findes i konventionens artikel 35. Det fremgår af artikel 35, stk. 1, at hver part skal træffe de nødvendige lovgivningsmæssige eller andre foranstaltninger for at sikre, at afhøring af barnet finder sted uden ugrundet ophold efter anmeldelse af forholdet til de kompetente myndigheder (litra a), at afhøring af barnet om nødvendigt finder sted i lokaler, der er ind-

rettet til eller tilpasset dette formål (litra b), at afhøring af barnet udføres af fagfolk, der er uddannet til dette formål (litra c), at alle afhøringer af barnet om muligt udføres af de samme personer, hvis dette er relevant (litra d), at antallet af afhøringer begrænses mest muligt og kun gennemføres, hvis det er nødvendigt med henblik på straffesagen (litra e), og at barnet kan ledsages af sin juridiske repræsentant eller eventuelt af en voksen efter eget valg, medmindre der er givet en begrundet afgørelse om det modsatte vedrørende den pågældende (litra f).

Konventionens artikel 35, stk. 2, vedrører videoafhøring af børn. Det fremgår heraf, at hver part skal træffe de nødvendige lovgivningsmæssige eller andre foranstaltninger for at sikre, at alle afhøringer af offeret eller af et eventuelt mindreårigt vidne kan optages på video, og at disse optagelser af afhøringer kan godkendes som bevis under retssagen i overensstemmelse med de i national ret fastsatte regler.

Som nævnt ovenfor er et barn i konventionens forstand en person under 18 år. Hvis der er usikkerhed om offerets alder, og der er grund til at formode, at offeret er et barn, skal de foranstaltninger, der er fastsat i artikel 35, stk. 1 og 2, anvendes, indtil offerets alder er fastslået, jf. artikel 35, stk. 3.

Det bemærkes, at det fremgår af pkt. 239 i den forklarende rapport til konventionen, at forhandlerne var enige om, at gennemførelsen af kravene i artikel 35 krævede en grad af fleksibilitet for at tage højde for barnets alder, tilgængeligheden af specialiseret personale, krav vedrørende straffeprocessen og ethvert krav forbundet med effektiviteten af efterforskningen.

Konventionens artikel 36 vedrører gennemførelsen af straffesagen. Det fremgår af artikel 36, stk. 2, at hver part skal træffe de nødvendige lovgivningsmæssige eller andre foranstaltninger for i overensstemmelse med de i national ret fastsatte regler at sikre, at dommeren kan kræve, at hovedforhandlingen finder sted uden offentlighedens tilstedeværelse (litra a), og at offeret kan høres i retslokalet uden at være til stede, særligt ved brug af passende kommunikationsteknologi (litra b).

Ved lov nr. 319 af 28. april 2009 om ændring af straffeloven og retsplejeloven (Gennemførelse af Europarådets konvention om beskyttelse af børn mod seksuel udnyttelse og seksuelt misbrug mv.) blev de lovændringer, der var nødvendige

for, at Danmark kunne ratificere konventionen, gennemført, jf. pkt. 1 i de almindelige bemærkninger til lovforslag nr. L 86 (folketingsåret 2008-09). Der blev ikke foretaget ændringer af retsplejelovens regler om videoafhøring af børn.

4. FN's konvention om barnets rettigheder og protokollen om salg af børn, børneprostitution og børnepornografi

Danmark har ratificeret FN's konvention af 20. november 1989 om barnets rettigheder, jf. bekendtgørelse nr. 6 af 16. januar 1992 (Lovtidende C).

Et barn er ifølge konventionens artikel 1 ethvert menneske under 18 år, medmindre barnet bliver myndigt tidligere efter den lov, der gælder for barnet.

Ifølge konventionens artikel 3, stk. 1, skal barnets tarv komme i første række i alle foranstaltninger vedrørende børn, hvad enten disse udøves af offentlige eller private institutioner for socialt velfærd, domstole, forvaltningsmyndigheder eller lovgivende organer.

Danmark har også ratificeret den valgfri protokol af 25. maj 2000 til FN's konvention om barnets rettigheder vedrørende salg af børn, børneprostitution og børnepornografi, jf. bekendtgørelse nr. 34 af 23. oktober 2003 (Lovtidende C).

Ifølge protokollens artikel 8, stk. 1, skal deltagerstaterne vedtage passende forholdsregler til varetagelse af rettigheder og interesser for børn, der er ofre for praksis, der er forbudt efter protokollen, på alle trin i strafferetsplejen, i særdeleshed ved de forholdsregler, der fremgår af litra a-g. Som forholdsregler nævnes bl.a. at anerkende børneofres sårbarhed og tilpasse retsplejen, så den anerkender deres særlige behov, herunder deres særlige behov som vidner (litra a), at tillade børneofres synspunkter, behov og bekymringer at blive fremlagt og taget i betragtning i sager, hvor deres personlige interesser berøres, på en måde, der er i overensstemmelse med den nationale lovgivnings procesregler (litra c), og at sikre tilstrækkelige støtteforanstaltninger til børneofre gennem hele retsprocessen (litra d).

Endvidere fremgår det af protokollens artikel 8, stk. 3, at deltagerstaterne skal sikre, at børn, der er ofre for lovovertrædelser som beskrevet i protokollen, får en behandling i det strafferetlige system, som er i barnets bedste interesse.

Ifølge protokollens artikel 8, stk. 6, skal intet i artikel 8 kunne fortolkes som værende til skade for eller uforeneligt med tiltaltes ret til en rimelig og uvildig retssag.

5. Rammeafgørelse om ofres stilling i forbindelse med straffesager mv.

Rådets rammeafgørelse 2001/220/RIA af 15. marts 2001 om ofres stilling i forbindelse med straffesager indeholder visse bestemmelser af betydning for spørgsmålet om afhøring af børn og unge i straffesager.

Ifølge rammeafgørelsens artikel 2, stk. 1, skal hver medlemsstat sikre, at ofre har en reel og passende rolle i dets strafferetssystem. Hver medlemsstat skal fortsat gøre sit yderste for at sikre, at ofre behandles med behørig respekt for deres personlige værdighed under processen, og anerkender ofres legitime rettigheder og interesser navnlig i forbindelse med straffesager.

Det fremgår af rammeafgørelsens artikel 2, stk. 2, at hver medlemsstat sikrer, at særligt sårbare ofre kan få særbehandling, der er bedst muligt afpasset efter deres situation.

Ifølge rammeafgørelsens artikel 3 skal hver medlemsstat sikre ofres mulighed for at blive hørt under processen og for at tilvejebringe beviser. Hver medlemsstat skal træffe de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at myndighederne kun afhører ofre i det omfang, der er nødvendigt for straffesagen.

Rammeafgørelsens artikel 8 vedrører ofres ret til beskyttelse. Det fremgår bl.a. heraf, at hver medlemsstat skal sikre, at ofre, der har brug for beskyttelse mod følgerne af at afgive vidneforklaring i et offentligt retsmøde, efter en retskendelse kan vidne under forhold, der opfylder denne målsætning, på en hvilken som helst hensigtsmæssig måde, som er i overensstemmelse med den pågældende medlemsstats grundlæggende retsprincipper, jf. artikel 8, stk. 4.

Ifølge artikel 7, stk. 2, i Rådets rammeafgørelse 2002/629/RIA af 19. juli 2002 om bekæmpelse af menneskehandel anses børn, der er ofre for menneskehandel som nærmere defineret i artikel 1, for særligt sårbare ofre efter artikel 2, stk. 2, og artikel 8, stk. 4, i rammeafgørelsen om ofres stilling i forbindelse med straffesager. Det samme gælder ifølge artikel 9, stk. 2, i Rådets rammeafgørelse 2004/68/RIA af 22. december 2003 om bekæmpelse af seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi for børn, der er ofre for seksuel udnyttelse som nærmere defineret i artikel 2.

Om fortolkningen af rammeafgørelsen om ofres stilling i forbindelse med straffesager kan der bl.a. henvises til EU-Domstolens dom af 16. juni 2005 i sagen C-105/03, Maria Pupino, hvor Domstolen fandt, at rammeafgørelsens artikel 2, artikel 3 og artikel 8, stk. 4, skal fortolkes således, at den kompetente nationale ret skal have mulighed for at tillade mindreårige børn, der påstår, at de har været ofre for mishandling, at afgive deres vidneforklaring efter regler, som gør det muligt at sikre disse børn et passende beskyttelsesniveau, f.eks. uden for det offentlige retsmøde og forud for afholdelsen heraf, jf. præmis 61.

Der kan også henvises til EU-Domstolens dom af 21. december 2011 i sagen C-507/10, X mod Y. Her fandt Domstolen, at rammeafgørelsens artikel 2, artikel 3 og artikel 8, stk. 4, skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for nationale bestemmelser, der for det første ikke forpligter anklagemyndigheden til ved den ret, hvor sagen er indbragt, at anmode om tilladelse til at høre et særligt sårbart offer og i forbindelse med straffesagens forundersøgellesfase at indkalde dette offer til at afgive vidneforklaring i overensstemmelse med fremgangsmåden ved anticiperet bevisførelse, og for det andet ikke tillader det nævnte offer at appellere anklagemyndighedens afslag på hendes begæring om at blive hørt og på at afgive vidneforklaring i henhold til den nævnte fremgangsmåde, jf. præmis 44.

De tre ovennævnte rammeafgørelser er erstattet af offerdirektivet (se afsnit 6 nedenfor), direktivet om seksuelt misbrug af børn (se afsnit 7 nedenfor) og menneskehandelsdirektivet (se afsnit 8 nedenfor). Det gælder dog kun for så vidt angår de medlemsstater, der deltog i vedtagelsen af direktiverne. Direktiverne er som nævnt i afsnit 1 ovenfor omfattet af Danmarks retsforbehold, og Danmark deltog derfor ikke i vedtagelsen af direktiverne.

6. Offerdirektivet

Europa-Parlamentet og Rådet vedtog den 25. oktober 2012 direktiv 2012/29/EU om minimumsstandarder for ofre for kriminalitet med hensyn til rettigheder, støtte og beskyttelse og om erstatning af Rådets rammeafgørelse 2001/220/RIA (offerdirektivet).

Direktivet er som nævnt ovenfor i afsnit 1 omfattet af Danmarks retsforbehold og er derfor ikke bindende for og finder ikke anvendelse i Danmark.

Formålet med direktivet er ifølge artikel 1, stk. 1, at sikre, at ofre for kriminalitet får passende information, støtte og beskyttelse og kan deltage i straffesagen.

Når offeret er et barn, skal medlemsstaterne ifølge direktivets artikel 1, stk. 2, sikre, at der ved anvendelse af direktivet først og fremmest tages hensyn til barnets tarv, og at der foretages en individuel vurdering heraf. Endvidere skal der anlægges en tilgang, der er særligt tilpasset børns behov, og som tager behørigt hensyn til barnets alder, modenhedsniveau, synspunkter, behov og ønsker.

Et barn er ifølge direktivets artikel 2, stk. 1, litra c, en person under 18 år. Hvis der hersker usikkerhed om et offers alder, og der er grund til at formode, at offeret er et barn, forudsættes offeret at være et barn, jf. artikel 24, stk. 2.

Medlemsstaterne skal ifølge direktivets artikel 10 sikre, at ofre har mulighed for at blive hørt under straffesagen og kan fremlægge beviser. Når et børneoffer skal høres, skal der tages behørigt hensyn til barnets alder og modenhed. De procedureregler, efter hvilke ofre har mulighed for at blive hørt under straffesagen og kan fremlægge beviser, fastlægges i national ret.

Direktivets regler om beskyttelse af ofre og anerkendelse af ofre med særlige beskyttelsesbehov findes i kapitel 4. Artikel 22 indeholder regler om foretagelse af en individuel vurdering af ofre for at identificere særlige beskyttelsesbehov, mens artikel 23 og 24 indeholder regler om særlige beskyttelsesforanstaltninger for ofre med særlige beskyttelsesbehov.

Det fremgår af direktivets artikel 22, stk. 1, at medlemsstaterne skal sikre, at ofre i tide bliver individuelt vurderet efter de nationale procedurer med henblik på at identificere særlige beskyttelsesbehov og for at afgøre, om og i hvilken udstrækning de vil kunne nyde godt af særlige foranstaltninger under en straffesag, jf. artikel 23 og 24, under hensyntagen til deres særlige modtagelighed over for sekundær og gentagen viktimisering, intimidering og gengældelse.

Den individuelle vurdering skal ifølge direktivets artikel 22, stk. 2, tage særligt hensyn til offerets personlige karakteristika, forbrydelsens art eller type og omstændighederne ved forbrydelsen.

I forbindelse med den individuelle vurdering, skal der ifølge direktivets artikel 22, stk. 3, vises særlig opmærksomhed over for ofre, der har lidt betydelig overlast som følge af forbrydelsens alvor, ofre, der har været udsat for en forbrydelse, der blev begået på grund af fordomme eller ud fra et diskriminatorisk motiv, der især kan have forbindelse med ofrenes personlige karakteristika, og ofre, hvis forhold til og afhængighed af gerningsmanden gør dem særligt sårbare. I den forbindelse skal der tages behørigt hensyn til ofre for terrorisme, organiseret kriminalitet, menneskehandel, kønsbaseret vold, vold i et nært forhold, seksuel vold, udnyttelses- eller hadforbrydelser samt ofre med handicap.

Ved anvendelsen af direktivet skal det ifølge artikel 22, stk. 4, lægges til grund, at børneofre har særlige beskyttelsesbehov på grund af deres sårbarhed over for sekundær og gentagen viktimisering, intimidering og gengældelse. For at afgøre om og i hvilket omfang de ville drage nytte af særlige foranstaltninger som omhandlet i artikel 23 og 24, skal børneofre underlægges en individuel vurdering som omhandlet i artikel 22, stk. 1.

Det fremgår af direktivets artikel 22, stk. 5, at den individuelle vurderings omfang kan tilpasses forbrydelsens grovhed og den grad af skade, som offeret efter det oplyste har lidt.

Ifølge direktivets artikel 22, stk. 6, skal individuelle vurderinger gennemføres under tæt inddragelse af ofrene og tage hensyn til deres ønsker, også hvis de ikke ønsker, at der træffes særlige foranstaltninger, jf. artikel 23 og 24.

Hvis de elementer, der ligger til grund for den individuelle vurdering, har ændret sig væsentligt, skal medlemsstaterne sikre, at den holdes opdateret under hele straffesagens forløb, jf. direktivets artikel 22, stk. 7.

Direktivets artikel 23 og 24 indeholder som nævnt regler om særlige beskyttelsesforanstaltninger for ofre med særlige beskyttelsesbehov.

Ifølge direktivets artikel 23, stk. 1, skal medlemsstaterne – uden at det berører retten til et forsvar og i overensstemmelse med reglerne om domstolenes skøn – sikre, at ofre med særlige beskyttelsesbehov, for hvem der træffes særlige foranstaltninger, der er identificeret som følge af en individuel vurdering som omhandlet i artikel 22, stk. 1, kan nyde godt af de foranstaltninger, der er omhandlet i artikel 23, stk. 2 og 3. En særlig foranstaltning som følge af den individuelle vurdering undlades, hvis operationelle eller praktiske begrænsninger gør det umuligt at benytte den, eller hvis der er et presserende behov for at afhøre offeret, og undladelse heraf kan skade offeret eller en anden person eller kan berøre selve sagens forløb.

Under efterforskningen af sagen skal følgende foranstaltninger ifølge direktivets artikel 23, stk. 2, være til rådighed for ofre med særlige beskyttelsesbehov, der er identificeret i overensstemmelse med artikel 22, stk. 1: Foretagelse af afhøring af offeret i lokaler, der er indrettet til eller tilpasset dette formål (litra a), foretagelse af afhøringen af offeret af eller gennem personer, som er professionelt uddannede heri (litra b), foretagelse af afhøringen af offeret af de samme personer altid, medmindre en forsvarlig retspleje er til hinder herfor (litra c), og foretagelse af enhver afhøring af ofre for seksuel vold, kønsbaseret vold eller vold i nære forhold af en person af samme køn som offeret, hvis offeret ønsker det, under forudsætning af, at det ikke griber ind i straffesagens gang, medmindre afhøringen foretages af en anklager eller en dommer (litra d).

Under sagens behandling i retten skal følgende foranstaltninger ifølge direktivets artikel 23, stk. 3, være til rådighed for ofre med særlige beskyttelsesbehov, der er identificeret i overensstemmelse med artikel 22, stk. 1: Foranstaltninger til at undgå visuel kontakt mellem ofre og gerningsmænd, herunder under vidneforklaringerne, ved hjælp af egnede midler, herunder brug af kommunikationsteknologi (litra a), foranstaltninger til at sikre, at offeret kan afhøres i retslokalet uden at

være til stede, især ved hjælp af dertil egnet kommunikationsteknologi (litra b), foranstaltninger til at undgå unødvendig afhøring om offerets privatliv, der ikke er relevant for forbrydelsen (litra c), og foranstaltninger, så retsmødet kan finde sted uden offentlighedens tilstedeværelse (litra d).

Direktivets artikel 24 vedrører foranstaltninger til beskyttelse af børneofre. Artikel 24, stk. 1, litra a, angår videoafhøring. Det fremgår heraf, at medlemsstaterne ud over foranstaltningerne i artikel 23 skal sikre, at alle afhøringer af børneoffere kan videooptages under den strafferetlige efterforskning af forbrydelsen, og at disse optagelser af afhøringer kan bruges som bevis under straffesagen. Procedurereglerne for sådanne videooptagelser og anvendelsen heraf fastlægges i national ret.

Direktivets artikel 24 indeholder herudover bl.a. regler om udpegning af en særlig repræsentant for børneofre og juridisk bistand ved interessekonflikt mellem barnet og indehaverne af forældremyndigheden.

7. Direktivet om seksuelt misbrug af børn

Europa-Parlamentet og Rådet vedtog den 13. december 2011 direktiv 2011/93/EU om bekæmpelse af seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn og børnepornografi og om erstatning af Rådets rammeafgørelse 2004/68/RIA (direktivet om seksuelt misbrug af børn)

Direktivet er som nævnt ovenfor i afsnit 1 omfattet af Danmarks retsforbehold og er derfor ikke bindende for og finder ikke anvendelse i Danmark

Direktivet fastsætter minimumsregler vedrørende definitionen af forbrydelser og sanktioner på området seksuelt misbrug og seksuel udnyttelse af børn, børnepornografi og hvernig af børn til seksuelle formål og indfører bestemmelser for at forbedre forebyggelsen af sådanne lovovertrædelser og beskyttelsen af ofre herfor, jf. artikel 1.

Direktivets regler om bistand og støtte til og beskyttelse af børneofre findes i artikel 18-20. Ved ”barn” forstås ifølge artikel 2, litra a, en person under 18 år. Ar-

tikel 18, stk. 3, indeholder en bestemmelse om tilfælde, hvor der er usikkerhed om alderen.

Det fremgår af direktivets artikel 18, stk. 1, at børneofre for de lovovertrædelser, der er omhandlet i artikel 3-7, skal ydes bistand, støtte og beskyttelse i henhold til artikel 19 (bistand og støtte til ofre) og artikel 20 (beskyttelse af børneofre i forbindelse med efterforskning og straffesager) under hensyntagen til barnets tarv.

Direktivets artikel 20, stk. 1 og 2, vedrører udpegning af en særlig repræsentant for barnet ved interessekonflikt mellem barnet og forældremyndighedsindehaverne samt juridisk bistand. Herudover fremgår det af artikel 20, stk. 3, at medlemsstaterne, med forbehold af retten til forsvar, skal træffe de nødvendige foranstaltninger til at sikre bl.a. følgende under efterforskningen af de lovovertrædelser, der er omhandlet i artikel 3-7: Forhør af barneofferet skal finde sted uden ugrundet ophold, efter at forholdene er blevet anmeldt til de kompetente myndigheder (litra a), forhør af barneofferet skal om nødvendigt finde sted i lokaler, der er indrettet eller tilpasset til dette formål (litra b), forhør af barneofferet skal foretages af eller gennem personer, der er uddannet til dette formål (litra c), alle forhør af barneofferet skal, hvis det er muligt og hensigtsmæssigt, foretages af den samme person (litra d), og antallet af forhør skal begrænses mest muligt og kun foretages, hvis det er strengt nødvendigt for den pågældende efterforskning og straffesag (litra e).

Direktivets artikel 20, stk. 4, vedrører videoafhøring. Det fremgår heraf, at medlemsstaterne skal træffe de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at alle forhør af barneofferet eller om nødvendigt af et barnevidne i forbindelse med efterforskningen af de i artikel 3-7 omhandlede lovovertrædelser kan optages med audiovisuelt udstyr, og at disse audiovisuelle optagelser af forhøret kan benyttes som bevismateriale i straffesagen i overensstemmelse med deres nationale bestemmelser.

Ifølge direktivets artikel 20, stk. 5, skal medlemsstaterne træffe de nødvendige foranstaltninger til at sikre, at det i straffesager vedrørende de lovovertrædelser, der er nævnt i artikel 3-7, kan besluttes, at retsmødet skal finde sted for lukkede

døre (litra a), og at barneofferet kan høres i retslokalet uden at være til stede, navnlig ved hjælp af hensigtsmæssig kommunikationsteknologi (litra b).

Bestemmelserne i direktivets artikel 20, stk. 3-5, om beskyttelse af børneofre i forbindelse med efterforskning og straffesager svarer i det væsentlige til bestemmelserne i artikel 35, stk. 1-2, og artikel 36, stk. 2, i Europarådets konvention om seksuelt misbrug af børn (se afsnit 3 ovenfor).

8. Menneskehandelsdirektivet

Europa-Parlamentet og Rådet vedtog den 5. april 2011 direktiv 2011/36/EU om forebyggelse og bekæmpelse af menneskehandel og beskyttelse af ofrene herfor og om erstatning af Rådets rammeafgørelse 2002/629/RIA (menneskehandelsdirektivet).

Direktivet er som nævnt ovenfor i afsnit 1 omfattet af Danmarks retsforbehold og er derfor ikke bindende for og finder ikke anvendelse i Danmark.

Direktivet fastsætter minimumsregler for afgrænsningen af forbrydelser og sanktioner i forbindelse med menneskehandel og indfører fælles bestemmelser under hensyntagen til kønsperspektivet med henblik på i højere grad at forebygge denne form for kriminalitet og beskytte ofrene herfor, jf. artikel 1.

Direktivets bestemmelser om bistand, støtte og beskyttelse af børneofre for menneskehandel findes i artikel 13-16. Ved ”barn” forstås ifølge artikel 2, stk. 6, enhver person under 18 år. Artikel 13, stk. 2, indeholder en bestemmelse om tilfælde, hvor der er usikkerhed om alderen.

Det fremgår af direktivets artikel 13, stk. 1, at børn, der har været ofre for menneskehandel, skal have bistand, støtte og beskyttelse, og at barnets tarv ved anvendelsen af direktivet skal være et primært hensyn.

Direktivets artikel 15 vedrører beskyttelse under efterforskningen og straffesagen af børn, der har været ofre for menneskehandel. Artiklen indeholder regler, der i det væsentlige svarer til artikel 20 i direktivet om seksuelt misbrug af børn, som er omtalt ovenfor i afsnit 7, herunder vedrørende videoafhøring af børn.

Ved lov nr. 275 af 27. marts 2012 om ændring af straffeloven (Udvidet definition af menneskehandel mv.) blev dansk straffelovgivning – selv om direktivet ikke er bindende for eller finder anvendelse i Danmark – bragt i overensstemmelse med menneskehandelsdirektivet, jf. pkt. 1 i de almindelige bemærkninger til lovforslag nr. L 57 (folketingsåret 2011-12). Der blev ikke i den forbindelse foretaget ændringer af retsplejelovens regler om videoafhøring af børn.

Kapitel 5

Nordiske landes ret

1. Indledning

I dette kapitel er der redegjort for adgangen til at benytte videoafhøringer af børn og unge som bevis under hovedforhandlingen i straffesager og fremgangsmåden ved foretagelsen af videoafhøring i Norge (afsnit 2), Sverige (afsnit 3), Finland (afsnit 4) og Island (afsnit 5). Herudover indeholder afsnit 2.3 en omtale af reglerne om vidnefritagelse af børn i Norge.

2. Norsk ret

2.1. Anvendelse af videoafhøringer som bevis

2.1.1. En bestemmelse om anvendelse videoafhøringer som bevis under hovedforhandlingen i Norge findes i ”straffeprosesslovens” § 298, der har følgende ordlyd:

”§ 298. I sak om forbrytelse eller forseelse mot sedelighet skal opplesing, videoopptak eller lydopptak av en forklaring som et vitne under 16 år har gitt for en domstol eller etter reglene i § 239, tre i stedet for personlig avhør, når ikke retten av særlige grunner finner at vitnet bør gi forklaring under hovedforhandlingen. Samme fremgangsmåte kan brukes der vitnet er psykisk utviklingshemmet eller har en tilsvarende funksjonssvikt.

I saker om andre straffbare forhold kan samme fremgangsmåte brukes når hensynet til vitnet taler for det.”

Som det fremgår, anvendes en indenretlig videoafhøring mv. af et vidne under 16 år som bevis under hovedforhandlingen i stedet for, at den pågældende afgiver forklaring i retten, medmindre retten af særlige grunde finder, at den pågældende bør afgive forklaring under hovedforhandlingen. Aldersgrænsen på 16 år blev indført i 2008. Tidligere var grænsen 14 år.

Det afgørende for, om fremgangsmåden i ”straffeprosesslovens” § 298 kan anvendes, er vidnets alder på tidspunktet for hovedforhandlingen. Hvis en videoaf-

høring er foretaget, da et vidne var 15 år, men den pågældende på tidspunktet for hovedforhandlingen (eventuelt i en ankesag) er fylt 16 år, finder bestemmelsen ikke anvendelse.

Der er herudover mulighed for at anvende fremgangsmåden i ”straffeprosesslovens” § 298, hvis vidnet er udviklingshæmmet eller har et tilsvarende funktions-
svigt.

Fremgangsmåden i ”straffeprosesslovens” § 298 anvendes i sager om forbrydelser eller forseelser mod sædeligheden. Ifølge § 298, stk. 2, kan fremgangsmåden imidlertid også anvendes i sager om andre straffbare forhold, når hensynet til vidnet taler for det. ”Justis- og Beredskapsdepartementet” i Norge har over for Strafferetsplejeudvalget oplyst, at videoafhøring – foruden i sager om seksuelle overgreb – i praksis anvendes i alle voldssager og også enkelte andre straffesager, hvor et barn afhøres som forurettet eller vidne.

2.1.2. Der er for tiden overvejelser i Norge om at ændre reglerne om videoafhøring. I oktober 2012 afgav ”arbeidsgruppen for gjennomgang av regelverket om dommeravhør og observasjon av barn og psykisk utviklingshemmede” en rapport om ”[a]vhør av særlig sårbare personer i straffesaker”.

I rapporten foreslås der en række ændringer af de gældende regler om videoafhøring. Arbeidsgruppen foreslår bl.a. følgende nye ordlyd af ”straffeprosesslovens” § 298 (rapportens side 95):

”§ 298. I sak om overtredelser av bestemmelser i straffeloven kapittel 19 og 38, § 219, eller §§ 227-229 og handlingen har skjedd på bopel eller antas begått av noen vedkommende har et særlig tillitsforhold til, skal opplesning, lydopptak eller lyd og bildeopptak gitt av et vitne eller en fornærmet som var under 15 år på tidspunktet for første avhør tre i stede for personlig avhør, når ikke retten av særlige grunner finner at vitnet bør gi forklaring under hovedforhandlingen. Samme fremgangsmåte kan benyttes der vitnet er psykisk utviklingshemmet eller har en tilsvarende funksjonssvikt.

I saker om andre straffbare forhold kan samme fremgangsmåte brukes når hensynet til vitnet taler for det.

Dersom retten finner at vitnet skal forklare seg for retten kan dette skje etter reglene i § 109 a og § 300. Retten kan også bestemme at hele eller deler av en tidligere avgitt forklaring skal leses opp eller spilles av før vitnet for-

klarer seg, dersom hensynet til vitnet tilsier det. Denne fremgangsmåten kan benyttes også for vitner som ikke faller inn under første ledd.”

Som det fremgår, foreslår arbeidsgruppen, at aldersgrænsen for anvendelse af videoafhøringer som bevis under hovedforhandlingen i stedet for afhøring af den pågældende i retten sænkes til 15 år. Der er som begrundelse herfor bl.a. henvist til, at aldersgrænsen dermed kommer til at svare til den kriminelle lavalder og aldersgrænsen for, hvornår et barn efter ”vergemålsloven” selv kan udøve procesuelle rettigheder, jf. rapportens side 45.

Samtidig foreslås det imidlertid, at det afgørende for, om en videoafhøring anvendes som bevis under hovedforhandlingen i stedet for afhøring af vidnet i retten, fremover skal være den pågældendes alder på tidspunktet for foretagelsen af videoafhøringen og ikke alderen på tidspunktet for hovedforhandlingen. Det betyder, at ændringen af aldersgrænsen i praksis kun vil indebære en relativt lille nedsættelse. Der henvises til rapportens side 45.

Arbejdsgruppen anfører i den forbindelse, at de gældende regler kan skabe usikkerhed for vidner og dermed belaste den pågældende yderligere, idet reglerne indebærer, at et vidne, der er blevet videoafhørt, men når at fylde 16 år inden hovedforhandlingen, skal afgive forklaring i retten, jf. rapportens side 40 og 45.

Hvis der af forskellige grunde går lang tid fra videoafhøringen af et barn under 15 år til hovedforhandlingen, og den pågældende på tidspunktet for hovedforhandlingen er voksen, vil retten efter omstændighederne kunne bestemme, at videoafhøringen ikke skal anvendes som bevis i stedet for afhøring under hovedforhandlingen, jf. rapportens side 45.

Det fremgår herudover af rapportens side 45, at arbejdsgruppens forslag – ligesom de gældende regler – ikke er til hinder for, at et vidne, der ønsker at afgive forklaring i retten, gives adgang hertil.

Arbejdsgruppen foreslår desuden, at der indføres mulighed for, at afhøring under hovedforhandlingen af et vidne, der var fyldt 15 år på tidspunktet for foretagelsen af en videoafhøring, kan gennemføres på den måde, at videooptagelsen først afspilles, hvorefter parterne gives adgang til at stille spørgsmål til vidnet. Spørgs-

målene kan efter forslaget stilles til vidnet i retten eller ved anvendelse telekommunikation med billede, imens den pågældende befinder sig i et børnehus. Denne fremgangsmåde bør ifølge arbejdsgruppen også kunne anvendes i forhold til andre vidner med særlige behov, hvis retten finder dette forsvarligt. Der henvises til rapportens side 40-41 og 45.

Arbejdsgruppen foreslår, at sædelighedssager og familievoldssager ligestilles med hensyn til adgangen til at anvende videoafhøringer som bevis i stedet for afhøring under hovedforhandlingen, jf. rapportens side 30-31 og 49. Arbejdsgruppen foreslår således, at fremgangsmåden i ”straffeprosesslovens” § 298 skal kunne anvendes i sager om overtrædelse af den norske straffelovs kapitel 19 (seksualforbrydelser), kapitel 38 (forseelser mod sædelighed), § 219 (mishandling af børn mv.) eller §§ 227-229 (trusler, vold eller hensættelse af nogen i hjælpeløs tilstand mv.), hvor handlingen har fundet sted på bopælen eller må antages begået af en person, som den afhørte har et særligt tillidsforhold til.

Efter arbejdsgruppens opfattelse er der ikke grund til at skelne mellem tilfælde, hvor vold udøves mod et barn direkte, og tilfælde, hvor volden udøves indirekte i form af vold mod en nærtstående. Endvidere er skadevirkningerne af at leve med vold og seksuelle overgreb ifølge arbejdsgruppen sammenlignelige. Der henvises til rapportens side 30.

Det bemærkes, at der endnu ikke er fremsat lovforslag om gennemførelse af forslagene i rapporten. Rapporten behandles for tiden i ”Justis- og Beredskapsdepartementet”, og et lovforslag forventes først fremsat for Stortinget efter afgivelsen af denne betænkning.

2.2. Fremgangsmåden ved foretagelse af videoafhøring

2.2.1. ”Straffeprosesslovens” kapitel 18 indeholder regler om efterforskning i straffesager. §§ 234 og 239 om fremgangsmåden ved foretagelse af videoafhøring har følgende ordlyd:

”§ 234. Når det foretas avhør av vitner, gjelder reglene i §§ 128, 130, 133 og 136 annet ledd tilsvarende.

Avhør av vitne under 16 år i sak om forbrytelse eller forseelse mot sedeligheten bør fortrinnsvis begjæres foretatt etter reglene i § 239. Samme fremgangsmåte kan brukes ved avhør av et vitne med psykisk utviklingshemming eller tilsvarende funksjonssvikt. Gjentatt avhør skal så vidt mulig unngås.

[...]

§ 239. Ved avhør av et vitne under 16 år eller et vitne med psykisk utviklingshemming eller tilsvarende funksjonssvikt i en sak om forbrytelse eller forseelse mot sedelighet, skal dommeren ta imot forklaringen utenfor rettsmøte, når han finner det ønskelig av hensyn til vitnet eller av andre grunner. Dommeren skal i så fall som hovedregel tilkalle en særlig skikket person til å bistå ved avhøret eller foreta avhøret under dommerens kontroll. Avhøret skal tas opp ved videoopptak og om nødvendig ved eget lydopptak, når det er mulig og ikke hensynet til vitnet eller formålet med forklaringen taler mot det. På samme vilkår skal som hovedregel siktedes forsvarer gis anledning til å overvære avhøret.

Samme fremgangsmåte kan brukes også i saker om andre straffbare forhold når hensynet til vitnet tilsier det.

Når vitnets alder eller særlige omstendigheter tilsier det, kan dommeren bestemme at det i stedet eller forut for avhør etter første ledd skal foretas observasjon av vitnet. Ved observasjon gjelder reglene i §§ 152, 153 og 159 tilsvarende. Første ledd tredje punktum i paragrafen her får tilsvarende anvendelse.

Avhør etter første ledd og observasjon etter tredje ledd skal foretas innen 2 uker etter at anmeldelse av den straffbare handlingen er inngitt til politiet, med mindre særlige grunner tilsier at det foretas senere.

Kongen kan gi nærmere regler om fremgangsmåten ved avhør utenfor rettsmøte og observasjon.”

Nærmere regler om fremgangsmåden ved foretagelse af videoafhøring er i medfør af ”straffeprosesslovens” § 239, stk. 5, fastsat i forskrift nr. 925 af 2. oktober 1998 om ”dommerafhør og observasjon” med senere ændringer.

Som det fremgår af de bestemmelser, der er gengivet ovenfor, skal en videoafhøring som udgangspunkt gennemføres inden to uger efter anmeldelse af det straffbare forhold. Afhøringen foretages eventuelt i et børnehus.

Som det endvidere fremgår, foretages videoafhøring under overværelse af en dommer. I praksis foretages afhøringen altid af en ”særlig skikket person”, dvs. en person, som kan kommunikere godt med børn og er bekendt med de retslige krav til afhøringen, jf. § 6 i forskrift om ”dommerafhør og observasjon”. Som

hovedregel foretages afhøringen af en polititjenestemand, der har gennemført et kursus eller en uddannelse i dommerafhøring.

Afhøringen finder sted i et afhøringslokale, hvor vidnet og den, der foretager afhøringen, befinder sig. Afhøringen kan følges fra et monitorrum, hvor bl.a. dommeren, en politijurist, en værge for barnet (enten forældrene eller en særligt udpeget værge) og en bistandsadvokat befinder sig. Endvidere er forsvareren normalt til stede, medmindre særlige hensyn til efterforskningen er til hinder herfor. Den sigtede har ikke ret til at overvære afhøringen.

I løbet af afhøringen holdes der en eller flere pauser, hvor de personer, der følger afhøringen fra monitorrummet, kan få anledning til at stille spørgsmål. Spørgsmålene stilles altid til barnet af den særlige afhører. Hvis der opstår uenighed om, hvorvidt et spørgsmål kan stilles, afgøres dette af dommeren.

Det fremgår af ”straffeprocesslovens” § 234, stk. 2, at gentagne afhøringer så vidt muligt skal undgås. Ifølge § 13 i forskrift om ”dommeravhør og observasjon” kan en ny afhøring foretages, hvis det er påkrævet af hensyn til sagens oplysning, og hensynet til vidnet eller andre tungtvejende hensyn ikke taler imod det. En ny afhøring bør ifølge forskriftens § 13 som hovedregel være supplerende, hvor det undgås at stille de samme spørgsmål som ved den første afhøring.

2.2.2. En arbejdsgruppe har som nævnt i afsnit 2.1.2 ovenfor foreslået en række ændringer af reglerne om videoafhøring. Arbejdsgruppen har bl.a. foreslået følgende nye ordlyd af ”straffeprocesslovens” §§ 234 og 239:

”§ 234. Når det foretas avhør av vitner, gjelder reglene i §§ 128, 130, 133 og 136 annet ledd tilsvarende.

Avhør av personer under 15 år, som er psykisk utviklingshemmet eller har tilsvarende funksjonssvikt, i sak om overtredelser av bestemmelser i straffeloven kapittel 19 og 38, § 219, eller §§ 227-229 og handlingen har skjedd på bopel eller antas begått av noen vedkommende har et særlig tillitsforhold til, skal normalt foretas av en særlig utdannet avhører, ledes av en politijurist og tas opp på lyd og bilde.

Samme fremgangsmåte kan brukes også i saker om andre straffbare forhold når hensynet til vitnet tilsier det.

Siktede skal varsles før avhøret, med mindre etterforskningsmessige hensyn eller hensynet til vitnet taler mot det. Dersom det gis varsel om avhøret

skal siktedes forsvarer gis anledning til å følge avhøret, og stille spørsmål til vitnet gjennom avhører.

Har det vært gjennomført avhør der siktede ikke har vært representert med en forsvarer, skal forsvareren i etterkant ivareta siktedes rett til kontradiksjon. Kongen kan gi nærmere regler om fremgangsmåte for slike avhør, herunder om bruk av Statens Barnehus og om sikring av kontradiksjon.

[...]

§ 239. Barn under 15 år, psykisk utviklingshemmede og andre med tilsvarende funksjonssvikt som skal avhøres som fornærmet eller vitne i en straffesak kan avgi forklaring utelukkende på etterforskningsstadiet. Avhørssituasjonen må tilpasses den som skal avhøres.

Dersom forklaringen skal avspilles under hovedforhandlingen skal siktede varsles for avhøret, og gis anledning til å stille spørsmål gjennom sin forsvarer. Varsling kan unnlates dersom etterforskningsmessige hensyn tilsier det. Siktede må i så fall ved en senere anledning gis anledning til å få stilt spørsmål til vitnet.

Kongen kan gi særlige regler for slike avhør, herunder foreta nærmere avgrensninger og om bruk av Statens Barnehus.”

Som det fremgår, foreslår arbeidsgruppen, at videoafhøring fremover som udgangspunkt skal foretages af politiet uden involvering af domstolene.

Arbejdsgruppen foreslår endvidere visse ændringer vedrørende den sigtedes adgang til kontradiktion. Det foreslås således, at den sigtede skal varsles om afhøringen, medmindre efterforskningsmæssige hensyn eller hensynet til vidnet taler herimod. Hvis et sådant varsel gives, skal den sigtedes forsvarer have ret til at overvære afhøringen og få stillet spørgsmål til barnet. Hvis videoafhøringen gennemføres, uden at der er en forvarer til stede, skal forsvareren efterfølgende varetage den sigtedes ret til kontradiktion.

Arbejdsgruppen foreslår også, at den forskrift om fremgangsmåden ved foretagelse af videoafhøring, der er nævnt i afsnit 2.2.1 ovenfor, afløses af en ny forskrift om ”afhør av særlig sårbare personer”, jf. rapportens side 88-91. Ifølge § 10 i forslaget til ny forskrift skal politiet sende forsvareren en kopi af videoafhøringen og andre dokumenter i saken. Forsvareren skal give den sigtede tilbud om at gjennomse videooptagelsen og derefter informere politiet om, hvorvidt et sådant gjennomsyn har fundet sted, og om yderligere spørsmål ønskes stillet til vidnet. Politiet fastsetter en frist for forsvareren, der ikke bør være kortere end tre uger.

Hvis forsvareren efter gennemsynet af videoafhøringen meddeler politiet, at yderligere spørgsmål ønskes stillet til vidnet, skal anklagemyndigheden efter arbejdsgruppens forslag tage stilling til, om der skal foretages en supplerende videoafhøring. Tærsklen bør efter arbejdsgruppens opfattelse være relativt lav. De forhold, som ønskes belyst ved de yderligere spørgsmål, skal dog være relevante og må som udgangspunkt ikke have været omfattet af den tidligere afhøring. Ved vurderingen skal der lægges vægt på sagens alvor, vidnets tilstand og de forhold, der ønskes belyst. Det kan også være et relevant moment i vurderingen, hvis den sigtede har unddraget sig retsforfølgning, og der som følge heraf er forløbet lang tid siden den første afhøring. Der henvises til rapportens side 39.

Efter § 6 i den foreslåede nye forskrift om ”afhør av særlig sårbare personer” bør der ikke gennemføres flere afhøringer, end hensynet til sagens oplysning og vidnet tilsiger. Hvis der gennemføres flere afhøringer, bør spørgsmål fra en tidligere afhøring så vidt muligt ikke gentages. Afhøringerne bør gennemføres over et så kort tidsrum som muligt og fortrinsvis af den samme afhører.

Ifølge arbejdsgruppen tilsiger nyere forskning, at flere afhøringer af et barn i visse tilfælde kan være både det mest hensynsfulde over for barnet og afgørende for sagens oplysning. Dette forudsætter dog, at afhøringerne foretages af den samme afhører efter anbefalede metoder og kort tid efter hinanden. Der henvises i den forbindelse til rapportens side 19-20 og 30.

Efter § 4 i den foreslåede nye forskrift om ”afhør av særlig sårbare personer” skal videoafhøring af forurettede og centrale vidner i sager, hvor der er ret til bistandsadvokat, som udgangspunkt gennemføres inden en uge efter, at politiet har fået kendskab til forholdet. I andre sagstyper skal videoafhøringen som udgangspunkt gennemføres inden fire uger efter, at politiet har fået kendskab til forholdet.

Som nævnt i afsnit 2.1.2 ovenfor er arbejdsgruppens forslag endnu ikke blevet gennemført. Forslagene er for tiden under overvejelse i ”Justis- og Beredskapsdepartementet”, og et lovforslag forventes først fremsat for Stortinget efter afgivelsen af denne betænkning.

2.3. Vidnefritagelse af børn

Efter ”straffeprocesslovens” § 122 om vidnefritagelse er bl.a. den sigtedes slægtninge i op- eller nedstigende linje fritaget fra vidnepligt. Bestemmelsen gælder imidlertid ikke for vidner under 12 år. Et barn under 12 år har derfor vidnepligt, selv om den pågældende er i familie med den sigtede.

Det fremgår herudover af ”straffeprocesslovens” § 123, at et vidne kan nægte at besvare spørgsmål, når svaret vil kunne udsætte bl.a. vidnets slægtninge i op- eller nedstigende linje for straf. § 123 gælder efter sin ordlyd også for børn under 12 år.

En arbejdsgruppe har som nævnt i afsnit 2.1.2 ovenfor foreslået en række ændringer af reglerne om videoafhøring. I den forbindelse foreslår et flertal i arbejdsgruppen endvidere, at aldersgrænsen i ”straffeprocesslovens” § 122 forhøjes til 15 år, og at der indsættes en tilsvarende aldersgrænse i § 123, jf. rapportens side 85.

Som ligeledes nævnt i afsnit 2.1.2 er arbejdsgruppens forslag endnu ikke blevet gennemført. Forslagene er for tiden under overvejelse i ”Justis- og Beredskapsdepartementet”, og et lovforslag forventes først fremsat for Stortinget efter afgivelsen af denne betænkning.

3. Svensk ret

3.1. Anvendelse af videoafhøringer som bevis

I Sverige findes der ikke en udtrykkelig bestemmelse i ”rättegångsbalken” om adgang til at anvende videoafhøringer som bevis under hovedforhandlingen. Der har imidlertid med hjemmel i kapitel 35, § 14, udviklet sig en praksis herfor. Bestemmelsen, der indeholder almindelige undtagelser til princippet om bevisumiddelbarhed, som svensk strafferetspleje bygger på, har følgende ordlyd:

”En berättelse, som någon har avgett skriftligen med anledning av en redan inledd eller förestående rättegång, eller en uppteckning av en berättelse, som någon med anledning av en sådan rättegång lämnat inför åklagare eller Po-

lismyndigheten eller annars utom rätta, får åberopas som bevis i rättegången endast

- 1) om det är särskilt föreskrivet,
- 2) om förhör med den som lämnat berättelsen inte kan hållas vid eller utom huvudförhandling eller i övrigt inför rätten eller
- 3) om det finns särskilda skäl med hänsyn till de kostnader eller olägenheter som ett förhör vid eller utom huvudförhandling kan antas medföra, vad som kan antas stå att vinna med ett sådant förhör, berättelsens betydelse och övriga omständigheter.

Även i annat fall än som sägs i första stycket får dock i tvistemål en sådan skriftlig berättelse eller uppteckning av en berättelse som avses där åberopas som bevis i rättegången, om parterna godtar det och det inte är uppenbart olämpligt.

Vad som sägs i första och andra styckena om en skriftlig eller upptecknad berättelse ska också tillämpas i fråga om en ljudupptagning eller en ljud- och bildupptagning av en berättelse.”

Det fremgår herudover af ”rättegångsbalkens” kapitel 36, § 4, at retten prøver, om et vidne, der er under 15 år eller lider af en psykisk forstyrrelse, må afhøres som vidne. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

”Är den som åberopas till vittne under femton år eller lider han av en psykisk störning, prövar rätten med hänsyn till omständigheterna, om han får höras som vittne.”

Forurettede må efter svensk ret ikke afgive forklaring som vidne og er derfor ikke omfattet af ordlyden af bestemmelsen, men den finder analog anvendelse på forurettede.

Det afhænger af en konkret vurdering af barnets alder, modenhed, relation til gerningsmanden og overtrædelsens karakter, om barnet fritages fra at afgive forklaring. ”Justitiedepartementet” i Sverige har over for Strafferetsplejeudvalget oplyst, at børn på 13-14 år ofte kan afhøres i retten i sager om mishandling og seksuelle overgreb, hvis den sigtede ikke er nærtstående.

Hvis et barn efter bestemmelsen fritages fra at blive afhørt under hovedforhandlingen, kan retten i medfør af den ovennævnte bestemmelse i ”rättegångsbalkens” kapitel 35, § 14, tillade, at en videoafhøring af den pågældende foretaget under sagens efterforskning anvendes som bevis.

Det bemærkes, at det i forbindelse med gennemførelsen af menneskehandelsdirektivet (direktiv 2011/36/EU) og direktivet om seksuelt misbrug af børn (direktiv 2011/93/EU) blev lagt til grund, at Sverige med de ovennævnte regler opfylder direktivernes bestemmelser om videoafhøring af børn.

Det er i betænkning Ds 2014:14 om "[g]ennemförande av brottsofferdirektivet", side 214-215, endvidere lagt til grund, at Sverige med de nævnte bestemmelser opfylder offerdirektivets (direktiv 2012/29/EU) regler om videoafhøring af børn. Derimod foreslås der i betænkningen bl.a. lovændringer til gennemførelse af offerdirektivets bestemmelser om individuel vurdering af ofre. Der er endnu ikke fremsat lovforslag om gennemførelse af offerdirektivet, som skal være implementeret senest den 16. november 2015.

Der henvises i øvrigt til kapitel 4, afsnit 6-8, hvor de nævnte direktiver er nærmere gennemgået.

3.2. Fremgangsmåden ved foretagelse af videoafhøring

Videoafhøring foretages i Sverige udenretligt under efterforskningen af sagen. En beskrivelse af fremgangsmåden i den forbindelse findes i anklagemyndighedens håndbog "Handläggning av ärenden gällande övergrepp mot barn" fra marts 2012.

Det fremgår af håndbogens pkt. 5.3.1, at afhøringen af et barn skal optages på video, hvis barnet er under 15 år eller af forskellige grunde ikke kan forventes at medvirke ved hovedforhandlingen. Endvidere fremgår det, at der i og for sig ikke er noget til hinder for at foretage videoafhøring af børn, der er fyldt 15 år, og at dette især bør overvejes, hvis der er mistanke om alvorligere overgreb.

Afhøringen bør ifølge håndbogens pkt. 5.3.2 gennemføres hurtigst muligt. Det skyldes bl.a. hensynet til at undgå påvirkning af barnet, og at barnet skal kunne påbegynde en eventuel behandling. Medmindre der foreligger særlige omstændigheder, bør videoafhøringen ikke gennemføres senere end to uger efter, at anklageren har besluttet at indlede efterforskning eller at overtage efterforskningsledelsen fra politiet.

Videoafhøring af børn foretages i et særligt indrettet afhøringslokale og kan følges fra et monitorrum. Afhøringen foretages af en særligt uddannet afhører fra politiet. Det fremgår af håndbogens pkt. 5.3.1, at kun afhøreren og barnet samt i relevant omfang en tolk bør være til stede i afhøringslokalet, og at bl.a. anklageren, barnets bistandsadvokat og i relevant omfang forsvareren kan følge afhøringen fra monitorrummet.

Forsvareren og/eller den mistænkte skal ifølge håndbogens pkt. 5.9.2 have adgang til at gøre sig bekendt med videoafhøringen og have adgang til via den særligt uddannede afhører fra politiet at få stillet spørgsmål til barnet ved en ny afhøring.

4. Finsk ret

4.1. Anvendelse af videoafhøringer som bevis

4.1.1. De finske regler om adgang til at anvende videoafhøringer som bevis under hovedforhandlingen findes i ”rättegångsbalkens” kapitel 17, § 11. Det følger af § 11, stk. 1, at forklaringer afgivet under efterforskningen som udgangspunkt ikke kan anvendes som bevis under hovedforhandlingen. § 11, stk. 2, indeholder imidlertid følgende undtagelse hertil:

”Om någon som inte har fyllt 15 år eller vars psykiska funktioner är störda, vid förundersökningen har avgett en berättelse som har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning, får denna berättelse dock användas som bevis vid domstol, om den åtalade har getts möjlighet att ställa frågor till den som förhörts. Bestämmelser om hörande av en dylik person som vittne eller i bevissyfte finns i [§ 21].”

Som det fremgår, kan en videoafhøring af en person, der er under 15 år eller hvis psykiske funktioner er forstyrrede, anvendes som bevis under hovedforhandlingen, hvis tiltalte har haft mulighed for at stille spørgsmål til personen.

Ifølge ”rättegångsbalkens” kapitel 17, § 21, stk. 1, kan et barn under 15 år eller en person, hvis psykiske funktioner er forstyrrede, kun afhøres under hovedfor-

handlingen, hvis retten finder det hensigtsmæssigt, og visse betingelser er opfyldt. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

”Den som inte har fyllt 15 år eller vars psykiska funktioner är störda kan höras som vittne eller i bevissyfte, om domstolen anser att detta är lämpligt och om

- 1) personligt hörande har väsentlig betydelse för att saken skall kunna redas ut, och
- 2) hörandet sannolikt inte orsakar personen sådant lidande eller annat men som kan skada honom eller hans utveckling.”

Som det fremgår, er det for det første en betingelse for at afhøre børn under 15 år under hovedforhandlingen, at dette har væsentlig betydning for sagens oplysning. Det indebærer ifølge forarbejderne til bestemmelsen, at afhøringen som udgangspunkt skal være afgørende for bevisførelsen og sagens udfald. Hvis der ikke findes andre beviser, er betingelsen opfyldt. I den forbindelse kan der lægges vægt på, om der foreligger en videoafhøring, der kan anvendes som bevis i retten. Der henvises til RP 190/2002 rd, side 23.

For det andet er det en betingelse for at afhøre børn under 15 år under hovedforhandlingen, at dette sandsynligvis ikke vil påføre barnet lidelse eller andet mén, som kan skade barnets udvikling.

Det bemærkes, at en videoafhøring kan anvendes som bevis, selv om retten i medfør af ”rättegångsbalkens” kapitel 17, § 21, stk. 1, bestemmer, at den pågældende skal afgive forklaring i retten, jf. RP 190/2002 rd, side 22.

4.1.2. Den finske regering har fremsat et lovforslag (RP 46/2014), hvorved der foretages en række ændringer af bl.a. ”rättegångsbalkens” kapitel 17. Ændringerne skal efter forslaget træde i kraft den 1. juli 2015.

Det foreslås bl.a., at adgangen til at anvende videoafhøringer som bevis under hovedforhandlingen udvides med to nye persongrupper. ”Rättegångsbalkens” bestemmelse om anvendelse af videoafhøringer som bevis, der samtidig foreslås flyttet til kapitel 17, § 24, stk. 3, vil herefter have følgende ordlyd (nr. 2 og 3 er nye):

”När det gäller följande personer får förhör som vid förundersökningen har videobandats eller lagrats genom någon annan jämförbar bild- och ljudupptagning dock åberopas som bevis, om den åtalade har getts gehörig möjlighet att ställa frågor till den förhörde:

- 1) någon som inte har fyllt 15 år eller vars psykiska funktioner är störda,
- 2) en målsägande i åldern 15-17 år som behöver särskilt skydd i synnerhet med beaktande av hans eller hennes personliga omständigheter och brottets natur,
- 3) en målsägande i ett sexualbrott som avses i 20 kap. 1-7 § i strafflagen som inte vill infinna sig för att höras vid rättegången.”

For det første vil således videoafhøringer af forurettede i alderen 15-17 år, som har brug for særlig beskyttelse, navnlig med hensyn til den pågældendes personlige omständigheder og overtrædelsens karakter, kunne anvendes som bevis i retten. Det fremgår af lovforslagets bemærkninger (RP 46/2014, side 84), at bestemmelsen om videoafhøring af børn i offerdirektivet (direktiv 2012/29/EU), der er nærmere omtalt i kapitel 4, afsnit 6, dermed gennemføres.

For det andet vil videoafhøringer af forurettede i sager om visse seksualforbrydelser – uanset alder – kunne anvendes som bevis, hvis forurettede ikke vil afgive forklaring i retten.

Den gældende bestemmelse i ”rättegångsbalkens” kapitel 17, § 21, stk. 1, hvorefter et barn under 15 år eller en person, hvis psykiske funktioner er forstyrrede, kun kan afhøres under hovedforhandlingen, hvis retten finder det hensigtsmæssigt, og visse betingelser er opfyldt, foreslås flyttet til kapitel 17, §§ 27 og 30, men ikke i øvrigt ændret, jf. RP 46/2014 rd, side 96-97.

4.2. Fremgangsmåden ved foretagelse af videoafhøring

4.2.1. Regler om fremgangsmåden ved foretagelse af videoafhøring i Finland findes i kapitel 9, § 4, i ”förundersökningslag”, der har følgende ordlyd:

”Förhör med målsägande och vittnen ska spelas in som ljud- och bildupptagning, om avsikten är att förhørsberättelsen ska användas som bevis vid rättegång och den förhörde på grund av sin unga ålder eller störningar i de psykiska funktionerna sannolikt inte kan höras personligen utan att orsakas men. Vid förhöret ska beaktas de särskilda krav som den förhördes utvecklingsnivå ställer på förhörsmetoderna, antalet personer som medver-

kar i förhöret och övriga förhållanden under förhöret. Före inspelningen ska den som ska förhöras underrättas om den.

Undersökningsledaren kan bestämma att också någon annan än förundersökningsmyndigheten får ställa frågor till den förhörde under förhørsledarens uppsikt. Den misstänkte ska ges möjlighet att ställa frågor till den som förhörs. Om den misstänkte begär det får hans eller hennes frågor också ställas av ett ombud eller biträde. Förhørsledaren kan dock bestämma att frågorna till den som förhörs ska ställas genom förhørsledarens förmedling.

Åklagaren ska ges tillfälle att närvara vid förhöret. Åklagaren har rätt att själv eller genom förhørsledarens förmedling ställa frågor till den som förhörs.”

Som det fremgår, skal afhøring af forurettede og vidner optages på video, hvis det er hensigten, at forklaringen skal anvendes som bevis i retten, og den person, der afhøres, på grund af sin unge alder eller forstyrrelse af sine psykiske funktioner sandsynligvis ikke kan afhøres i retten, uden at det forårsager mén.

Afhøringen skal gennemføres under iagttagelse af de krav til afhøringsmetoder, antal medvirkende personer og øvrige forhold, der som følge af den afhørtes udviklingsniveau må stilles.

Efterforskningslederen kan bestemme, at også andre end efterforskningsmyndigheden kan stille spørgsmål til personen under myndighedens tilsyn. Den mistænkte skal gives mulighed for at stille spørgsmål. Hvis den mistænkte begærer det, kan den pågældendes spørgsmål også stilles af en advokat mv. Afhøringslederen kan dog bestemme, at spørgsmålene skal stilles gennem denne.

4.2.2. Ved det lovforslag, der er nævnt i afsnit 4.1.2 ovenfor, foreslås der også enkelte ændringer af reglerne i ”förundersökningslag” om foretagelse af videoafhøring.

Det foreslås således, at det kommer til at fremgå af kapitel 9, § 4, i ”förundersökningslag”, at den mistänktes adgang till att stille frågor gælder med hensyn til alle omständigheder, som er af betydning for sagens oplysning. Herudover foreslås det, at de i afsnit 4.2.1 ovenfor nævnte regler om fremgangsmåden ved foretagelse af videoafhøring med de fornødne tilpasninger også skal gælde for video-

afhøring af de yderligere persongrupper, der som nævnt i afsnit 4.1.2 ovenfor foreslås omfattet adgangen til at anvende videoafhøringer som bevis.

Der henvises til RP 46/2014, side 147-148.

5. Island

5.1. Anvendelse af videoafhøringer som bevis

Det fremgår af den islandske straffeprocesslovs § 59, at afhøring af forurettede under efterforskningen foretages ved retten, hvis sagen vedrører en overtrædelse af den islandske straffelovs kapitel 22 om forbrydelser mod kønssædeligheden, og forurettede ikke er fyldt 15 år, når efterforskningen indledes. Desuden fremgår det af bestemmelsen, at afhøring af forurettede og andre vidner under efterforskningen foretages ved retten, hvis det antages, at de ikke kan give møde under hovedforhandlingen, eller hvis det findes formålstjenligt ud fra hensynet til deres interesser, f.eks. hvis der er tale om børn.

Ifølge den islandske domstolsstyrelses forskrift nr. 190/2009 om tilrettelæggelse af afhøringer ved retten bør dommeren påse, at vidnets forklaring i de ovennævnte tilfælde optages på video.

Den islandske straffeprocesslovs § 111, stk. 1, indeholder en bestemmelse om bevisumiddelbarhed. Efter § 111, stk. 2, kan retten dog godkende, at en forklaring, som forurettede eller et andet vidne før sagens rejsning har afgivet ved retten i medfør af § 59, anvendes som bevismiddel. Det fremgår imidlertid af bestemmelsen, at den pågældende bør give møde under hovedforhandlingen, hvis en af sagens parter kræver det, eller hvis dommeren finder anledning til det. Hvis der er tale om en overtrædelse af den islandske straffelovs kapitel 22 om forbrydelser mod kønssædeligheden, og forurettede ikke er fyldt 15 år, bør den pågældende ikke give møde i retten, medmindre dommeren finder særligt grundlag herfor. Det islandske indenrigsministerium har over for Strafferetsplejeudvalget oplyst, at det i praksis hører til undtagelsen, at den pågældende indkaldes på ny.

5.2. Fremgangsmåden ved foretagelse af videoafhøring

Regler om fremgangsmåden ved foretagelse af videoafhøring findes i den islandske straffeprocesslovs § 123 og i den islandske domstolsstyrelses forskrift nr. 190/2009.

Som nævnt i afsnit 5.1 ovenfor foretages videoafhøringen ved retten. Afhøringen ledes af en dommer, der imidlertid, hvis vidnet er under 15 år, kan tilkalde en sagkyndig til at assistere ved afhøringen, jf. den islandske straffeprocesslovs § 123, stk. 2, 1. pkt. Der kan f.eks. være tale om en særligt uddannet psykolog eller politiansat.

Retten kan bestemme, at den sigtede ikke skal være til stede i retssalen, hvis retten skønner, at den sigtedes tilstedeværelse kan være særligt byrdefuld for vidnet og kan påvirke dets forklaring, jf. den islandske straffeprocesslovs § 123, stk. 1.

Når et vidne under 15 år afgiver forklaring, kan retten endvidere bestemme, at den sigtede, anklageren og forsvareren ikke skal være til stede i retssalen eller det andet sted, hvor retsmødet holdes, hvis retten skønner, at deres tilstedeværelse kan være særligt byrdefuld for vidnet og kan påvirke dets forklaring, jf. den islandske straffeprocesslovs § 123, stk. 2.

Hvis de nævnte personer ikke er berettiget til at være til stede, bør retten ifølge den islandske straffeprocesslovs § 123, stk. 3, træffe foranstaltninger for, at de kan følge med i afhøringen samtidig med, at den foregår. Ligeledes kan retten efter begæring stille de spørgsmål til vidnet, som de måtte ønske.

Retten kan bestemme, at afhøringen skal foretages i et andet lokale end i retssalen, f.eks. i et særligt børnevenligt indrettet lokale. Lokalet bør være indrettet på en sådan måde, at det er muligt at overvære afhøringen på f.eks. en tv-skærm.

Det islandske indenrigsministerium har over for Strafferetsplejeudvalget oplyst, at afhøringen i praksis foretages af en særligt uddannet afhører og således, at dommeren ved hjælp af udstyr kan give afhøreren instrukser under afhøringen.

Afhøringen optages på video. Det islandske indenrigsministerium har over for Strafferetsplejeudvalget oplyst, at det er almindelig praksis, at den sigtede og dennes forsvarer gives lejlighed til at se videooptagelsen på en lokal politistation.

Kapitel 6

Videoafhørernes uddannelse

Uddannelsen af de medarbejdere ved politiet, som foretager videoafhøring af børn i sager om seksualforbrydelser, er beskrevet i Justitsministeriets svar af 19. juni 2012 på spørgsmål nr. 595 (Alm. del) fra Folketingets Retsudvalg (folketingsåret 2011-12), hvor en udtalelse fra Rigspolitiet er gengivet. Strafferetsplejeudvalget har endvidere indhentet supplerende oplysninger fra Rigspolitiet om uddannelsen af videoafhørerne. Der kan på den baggrund oplyses følgende om uddannelsen:

De polititjenestemænd, der udtages til at forestå videoafhøring af børn i forbindelse med efterforskning af sædelighedssager, forudsættes at have stor erfaring som sagsbehandlere og efterforskere samt stor personlig interesse for området. De pågældende gennemgår uddannelsen ”Videoafhøring af børn i sædelighedssager”.

Som hovedregel har polititjenestemænd, der bliver optaget på uddannelsen, forinden gennemført uddannelsen ”Seksuelle overgreb mod børn”, der er målrettet sagsbehandlere og efterforskningsledere, som skal arbejde med sager, der vedrører seksuelle overgreb mod børn. Ved tilrettelæggelsen af denne uddannelse er der lagt vægt på, at den bl.a. giver deltagerne viden om og forståelse for de efterforskningsmæssige muligheder og begrænsninger, der er i sager af denne art, viden om samarbejde med andre myndigheder, om etniske kulturforskelle, der skal iagttages under efterforskningen, samt viden om brug af video i forbindelse med afhøring af børn. På uddannelsen underviser eksperter fra politiet og anklagemyndigheden samt eksterne eksperter.

Som nævnt gennemgår polititjenestemænd, der foretager videoafhøring af børn, herudover uddannelsen ”Videoafhøringer af børn i sædelighedssager”. Ved tilrettelæggelsen af denne uddannelse er der lagt vægt på, at den bl.a. giver deltagerne specialiseret, praktisk og teoretisk viden om afhøring af børn, særligt om afhøring til video, om lovgrundlaget ved videoafhøring af børn, herunder straffeprocessuelle regler, forvaltningsret og retsafgørelser på området, samt Rigsadvoka-

tens meddelelser og andre forskrifter. Herudover skal uddannelsen give deltagerne viden og bevidsthed om etiske og moralske aspekter i videoafhøringer, om perception og påvirkelighed, viden om børns fysiske og psykiske reaktionsmønstre efter et overgreb og langtidseffekter herpå samt viden om psykologisk forståelse af seksuelle overgreb mod børn.

Formålet med uddannelsen er, at deltagerne skal være i stand til at afhøre til video, således at der skabes størst mulig sikkerhed for en klar og sandfærdig forklaring fra barnet. Deltagerne skal endvidere være i stand til under afhøringen at tage hensyn til barnets tarv, sikre at retssikkerheden tilgodeses samt kunne forstå og ”læse” barnets adfærd og dens betydning. Herudover skal deltagerne kunne vurdere, vælge og integrere kognitive og praktiske metoder i afhøringen og kunne anvende og håndtere de nyeste efterforsknings- og afhørings teknikker i sædelighedssager, der involverer børn, samt evaluere og udvikle egne og andres videoafhøringer.

Uddannelsen kan også anvendes til at foretage videoafhøring af børn i andre sagstyper end sædelighedssager.

Uddannelsen understøttes af psykologer fra Politiskolen og fra Institut for Psykologi på Københavns Universitet samt af polititjenestemænd, der har bred erfaring med videoafhøring.

Rigspolitiets Psykologtjeneste gennemfører rutinemæssig supervision af de specialuddannede videoafhørere med henblik på debriefing samt erfaringsudveksling.

Uddannelserne ”Videoafhøring af børn i sædelighedssager” og ”Seksuelle overgreb mod børn” henvender sig primært til arbejdet med børn under 13 år, men der er ligeledes elementer i uddannelserne, hvor de studerende undervises i håndtering af ældre børn.

Uddannelsernes kvalifikationsrammer svarer til diplomniveau. Uddannelserne indeholder prøver, som de studerende skal bestå for at kunne gennemføre uddannelserne. Uddannelserne vil fremadrettet blive underkastet et systematisk kvalitetssikringskoncept for at sikre løbende opfølgning på effekten af uddannelserne.

Uddannelserne vil i 2015 være genstand for et allerede igangsat videreudviklingsprojekt, der skal sikre et fortsat højt kvalitetsniveau på dette felt. De reviderede uddannelser forventes udbudt af Rigspolitiet ultimo 2015.

Rigspolitiet har oplyst, at der for tiden er 91 polititjenestemænd, som er uddannede til og fungerer som videoafhørere.

Strafferetsplejeudvalget har på et møde i Børnehus Hovedstaden haft lejlighed til at møde nogle af de videoafhørere, der foretager afhøringer i børnehuset.

Kapitel 7

Børn og unge og retssystemet

1. Indledning

Strafferetsplejeudvalget har på et møde haft lejlighed til at høre om de foreløbige resultater af en undersøgelse af børns oplevelse af at vidne i retssager vedrørende seksuelle overgreb. Undersøgelsen foretages af Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgreb i samarbejde med Børnerådet. I afsnit 2 er de foreløbige resultater af undersøgelsen beskrevet.

Børnerådet har etableret en såkaldt ekspertgruppe, som består af piger/kvinder, der har prøvet at blive afhørt i retten som forurettet ved et seksuelt overgreb. På det ovennævnte møde havde Strafferetsplejeudvalget lejlighed til at høre seks af disse piger/kvinder fortælle om deres oplevelse af mødet med retssystemet. Et resumé heraf er indeholdt i afsnit 3.

Den gældende videoafhøringsordning indebærer, at børn normalt kun videoafhøres én gang, medmindre politiet af egen drift iværksætter en fornyet afhøring, eller en anmodning om genafhøring fra den mistænkte eller forsvareren imødekommes. I afsnit 4 er den aktuelle forskning i spørgsmålet om flere afhøringer eller genafhøringer af børn beskrevet.

2. Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgrebs undersøgelse

Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgreb foretager i samarbejde med Børnerådet en undersøgelse af børns oplevelse af at vidne i retssager vedrørende seksuelle overgreb. De foreløbige resultater af undersøgelsen er beskrevet i centerets notat af 2. marts 2015, som er udarbejdet af cand.psych.aut. og specialist i psykoterapi med børn Helene Almind Jansen samt cand.psych.aut. og specialist og supervisor i børnepsykologi og psykoterapi Pia Rathje. Notatet er medtaget som bilag 1 til betænkningen.

Det fremgår af notatet, at Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgreb siden 2001 har haft udredende og behandlende kontakt med børn i alderen 0-15 år, som har været udsat for et seksuelt overgreb, eller hvor der har været begrundet mistanke herom, og at centeret har opbygget en omfattende klinisk erfaring med og viden om, hvordan børn oplever og reagerer på henholdsvis videoafhøring og sædvanlig politiafhøring med udsigt til senere at skulle afgive forklaring i retten.

Om disse erfaringer fremgår bl.a. følgende af notatet:

”Den kliniske observation og erfaring er, at børn, der har været gennem en videoafhøring, for det meste har oplevet afhøringen som værende så nænsom, som det nu er muligt i sager om seksuelt overgreb, der ofte er begået af nære familiemedlemmer eller omsorgspersoner. I den kliniske praksis møder Centeret sjældent børn, der kommer traumatiserede eller re-traumatiserede fra en videoafhøring. De er blevet afhørt af en specialuddannet videoafhører, der er særligt udvalgt på kvalifikationer til at afhøre børn. Videoafhøreren har som regel aflagt et besøg i barnets hjem og vante omgivelser og forberedt og etableret kontakt til barnet forud for videoafhøringen.

I modsætning hertil møder Centeret ofte 13-, 14-, og 15-årige børn, som har været psykisk medtaget efter afhøring hos politiet eller ved udsigten til senere at skulle vidne i retten. Det drejer sig også om sager, hvor det af barnets beskrivelse fremgår, at politiet faktisk har gjort sig mange bestræbelser på at varetage barnets tarv, men hvor barnet alligevel er efterladt med en oplevelse af ikke at blive troet på. Hvor barnet har følt sig bebrejdet og oplevet sig skyldig, og hvor tankerne om og angsten for at skulle vidne i retten har fyldt så meget i barnets bevidsthed, at det har været svært at magte skole, fritid og familieliv.”

Den undersøgelse, som Center for Seksuelle Overgreb har iværksat, skal ifølge notatet bl.a. give svar på følgende forskningsspørgsmål: Hvordan oplever børn mødet med det danske retssystem? Hvordan påvirker det barnet at skulle vidne i en retssag om et seksuelt overgreb? Hvilken betydning får det for den psykologiske behandling af det seksuelle overgreb, som barnet har været udsat for?

Undersøgelsen bygger på to kvalitative metoder: For det første interviews med ti børn og unge i alderen 13-16 år, som er i et behandlingsforløb, og som afventer at skulle vidne i retten. For det andet to procesmøder i Børnerådets regi med en ekspertgruppe bestående af seks børn og unge i alderen 13-18 år, der har vidnet i retten.

Formålet med valget af disse to kvalitative metoder er ifølge notatet at belyse, hvordan såvel tankerne om som udsigten til at skulle vidne i retten påvirker børn, og hvordan det retrospektivt opleves at have vidnet i retten.

De foreløbige resultater er baseret på to ekspertgruppemøder og interviews med ti børn, der afventer at skulle vidne i retten.

Om de foreløbige resultater af undersøgelsen og Center for Seksuelle Overgrebs anbefalinger på baggrund heraf fremgår følgende af notatet (fodnoter er ikke medtaget):

”De 13-15-årige børn, der er blevet afhørt af politiet og senere skal vidne i retten, giver udtryk for, at de har følt sig sat på ”anklagebænken” ved afhøringen hos politiet og på den baggrund er de angste ved at skulle vidne i retten. I nogle tilfælde skygger tankerne om selve retssagen og angsten for den psykologiske behandling af det seksuelle overgreb.

Afsløringen af overgreb

Børn på 13-15 år, der har været udsat for voldtægt eller voldtægtsforsøg, er ofte meget angste, kriseprægede og i chok ved anmeldelsen. De er tit trætte og udmattede, når de skal give forklaring til politiet – nogle efter først at have været til retsmedicinsk undersøgelse eller med politiet ude på gerningsstedet. Hvis afhøringen forløber over mange timer, kan de opleve sig fortumlede og udmattede. De er efterfølgende bevidste om, hvorfor politiet igen og igen stiller de samme spørgsmål, og hvorfor politiet er nødt til at være så barske, men de er rystede og frygter, at det bliver værre til selve retssagen. Flere har under afhøringen fået en opfattelse af ikke at blive troet eller selv at være under anklage. En 13-årig fortæller: *”Jeg var så følsom der, at jeg syntes alting var hårdt, men de skulle jo vide, hvad der var sket. De sagde 8 ud af 10 piger lyver om voldtægt, så de skulle være skrappe. Lige da følte jeg ikke, de troede på, hvad jeg sagde.”*

Børn frygter ofte for forældrenes reaktioner, når de afslører overgreb. Nogle børn tør derfor ikke fortælle hele sandheden om overgrebet fra starten, hvilket gør politiet mistænksomme, når de reelle og alvorligere afsløringer kommer frem, idet de ikke stemmer overens med, hvad forældrene anmeldte. Børn kan have svært ved at forklare, hvorfor forældrene fik en skåneversion. En pige på knapt 13 år fortalte forældrene, at hendes to veninder, der deltog i samme videoaften, også blev voldtaget: *”Jeg kunne ikke lide at sige, at det kun var mig, men ved anden afhøring, havde politiet talt med veninderne.”*

Børn, der har hemmeligholdt overgreb i årevis, er ofte ekstremt skamfulde og skyldbetonede. De har holdt sammen på sig selv og har skubbet de svære

følelser væk, men overvældes efter afsløringen af de oplevelser og følelser, de har forsøgt at holde for sig selv, fordi de frygtede for de alvorlige konsekvenser, som en afsløring ville få for deres nærmeste. Det gør afhøringsituationen ekstremt belastende. Der er børn, der også under afhøringen forsøger at holde oplysninger tilbage af angst for både de konkrete og følelsesmæssige konsekvenser. En 13-årig pige med anden etnisk baggrund end dansk fortæller om afhøringen: *"Jeg syntes, det var rigtig hårdt for mig, jeg græd rigtig meget. Det er ligesom jorden går under, som om man har gjort noget dårligt. Jeg græd over, at min fars og min mors familie ville blive skilt ad, - men jeg syntes, det var godt på en måde, fordi jeg har gjort, hvad jeg skulle gøre."*

Alvorlige udviklingstraumer er ofte en konsekvens af seksuelle overgreb indenfor familien. Barnet har ikke fået tilstrækkelig omsorg og støtte til regulering og forvaltning af følelserne og reaktioner. De har ikke forud for afhøringen hos politiet haft særligt mange muligheder for "at sætte ord på" de overgreb, de har været udsat for. De kan være ekstremt modne for alderen på delområder, men qua de seksuelle overgreb have kognitive og emotionelle vanskeligheder på andre områder.

Børnenes beskrivelser peger på, at der skal bruges afhøringsmetoder, der skåner børn og unge, og at den, der afhører skal have viden om, hvordan børn kan være så sårbare og følelsesmæssigt i kaos, at de opfatter selv en nænsom afhøring, som anklagende, mistroisk, hård og ufølsom i en grad, der gør, at de frygter for retssagen i al den tid, de venter på denne. Det er nødvendigt med forståelse for, hvad barnet har været udsat for i forbindelse med det seksuelle overgreb. Det er essentielt at der tales til børn og unge på en alderssvarende måde.

Det anbefales derfor, at også ældre børn på 12 år og opefter afhøres af videoafhører, der er uddannet og kvalificeret til at afhøre børn, og ikke som i dag, hvor børn kan risikere at blive afhørt af den, som er på vagt på det gældende tidspunkt. I særlige tilfælde ved akut voldtægt bør politiets indledende afhøring være kort og evt. efterfølgende følges op af en videoafhøring, når barnet psykisk er mere samlet og ikke i en akut choktilstand.

Der bør udarbejdes procedurer, der tager højde for det traume, barnet har været udsat for. På samme vis kan der argumenteres for, at afhøringerne af et barn, der har været udsat for omfattende og længerevarende overgreb indenfor familien, ville have brug for mere tid og derfor flere afhøringer for at kunne give et tilstrækkeligt vidnesbyrd.

Forestillingen om, at flere afhøringer er belastende for et barn, er ikke nødvendigvis korrekt, da traumets karakter og afhørers metode i højere grad har betydning. Forskningen viser, at børn, der har været udsat for længerevarende seksuelle overgreb, ofte afslører over tid. Der er derfor brug for en anden tilgang til afhøringen af disse børn.

Det anbefales ligeledes, at der altid er en repræsentant tilstede fra socialforvaltningen, der kan varetage barnets tarv. Således at et barn ikke kan afhøres af politiet uden tilstedeværelsen af en repræsentation fra de sociale myndigheder.

At vidne i retten og ventetiden

Oplevelserne i retten er varierende, men flere børn fra ekspertgruppen udtrykker stærkt ubehag ved at skulle vidne i påhør af fremmede, de aldrig har mødt. De oplever det meget grænseoverskridende at skulle fortælle om noget så intimt og privat som det seksuelle overgreb. Flere udtrykker, at de har svært ved at fortælle det hele i retten og kan udelade væsentlige detaljer, fordi det er skamfuldt og utrygt – særligt, hvis den anklagede er i samme lokale.

Andre udtrykker, at de i retten har oplevet sig beskyldt for at lyve, fordi de ikke længere har kunnet huske væsentlige detaljer fra overgrebet, eller fordi de har glemt, hvad de sagde til afhøringen hos politiet et halvt eller helt år forinden.

De foreløbige resultater af undersøgelsen peger på, at retssystemet ikke opleves som gearret til at håndtere børn, der har været ofre for seksuelle overgreb. Flere af børnene har vidnet både i byretten og efterfølgende i landsretten. Ventetiden for nogle af børnene har strakt sig over flere år.

Særligt de lange ventetider på retssagerne er slidsomme for børnene og oplevelsen i retten får ofte børnene til at føle sig mistænkeliggjorte. For de børn, der venter og venter og ikke ved, hvad der venter dem, står retssagen som noget frygtindgydende og angstprovokerende.

Børnene tilkendegiver, at ventetiden inden retssagen har været det absolut værste. Ventetiden har haft store konsekvenser for manges sociale liv og skolegang. *"Det er svært at komme videre. Livet går i stå"*, fortæller en af de interviewede. Hukommelsen bliver hele tiden udfordret. Det er svært at forstå, hvorfor retten udsættes og det opleves nedværdigende for barnet.

"Jeg var rigtig ked af det, og jeg sov ikke, og når jeg endelig faldt i søvn, så sov jeg ikke særlig godt. Jeg vågnede hele tiden og havde ondt i maven, og jeg gik rundt som sådan en zombie, jeg havde ikke rigtig nogen følelser sådan, jeg var hverken glad eller sur eller noget, jeg gik bare rundt sådan helt "stoneface". Jeg var ikke i skole overhovedet, jeg lå bare derhjemme på sofaen og kiggede ud i luften".

Det anbefales, at retssager, hvor børn er involveret, opprioriteres så ventetiden mindskes i det omfang det efterforskningsmæssigt kan lade sig gøre. Da barnets udvikling ofte er sat på stand by i den periode, barnet venter på en afgørelse. Flere børn har ikke overskud til at bearbejde det seksuelle overgreb, og flere fastholdes i behandlingsforløb, som er længere end nødvendigt, fordi barnet først efter den retslige afgørelse reelt har overskud til at

forholde sig til det, som skete. Ventetiden og retssagen overskygger bearbejdning- processen og barnet kommer på dobbeltarbejde.

Ligeledes ses det behandlingsmæssigt også, at børn har brug for at få bearbejdet oplevelserne fra retssagen. Mødet kan have sat spor, anklagerne, en frifindelse eller mødet med krænkeren. Særligt for de børn, hvor den sigtede er erklæret skyldig i byretten og senere frikendt i landsretten, slås med alvorlige følgevirkninger. Hvad var det, jeg sagde i landsretten – siden jeg ikke her blev troet på? Med en videoafhøring af barnets vidneudsagn, bliver en frifindelse for et barn ikke ensbetydende med, at barnet har forklaret sig dårligere. Behandlingsmæssigt vil det være lettere at hjælpe barnet gennem denne skuffelse end det er i dag, hvor barnet føler, at det er skyldigt i, at have præsteret dårligt.

Selve retssagen og ventetiden

Børnenes oplevelser af at vidne i retten er forskellige. Nogle beskriver, at det var hårdt og meget langvarigt, andre har oplevet det at vidne som en rutine ting, der virkede som noget, der blot skulle overstås. Børnene beskriver dog samstemmigt, at deres forestillinger om retssagen og den retslige procedure er påvirket af deres manglende kendskab til, hvordan en retssag foregår. Informationen fra bistandsadvokaten kommer ofte sent i forløbet og for børnene for sent i forhold til, hvordan deres tanker og fantasien forsøger at danne billeder og mening i det, som venter dem.

"Jeg forestiller mig, at dommeren ser streng og gammel ud... og alle kigger på mig både fra siderne, forfra og bagfra, alle kigger på mig, hundredvis af øjne, ... og hans advokat har jakkesæt og slips på og ser ud som om han har der børn ... som en af dem der fra CSI, der bare råber og skriger mig ind i hovedet ". Citatet er fra en pige, som venter på at vidne.

Aktuelt er det en bistandsadvokat, der forbereder barnet på, hvordan retssagen foregår. Nogle har mødt deres bistandsadvokat ved selve afhøringen hos politiet, andre møder først bistandsadvokaten kort forinden retsmødet. Det anbefales, at barnet langt tidligere i processen klædes på til, hvad det går ind til, hvad der venter én under selve retssagen. Det anbefales om muligt, at det pålægges bistandsadvokater at forberede barnet så snart, der er viden om, at en retssag afholdes.

Selve fremmødet i retten er for børnene en overvældende belastning. Flere børn i undersøgelsen beskriver svære symptomer på selve dagen og i dagene op til.

"Jeg fik nærmest feber altså, jeg blev sådan fysisk dårlig med hovedpine, og jeg rystede og fik kvalme, og ... jeg var sulten, men jeg var alligevel ikke sulten, og jeg havde i hvert fald ikke lyst til at spise noget, og jeg sådan havde bare lyst til at lukke mig inde i mig selv, hvis man kunne det".

Ventetiden på retssagen er særlig problematisk, hvis vidnet og den sigtede har kontakt med hinanden i perioden mellem retssagerne. Særligt i de intra-familære sager, hvor den sigtede ikke er varetægtsfængslet, og hvor der er kontakt mellem partnerne, er det et problem. Et barn fortæller, hvordan hun forud for mødet i landsretten blev kontaktet telefonisk af sin far, der var sigtet i sagen. Han instruerede hende i, hvad hun skulle svare på forsvarerens spørgsmål.

Den lange ventetid og systemets indretning gjorde, at barnet blev fanget i et meget vanskeligt dilemma. Hun endte med at lyve i retten. Hendes situation var præget af, at hun ikke ønskede, at faderen skulle fængsles. Faderen havde forklaret hende, hvad der skete med pædofile i fængslet. Hvis dette barn var blevet videoafhørt, ville faderen ikke have kunnet manipulere barnet til at svare til sin fordel. Faderen blev dømt i byretten og senere frikendt i landsretten.

I intrafamilære sager er barnets retssikkerhed truet, fordi barnet ofte befinder sig i et dilemma, hvor det slet ikke er fyldt af et ønske om, at den sigtede dømmes, og slet ikke dømmes alt for hårdt, barnet vil først og fremmest have, at overgrebet stopper.

Undersøgelsens resultat peger på, at barnets psykiske velbefindende er truet forud for retssagen og at barnet belastes voldsomt. Barnets angstniveau er ekstremt højt. Enkle børn beskriver, at den psykiske belastning er så stor, at de ikke får fortalt det hele. Retsmødet skaber ikke den fornødne tryghed, der bør være til stede for, at et barn kan fortælle og gengive svært belastende oplevelser. Omgivelserne er på ingen måde børnevenlige og barnet føler sig overvældet og presset af at skulle sidde alene midt i rummet, sådan som flere retssale er indrettet.

Barnets retssikkerhed er derfor ringe stillet, når barnets vidneudsagn beror på afhøringen af en ikke uddannet videoafhører samt fremmøde i retten, hvor situationen er så langt ude i fremtiden og inkluderer fremmede mennesker, der ikke skaber den fornødne tryghed for, at barnet kan fortælle det, som er sket.

Når tiltalte er til stede

De i undersøgelsen involverede børn udtrykker alle, at det er en belastning ikke på forhånd at vide, om det er muligt at vidne i retten uden, at tiltalte er til stede. Nogle børn i undersøgelsen oplyser, at de ikke var bekendt med muligheden. Andre beskriver, at de først få dage inden retsmødet bliver meddelt, om det er muligt eller ej. For langt de fleste bliver anmodningen om, at tiltalte ikke er til stede under barnets vidneforklaring imødekommet, men meddelelsen herom kommer alt for sent i processen for de børn, der i gennemsnit venter i 382 dage på at sagen afsluttes.

Det skal anbefales, at børn ikke belastes ved at skulle vidne i påhør af den sigtede og at børn kan stilles dette til udsigt. Videoafhøring af alle børn op til det 18. leve år vil dog kunne fjerne denne unødige belastning fra alle børn.

"Åh det var forfærdeligt og se hans ansigtsudtryk, den måde han kiggede på mig. Han lignede en hundehvalp, der var efterladt ude i regnen altså, jeg kunne næsten ikke få mig selv til og sige ja til noget af det, fordi han kiggede så ynkeligt på mig, for man kunne se på ham, at han var ked af det. Og jeg havde slet ikke lyst til, at han skulle sidde der." Citatet her er fra en pige, der vidnede mod egen far.

Det anbefales, at der i intrafamiliære sager i langt højere grad tages højde for, hvilken situation et barn vidner under. Retssystemet synes ikke at forholde sig til den relation, der har eksisteret eller fortsat eksisterer mellem den sigtede og barnet som vidne. At vidne er dog en belastning for alle børn, men ofte på forskellige vis. For barnet, der ikke har set sigtede siden afsløringen, kan angsten for at møde vedkommende være så stor og belastende, at barnet forud for selve retsmødet er plaget af voldsomme mareridt om mødet. For det barn, der ikke ønsker sigtede fængslet er belastningen anderledes.

Det anbefales, at børn garanteres ikke at vidne i samme rum som den sigtede, så barnet ikke ser eller hører tiltalte.

"Jeg blev lovet, at jeg ikke ville se ham, men så mødte jeg ham på gangen, jeg skulle derind, så det endte med, at jeg flygtede ud igen, og så gik jeg af bagindgangen ind".

Anbefalingerne

Anbefalingerne kan sammenfattes i: Kortere sagsforløb, mere og bedre information, at videoafhøring skal være en mulighed for børn og unge over 12 år; og at retten og dens procedurer skal tilpasses børn.

På baggrund af undersøgelsens foreløbige resultater har Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgreb og Børnerådet peget på en forhøjelse af aldersgrænsen for anvendelsen af videoafhøring i straffesager vedrørende seksuelle overgreb begået mod børn. Aldersgrænsen bør være højere end den nuværende grænse på til og med det 12. år – gerne 18 år. Udviklingspsykologisk begriber ældre børn i langt højere grad alvoren ved det strafferetslige system end et yngre barn gør, de påvirkes også heraf i alvorlig grad.

I alle andre nordiske lande er aldersgrænsen for videoafhøring højere end i Danmark. Set fra et børneperspektiv bør der lægges vægt på, at barnets afgivelse af forklaring i sager om seksuelle overgreb sker på en sådan måde, at barnet belastes mindst muligt. *"I mit hoved skal man være voksen for at træde op i retten. Det er ikke et sted for børn"*, afslutter et af børnene fra undersøgelsen."

3. Resumé af møde med Børnerådets ekspertgruppe

Strafferetsplejeudvalget har på et møde haft lejlighed til at høre seks piger/kvinder i alderen 14-20 år fra en såkaldt ekspertgruppe, som er etableret af Børnerådet, fortælle om deres oplevelse af mødet med retssystemet. Medlemmerne af ekspertgruppen har som børn og unge prøvet at blive afhørt af politiet og senere i retten under hovedforhandlingen som forurettet ved en seksualforbrydelse. De var fyldt 13 år og blev derfor ikke videoafhørt.

Politiafhøringen var ifølge flere af ekspertgruppens medlemmer en dårlig oplevelse. Nogle af medlemmerne havde en oplevelse af, at den polititjenestemand, der foretog afhøringen, ikke troede på, at de havde været udsat for et overgreb, bl.a. fordi der blev stillet mange kritiske spørgsmål. Det blev også nævnt, at afhøringen fandt sted sent på dagen efter gennemførelsen af lægeundersøgelser mv., og at pigerne/kvinderne derfor var meget trætte. Der var ikke i alle tilfælde en bistandsadvokat til stede.

Medlemmerne af ekspertgruppen gav endvidere bl.a. udtryk for, at ventetiden fra anmeldelsen til den endelige dom i sagen, herunder efter anke til landsretten, var en stor belastning. Det blev nævnt, at livet gik i stå, og at det bl.a. var svært at koncentrere sig om sin skolegang. Ventetiden var bl.a. ubehagelig, fordi pigerne/kvinderne – bl.a. på baggrund af oplevelsen i forbindelse med politiets afhøring – var ængstelige for, hvordan afhøringen i retten ville komme til at foregå. De var også bange for at komme til at glemme detaljerne om forbrydelsen. Ubehaget ved ventetiden blev forstærket af ukendskab til både de processuelle og de fysiske rammer i retten.

Medlemmerne af ekspertgruppen nævnte, at de ikke fik tilstrækkelig information om deres rettigheder og om sagens forløb. Det blev i den forbindelse også nævnt, at bistandsadvokaten først på et møde kort tid før hovedforhandlingen gav information om, hvordan afhøringen i retten ville komme til at foregå.

Pigerne/kvinderne følte, at de skulle fortælle om forbrydelsen et stort antal gange. Det gjaldt ikke kun politiafhøringer og afhøringer i retten, men også samtaler med bistandsadvokat og psykologer mv.

Selve afhøringen i retten var ifølge ekspertgruppens medlemmer også ubehagelig. Det var skræmmende at skulle sidde alene midt i lokalet. Nogle af medlemmerne nævnte, at det ville have været en hjælp, hvis bistandsadvokaten havde siddet ved siden af dem under afhøringen. Et medlem fortalte, at hun havde fået at vide, at hendes far kunne sidde ved siden af hende og holde hende i hånden under afhøringen, men at han alligevel ikke fik lov til det.

Det var ifølge medlemmerne af ekspertgruppen svært at fortælle om seksualforbrydelsen i retssalen, hvor der var personer til stede, som de ikke kendte. Det var også svært at fortælle om seksualforbrydelsen, når forældrene var til stede. Dette førte i nogle tilfælde til, at pigerne/kvinderne ikke fik fortalt det, som de egentlig gerne ville.

Medlemmerne af ekspertgruppen var også bange for at komme til at sige noget, der ikke var rigtigt under afhøringen, fordi de havde forstået sandhedsformaningens sådan, at de risikerede fængselsstraf, hvis de gav forkerte oplysninger.

Ekspertgruppens medlemmer gav udtryk for, at forsvarerens afhøring af dem var meget ubehagelig. De nævnte bl.a., at afhøringen var aggressiv. De opfattede endvidere forsvarerens forehold af deres tidligere forklaringer og påpegning af uoverensstemmelser i forhold til forklaringen i retten som en anklage om at lyve. Dette kunne gøre pigerne/kvinderne usikre i en sådan grad, at de kom i tvivl om, hvorvidt deres oplevelse af hændelserne overhovedet var rigtig.

Ifølge flere af ekspertgruppens medlemmer var det også en kilde til utryghed, at de ikke forstod sproget i retten, herunder fordi der blev brugt juridiske og medicinske udtryk, som de ikke kendte, og fordi der blev stillet detaljerede spørgsmål. Et eksempel på et ord, der blev anvendt i et spørgsmål til en pige, og som hun ikke forstod, var ordet ”erigeret”. Flere fortalte også, at det var forvirrende – og gav en følelse af ikke at blive opfattet som en person – at de i retten blev omtalt som ”forurettede” eller ”vidnet” og ikke med deres navn. Desuden var de meget formelle rammer i retten, herunder deltagernes påklædning, særligt brugen af kapper, utryghedsskabende.

Nogle medlemmer af ekspertgruppen oplevede det at skulle møde tiltalte eller dennes familie som meget ubehageligt. Bare det at vide, at tiltalte var til stede –

også selv om de ikke så den pågældende – var ubehageligt. Et medlem beskrev det som meget ubehageligt, at der i ventelokalet kun var ugenomsigtigt glas i halvdelen af et vindue, og at hun derfor så tiltalte gå forbi vinduet. Nogle af pigerne/kvinderne afgav forklaring, mens tiltalte var til stede i retslokalet, hvilket var meget ubehageligt. I den forbindelse fortalte et medlem, at tiltalte sad bag hende i retssalen under forklaringen, og at det var meget ubehageligt.

Resultatet af dommen var ifølge ekspertgruppens medlemmer af stor betydning for dem. Længden af den straf, som gerningsmanden blev idømt, var ikke så vigtig. Det vigtige var afgørelsen af skyldsspørgsmålet og oplevelsen af, at retten troede på dem.

Et af ekspertgruppens medlemmer, hvis far var tiltalt i sagen, beskrev, hvordan hendes familie var splittet i tiden indtil dommen, fordi de ikke vidste, om de skulle tro på hende eller faderen. Med dommen blev dette afklaret.

4. Aktuel forskning i spørgsmålet om flere afhøringer eller genafhøringer af børn

Som nævnt i kapitel 3, afsnit 5, bør videoafhøring af børn efter de gældende regler søges gennemført hurtigst muligt og, hvis det er praktisk muligt, inden en uge fra anmeldelsen. Formålet med at gennemføre afhøringen hurtigt er at sikre barnets hukommelse om forholdet. Endvidere kan barnet hurtigere påbegynde bearbejdningen af det passerede og blive skånet for at blive afhørt på et tidspunkt, hvor en behandling af barnet er i gang. Herudover kan en afhøring inden for kort tid efter anmeldelsen være med til at mindske risikoen for påvirkning af barnet fra familien eller andre. Der foretages normalt kun én videoafhøring af barnet, medmindre politiet af egen drift iværksætter en fornyet afhøring, eller en anmodning om genafhøring fra den mistænkte eller forsvareren imødekommes.

Cand.psych.aut. og specialist i klinisk børnepsykologi Christine Vinum, der er ad hoc-medlem af Strafferetsplejeudvalget, har udarbejdet et notat om den aktuelle forskning i spørgsmålet om flere afhøringer eller genafhøringer af børn i straffesager. Af notatet, der er medtaget som bilag 2 til betænkningen, fremgår bl.a. følgende:

”På baggrund af tidligere vidnepsykologisk forskning, der lagde vægt på børns påvirkelighed og risikoen for dannelsen af falske minder, har man anset særligt yngre børn for meget påvirkelige (Ceci, Loftus, Leichtman & Bruck, 1994). For at begrænse mulighederne for at barnets vidneudsagn påvirkes af andre imellem afhøringerne, har man generelt frarådet at gennemføre flere afhøringer af det samme barn. En anden begrundelse for kun at afhøre barnet én gang har været, at flere afhøringer kan betyde, at der går længere tid fra hændelsen er oplevet til, at barnet fortæller om den, og at barnet så kan glemme information. Information glemmes hurtigst efter en hændelse er indkodet, og yngre børn glemmer hurtigere end ældre børn (Brainerd, Reyna, Howe & Kigma, 1990). Dertil kommer, at jo længere tid der går, inden en hændelse bliver genfortalt, jo mere ny information kan blive indkodet i mindet. Derved kan man risikere at komme til at stå med divergerende udsagn fra barnet, og det kan blive vanskeligt at skelne mellem det, barnet har oplevet, og ny information der stammer fra samtaler med andre (Justits- og Beredskapsdepartementet, 2012). Endelig har der været en generel opfattelse af, at det er mere skånsomt for barnet, hvis det kun udsættes for én afhøring, idet barnet så kun skal fortælle om sin oplevelse én gang.

Nyere vidnepsykologisk forskning har kritiseret de tidligere studier af børns vidneudsagn for ikke at have taget højde for effekten af falske minder, der er fremkommet efter barnet har været udsat for ledende og suggestive spørgeteknikker (Faller, Cordisco-Steele & Nelson-Gardell, 2010; Justits- og Beredskapsdepartementet, 2012). De påviser, at børn generelt kan afgive detaljerede og korrekte forklaringer og ikke ændrer deres forklaringer i forbindelse med gentagne afhøringer i sig selv. Såfremt barnet udsættes for internationalt anerkendte afhøringsmetoder, som lægger vægt på åbne spørgsmål og fri genkaldelse, dokumenterer forskningen, at barnet tværtimod kan præcisere og supplere dets forklaringer på afgørende områder, når det får mulighed for at blive afhørt flere gange (La Rooy, Katz, Malloy & Lamb, 2010). Efter den første afhøring kan barnet således komme i tanke om oplevelser, som det ikke huskede eller fik fortalt om. Dette kan bl.a. ske pga. den såkaldte reminiscens-effekt, som er et alment træk ved hukommelsen, og som handler om at hukommelsen stimuleres af den initiale genkaldelsesproces (La Rooy et al. 2010). Frem for kun at give barnet én mulighed for at genkalde dets oplevelser, anbefaler man derfor, at der åbnes for muligheden for at gennemføre flere afhøringer af barnet, idet flere afhøringer i nogle tilfælde vil kunne føre til mere komplette vidneudsagn (Faller et al., 2010).

Når det gælder børn udsat for længerevarende seksuelle overgreb og overgreb begået i nære relationer, er det dokumenteret, at de generelt er tilbageholdende med at fortælle om deres oplevelser og ofte vil afsløre dem over tid (Faller et al., 2010; Davik & Langballe, 2013). Hvis overgrebene har været særligt traumatiserende for barnet, og har fundet sted mens barnet er yngre, vil barnet desuden have haft svært ved at begribe oplevelserne, og det vil forsøge at glemme dem, fordi de er forbundet med smerte og skam. Det gør det imidlertid meget vanskeligt for barnet senere at sprogliggøre ople-

velserne, og barnet behøver tid og ofte også støtte fra en voksen for at kunne fortælle om dem (Langballe, 2007). Disse børn kan have svært ved og være alt for stressede til at fortælle om overgrebene i forbindelse med den første afhøring. De vurderes i særlig grad at kunne profitere af den ro og tryghed, det vil kunne give dem at møde den samme afhører igen og få mulighed for at forklare sig ved flere afhøringer (La Rooy, et al., 2010).

Modsat den tidligere opfattelse af at flere afhøringer i sig selv er problematiske og belastende for barnet, kan flere afhøringer, når de foretages efter anerkendte metoder, hvor der ikke gøres brug af suggestive spørgeteknikker, både være det mest hensynsfulde overfor barnet og afgørende for at få oplyst sagen tilstrækkeligt.

Man skal dog være opmærksom på, at også forældre og andre kan spørge barnet ud og tale med det om sagen imellem afhøringerne og derved påvirke barnets vidneudsagn. Endvidere skal man være opmærksom på, at det i nogle tilfælde kan være nødvendigt for at afdække det muligt strafbare forhold fuldt ud at stille barnet spørgsmål, der ikke helt lever op til de anerkendte spørgemetoder med åbne spørgsmål og fri genkaldelse.

Hvorledes disse forhold skal afvejes i forhold til hinanden, vil altid bero på en konkret vurdering af den enkelte sag. Hvis det vurderes at være hensigtsmæssigt at foretage flere afhøringer af et barn, vil det fortsat også være væsentligt at sikre sig, at barnet ikke glemmer vigtig information.”

Der henvises i øvrigt til kapitel 11, afsnit 2.3, hvor spørgsmålet om, hvad denne forskning efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse giver anledning til med hensyn til gennemførelse af videoafhøring, er behandlet.

Kapitel 8

Statistik

1. Indledning

Strafferetsplejeudvalget skal efter kommissoriet overveje, om brugen af videoafhøring af børn bør udvides, og i givet fald udarbejde en model for en sådan udvidelse.

Dette kapitel indeholder visse oplysninger om brugen af videoafhøring efter de gældende regler samt oplysninger af betydning for overvejelserne om udvidelse af anvendelsesområdet for videoafhøringsordningen.

I afsnit 2 er der redegjort for Justitsministeriets Forskningsenheds undersøgelse fra 2005 af brugen af videoafhøring i sædelighedssager. Afsnit 3 indeholder oplysninger om antal forurettede i forskellige aldersgrupper for visse straffelovsovertrædelser. Afsnit 4 indeholder oplysninger om sager i børnehusene.

2. Justitsministeriets Forskningsenheds undersøgelse fra 2005

Justitsministeriets Forskningsenhed udarbejdede i marts 2005 en undersøgelse af videoafhøring af børn i sædelighedssager til brug for en redegørelse fra Rigsadvokaten om straffesager om seksuelt misbrug af børn samt videoafhøring af børn i sådanne sager efter lovændringen i 2003. Undersøgelsen er tilgængelig på Justitsministeriets hjemmeside.

Undersøgelsen er baseret på oplysningsskemaer, som politikredsene udfyldte om alle videoafhøringer, der blev gennemført i perioden fra den 1. oktober 2003 til den 1. juli 2004.

Det fremgår af undersøgelsen, at der i denne periode blev indleveret oplysningsskemaer for i alt 211 videoafhøringer. I 192 af disse videoafhøringer var det afhørte barn den forurettede i en sædelighedssag. I 14 af de 211 videoafhøringer

var det afhørte barn kun vidne i en sædelighedssag, og i 5 af de 211 videoafhøringer var der tale om anden kriminalitet end en sædelighedsforbrydelse.

De 192 videoafhøringer i sædelighedssager angik ifølge undersøgelsen følgende overtrædelser (dagældende straffelov):

Videoafhøringer i sædelighedssager i perioden fra den 1. oktober 2003 til den 1. juli 2004 fordelt efter kriminalitetens art (dagældende straffelov)

Overtrædelse	Antal afhøringer
Incest (§ 210)	13
Voldtægt (§ 216)	6
Samleje med barn (§ 222)	9
Samleje med plejebarn/stedbarn (§ 223)	1
Anden kønslig omgængelse (§ 224)	90
Homoseksualitet med barn (§ 225)	11
Blufærdighedskrænkelse (§ 232)	59
Uoplyst	3
I alt	192

Om barnets alder ved disse 192 videoafhøringer i sædelighedssager fremgår følgende af undersøgelsen:

Videoafhøringer i sædelighedssager i perioden fra den 1. oktober 2003 til den 1. juli 2004 fordelt efter den afhørtes alder

Alder	Antal børn
3-5 år	40
6-9 år	97
10-12 år	45
Over 12 år	10
I alt	192

Det fremgår af undersøgelsen, at 8 af de afhørte personer var over 15 år. 5 af disse personer var efter det oplyste mentalt retarderede eller havde psykiske problemer.

Herudover fremgår det bl.a. af undersøgelsen, at 14 af de videoafhørte børn blev genafhørt.

3. Antal forurettede i 2013 i forskellige aldersgrupper

Strafferetsplejeudvalget har indhentet oplysninger fra Danmarks Statistik om antal forurettede i 2013 ved visse straffelovsovertrædelser i forskellige aldersgrupper. Oplysningerne er baseret på politianmeldte overtrædelser. Tabellerne nedenfor bygger på disse oplysninger.

Det bemærkes, at oplysningerne efter det oplyste ikke omfatter data fra sager, som politiet alene har oprettet for at foretage indledende undersøgelser, men hvor disse undersøgelser har ført til, at der ikke indledes efterforskning. Sådanne indledende undersøgelser kan f.eks. bestå af videoafhøring.

Følgende tabel viser antal forurettede i 2013 i alderen 0-12 år, dvs. børn under den gældende aldersgrænse for videoafhøring på som udgangspunkt 13 år, ved visse straffelovsovertrædelser fordelt efter forurettedes alder:

Antal forurettede i 2013 i alderen 0-12 år ved visse straffelovsovertrædelser fordelt efter forurettedes alder

	0-2 år	3-5 år	6-9 år	10-12 år	I alt
Seksualforbrydelser og incest	18	102	254	281	655
- heraf § 232 ved beføling	1	26	63	55	145
- heraf § 232 ved blotteri	0	5	41	71	117
- heraf § 232 i øvrigt	1	6	48	85	140
- øvrige forbrydelser	16	65	102	70	253
Vold og drab	75	117	208	165	565
- heraf § 237 (inkl. forsøg)	1	1	0	2	4
- heraf § 244	51	111	190	151	503
- heraf §§ 245-246	23	5	18	12	58
Ulovlig tvang	1	3	2	11	17
Frihedsberøvelse	3	1	1	1	6
Røveri	0	2	3	35	40

Følgende tabel viser antal forurettede i 2013 i alderen 13-17 år, dvs. børn og unge, der er ældre end den gældende aldersgrænse for videoafhøring, ved de samme straffelovsovertrædelser fordelt efter forurettedes alder:

Antal forurettede i 2013 i alderen 13-17 år ved visse straffelovsovertrædelser fordelt efter forurettedes alder

	13 år	14 år	15 år	16 år	17 år
Seksuualforbrydelser og incest	204	233	106	90	95
- heraf § 232 ved beføling	25	25	23	26	24
- heraf § 232 ved blotteri	19	16	21	15	21
- heraf § 232 i øvrigt	65	84	34	15	18
- øvrige forbrydelser	95	108	28	34	32
Vold og drab	107	153	239	299	365
- heraf § 237 (inkl. forsøg)	0	0	0	4	7
- heraf § 244	105	144	216	258	306
- heraf §§ 245-246	2	9	23	37	52
Ulovlig tvang	19	19	12	9	8
Frihedsberøvelse	2	2	3	3	5
Røveri	40	104	174	153	121

4. Sager i børnehuse

Den 1. oktober 2013 åbnede landets fem børnehuse. Børnehusordningen er nærmere beskrevet i kapitel 3, afsnit 9.

Socialstyrelsen har udarbejdet en rapport om sager i børnehuse i perioden fra den 1. oktober 2013 til den 30. september 2014, dvs. sager i børnehuses første år. Rapporten er tilgængelig på Socialstyrelsens hjemmeside.

Det fremgår af rapporten, at der i den nævnte periode blev oprettet i alt 999 børnehussager i hele landet, hvoraf 594 sager er afsluttet. En børnehussag oprettes, når en kommune benytter et børnehus til at bidrage til den børnefaglige undersøgelse i en sag om et seksuelt overgreb eller vold mod et barn eller en ung under 18 år eller ved mistanke herom.

Det fremgår af rapporten, at 60 pct. af de afsluttede børnehussager vedrørte vold, 36 pct. vedrørte seksuelle overgreb, og 4 pct. vedrørte både vold og seksuelle overgreb.

Rapporten indeholder følgende oplysninger om karakteren af det formodede seksuelle overgreb i afsluttede børnehussager:

Karakteren af det formodede seksuelle overgreb i afsluttede børnehussager

Overgrebets karakter	Procent
Blufærdighedskrænkelse ¹	63
Samleje ²	25
Anden kønslig omgang ³	37
Foto ⁴	6
It-krænkelse ⁵	2
Andet	4
I alt	137 ^b

¹ Blotteri, beføling, beluring, verbal uterlighed.

² Samleje med børn under 15 år.

³ Oralt, analt, fingre/genstande i skede/anus.

⁴ Fotografering eller filmoptagelse af børn/unge under 18 år.

⁵ Via internet, webcam, mobil.

⁶ Da børnehusene har kunnet angive flere svar ved registreringen af sagen, overstiger summen af procenterne 100.

Rapporten indeholder følgende oplysninger om karakteren af det formodede voldelige overgreb i afsluttede børnehussager:

Karakteren af det formodede voldelige overgreb i afsluttede børnehussager

Overgrebets karakter	Procent
Slag/spark	66
Lussinger/smæk	52
Slået med genstand	13
Rusk	6
Kvælertag	6
Anden vold	3
Trusler om vold	10
Trusler med våben	3
Vidne til vold ¹	10
I alt	169 ²

¹ Børnehusene registrerer oplysninger om børn og unge, der har været vidne til vold, selv om børnehusenes målgruppe er forurettede børn og unge, da kommunerne kan beslutte at benytte børnehus i sager, hvor et barn har været vidne til vold mellem forældre/stedforældre eller mod søskende, hvis kommunen vurderer, at der er behov for en børnefaglig undersøgelse, og politiet samtidig ønsker at afhøre barnet eller den unge som vidne.

² Da børnehusene har kunnet angive flere svar ved registreringen af sagen, overstiger summen af procenterne 100.

Rapporten indeholder følgende oplysninger om barnets eller den unges alder i afsluttede børnehussager fordelt efter karakteren af det formodede overgreb:

Barnets eller den unges alder, da sagen kom ind i børnehuset, fordelt efter karakteren af det formodede overgreb (afsluttede børnehussager)

	0-2 år	3-5 år	6-8 år	9-11 år	12-14 år	15-17 år
Seksuelt overgreb (pct.)	2	23	13	12	31	19
Vold (pct.)	6	12	27	26	18	11
Seksuelt overgreb og vold (pct.)	9	5	18	9	41	18

For så vidt angår relationen mellem den formodede krænker og barnet eller den unge fremgår følgende af rapporten:

Relationen mellem den formodede krænker og barnet eller den unge i afsluttede børnehussager

Relation	Procent
Far	41
Mor	25
Stedfar	11
Søskende	3
Bedstefar	2
Stedsøskende	2
Stedmor	1
Anden person i familien	3
Person uden for familien	12
I alt	100

Kapitel 9

Strafferetsplejeudvalgets generelle overvejelser

1. Indledning

Strafferetsplejeudvalget skal ifølge kommissoriet overveje, om brugen af videoafhøring bør udvides, og i givet fald udarbejde en model for en sådan udvidelse.

Det gældende anvendelsesområde for videoafhøringsordningen er beskrevet i kapitel 3, afsnit 4. Som det fremgår heraf, er aldersgrænsen for videoafhøring som udgangspunkt 13 år, dog således at særlige omstændigheder, herunder barnets psykiske udvikling og tilstand, kan bevirke, at der foretages videoafhøring af ældre børn. Ordningen anvendes i sager om seksualforbrydelser og efter omstændighederne i andre sagstyper, f.eks. drabs- og voldssager, hvor de samme hensyn til barnet som i sager om seksualforbrydelser gør sig gældende.

Ved vurderingen af, om anvendelsesområdet for videoafhøringsordningen bør udvides, bør en række forskellige og til dels modsatrettede hensyn efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse inddrages. Disse hensyn er beskrevet i dette kapitel, der også indeholder udvalgets vurdering af, om anvendelsesområdet for videoafhøringsordningen bør udvides.

2. Baggrunden for ordningens nuværende anvendelsesområde

Som det fremgår af kapitel 2, udviklede der sig i 1980'erne og de følgende år en praksis, hvorefter en videoptagelse af et barns forklaring til politiet under sagens efterforskning kunne benyttes som bevis under hovedforhandlingen i retten i medfør af den dagældende retsplejelovs § 877, stk. 3, hvorefter dokumenter og aktstykker, som indeholder erklæringer eller vidnesbyrd, kunne benyttes som bevis, når retten undtagelsesvis gav tilladelse hertil (nu retsplejelovens § 871, stk. 4). Hvis retten tillod, at en videoafhøring blev anvendt som bevis, trådte den ofte i stedet for en direkte afhøring af barnet i retten.

Efter den praksis, der udviklede sig, kunne en videoafhøring som udgangspunkt kun anvendes som bevis under hovedforhandlingen, hvis barnet var 12 år eller yngre, dog således at videoafhøring af ældre børn kunne komme på tale, hvis den pågældende var udviklingshæmmet eller i særlig grad traumatiseret på grund af forbrydelsens grovhed eller karakter.

Denne aldersgrænse blev videreført, da der i 2003 blev indført udtrykkelige regler om videoafhøring af børn i retsplejeloven. Reglerne bygger på betænkning nr. 1420/2002, som blev afgivet af en sagkyndig arbejdsgruppe, der bl.a. havde til opgave at gennemgå og vurdere de spørgsmål, som gennemførelsen af straffesager om seksuelt misbrug af børn giver anledning til, herunder navnlig de spørgsmål der knytter sig til afhøring af børn. Det primære fokus for arbejdsgruppen var så vidt ses fremgangsmåden for videoafhøring og kun i mindre grad anvendelsesområdet for videoafhøringsordningen, der som nævnt var fastlagt i retspraksis forud for nedsættelsen af arbejdsgruppen.

Spørgsmålet om udvidelse af anvendelsesområdet for videoafhøringsordningen er efterfølgende blevet berørt af Strafferetsretsplejeudvalget i betænkning nr. 1458/2005 om forbedring af voldtægtsofres retsstilling, side 81-82, hvor det fremgår, at der flere steder i udlandet i stigende omfang anvendes videooptagelse ved politiafhøringer, og at dette efterhånden som denne teknik udbredes kunne føre til tanker om, hvorvidt man kunne anvende videoafhøring af voksne forurettede i voldtægtssager. Udvalget pegede dog bl.a. på, at en sådan ordning ville kræve nærmere overvejelser, herunder med hensyn til, om samme fremgangsmåde som ved videoafhøring af børn bør anvendes, men også mere principielle overvejelser. Der ville ifølge udvalget være samme betænkeligheder som med hensyn til anvendelse af videoafhøring af børn, men betænkelighederne ville have væsentligt større vægt, fordi det grundlæggende hensyn til vidnet er mindre, når vidnet er en voksen person. Udvalget fandt ikke på det pågældende tidspunkt grundlag for at påbegynde sådanne nærmere overvejelser, men fandt, at der kunne være grund til at være opmærksom på udviklingen på området.

Strafferetsplejeudvalget fandt tilsvarende i betænkning nr. 1485/2006 om forurettedes processuelle retsstilling i straffesager, side 117, ikke grundlag for at tage spørgsmålet op.

3. Hensynet til bevisumiddelbarhed

3.1. Dansk strafferetspleje bygger på et grundlæggende princip om bevisumiddelbarhed, der indebærer, at bl.a. vidneførsel bør ske umiddelbart for den dømmende ret og under hovedforhandlingen. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6 om ret til en retfærdig rettergang bygger også på et princip om bevisumiddelbarhed.

Vidnet skal normalt møde personligt i retslokalet. Det bemærkes dog, at der ved lov nr. 538 af 8. juni 2006 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreform) blev indført mulighed for, at retten i visse tilfælde kan tillade, at et vidne afgiver forklaring ved anvendelse af telekommunikation med eller uden billede, jf. retsplejelovens § 174, stk. 2 og 3.

Når dommere og lægdommere kan overvære afhøringen, imens den foregår, får de bedre muligheder for at danne sig et indtryk af vidnet og af forklaringens troværdighed. Endvidere får de mulighed for at stille de spørgsmål, som vidnets forklaring måtte give anledning til.

Bevisværdien af en forklaring afgivet umiddelbart for retten vil derfor også alt andet lige være højere end en forklaring afgivet under sagens efterforskning.

Ved at foretage vidneafhøringen under hovedforhandlingen, hvor sagen er færdigeforsket, og det står klart, i hvilket omfang der findes øvrige beviser, sikres det endvidere, at såvel anklagerens som forsvarerens afhøring kan målrettes den rejste tiltale og foretages på et fuldt oplyst grundlag, herunder med mulighed for at spørge ind til eventuel modstrid mellem vidnets forklaring og øvrige beviser i sagen.

Afhøring af vidnet ved personligt fremmøde i selve retslokalet er også med til at understrege situationens alvor for vidnet og kan medvirke til at forebygge falsk forklaring.

3.2. Videoafhøringsordningen udgør en fravigelse af det ovennævnte grundlæggende princip i dansk strafferetspleje om bevisumiddelbarhed, idet ordningen indebærer, at retten under hovedforhandlingen får forevist en videooptagelse af en

afhøring, som politiet har foretaget under efterforskningen. Der kan dog også være tale om en indenretlig videoafhøring, som er foretaget under efterforskningen.

Efter videoafhøringsordningen foretages afhøringen endvidere typisk meget tidligt under efterforskningen, hvor sagen ikke er fuldt oplyst, og det således bl.a. ikke står klart, i hvilket omfang der findes øvrige beviser. Politiet kan dog iværksætte en fornyet videoafhøring, ligesom den mistænkte eller forsvareren inden for en frist på som udgangspunkt to uger efter den mistænktes gennemsyn af optagelsen kan anmode om genafhøring til video.

4. Hensynet til tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar

Et formål med, at afhøring af vidner foregår under hovedforhandlingen, er, at tiltaltes forsvarer får mulighed for at afhøre vidnet. Endvidere kan afhøringen som nævnt ovenfor i afsnit 3.1 målrettes den rejste tiltale og foretages på et fuldt oplyst grundlag, herunder med mulighed for at spørge ind til eventuel modstrid mellem vidnets forklaring og øvrige beviser i sagen, samt foretages på et tidspunkt, hvor forsvareren sammen med tiltalte har haft lejlighed til at forberede forsvaret i sagen. Dette har væsentlig betydning for tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar.

Videoafhøring foretages som nævnt i afsnit 3.2 ovenfor typisk på et tidligt tidspunkt under efterforskningen, hvor sagen endnu ikke er fuldt oplyst, og det således bl.a. ikke står klart, i hvilket omfang der findes øvrige beviser. Afhøringen overværes af forsvareren fra det såkaldte monitorrum, imens den foretages, og forsvareren kan anmode om, at den særligt uddannede polititjenestemand, som foretager afhøringen, stiller bestemte spørgsmål til barnet. Den mistænkte må derimod ikke overvære afhøringen, imens den foretages, men skal have adgang til efterfølgende at gennemse videooptagelsen af afhøringen sammen med sin forsvarer. Inden for en frist på som udgangspunkt to uger efter gennemsynet kan forsvareren eller den mistænkte anmode om genafhøring af barnet til video.

Denne fremgangsmåde giver ikke forsvareren de samme muligheder for afhøring af vidnet som ved afhøring under hovedforhandlingen, hvilket kan forringe tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar.

5. Hensynet til at beskytte barnet eller den unge

5.1. I sager, hvor et barn eller en ung har været udsat for et overgreb, er barnet eller den unge ofte det eneste eller det afgørende vidne i sagen. Den pågældendes vidneforklaring er derfor ofte en forudsætning for, at der kan føres en straffesag mod den formodede gerningsmand. Dette kan også være tilfældet, hvor barnet eller den unge er vidne til en forbrydelse begået mod en anden person.

Det er i sådanne tilfælde af hensyn til den almindelige samfundsmæssige interesse i, at lovovertrædelser retsforfølges, nødvendigt, at barnet eller den unge afgiver en vidneforklaring. Retsforfølgning kan også være i det forurettede barns eller den forurettede unges interesse, idet dette f.eks. kan være med til at bringe et vedvarende misbrug fra f.eks. barnets eller den unges forældre til ophør. For større børn og unge kan det endvidere have mere følelsesmæssig betydning, at den formodede gerningsmand retsforfølges.

Der må imidlertid efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse samtidig lægges stor vægt på, at børns og unges møde med retssystemet under sådanne omstændigheder bliver så skånsomt som muligt, og at der ikke lægges unødvendige hindringer i vejen for, at barnet eller den unge kan komme sig over hændelsen og modtage den fornødne psykologiske behandling mv.

5.2. Strafferetsplejeudvalget har som nævnt i kapitel 7, afsnit 3, haft lejlighed til at høre seks piger/kvinder, der som børn og unge var udsat for seksuelle overgreb, men ikke blev videoafhørt, fortælle om deres oplevelser med i overensstemmelse med den sædvanlige fremgangsmåde først at blive afhørt hos politiet og senere i retten under hovedforhandlingen. Endvidere har to psykologer fra Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgreb over for udvalget redegjort for en undersøgelse af og deres erfaringer med sådanne afhørings indvirkning på børn og unge og mulighederne for at yde psykologisk behandling (se kapitel 7, afsnit 2).

Afhængig af den konkrete sags karakter og barnets eller den unges personlige forhold kan den sædvanlige fremgangsmåde med afhøring hos politiet og senere som vidne i retten under hovedforhandlingen være en stor belastning for den pågældende.

Fremgangsmåden indebærer således, at barnet eller den unge både skal afhøres af politiet, eventuelt flere gange, og i retten under hovedforhandlingen.

Afhøringen i retten indebærer, at barnet eller den unge – i utrygge rammer over for fremmede personer og måske længe efter politianmeldelsen – skal fortælle om en muligvis traumatisk hændelse. Hvis dommen i sagen ankes, kan det endvidere være nødvendigt, at barnet eller den unge afhøres i ankeinstansen. Dette indebærer en risiko for retraumatisering af barnet eller den unge.

Endvidere skal anklageren og forsvareren ikke være særligt uddannet i at afhøre børn og unge, og omgivelserne og afhøringsformen i retten kan blive oplevet som mindre børne- og ungevenlig. Afhøringen af barnet eller den unge, herunder forsvarerens afhøring og forhold af eventuelle modstridende oplysninger i rapporter om afhøringen hos politiet, kan således bl.a. give barnet eller den unge en oplevelse af ikke at blive troet på.

Det bemærkes dog, at der efter de gældende regler kan tages visse forholdsregler for at beskytte barnet eller den unge i retten, herunder ved at lukke dørene under afhøringen (retsplejelovens §§ 29 og 29 a) og gennemføre den uden tiltaltes tilstedeværelse (§ 856) samt eventuelt foretage afhøringen et andet sted end i retslokalet (§ 183, stk. 3). Der henvises også til kapitel 11, afsnit 3, som indeholder nogle anbefalinger til, hvordan retssystemets behandling af børn og unge i sager om seksualforbrydelser, alvorlig personfarlig kriminalitet eller lignende kan forbedres i tilfælde, hvor der ikke foretages videoafhøring af den pågældende.

Ventetiden fra politianmeldelsen og politiets afhøring af barnet eller den unge til hovedforhandlingen, hvor den pågældende skal afgive forklaring som vidne, er også en stor belastning. Hvis dommen ankes, gælder dette endvidere perioden indtil hovedforhandlingen i ankeinstansen.

Udsigten til at skulle fortælle om den formodede overtrædelse i ukendte omgivelser og frygten for at glemme vigtige detaljer kan således udgøre en stor belastning for barnet eller den unge, der endvidere kan føle sig mistænkeliggjort, indtil det er afklaret, om den mistænkte bliver dømt, og opleve, at familien er splittet mellem dem, der tror på barnet eller den unge, og dem, der tror på den mistænkte

gerningsmand. Denne konflikt ender dog ikke nødvendigvis ved, at der afsiges dom i sagen.

Ventetiden kan derfor lægge hindringer i vejen for, at barnet eller den unge kan komme sig over hændelsen, og i væsentlig grad vanskeliggøre den psykologiske behandling af den pågældende.

5.3. Belastningen af barnet eller den unge afhænger bl.a. af barnets eller den unges alder og udvikling. Desto ældre og mere udviklet barnet eller den unge er, desto bedre vil den pågældende typisk være i stand til at forstå rammerne og baggrunden for retssagen og i det hele taget være bedre rustet til håndtere sagen. Hensynet til at beskytte barnet eller den unge er således typisk stærkere, jo yngre den pågældende er.

Belastningen af barnet eller den unge afhænger også af den formodede overtrædelses karakter. I sager om seksualforbrydelser er belastningen typisk særligt stor, bl.a. fordi sådanne sager vedrører intime og private forhold, og barnet eller den unge kan være påvirket af skyld- og skamfølelser. Belastningen kan imidlertid også være stor i navnlig sager om alvorlig personfarlig kriminalitet.

Belastningen af barnet eller den unge må efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse antages i almindelighed at være større, hvis overtrædelsen formodes begået af barnets eller den unges forældre eller nærmeste i øvrigt mod barnet eller den unge eller mod en af barnets eller den unges nærmeste. Det skyldes bl.a. barnets eller den unges afhængighedsforhold til den mistænkte og den loyalitetskonflikt, som barnet eller den unge i disse sager ofte befinder sig i, samt at der er risiko for, at barnet eller den unge ikke får samme støtte under sagens behandling, som hvis den formodede overtrædelse var begået af en fremmed person.

5.4. Videoafhøring belaster ikke på samme måde barnet eller den unge som den sædvanlige fremgangsmåde med afhøring hos politiet under efterforskningen og senere i retten under hovedforhandlingen. Ordningen indebærer således som udgangspunkt, at afhøringen foretages hurtigt efter politianmeldelsen af en særligt uddannet afhører i trygge rammer, hvorefter barnet eller den unge som udgangspunkt ikke skal afhøres igen og ikke behøver at deltage mere i sagen. Det kan dog være nødvendigt at genafhøre den pågældende til video.

Børn og unge, der måtte have behov for at få rettens endelige konstatering af, om den mistænkte gerningsmand er skyldig i et overgreb, for at kunne komme sig over hændelsen, vil dog også efter videoafhøringsordningen skulle vente på dommen.

6. Hensynet til at sikre hukommelsen og undgå påvirkning

Videoafhøring af børn foretages i dag som nævnt i kapitel 3, afsnit 5, på et meget tidligt stadie af efterforskningen. Videoafhøringen bør således efter de gældende regler søges gennemført hurtigst muligt og, hvis det er praktisk muligt, inden en uge efter politianmeldelsen. Formålet med at afhøre barnet på et tidligt tidspunkt under efterforskningen er – foruden at skåne barnet – at sikre barnets hukommelse og mindske risikoen for påvirkninger af barnet fra familien eller andre.

Hensynet til at sikre hukommelsen og undgå påvirkning falder efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse i styrke desto ældre og dermed generelt mere udviklet barnet eller den unge er. I takt med barnets eller den unges stigende uafhængighed bliver den pågældende således bedre i stand til at modstå påvirkning fra forældre og andre, ligesom barnets eller den unges evne til at huske og genfortælle bliver bedre med alderen og udviklingen.

7. Hensynet til at opnå en uforbeholden og detaljeret forklaring

Som nærmere beskrevet i afsnit 5.2 ovenfor er omgivelserne og afhøringsformen i retten – i forhold til videoafhøring – mindre børne- og ungevenlig, og anklageren og forsvareren skal ikke være særligt uddannet til at foretage afhøring af børn og unge.

Det kan derfor anføres, at afhøring under hovedforhandlingen ikke i alle tilfælde er det bedste middel til at opnå en uforbeholden og detaljeret forklaring fra barnet eller den unge. Nogle af de piger/kvinder, der over for Strafferetsplejeudvalget har redegjort for deres oplevelse af at blive afhørt i retten, havde således svært ved at fortælle det, som de gerne ville under afhøringen (se kapitel 7, afsnit 3).

Det bemærkes dog, at der er mulighed for at tage visse forholdsregler under afhøringen i retten for at beskytte barnet eller den unge og gøre det lettere for den pågældende at afgive forklaring, herunder ved at lukke dørene under afhøringen (retsplejelovens §§ 29 og 29 a) og gennemføre den uden tiltaltes tilstedeværelse (§ 856) samt eventuelt foretage afhøringen et andet sted end i retslokalet (§ 183, stk. 3). Der henvises også til kapitel 11, afsnit 3, som indeholder nogle anbefalinger til, hvordan retssystemets behandling af børn og unge i sager om seksualforbrydelser, alvorlig personfarlig kriminalitet eller lignende kan forbedres i tilfælde, hvor der ikke foretages videoafhøring af den pågældende.

Det er efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse navnlig ved afhøring af yngre børn, at videoafhøring kan være bedre egnet til at opnå en uforbeholden og detaljeret forklaring end afhøring under hovedforhandlingen.

8. International udvikling og andre landes videoafhøringsordninger

Siden indførelsen i 2003 af retsplejelovens gældende bestemmelser om videoafhøring af børn har der både i EU- og Europarådsregi været en udvikling, der peger i retning af udvidet brug af videoafhøring af børn og unge i straffesager.

Efter Europarådets konvention om seksuelt misbrug af børn fra 2007 skal det således inden for konventionens anvendelsesområde sikres, at afhøringer af forurettede og eventuelle vidner under 18 år kan optages på video, og at disse optagelser kan godkendes som bevis under hovedforhandlingen i overensstemmelse med de i national ret fastsatte regler. Der henvises nærmere til kapitel 4, afsnit 3.

Direktivet om seksuelt misbrug af børn (direktiv 2011/93/EU) og menneskerettighedsdirektivet (direktiv 2011/36/EU) indeholder tilsvarende bestemmelser om videoafhøring af forurettede og vidner under 18 år i nærmere opregnede sagstyper. Herudover indeholder offerdirektivet (direktiv 2012/29/EU), der gælder for alle straffesager, regler om videoafhøring af forurettede under 18 år. Disse direktiver er dog omfattet af Danmarks retsforbehold og er derfor ikke bindende for og finder ikke anvendelse i Danmark. Der henvises nærmere til kapitel 4, afsnit 6-8.

Det bemærkes, at konventionen og direktiverne indebærer, at videoafhøring skal være en mulighed for personer under 18 år, men ikke at denne mulighed skal an-

vendes i alle konkrete tilfælde. Der henvises herom nærmere til kapitel 10, afsnit 7.

Strafferetsplejeudvalget bemærker desuden, at Den Europæiske Menneskerettighedskonvention efter udvalgets opfattelse ikke er til hinder for, at anvendelsesområdet for den danske videoafhøringsordning udvides. Konventionens artikel 6 og Domstolens praksis af betydning for spørgsmålet om videoafhøring af børn og unge er beskrevet i kapitel 4, afsnit 2. Der henvises endvidere til kapitel 10, afsnit 7.

Aldersgrænserne for de øvrige nordiske landes videoafhøringsordninger er endvidere som beskrevet i kapitel 5 højere end for den gældende danske ordning.

I Norge anvendes videoafhøringer af vidner og forurettede, der er under 16 år på tidspunktet for hovedforhandlingen i sager om bl.a. seksuelle overgreb eller vold, således som bevis i stedet for afhøring af den pågældende under hovedforhandlingen, medmindre retten af særlige grunde finder, at den pågældende bør afgive forklaring under hovedforhandlingen. En arbejdsgruppe har dog bl.a. foreslået, at aldersgrænsen skal være 15 år og regnes fra tidspunktet for foretagelsen af videoafhøringen.

I Sverige er der ikke udtrykkelige regler om adgangen til at anvende videoafhøringer af børn og unge som bevis under hovedforhandlingen, men en adgang her til følger af retspraksis. Retten bestemmer, om vidner og forurettede under 15 år må afhøres under hovedforhandlingen.

I Finland kan videoafhøringer af vidner og forurettede under 15 år anvendes som bevis under hovedforhandlingen. Vidner og forurettede under 15 år kan kun afhøres under hovedforhandlingen, hvis retten finder det hensigtsmæssigt, samt afhøring under hovedforhandlingen har væsentlig betydning for sagens oplysning og sandsynligvis ikke vil påføre barnet lidelse eller andet mén, som kan skade barnets udvikling. Der er fremsat lovforslag om, at det skal være muligt som bevis under hovedforhandlingen at anvende videoafhøringer af forurettede i alderen 15-17 år, der har et særligt beskyttelsesbehov, og voksne forurettede ved visse seksualforbrydelser.

Efter islandsk ret kan retten godkende, at videoafhøringer af forurettede under 15 år i sager om seksuelle overgreb anvendes som bevis under hovedforhandlingen. Dette gælder i et vist omfang også for andre forurettede og vidner under 18 år. De pågældende bør give møde i retten under hovedforhandlingen, hvis en af sagens parter kræver det, eller retten finder anledning til det. Forurettede under 15 år i sager om seksuelle overgreb bør ikke afgive forklaring under hovedforhandlingen, medmindre retten finder særligt grundlag herfor.

9. Samlet vurdering

Efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse bør overvejelserne om en eventuel udvidelse af anvendelsesområdet for videoafhøringsordningen foretages med udgangspunkt i en afvejning af hensynet til bevisumiddelbarhed og tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar over for hensynet til at beskytte barnet eller den unge og hensynet til at opnå en uforbeholden og detaljeret forklaring fra barnet eller den unge.

Der må efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse lægges stor vægt på, at børn og unge, der formodes at have været udsat for eller overværet en alvorlig forbrydelse, behandles skånsomt af retssystemet, og at der ikke lægges unødvendige hindringer i vejen for, at barnet eller den unge kan komme sig over hændelsen og modtage den fornødne psykologiske behandling mv.

Videoafhøringsordningen er efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse egnet til at varetage disse hensyn til barnet eller den unge.

Videoafhøring udgør imidlertid en fravigelse af det grundlæggende princip i dansk strafferetspleje om bevisumiddelbarhed, idet barnet eller den unge ikke føres som vidne for den domstol, der skal træffe afgørelse i sagen. I stedet får retten under hovedforhandlingen forevist en videooptagelse af en afhøring, som politiet har foretaget under efterforskningen. Princippet om bevisumiddelbarhed, som indebærer, at vidneførsel bør finde sted umiddelbart for den dømmende ret og under hovedforhandlingen, har bl.a. til formål at give retten det bedst mulige grundlag for at bedømme vidneforklaringerne og dermed for at træffe en korrekt afgørelse.

Ved at afhøre vidner under hovedforhandlingen, hvor sagen er færdigefterforsket, og det står klart, i hvilket omfang der i øvrigt findes beviser i sagen, sikres det endvidere, at såvel anklagerens som forsvarerens afhøring af vidnet kan målrettes den rejste tiltale og foretages på et fuldt oplyst grundlag, herunder med mulighed for at spørge ind til eventuel modstrid mellem vidnets forklaring og øvrige beviser i sagen. Videoafhøring foretages derimod typisk meget tidligt under efterforskningen, hvor sagen ikke er fuldt oplyst.

Da videoafhøring ikke giver forsvareren de samme muligheder for afhøring af et vidne som ved afhøring under hovedforhandlingen, kan videoafhøring forringe tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar.

Det må ved afvejningen af de modsatrettede hensyn indgå, at videoafhøring, der foretages af en særligt uddannet videoafhører i børne- og ungevenlige omgivelser hurtigt efter politianmeldelsen, i visse tilfælde kan være bedre egnet til at opnå en uforbeholden og detaljeret forklaring fra barnet eller den unge end ved afhøring i retten under hovedforhandlingen. Dette gælder navnlig ved afhøring af yngre børn.

Det må også indgå, at der er mulighed for at tage visse forholdsregler for at beskytte barnet eller den unge under afhøringen i retten og gøre det lettere for den pågældende at afgive forklaring. Disse forholdsregler ændrer imidlertid ikke på, at barnet eller den unge skal afgive forklaring under hovedforhandlingen, og giver således ikke som videoafhøring barnet eller den unge mulighed for at lægge sagen bag sig før hovedforhandlingen.

Herudover må ressourcemæssige hensyn spille en rolle, idet en udvidelse af videoafhøringsordningens anvendelsesområde vil forøge ressourceforbruget for straffesagens aktører mv. Det skyldes for det første den særlige fremgangsmåde, der anvendes ved videoafhøring. Fremgangsmåden indebærer bl.a., at afhøringen finder sted i et børnehus og ikke på en politistation, og at der i modsætning til ved en sædvanlig afhøring hos politiet medvirker en anklager, en særligt uddannet politiafhører og en forsvarer. Der skal være en forsvarer til stede, selv om ingen endnu er sigtet i sagen, herunder hvor gerningsmanden er ukendt. For det andet vil en eventuel hovedforhandling i sagen kunne komme til at vare længere tid, idet det erfaringsmæssigt tager længere tid at afspille en videoafhøring i ret-

ten end at afhøre personen som vidne. Dette vil kunne forøge rettens, anklagemyndighedens og forsvarerens ressourceforbrug til afvikling af hovedforhandlingen. Derimod vil bistandsadvokatens ressourceforbrug til hovedforhandlingen blive formindsket, idet forurettede ikke afhøres i retten (og bistandsadvokaten derfor ikke skal være til stede under afhøringen). Herudover vil en udvidelse af videoafhøringsordningens anvendelsesområde medføre, at børnehusene skal benyttes i videre omfang end i dag.

For yngre børn er hensynet til at sikre barnets hukommelse og undgå påvirkning tungtvejende. Dette hensyn bør derimod efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse tillægges mindre vægt ved vurderingen af, om videoafhøringsordningen bør udvides, idet hensynet falder i styrke med barnets alder og udvikling og dermed spiller en mindre rolle i forhold til børn og unge, der er ældre end den gældende aldersgrænse for videoafhøring på som udgangspunkt 13 år.

Videoafhøringsordningens nuværende anvendelsesområde bygger på en praksis, der før indførelsen i 2003 af retsplejelovens bestemmelser om videoafhøring af børn havde udviklet sig med hjemmel i lovens almindelige regler om anvendelse af forklaringer afgivet forud for hovedforhandlingen som bevis under hovedforhandlingen.

Siden indførelsen af disse bestemmelser i retsplejeloven har der både i EU- og Europarådsregi været en udvikling, der peger i retning af udvidet brug af videoafhøring af børn og unge i straffesager. Anvendelsesområdet for de øvrige nordiske landes videoafhøringsordninger er endvidere bredere end anvendelsesområdet for den danske ordning.

Samlet set finder Strafferetsplejeudvalget, at der er grundlag for at udvide anvendelsesområdet for videoafhøringsordningen. Udvalget lægger imidlertid stor vægt på det grundlæggende princip i strafferetsplejen om bevisumiddelbarhed og hensynet til tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar. En udvidelse af ordningen bør derfor efter udvalgets opfattelse begrænses til de tilfælde, hvor hensynet til at beskytte barnet eller den unge er særligt tungtvejende.

Strafferetsplejeudvalgets forslag til en sådan ordning er beskrevet i kapitel 10.

Kapitel 10

Strafferetsplejeudvalgets forslag til model

1. Indledning

Som det fremgår af kapitel 9, finder Strafferetsplejeudvalget, at der er grundlag for at udvide anvendelsesområdet for videoafhøringsordningen. Udvalget lægger imidlertid stor vægt på det grundlæggende princip i strafferetsplejen om bevisumiddelbarhed og hensynet til tiltaltes mulighed for at varetage sit forsvar. En udvidelse af ordningen bør derfor efter udvalgets opfattelse begrænses til de tilfælde, hvor hensynet til at beskytte barnet eller den unge er særligt tungtvejende.

Strafferetsplejeudvalgets forslag til, hvordan en sådan udvidelse af videoafhøringsordningens anvendelsesområde nærmere kan udformes, er beskrevet i afsnit 2.

Strafferetsplejeudvalget foreslår i den forbindelse også flere andre ændringer af reglerne om videoafhøring. I afsnit 3 foreslår udvalget således, at der indføres en bestemmelse om vidnefritagelse af videoafhørte personer. I afsnit 4 foreslår udvalget en særlig procedure for afklaring af, om en videoafhøring kan anvendes som bevis under hovedforhandlingen. Afsnit 5 indeholder nogle bemærkninger om anvendelse af videoafhøringer som bevis. I afsnit 6 er spørgsmålet om afhøring i retten af personer, der er blevet videoafhørt, behandlet. Der henvises herudover til kapitel 11, afsnit 2, som indeholder nogle anbefalinger vedrørende gennemførelse af videoafhøring.

Afsnit 7 indeholder en vurdering af den foreslåede models forhold til Danmarks internationale forpligtelser.

Strafferetsplejeudvalgets forslag bygger videre på den gældende ordning for videoafhøring af børn, der – medmindre andet fremgår af dette kapitel eller af kapitel 11, afsnit 2 – forudsættes videreført.

Det bemærkes herudover, at den foreslåede model ikke berører adgangen for politiet og anklagemyndigheden til at foretage lyd- eller billedoptagelse af afhøringer i tilfælde, hvor dette *ikke* sker med henblik på at anvende optagelsen som bevis i retten.

2. Udvidelse af videoafhøringsordningens anvendelsesområde

2.1. Indledning

Som nævnt ovenfor i afsnit 1 bør en udvidelse af anvendelsesområdet for videoafhøringsordningen efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse begrænses til de tilfælde, hvor hensynet til at beskytte barnet eller den unge er særligt tungtvejende.

Dette taler for at indrette ordningen således, at det i hver enkelt sag konkret vurderes, om der foreligger sådanne særligt tungtvejende hensyn. Hensynet til forudberegnelighed og den praktiske administration af ordningen taler imidlertid for en nærmere regulering af spørgsmålet.

Strafferetsplejeudvalget foreslår derfor, at der i retsplejeloven opregnes en række tilfælde, hvor der altid skal kunne foretages videoafhøring, fordi der i disse tilfælde må antages typisk at foreligge et særligt tungtvejende hensyn til at beskytte den pågældende (afsnit 2.2 og 2.3 nedenfor). Samtidig foreslår udvalget, at der indføres en opsamlingsbestemmelse, som indebærer, at der efter en konkret vurdering kan foretages videoafhøring af øvrige børn og unge under 18 år, hvis særlige omstændigheder taler herfor (afsnit 2.4 nedenfor). Endelig foreslår udvalget en bestemmelse om, at der efter en konkret vurdering kan foretages videoafhøring af voksne med alvorlige psykiske lidelser eller væsentlige funktionsnedsættelser, der viderefører den hidtidige praksis vedrørende afhøring af disse personer (afsnit 2.5 nedenfor).

Ved afgrænsningen af den gruppe af personer, som altid skal kunne videoafhøres, har Strafferetsplejeudvalget taget udgangspunkt i den pågældendes alder og den formodede overtrædelses art.

Strafferetsplejeudvalget er opmærksomt på, at barnets eller den unges alder ikke i alle tilfælde i sig selv er afgørende for den pågældendes psykiske udvikling, og at

det kan være tilfældigt, om en afhøring foretages umiddelbart før eller efter, at barnet eller den unge har nået den pågældende alder. Lignende indvendinger kan gøres gældende med hensyn til afgrænsning med udgangspunkt i den formodede overtrædelses art, idet denne ikke nødvendigvis er afgørende for den pågældendes behov for beskyttelse.

Hvis et barn eller en ung ikke er omfattet af gruppen, der altid kan videoafhøres, men de samme hensyn til barnet eller den unge gør sig gældende, vil der imidlertid efter omstændighederne kunne foretages videoafhøring i medfør af den foreslåede opsamlingsbestemmelse for øvrige børn og unge under 18 år.

2.2. Børn under 13 år

Efter den nuværende videoafhøringsordning kan der foretages videoafhøring af børn under 13 år. Strafferetsplejeudvalget foreslår, at der også fremover skal kunne foretages videoafhøring af børn under 13 år, og forudsætter i den forbindelse, at den gældende praksis for, hvornår sådanne børn videoafhøres, i det hele videreføres.

Der henvises til det foreslåede § 745 e, stk. 1, nr. 1, i retsplejeloven, jf. lovudkastets § 1, nr. 5, og bemærkningerne hertil i kapitel 12.

2.3. Børn i alderen 13-14 år i sager om seksualforbrydelser eller familievold

2.3.1. Ved fastlæggelsen af den gruppe af personer, der altid skal kunne videoafhøres, er det dernæst efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse naturligt at tage udgangspunkt i en aldersgrænse på 15 år. En sådan aldersgrænse anvendes således også andre steder i lovgivningen.

En aldersgrænse på 15 år svarer endvidere til den seksuelle lavalder. I sager om seksualforbrydelser, der er et meget væsentligt anvendelsesområde for videoafhøringsordningen, er det, hvis forurettede var fyldt 15 år på tidspunktet for forholdet, ofte et helt centralt bevistema, om det seksuelle forhold var frivilligt. Med henblik på i sådanne sager at give retten det bedst mulige grundlag for at vurdere troværdigheden af forurettedes forklaring bør afhøringen som det helt klare udgangspunkt foregå under hovedforhandlingen.

Det bemærkes endvidere, at unge, der er fyldt 15 år, kan straffes efter straffelovens § 158, hvis de afgiver falsk forklaring for retten, mens dette ikke vil gælde, hvis sådanne unge afgiver falsk forklaring til politiet under en udenretlig videoafhøring, jf. straffelovens § 15 om den kriminelle lavalder. Muligheden for at kunne straffe efter straffelovens § 158 bør imidlertid – afvejet over for hensynet til at beskytte den unge, hvor der er et særligt tungtvejende behov herfor – efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse ikke være afgørende. Det bemærkes i den forbindelse, at der, hvis den unge afgiver falsk forklaring til politiet under en udenretlig videoafhøring, efter omstændighederne vil kunne være tale om en overtrædelse af straffelovens § 164, stk. 1, om afgivelse af urigtige oplysninger til offentlig myndighed med forsæt til, at en uskyldig derved bliver sigtet mv. for et strafbart forhold.

Det konkrete behov for at beskytte børn i alderen 13-14 år, der skal afgive forklaring som vidne i en straffesag, vil typisk afhænge af arten af den lovovertrædelse, som barnet formodes at have været udsat for eller være vidne til. Der bør derfor ved fastlæggelsen af den gruppe af børn i alderen 13-14 år, der altid skal kunne videoafhøres, efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse i første række sondres mellem forskellige typer af lovovertrædelser.

2.3.2. I sager om seksualforbrydelser er belastningen af barnet som også nævnt i kapitel 9, afsnit 5.3, typisk særligt stor, bl.a. fordi sådanne sager vedrører intime og private forhold, og barnet kan være påvirket af skyld- og skamfølelser. Strafferetsplejeudvalget finder derfor, at der altid skal kunne foretages videoafhøring af børn i alderen 13-14 år i sager om overtrædelse af straffelovens kapitel 24 om seksualforbrydelser.

Efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse bør dette gælde, uanset om barnet er forurettet ved eller vidne til en formodet seksualforbrydelse. Hensynet til at beskytte et barn, der er vidne til en formodet seksualforbrydelse begået mod en anden, kan således efter udvalgets opfattelse være lige så tungtvejende som hensynet til at beskytte et barn, der selv er forurettet ved en sådan forbrydelse. Udvalget lægger desuden vægt på, at videoafhøring typisk foretages meget tidligt under efterforskningen, hvor det ikke altid er muligt at vurdere, om et barn alene er

vidne til f.eks. en formodet seksualforbrydelse begået mod barnets søskende eller tillige selv er forurettet ved en sådan formodet forbrydelse.

En overtrædelse af straffelovens § 210 om incest vil, hvis forurettede er under 15 år, også udgøre en overtrædelse af kapitel 24 om seksualforbrydelser. Forurettede i alderen 13-14 år i sager om overtrædelse af § 210 vil derfor kunne videoafhøres i medfør af den ovenfor foreslåede adgang til at foretage videoafhøring i sager om overtrædelse af kapitel 24. Det vil imidlertid kunne forekomme, at en person i alderen 13-14 år alene er vidne til en formodet overtrædelse af § 210. Efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse bør der også i sådanne tilfælde altid kunne foretages videoafhøring. Udvalget foreslår derfor, at sager om overtrædelse af § 210 medtages i den gruppe af sager, hvor der altid skal kunne foretages videoafhøring af børn i alderen 13-14 år.

Strafferetsplejeudvalget har overvejet, om visse seksualforbrydelser bør undtages fra gruppen af sager, hvor der altid skal kunne foretages videoafhøring, idet der kan være stor forskel på disse overtrædelsers alvor. Udvalget har særligt overvejet, om visse sager om blufærdighedskrænkelser, der udgør en forholdsvis stor andel af seksualforbrydelserne, bør undtages.

Straffelovens § 232 om blufærdighedskrænkelser omfatter således dels mere alvorlige overtrædelser, hvor der er sket beføling af forurettede, dels mindre alvorlige overtrædelser, f.eks. hvor forurettede har været udsat for blotteri i det offentlige rum. Dette giver anledning til at overveje, om f.eks. sager om blufærdighedskrænkelser, der ikke har indebåret beføling af forurettede, bør undtages fra udvidelsen af videoafhøringsordningens anvendelsesområde.

Videoafhøring foretages imidlertid som nævnt typisk meget tidligt under efterforskningen af sagen, hvor det kan være særdeles vanskeligt at sige noget sikkert om den formodede seksualforbrydelsers præcise karakter. Det ville derfor ofte kunne være vanskeligt så tidligt under efterforskningen at vurdere, om der må formodes at være tale om blufærdighedskrænkelser uden beføling eller en anden seksualforbrydelse, og dermed vanskeligt at vurdere, om videoafhøringsordningen finder anvendelse.

Hertil kommer, at også blufærdighedskrænkelser uden, at der har været tale om beføling, efter omstændighederne kan være særdeles belastende for barnet. Det gælder f.eks. ved grove overtrædelser begået over internettet.

Strafferetsplejeudvalget finder på denne baggrund ikke grundlag for at undtage visse seksualforbrydelser fra den gruppe af sager, hvor der altid skal kunne foretages videoafhøring af børn i alderen 13-14 år.

Strafferetsplejeudvalget bemærker imidlertid, at politiet og anklagemyndigheden som nærmere beskrevet nedenfor i afsnit 2.3.4 vil kunne undlade at foretage videoafhøring, selv om der adgang hertil, hvis dette i den konkrete sag vurderes ikke at være nødvendigt.

2.3.3. Foruden i sager om seksualforbrydelser er belastningen af børn i alderen 13-14 år efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse som nævnt i kapitel 9, afsnit 5.3, typisk særligt stor, hvis barnet formodes at have været udsat for vold fra en af sine forældre eller nærmeste i øvrigt eller formodes at have overværet en person fra denne kreds begå vold mod en anden af barnets nærmeste (familievold). Det skyldes bl.a. barnets afhængighedsforhold til den mistænkte og den loyalitetskonflikt, som barnet kan befinde sig i, samt at der er risiko for, at barnet ikke får samme støtte under sagen, som hvis det formodede overgrebet var begået af en fremmed person.

Strafferetsplejeudvalget foreslår derfor, at der altid skal kunne foretages videoafhøring af børn i alderen 13-14 år, hvis efterforskningen angår en overtrædelse af straffelovens § 237 (drab) eller §§ 244-246 (vold), hvor barnet eller en af dets nærmeste er forurettet, og den mistænkte er en af barnets nærmeste. Dette vil også gælde, hvis efterforskningen angår forsøg på overtrædelse af en af de nævnte bestemmelser.

Ved ”nærmeste” forstås i den forbindelse sådanne personer, som er omfattet af retsplejelovens § 171 om vidnefritagelse, dvs. som udgangspunkt bl.a. slægtninge i lige linje, søskende og sted- og plejeforældre.

Efter forslaget vil videoafhøring således kunne anvendes i alle tilfælde, hvor der er mistanke om vold begået mod et barn i alderen 13-14 år af et medlem af bar-

nets familie eller af f.eks. en af barnets forældre mod den anden forælder eller barnets søskende. Derimod vil sager om vold begået mod en 13-14-årig af en fremmed person ikke være omfattet af den foreslåede ordning. Heller ikke tilfælde, hvor en 13-14-årig formodes at være vidne til f.eks. vold begået af en af barnets forældre eller søskende mod en fremmed person, vil være omfattet.

Der vil i alle tilfælde, hvor der foretages videoafhøring i medfør af bestemmelsen om familievold, skulle vejledes om vidnefritagelsesreglerne i retsplejelovens § 171. Der henvises i øvrigt til kapitel 11, afsnit 2.1, som indeholder anbefalinger til, hvordan vejledning om vidnefritagelsesreglerne kan gives til børn.

Strafferetsplejeudvalget har overvejet, om straffelovens § 244 om simpel vold bør undtages fra gruppen af familievoldssager, hvor der altid skal kunne foretages videoafhøring. Som også nævnt ovenfor i afsnit 2.3.2 vedrørende seksualforbrydelser vil det imidlertid ofte ikke være muligt på det tidlige stadie af efterforskningen, hvor videoafhøringen som udgangspunkt foretages, at vurdere, om der er tale om simpel vold omfattet af § 244 eller mere grov vold. Endvidere kan det ikke antages at være afgørende for behovet for at beskytte barnet, om volden henføres under den ene eller den anden bestemmelse i straffeloven, ligesom der kan være tilfælde, hvor et voldsforhold omfattet af § 244 i realiteten må anses for grovere eller har medført flere skader end visse tilfælde omfattet af § 245 om kvalificeret vold.

Strafferetsplejeudvalget finder derfor ikke grundlag for at undtage sager om simpel vold fra gruppen af familievoldssager, hvor der altid skal kunne foretages videoafhøring af børn i alderen 13-14 år.

2.3.4. Det bemærkes, at der i tilfælde, som ikke er omfattet af de grupper af sager, hvor der altid skal kunne foretages videoafhøring af børn i alderen 13-14 år, efter omstændighederne vil kunne foretages videoafhøring efter den foreslåede opsamlingsbestemmelse for øvrige børn og unge under 18 år (se nærmere nedenfor i afsnit 2.4).

Det bemærkes endvidere, at politiet og anklagemyndigheden som også nævnt ovenfor i afsnit 2.3.2 ikke nødvendigvis vil skulle foretage videoafhøring, selv om en sag er omfattet af den gruppe af sager, hvor der altid kan foretages video-

afhøring. Videoafhøring vil således eksempelvis kunne undlades, hvis barnet vurderes ikke at have behov for, at denne fremgangsmåde anvendes. Endvidere bør der ikke foretages videoafhøring, hvis det står klart, at en vidneforklaring fra barnet ikke er nødvendig for at føre straffesagen, f.eks. fordi der er andre vidner i sagen, eller fordi der er tilstrækkelige tekniske beviser til, at anklagemyndigheden vurderer, at der kan ske domfældelse – f.eks. for en blufærdighedskrænkelser begået over internettet. Der kan også være tilfælde, hvor det efter en indledende afhøring af barnet står klart, at der ikke er grundlag for at fortsætte efterforskningen.

Der henvises til det foreslåede § 745 e, stk. 1, nr. 2, i retsplejeloven, jf. lovudkastets § 1, nr. 5, og bemærkningerne hertil i kapitel 12.

2.4. Øvrige børn og unge under 18 år

2.4.1. Ovenfor i afsnit 2.2 og 2.3 er der opregnet en række tilfælde, hvor der altid skal kunne foretages videoafhøring af børn under 15 år med henblik på at anvende videooptagelsen som bevis under hovedforhandlingen, idet der her typisk vil være særligt tungtvejende hensyn til at beskytte barnet.

Strafferetsplejeudvalget foreslår, at der indføres en opsamlingsbestemmelse, som giver mulighed for at foretage videoafhøring, hvis der i andre tilfælde er et særligt tungtvejende hensyn til at beskytte et barn eller en ung.

Opsamlingsbestemmelsen bør efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse gælde for børn og unge under 18 år. Dette svarer til den almindelige myndighedsalder, hvor lovgivningens øvrige rettigheder og pligter normalt indtræder. På dette tidspunkt vil det endvidere normalt være afklaret, om en person har en sådan alvorlig psykisk lidelse eller væsentlig funktionsnedsættelse, at den pågældende er omfattet af den i afsnit 2.5 nævnte adgang til at videoafhøre voksne med en sådan lidelse eller funktionsnedsættelse.

Endvidere svarer en aldersgrænse på 18 år til definitionen af ”barn” i Europarådets konvention om seksuelt misbrug af børn, som Danmark har ratificeret, og som indeholder regler om videoafhøring af børn. En sådan aldersgrænse er også indeholdt i direktivet om seksuelt misbrug af børn (direktiv 2011/93/EU), men-

neskehandelsdirektivet (direktiv 2011/36/EU) og offerdirektivet (direktiv 2012/29/EU), der alle indeholder bestemmelser om videoafhøring af børn. Disse direktiver er dog omfattet af Danmarks retsforbehold og er derfor ikke bindende for og finder ikke anvendelse i Danmark. Der henvises nærmere til kapitel 4.

Det bemærkes, at konventionen og direktiverne indebærer, at videoafhøring skal være en mulighed for personer under 18 år, men ikke at denne mulighed skal anvendes i alle konkrete tilfælde. Der henvises herom nærmere til afsnit 7 nedenfor.

Udgangspunktet bør ifølge Strafferetsplejeudvalget være, at børn i alderen 13-14 år i andre sager end sager om seksualforbrydelser og familievold samt unge i alderen 15-17 år skal afgive forklaring i retten. Der bør kun foretages videoafhøring af sådanne børn og unge, hvis særlige omstændigheder taler herfor.

Videoafhøring af børn under 13 år foretages efter de gældende regler også med det formål at sikre barnets hukommelse og undgå påvirkning fra familien eller andre. Som nævnt i kapitel 9, afsnit 6, må disse hensyn efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse tillægges mindre vægt i forhold til ældre børn og unge. Efter udvalgets opfattelse bør der derfor ikke efter opsamlingsbestemmelsen kunne foretages videoafhøring af børn og unge med dette formål. Formålet skal være at beskytte barnet eller den unge.

Om der foreligger sådanne særlige omstændigheder, at et barn eller en ung under 18 år bør videoafhøres efter opsamlingsbestemmelsen, bør efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse bero på en konkret vurdering af overtrædelsens art, omstændighederne ved forbrydelsen og barnets eller den unges personlige forhold, herunder alder og psykiske udvikling og tilstand. Videoafhøring bør anvendes, hvis det på baggrund af denne konkrete vurdering må antages, at barnet eller den unge har særlige beskyttelsesbehov, som vil kunne imødekommes ved, at der foretages videoafhøring, der kan anvendes som bevis i retten, frem for at barnet eller den unge skal afhøres under hovedforhandlingen.

Det bemærkes, at der under alle omstændigheder bør foretages videoafhøring, hvis barnet eller den unge har en alvorlig psykisk lidelse eller væsentlig funktionsnedsættelse, og der, hvis den pågældende havde været 18 år eller ældre, ville

have været mulighed for videoafhøring efter den i afsnit 2.5 nedenfor nævnte adgang til at videoafhøre voksne med en sådan lidelse eller funktionsnedsættelse.

Nedenfor er spørgsmålet om, hvornår der foreligger sådanne særlige omstændigheder, at der bør foretages videoafhøring efter opsamlingsbestemmelsen, nærmere beskrevet for henholdsvis børn i alderen 13-14 år i andre sager end sager om seksualforbrydelser og familievold (afsnit 2.4.2) og unge i alderen 15-17 år (afsnit 2.4.3). Det må imidlertid understreges, at der ikke er tale om en udtømmende beskrivelse, idet spørgsmålet om, hvorvidt der bør foretages videoafhøring, i alle tilfælde vil bero på en konkret vurdering af omstændighederne i sagen.

2.4.2. Børn i alderen 13-14 år i andre sager end sager om seksualforbrydelser og familievold bør efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse kunne videoafhøres efter opsamlingsbestemmelsen, hvis der efter en konkret vurdering er et lige så tungtvejende behov for at beskytte barnet som i sager om seksualforbrydelser og familievold, jf. herved afsnit 2.3.2 og 2.3.3 ovenfor.

Videoafhøring af et barn i alderen 13-14 år som forurettet eller vidne i medfør af opsamlingsbestemmelsen vil bl.a. kunne være relevant i sager om alvorlig personfarlig kriminalitet, ulovlig tvang (straffelovens § 260), frihedsberøvelse (§ 261) eller menneskehandel (§ 262 a), hvis sagen konkret vurderes at være stærkt belastende for barnet. Det samme gælder i andre sager, der konkret vurderes at være stærkt belastende for barnet.

Som eksempel kan nævnes tilfælde, hvor barnet formodes at have været udsat for et grovere voldsforhold begået af en person, som barnet (selv om den pågældende ikke er en af dets nærmeste) er i et afhængighedsforhold til, eller hvor barnet er i en loyalitetskonflikt. Der kan f.eks. være tale om en medarbejder på en institution, hvor barnet opholder sig, eller en anden omsorgsperson for barnet.

Som eksempel kan endvidere nævnes tilfælde, hvor barnet formodes at have været vidne til, at en af dets forældre eller nærmeste i øvrigt er blevet dræbt (af en person, som ikke er en af barnets nærmeste). Der kan også være tale om, at barnet har været vidne til en trafikulykke, hvor en af dets nærmeste er afdøet ved døden, og der rejses sigtelse for uagtsomt manddrab.

Videoafhøring vil som udgangspunkt ikke være relevant i sager om berigelses-kriminalitet. Formodes et barn i alderen 13-14 år f.eks. at have været udsat for el-ler vidne til et tyveri, vil barnet således skulle afgive forklaring i retten, hvis bar-nets forklaring har betydning for sagen. Formodes et barn i alderen 13-14 år at have været udsat for et røveri (begået af en person, som ikke er en af barnets nærmeste), vil det bero på en konkret vurdering af, om det formodede røveri har været stærkt belastende for barnet, om der skal foretages videoafhøring. Ved denne vurdering må der bl.a. lægges vægt på, om røveriet formodes begået af fle-re i forening, de mistænkte gerningsmænds alder og eventuelle tilknytning til barnet, om der formodes anvendt f.eks. vold eller trusler med våben, og om røve-riet formodes begået i barnets hjem.

Barnets personlige forhold, herunder dets psykiske udvikling og tilstand og den situation, som den formodede lovovertrædelse har bragt den pågældende i, vil også kunne føre til, at der bør foretages videoafhøring.

Der vil desuden efter omstændighederne kunne være grund til at foretage video-afhøring, hvis et barn i alderen 13-14 år skal afgive forklaring i en sag, hvor det som følge af de forventede rammer for afviklingen af hovedforhandlingen kon-kret vurderes at ville være stærkt belastende for barnet at afgive forklaring i ret-ten. Det vil f.eks. kunne være tilfældet, hvis der må forventes stor mediebevå-genhed eller politibevogtning af retsbygningen.

2.4.3. Hensynet til at beskytte unge i alderen 15-17 år mod den belastning, det vil være at afgive forklaring under hovedforhandlingen, kan efter Strafferetsplejeud-valgets opfattelse ikke tillægges lige så stor vægt som hensynet til at beskytte børn under 15 år. Af hensyn til det grundlæggende princip i dansk strafferetspleje om bevisumiddelbarhed bør unge i alderen 15-17 år derfor som det helt klare ud-gangspunkt afgive vidneforklaring i retten og således ikke videoafhøres.

Som det fremgår af afsnit 2.3.2 ovenfor, foreslår Strafferetsplejeudvalget, at børn i alderen 13-14 år altid skal kunne videoafhøres i sager om seksualforbrydelser. I sager om seksualforbrydelser, hvor forurettede på tidspunktet for forholdet var fyldt 15 år, er det som også nævnt ovenfor i afsnit 2.3.1 ofte et helt centralt bevis-tema, om det seksuelle forhold var frivilligt. Med henblik på i sådanne sager at give retten det bedst mulige grundlag for at vurdere troværdigheden af forurette-

des forklaring bør afhøringen derfor som det helt klare udgangspunkt foregå under hovedforhandlingen.

Videoafhøring af en ung i alderen 15-17 år efter opsamlingsbestemmelsen vil som udgangspunkt kunne komme på tale i de samme sagstyper, som er nævnt ovenfor i afsnit 2.4.2 om børn i alderen 13-14 år, samt i sager om seksualforbrydelser og familievold. Der vil imidlertid skulle væsentligt mere til for at videoafhøre en ung i alderen 15-17 år end et barn i alderen 13-14 år. Der vil herudover generelt skulle mere til, desto ældre den unge er.

Videoafhøring af unge i alderen 15-17 år bør kun komme på tale, hvis *både* oplysningerne om den pågældendes personlige forhold *og* oplysningerne om den formodede lovovertrædelse og omstændighederne ved forbrydelsen taler herfor.

Som hovedregel bør der endvidere kun foretages videoafhøring, hvis den unge er den forurettede i sagen. Der kan dog være tilfælde, hvor den unge kun er vidne til en formodet overtrædelse, men hvor der er et tilsvarende hensyn til at beskytte den unge, som hvis den pågældende havde været forurettet.

Som eksempel på, hvor videoafhøring af en ung i alderen 15-17 år bør overvejes, kan nævnes tilfælde, hvor den unge formodes at have været udsat for voldtægt eller et meget groft voldsforhold eller lignende begået af den pågældendes forældre eller nærmeste i øvrigt, og den unge samtidig befinder sig i en særlig udsat situation, f.eks. fordi den pågældende har sociale problemer og ikke kan forventes at få støtte af personer fra sin familie eller sit netværk under sagen. Det gælder efter omstændighederne også, hvor forbrydelsen formodes begået af en anden person, som den unge har et afhængighedsforhold til, eller hvor den unge i øvrigt må antages at være i en loyalitetskonflikt.

I vurderingen af, om der bør foretages videoafhøring, bør også andre muligheder for at beskytte den unge indgå, herunder muligheden for at lukke dørene under afhøringen af den pågældendes i retten (retsplejelovens §§ 29 og 29 a) eller gennemføre afhøringen uden tiltaltes tilstedeværelse (§ 856). Der bør ikke foretages videoafhøring, hvis disse muligheder er tilstrækkelige til at beskytte den unge.

Der henvises til det foreslåede § 745 e, stk. 1, nr. 3, i retsplejeloven, jf. lovudkastets § 1, nr. 5, og bemærkningerne hertil i kapitel 12.

2.5. Voksne med en alvorlig psykisk lidelse eller væsentlig funktionsnedsættelse

Efter gældende ret kan der ved en analog anvendelse af retsplejelovens regler om videoafhøring af børn i et vist omfang foretages videoafhøring af voksne personer med en alvorlig psykisk lidelse eller væsentlig funktionsnedsættelse. Det kan således nævnes, at Vestre Landsret i en kendelse trykt i UfR 2005, side 779, fandt, at de gældende regler om videoafhøring af børn kunne anvendes analogt på en 24-årig udviklingshæmmet, der var forurettet ved et seksuelt overgreb. Der henvises i øvrigt til kapitel 3, afsnit 4.1.

Denne praksis bør efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse videreføres. Udvalget foreslår derfor, at der indføres en bestemmelse, som giver mulighed for at foretage videoafhøring af personer, der er fyldt 18 år, men har en alvorlig psykisk lidelse eller væsentlig funktionsnedsættelse, hvis særlige omstændigheder taler for, at den pågældende ikke vil være i stand til at afgive forklaring i retten.

Det bemærkes, at børn og unge under 18 år, der ville have opfyldt disse betingelser, hvis de havde været 18 år eller derover, vil kunne videoafhøres efter opsamlingsbestemmelsen for børn og unge under 18 år, jf. afsnit 2.4.1 ovenfor.

Der henvises til det foreslåede § 745 e, stk. 1, nr. 4, i retsplejeloven, jf. lovudkastets § 1, nr. 5, og bemærkningerne hertil i kapitel 12.

2.6. Hvornår skal betingelserne være opfyldt?

Vurderingen af, om betingelserne for at foretage videoafhøring er opfyldt, bør efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse – ligesom i dag – foretages på tidspunktet for den første videoafhøring af personen.

Hvis den videoafhørte person ønskes genafhørt til video, vil det afgørende således være, om betingelserne for videoafhøring var opfyldt på tidspunktet for den første videoafhøring. Det samme gælder, hvor videoafhøringen foretages over flere omgange (se herom kapitel 11, afsnit 2.3).

Når videoafhøringen er gennemført, vil den pågældende som nærmere beskrevet nedenfor i afsnit 3 som udgangspunkt være fritaget fra at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen, uanset hvornår denne finder sted.

3. Vidnefritagelse af videoafhørte personer

I praksis afgiver børn, der er blevet videoafhørt efter de gældende regler, som udgangspunkt ikke forklaring som vidner under hovedforhandlingen. Spørgsmålet om deres fritagelse fra at afgive forklaring er imidlertid ikke udtrykkeligt reguleret i retsplejeloven.

Det er ofte af meget væsentlig betydning for personer, der er blevet videoafhørt, at de kan regne med, at sagen dermed er afsluttet for deres vedkommende, da dette giver dem mulighed for at lægge hændelserne bag sig og giver bedre vilkår for en eventuel psykologisk behandling mv.

Strafferetsplejeudvalget foreslår på den baggrund, at der indføres en bestemmelse i retsplejeloven om, at en person, der er blevet videoafhørt, som udgangspunkt ikke har pligt til at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen.

Fritagelsen fra pligten til at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen bør efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse kun gælde, hvis betingelserne for at foretage videoafhøring var opfyldt på tidspunktet for den første videoafhøring. Udvalget foreslår imidlertid som nærmere beskrevet i afsnit 4.1 nedenfor, at der indføres en særlig procedure, som sikrer hurtig afklaring af dette spørgsmål.

Det kan ikke udelukkes, at det i helt særlige tilfælde kan være påkrævet, at den ellers vidnefritagne person alligevel afgiver forklaring som vidne under hovedforhandlingen for at give retten det fornødne grundlag for at træffe en korrekt afgørelse.

Strafferetsplejeudvalget foreslår derfor, at retten i særlige tilfælde skal kunne pålægge en person, der er vidnefritaget som følge af en videoafhøring, at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen, hvis dette er af afgørende be-

tydning for sagens afgørelse, og det ikke er tilstrækkeligt, at der foretages genafhøring til video.

Opstår der efter videoafhøringen af en person behov for at stille yderligere spørgsmål til den pågældende, vil parterne således skulle gå frem efter reglerne om genafhøring af personen til video. Kun i tilfælde, hvor en sådan genafhøring ikke er tilstrækkelig, vil det kunne komme på tale at meddele den pågældende pålæg om at afgive vidneforklaring under hovedforhandlingen.

Hvis en begæring fra den mistænkte eller forsvareren om genafhøring af personen til video afslås, vil der heller ikke være grundlag for et pålæg om afgivelse af forklaring under hovedforhandlingen.

Om der foreligger sådanne omstændigheder, at der er grundlag for at meddele pålæg, vil bero på en konkret vurdering. Strafferetsplejeudvalget forudsætter imidlertid, at adgangen til at meddele pålæg kun helt undtagelsesvis anvendes.

Hensynet til den videoafhørte person tilsiger, at spørgsmålet om, hvorvidt den pågældende skal afgive forklaring under hovedforhandlingen, afklares så hurtigt som muligt og forud for hovedforhandlingen.

En eventuel anmodning om, at den videoafhørte person pålægges at afgive forklaring, bør derfor hurtigst muligt indgives til retten, der ligeledes forudsættes hurtigst muligt og normalt forud for hovedforhandlingen at træffe afgørelse herom.

Afhøring under hovedforhandlingen vil endvidere efter omstændighederne kunne ske, hvis den person, der er blevet videoafhørt, giver samtykke hertil. Dette forudsætter, at retten vurderer, at afhøring i retten er relevant for sagen, og at den pågældende har den fornødne modenhed til at give samtykke.

Hvis en videoafhørt person med samtykke eller efter pålæg afgiver forklaring under hovedforhandlingen, bør afhøringen i retten som udgangspunkt foretages på den måde, at videoafhøringen først afspilles, hvorefter der stilles supplerende spørgsmål til den pågældende, jf. afsnit 6.1 nedenfor.

Der henvises til den foreslåede § 172 a i retsplejeloven, jf. lovudkastets § 1, nr. 1, og bemærkningerne hertil i kapitel 12.

4. Afklaring af om videoafhøringen kan anvendes som bevis

4.1. Hurtig indbringelse for retten ved indsigelser

En person, der er blevet videoafhørt, vil som nævnt i afsnit 3 ovenfor som udgangspunkt være fritaget fra at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen i straffesagen, hvis betingelserne for at foretage videoafhøring var opfyldt på tidspunktet for den første videoafhøring. I stedet vil videoafhøringen kunne anvendes som bevis.

Det er af meget væsentlig betydning, at et barn eller en ung, der er blevet videoafhørt, hurtigt opnår klarhed over, om den pågældende herefter er fritaget fra at skulle afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen, så sagen er afsluttet for barnets eller den unges vedkommende. Dette giver den pågældende mulighed for at lægge hændelserne bag sig og giver bedre vilkår for en eventuel psykologisk behandling mv.

Beslutningen om, hvorvidt der skal foretages videoafhøring af en person, vil i første række skulle træffes af politiet og anklagemyndigheden i forbindelse med efterforskningen. Den mistænkte eller forsvareren kan imidlertid være af den opfattelse, at betingelserne for at foretage videoafhøring af barnet eller den unge ikke er opfyldt, eller at videoafhøringen af andre grunde ikke kan anvendes som bevis under hovedforhandlingen.

Det bemærkes i den forbindelse, at der med den foreslåede udvidelse af videoafhøringsordningens anvendelsesområde i højere grad end i dag vil skulle foretages en konkret vurdering af, om betingelserne for at foretage videoafhøring er opfyldt.

Efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse bør der på denne baggrund indføres en procedure, som sikrer, at der hurtigst muligt tages stilling til, om betingelserne for at foretage videoafhøring er opfyldt, og dermed om barnet eller den unge som

udgangspunkt er fritaget fra at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen.

Det foreslås derfor, at der fastsættes en frist for, hvornår den mistænkte eller forsvaren, hvis de vil modsætte sig, at videoafhøringen anvendes som bevis under hovedforhandlingen, senest skal indbringe spørgsmålet for retten.

Hvis spørgsmålet indbringes for retten, vil retten skulle tage stilling til, om videoafhøringen kan anvendes som bevis under hovedforhandlingen efter retsplejeloovens § 872.

Hvis retten når frem til, at videoafhøringen ikke kan anvendes som bevis, og årsagen til dette er, at betingelserne for at foretage videoafhøring ikke er opfyldt, vil barnet eller den unge ikke være fritaget fra at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen.

Når retten frem til, at videoafhøringen ikke kan anvendes som bevis, fordi reglerne om fremgangsmåden for videoafhøring er tilsidesat, vil der efter omstændighederne kunne gennemføres en ny videoafhøring med henblik på anvendelse af denne som bevis.

De indsigelser, som fristen vil gælde for, vedrører betingelserne for at foretage videoafhøring, hvorefter det afgørende som nævnt i afsnit 2.6 ovenfor er forholdene på tidspunktet for den første afhøring, og fremgangsmåden for videoafhøringen. Det må efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse antages, at det normalt vil være muligt inden fire uger efter videoafhøringens foretagelse at vurdere, om der er grundlag for sådanne indsigelser.

Retten bør, hvis spørgsmålet indbringes for retten, hurtigt tage stilling til, om videoafhøringen kan anvendes som bevis under hovedforhandlingen.

Det bemærkes, at den foreslåede frist for at gøre indsigelse mod, at videoafhøringen anvendes som bevis under hovedforhandlingen, ikke afskærer tiltalte fra under hovedforhandlingen at gøre indsigelse mod bevisværdien af videoafhøringen. Det vil således i overensstemmelse med princippet om fri bevisbedømmelse fort-

sat være overladt til den dømmende ret at afgøre, hvilken bevismæssig værdi den forklaring, der er fremkommet under videoafhøringen, bør tillægges.

Det bemærkes herudover, at der, hvis videoafhøringen foretages over flere omgange, bør gælde en særskilt frist på fire uger for hver af disse afhøringer. Der henvises for så vidt angår spørgsmålet om foretagelse af videoafhøring over flere omgange til kapitel 11, afsnit 2.3. Tilsvarende bør der gælde en særskilt frist for indsigelser vedrørende en eventuel genafhøring. Det bemærkes imidlertid, at vurderingen af, om betingelserne for at foretage videoafhøring er opfyldt, vil skulle foretages på tidspunktet for den første videoafhøring, jf. afsnit 2.6 ovenfor.

Strafferetsplejeudvalget foreslår, at retten skal kunne se bort fra en fristoverskridelse, der må anses for undskyldelig.

Det bør f.eks. kunne komme på tale at se bort fra en fristoverskridelse, som skyldes, at der efter udløbet af fristen på fire uger er fremkommet nye oplysninger af betydning for adgangen til at anvende videoafhøringen som bevis, f.eks. en oplysning, som kan indebære, at videoafhøreren er inhabil i sagen.

Retten bør hurtigt tage stilling til, om der foreligger en undskyldelig fristoverskridelse, og i givet fald om videoafhøringen kan anvendes som bevis under hovedforhandlingen.

Der henvises til det foreslåede § 745 e, stk. 4, i retsplejeloven, jf. lovudkastets § 1, nr. 7, og bemærkningerne hertil i kapitel 12.

4.2. Adgang for vidner til at indbringe spørgsmålet om videoafhøring for retten?

En person, som politiet ønsker at afhøre, og som mener, at betingelserne for videoafhøring er opfyldt, vil kunne anmode politiet om, at afhøringen gennemføres som en videoafhøring. I den forbindelse vil en eventuel bistandsadvokat kunne bistå den pågældende. Beslutningen om, hvorvidt der skal foretages videoafhøring, vil imidlertid skulle træffes af politiet og anklagemyndigheden.

Strafferetsplejeudvalget har overvejet, om der bør indføres en særlig bestemmelse i retsplejeloven om adgang for en person, som politiet og anklagemyndighe-

den herefter beslutter ikke at videoafhøre, eller personens eventuelle bistandsadvokat, til at indbringe dette spørgsmål for retten.

Efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse bør adgangen til at indbringe spørgsmål for retten om, hvilke efterforskningskridt og hvilken bevisførelsen der skal finde sted i en straffesag, imidlertid forbeholdes sagens parter. Forurettede og andre vidner er efter et grundlæggende princip i dansk strafferetspleje ikke parter i straffesagen. Udvalget finder derfor ikke grundlag for at indføre adgang for en person, som politiet og anklagemyndigheden beslutter ikke at videoafhøre, eller dennes eventuelle bistandsadvokat, til at indbringe spørgsmålet for retten.

Det bemærkes, at den pågældende eventuelt vil kunne klage over politiets og anklagemyndighedens beslutning om at undlade at foretage videoafhøring. En sådan klage vil i første omgang skulle indgives til politidirektøren i den pågældende politikreds. Politidirektørens afgørelse vil kunne påklages til den regionale statsadvokat efter retsplejelovens § 101, stk. 2, hvorefter statsadvokaterne fører tilsyn med politidirektørernes behandling af straffesager og behandler klager over afgørelser truffet af politidirektørerne vedrørende strafforfølgning.

5. Anvendelse af videoafhøringer som bevis

Videoafhøringer vil som hidtil kunne anvendes som bevis under hovedforhandlingen. Dette forudsætter dog, at betingelserne for at videoafhøre personen var opfyldt på tidspunktet for den første videoafhøring. Endvidere forudsætter det – på samme måde som hidtil – at fremgangsmåden i retsplejelovens § 745 e er fulgt i forbindelse med videoafhøringen.

Som det fremgår af afsnit 4.1 ovenfor, foreslår Strafferetsplejeudvalget, at den mistænkte eller forsvareren, hvis de ønsker at modsætte sig, at videoafhøringen anvendes som bevis, senest fire uger efter videoafhøringens foretagelse skal indbringe spørgsmålet for retten. Der vil dog kunne ses bort fra en undskyldelig fristoverskridelse.

En tiltalt, der mener, at videoafhøringen ikke kan anvendes som bevis, men har undladt at indbringe spørgsmålet for retten inden for fristen, vil således kun kun-

ne anfægte, at videoafhøringen anvendes som bevis under hovedforhandlingen, hvis det findes undskyldeligt, at indsigelsen ikke er gjort gældende tidligere.

Det vil dog fortsat i overensstemmelse med princippet om fri bevisbedømmelse være overladt til den dømmende ret at afgøre, hvilken bevismæssige værdi den forklaring, der er fremkommet under videoafhøringen, bør tillægges.

Der henvises til den foreslåede ændring af § 872 i retsplejeloven, jf. lovudkastets § 1, nr. 10, og bemærkningerne hertil i kapitel 12.

6. Afhøring af videoafhørte personer i retten

6.1. Som det fremgår af afsnit 3 ovenfor, foreslås det, at der indføres en bestemmelse i retsplejeloven om, at en person, der er blevet videoafhørt, som udgangspunkt ikke har pligt til at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen.

Retten vil dog i særlige tilfælde kunne pålægge personen at afgive forklaring som vidne, hvis dette er af afgørende betydning for sagens afgørelse, og det ikke er tilstrækkeligt, at personen genafhøres til video. Afhøring under hovedforhandlingen vil endvidere efter omstændighederne kunne ske med den pågældendes samtykke, forudsat at retten vurderer, at afhøring i retten er relevant for sagen, og at den pågældende har den fornødne modenhed til at give samtykke.

Efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse kan der være behov for at tage særlige hensyn under en sådan eventuel afhøring af videoafhørte personer i retten. Udvalget foreslår derfor, at retten – på samme måde som det i dag gælder for børn under 15 år, jf. retsplejelovens § 183, stk. 3, 1. pkt. – skal kunne bestemme, hvordan og ved hvem afhøringen af en person, der er blevet videoafhørt, skal ske.

Retten vil herefter f.eks. kunne bestemme, at afhøringen af personen under hovedforhandlingen skal foregå på den måde, at videoafhøringen først afspilles, hvorefter der stilles supplerende spørgsmål til den pågældende. Udgangspunktet bør efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse være, at afhøringen gennemføres på denne måde.

Det vil efter omstændighederne f.eks. også kunne bestemmes, at afhøringen af personen ikke skal finde sted i retssalen, men et andet og mere børne- og ungevenligt sted, f.eks. på en dommers kontor.

Der henvises til det foreslåede § 183, stk. 3, 2. pkt., i retsplejeloven, jf. lovudkastets § 1, nr. 3, og bemærkningerne hertil i kapitel 12.

6.2. Hvis en person, der er blevet videoafhørt, skal afhøres som vidne i retten, bør der hurtigst muligt tages stilling til, hvordan afhøringen skal ske, herunder om den skal gennemføres et andet sted end i retssalen. Det skyldes navnlig, at usikkerhed om, hvordan afhøringen skal foregå, kan være en stor belastning for disse personer.

Ifølge retsplejelovens § 845, stk. 1, kan retten efter anmodning fra anklagemyndigheden, forsvareren eller et vidne forud for hovedforhandlingen træffe afgørelse om bl.a. dørlukning efter § 29, stk. 1 og 3, og § 29 a, eller at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres, jf. § 856, stk. 1, 4 eller 7.

Strafferetsplejeudvalget foreslår, at der tilsvarende skal være mulighed for, at retten efter anmodning fra anklagemyndigheden, forsvareren eller et vidne forud for hovedforhandlingen kan træffe afgørelse om, hvordan og ved hvem afhøring af et barn under 15 år eller en person, der er blevet videoafhørt, skal ske.

Anklagemyndigheden vil efter den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 845, stk. 2, senest samtidig med indlevering af bevisfortegnelsen skulle underrette retten og forsvareren om, hvorvidt der foreligger spørgsmål om, hvordan og ved hvem et vidne, der er under 15 år eller er blevet videoafhørt, skal afhøres.

Der henvises til det foreslåede § 845, stk. 1, nr. 4, i retsplejeloven, jf. lovudkastets § 1, nr. 9, og bemærkningerne hertil i kapitel 12.

7. Forholdet til Danmarks internationale forpligtelser mv.

I kapitel 4, afsnit 2, er der redegjort for Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6 og praksis fra Domstolen af betydning for spørgsmålet om videoafhøring af børn og unge.

I forbindelse med indførelsen i 2003 af retsplejelovens gældende bestemmelser om videoafhøring af børn blev det vurderet, at fremgangsmåden for videoafhøring efter disse bestemmelser er forenelig med konventionens artikel 6 og de krav, der følger af Domstolens praksis.

Dette må efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse fortsat anses for at være tilfældet. Den i afsnit 4.1 ovenfor foreslåede frist for den mistænkte eller forsvareren for at komme med indsigelser mod, at en videoafhøring anvendes som bevis under hovedforhandlingen (som udgangspunkt i stedet for, at barnet eller den unge afhøres som vidne i retten), ændrer efter udvalgets opfattelse ikke herpå.

Endvidere er den udvidelse af videoafhøringsordningens anvendelsesområde, som Strafferetsplejeudvalget foreslår i afsnit 2 ovenfor, efter udvalgets opfattelse forenelig med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6 og de krav, der følger af Domstolens praksis, herunder kravet om, at der skal være god grund til, at en forklaring, som et vidne tidligere har afgivet, anvendes som bevis i stedet for, at vidnet afhøres under hovedforhandlingen. Videoafhøringsordningen har således til formål at beskytte et barn eller en ung, som er forurettet ved eller vidne til en formodet seksualforbrydelse eller en anden alvorlig forbrydelse, og det foreslåede anvendelsesområde indebærer, at den pågældende kun videoafhøres, hvis der er et særligt tungtvejende hensyn til at beskytte barnet eller den unge.

Europarådets konvention om seksuelt misbrug af børn indeholder i artikel 35, stk. 2, en bestemmelse om videoafhøring. Det følger heraf, at det inden for konventionens anvendelsesområde skal sikres, at alle afhøringer af forurettede eller et eventuelt mindreårigt vidne under 18 år kan optages på video, og at disse optagelser kan anvendes som bevis under hovedforhandlingen i overensstemmelse med de i national ret fastsatte regler. Konventionen er gennemgået i kapitel 4, afsnit 3.

Herudover findes der bestemmelser om videoafhøring af børn og unge i direktivet om seksuelt misbrug af børn (direktiv 2011/93/EU), menneskehandelsdirektivet (direktiv 2011/36/EU) og offerdirektivet (direktiv 2012/29/EU). Direktiverne

er dog omfattet af Danmarks retsforbehold og er derfor ikke bindende for og finder ikke anvendelse i Danmark. Der henvises nærmere til kapitel 4, afsnit 6-8.

Strafferetsplejeudvalget er bekendt med, at regeringen (Socialdemokraterne og Radikale Venstre), Venstre, Socialistisk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti den 10. december 2014 indgik aftale om, at regeringen efter et kommende folketingsvalg udskriver en folkeafstemning, der skal afholdes senest i 1. kvartal 2016, om omdannelse af retsforbeholdet til en tilvalgsordning, som giver mulighed for, at Danmark kan vælge, hvilke retsakter Danmark ønsker at deltage i. Aftalepartierne har efterfølgende indgået aftale om, at bl.a. direktivet om seksuelt misbrug af børn og menneskehandelsdirektivet tilvælges, mens offerdirektivet ikke tilvælges. Partierne er dog enige om at drøfte, om der er dele af offerdirektivet, som skal gennemføres i dansk ret.

Artikel 20, stk. 4, i direktivet om seksuelt misbrug af børn og artikel 15, stk. 4, i menneskehandelsdirektivet indeholder for nærmere opregnede sagstyper bestemmelser om videoafhøring, der svarer til den ovennævnte artikel 35, stk. 2, i Europarådets konvention om seksuelt misbrug af børn.

Disse bestemmelser om videoafhøring i konventionen og direktiverne kan efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse ikke antages at indebære, at alle forurettede og vidner under 18 år i de pågældende sager skal videoafhøres, men må antages at indebære, at der skal være mulighed for det.

Offerdirektivet, der ikke er begrænset til bestemte sagstyper, indeholder i artikel 24, stk. 1, en bestemmelse om videoafhøring af ofre under 18 år, der svarer til de ovennævnte bestemmelser om videoafhøring. Herudover indeholder artikel 22 regler om individuel vurdering af ofre med henblik på at identificere særlige beskyttelsesbehov. Ifølge artikel 22, stk. 4, skal det lægges til grund, at ofre under 18 år har særlige beskyttelsesbehov. For at afgøre, om og i hvilket omfang der i en konkret sag skal anvendes videoafhøring eller andre af de særlige foranstaltninger, som er nævnt i artikel 23-24, skal sådanne ofre underlægges en individuel vurdering, som særligt tager hensyn til offerets personlige karakteristika, forbrydelsens art eller type og omstændighederne ved forbrydelsen, jf. artikel 22, stk. 4, jf. artikel 22, stk. 1 og 2.

Det foreslåede anvendelsesområde for videoafhøringsordningen indebærer som nævnt i afsnit 2 ovenfor, at der altid kan foretages videoafhøring af børn under 13 år, at der i nærmere opregnede tilfælde, hvor der typisk er et særligt tungtvejende hensyn til at beskytte barnet, herunder alle sager om seksualforbrydelser, altid kan foretages videoafhøring af børn i alderen 13-14 år, og at der efter en konkret vurdering kan foretages videoafhøring af andre børn og unge under 18 år, hvis særlige omstændigheder taler derfor.

Ved den konkrete vurdering af, om der efter den model, som Strafferetsplejeudvalget foreslår, bør foretages videoafhøring af børn og unge under 18 år, som ikke er blandt de grupper af personer, der altid kan videoafhøres, vil der skulle lægges vægt på den formodede overtrædelses art, omstændighederne ved den formodede forbrydelse og barnets eller den unges personlige forhold, herunder alder og psykiske udvikling og tilstand. Videoafhøring bør anvendes, hvis det på baggrund af denne konkrete vurdering må antages, at barnet eller den unge har særlige beskyttelsesbehov, som vil kunne imødekommes ved, at der foretages en videoafhøring, der kan anvendes som bevis i retten, frem for at barnet eller den unge skal afhøres i retten under hovedforhandlingen. Der vil efter omstændighederne bl.a. kunne foretages videoafhøring i sager om menneskehandel og seksualforbrydelser.

Det anvendelsesområde for videoafhøringsordningen, som Strafferetsplejeudvalget foreslår, vil efter udvalgets opfattelse på denne baggrund opfylde kravene i Europarådets konvention om seksuelt misbrug af børn, direktivet om seksuelt misbrug af børn, menneskehandelsdirektivet og offerdirektivet.

Kapitel 11

Strafferetsplejeudvalgets øvrige anbefalinger

1. Indledning

Strafferetsplejeudvalget skal ifølge kommissoriet overveje, om brugen af videoafhøring bør udvides, og i givet fald udarbejde en model for en sådan udvidelse. Udvalgets overvejelser om udvidelse af videoafhøringsordningens anvendelsesområde fremgår af kapitel 9, hvor det konkluderes, at ordningen bør udvides, og udvalgets forslag til model for en sådan udvidelse fremgår af kapitel 10.

Dette kapitel indeholder i tilknytning hertil i afsnit 2 nogle anbefalinger vedrørende gennemførelse af videoafhøring. Endvidere indeholder afsnit 3 nogle anbefalinger til, hvordan retssystemets behandling af børn og unge i sager om seksualforbrydelser, alvorlig personfarlig kriminalitet eller lignende kan forbedres i tilfælde, hvor der ikke foretages videoafhøring af den pågældende.

2. Gennemførelse af videoafhøring

2.1. Vejledning om vidnefritagelse

Som nævnt i kapitel 3, afsnit 6.5, følger det af retsplejelovens § 753, jf. § 173, stk. 1, at politiet ved afhøringen af en person, der ikke er sigtet, skal vejlede personen om bl.a. indholdet af § 171 om vidnefritagelse, hvis omstændighederne giver grund dertil. Vidnefritagelsesreglerne gælder også for børn. Større børn skal vejledes om vidnefritagelsesreglerne, mens det for mindre børn som udgangspunkt overlades til forældrene (eller en af forældrene) at tage stilling til et eventuelt spørgsmål om vidnefritagelse.

Efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse bør udgangspunktet være, at normalt udviklede børn i alderen 7-8 år og ældre vejledes om vidnefritagelsesreglerne, dog således at der efter en konkret vurdering kan være grundlag for at fravige dette udgangspunkt.

Strafferetsplejeudvalget har overvejet, hvordan vejledningen om vidnefritagelsesreglerne kan gives, så barnet på den ene side oplyses om reglerne på en måde, som barnet har mulighed for at forstå, og på den anden side ikke bliver unødvendigt forvirret. Efter udvalgets opfattelse kan der ved vejledning af børn under 15 år tages udgangspunkt i følgende formulering:

”Der gælder den regel i det her rum, at når jeg spørger dig om noget, der handler om nogen i din familie, så må du gerne lade være med at svare på mit spørgsmål.”

For yngre børn kan det være relevant at give et konkret eksempel, der ikke direkte knytter an til afhøringens tema. Et sådant eksempel kan f.eks. formuleres således:

”Det kunne f.eks. være, hvis jeg spørger dig, om din mor engang er gået over for rødt lys. Det må du gerne lade være med at svare på.”

Vejledningen til barnet bør gives af den særligt uddannede videoafhører i videoafhøringslokalet, således at vejledningen kommer med på optagelsen af afhøringen. Det er ikke bistandsadvokatens opgave at vejlede om vidnefritagelsesreglerne, og bistandsadvokaten skal undlade at give en sådan vejledning.

2.2. Fremgangsmåden når forældrene modsætter sig videoafhøring

Som det fremgår af kapitel 3, afsnit 5, kræver politiets videoafhøring af et barn ikke et udtrykkeligt tilkendegivet samtykke fra forældremyndighedens indehaver(e), men politiet må ikke afhøre barnet, hvis forældremyndighedens indehaver(e) klart tilkendegiver, at politiet ikke må afhøre barnet. I tilfælde, hvor der er to indehavere af forældremyndigheden, og den ene af disse er mistænkt og modsætter sig politiets afhøring af barnet, kan politiet foretage afhøringen, hvis den anden forældremyndighedsindehaver ikke modsætter sig dette.

Hvis der kun er én indehaver af forældremyndigheden over barnet, og denne modsætter sig politiets videoafhøring af barnet, eller hvis begge forældremyndighedsindehavere modsætter sig videoafhøringen, kan politiet forelægge spørgsmålet for retten med henblik på en eventuel indenretlig afhøring af barnet

efter retsplejelovens § 747 om anticiperet bevisførelse. Retten kan herefter eventuelt pålægge barnet at afgive forklaring, jf. § 171, stk. 3.

En sådan indenretlig afhøring kan som nævnt i kapitel 3, afsnit 8, foretages som en videoafhøring, således at dommeren er til stede i monitorrummet i et børnehus, imens afhøringen foretages.

Hvis indehaver(ne) af forældremyndigheden modsætter sig politiets videoafhøring af et barn, kan der være en risiko for, at barnets forklaring påvirkes i perioden indtil gennemførelsen af en indenretlig videoafhøring.

I sager, hvor der er en formodning om, at indehaver(ne) af forældremyndigheden vil modsætte sig videoafhøringen, vil politiet og anklagemyndigheden derfor normalt, før der tages kontakt til den eller de pågældende, bede retten om at være klar til med meget kort varsel at tage stilling til og i givet fald deltage i en indenretlig afhøring, hvis det måtte vise sig, at eneindehaveren eller begge indehavere af forældremyndigheden over barnet modsætter sig afhøringen. Når der herefter foreligger en kendelse om indenretlig videoafhøring i et børnehus, køres barnet af f.eks. politiet til børnehuset, hvor den indenretlige videoafhøring gennemføres med deltagelse også af en dommer i monitorrummet.

Strafferetsplejeudvalget bemærker i den forbindelse, at det er helt afgørende for en hurtig og effektiv behandling af sådanne tilfælde, at retten er parat til med det fornødne meget korte varsel at kunne tage stilling til en begæring om indenretlig videoafhøring og i givet fald deltage i afhøringen. Dette er nødvendigt for i praksis at imødegå en risiko for påvirkning af barnet. Udvalget bemærker, at det derfor lokalt mellem retterne og politikredsene nærmere bør aftales, hvordan disse sager behandles, så det sikres, at retten hurtigst muligt kan afsige kendelse om og i givet fald gennemføre en indenretlig videoafhøring, når der opstår behov for det. Udvalget bemærker endvidere, at politiet – når der er afsagt kendelse om indenretlig videoafhøring i et børnehus – vil kunne transportere barnet til børnehuset, hvor afhøringen skal foretages.

2.3. Videoafhøring over flere omgange

Som nævnt i kapitel 3, afsnit 5, bør videoafhøring af børn ifølge de gældende regler søges gennemført hurtigst muligt og, hvis det er praktisk muligt, inden en uge fra anmeldelsen. Formålet med at gennemføre afhøringen hurtigt er at sikre barnets hukommelse om forholdet. Endvidere kan barnet hurtigere påbegynde bearbejdningen af det passede og blive skånet for at blive afhørt på et tidspunkt, hvor en behandling af barnet er i gang. Herudover kan en afhøring inden for kort tid efter anmeldelsen være med til at mindske risikoen for påvirkning af barnet fra familien eller andre.

Der foretages normalt kun én videoafhøring af barnet, medmindre politiet af egen drift iværksætter en fornyet afhøring, eller en anmodning om genafhøring fra den mistænkte eller forsvareren imødekommes.

Cand.psych.aut. og specialist i klinisk børnepsykologi Christine Vinum, der er ad hoc-medlem af Strafferetsplejeudvalget, har udarbejdet et notat om den aktuelle forskning i spørgsmålet om flere afhøringer eller genafhøringer af børn i straffesager. Notatet er gengivet i kapitel 7, afsnit 4, og optaget som bilag 2 til betænkningen. Ifølge notatet er foretagelse af flere afhøringer ikke i sig selv problematisk og belastende for barnet, men kan tværtimod – afhængig af den nærmere gennemførelse af afhøringen og omstændighederne i sagen – være både det mest hensynsfulde over for barnet og afgørende for at få sagen tilstrækkeligt oplyst.

Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgreb har i et notat, der er gengivet i kapitel 7, afsnit 2, og optaget som bilag 1 til betænkningen, endvidere anført, at der kan argumenteres for, at et barn, som har været udsat for omfattende og længerevarende overgreb inden for familien, vil have brug for mere tid og derfor flere afhøringer for at kunne give et tilstrækkeligt vidnesbyrd. Ifølge centeret er forestillingen om, at flere afhøringer er belastende for et barn, ikke nødvendigvis korrekt, da traumets karakter og afhørers metode i højere grad har betydning. Forskningen viser ifølge centeret, at børn, der har været udsat for længerevarende seksuelle overgreb, ofte afslører over tid.

Strafferetsplejeudvalget bemærker således, at det ikke nødvendigvis er en belastning for børn og unge at blive videoafhørt over flere omgange. I tilfælde, hvor

det ud fra efterforskningsmæssige hensyn vurderes, at sagen bedst kan oplyses på denne måde – og hensynet til at sikre den pågældendes hukommelse og undgå påvirkning ikke er til hinder herfor – bør videoafhøring over flere omgange således ikke nødvendigvis undlades af hensyn til barnet eller den unge. Det vil i alle tilfælde bero på en konkret vurdering, om videoafhøringen af et barn eller en ung bør foretages over én eller flere omgange. Afhøringerne bør i givet fald foretages af den samme afhører og med korte mellemrum imellem afhøringerne. Endvidere bør afhøringerne ligesom i dag foretages hurtigt efter anmeldelsen.

Det bemærkes, at praktiske hensyn vil kunne være til hinder for videoafhøring over flere omgange.

At flere videoafhøringer ikke nødvendigvis er belastende for barnet eller den unge bør også indgå ved afgørelsen af, om en anmodning om genafhøring bør imødekommes. En anmodning om genafhøring vil dog ligesom i dag som udgangspunkt skulle fremsættes inden to uger efter, at den mistænkte har foretaget gennemsyn af videooptagelsen af den første afhøring. Genafhøring bør endvidere fortsat forudsætte en konkret begrundelse, f.eks. at der er fremkommet nye oplysninger, eller at den mistænkte eller forsvareren ønsker nye relevante spørgsmål stillet til barnet eller den unge.

2.4. Tidspunktet for videoafhøring

Som nævnt ovenfor i afsnit 2.3 bør videoafhøring efter de gældende regler søges gennemført hurtigst muligt og, hvis det er praktisk muligt, inden en uge fra anmeldelsen. Formålet er at sikre barnets hukommelse om forholdet. Endvidere kan barnet hurtigere påbegynde bearbejdningen af det passerede og blive skånet for at blive afhørt på et tidspunkt, hvor en behandling af barnet er i gang. Herudover kan en afhøring inden for kort tid efter anmeldelsen være med til at mindske risikoen for påvirkning af barnet fra familien eller andre.

Efter Strafferetsplejeudvalgets opfattelse bør videoafhøring også fremover som udgangspunkt foretages hurtigst muligt og, hvis det er praktisk muligt, inden en uge fra anmeldelsen. Det kan dog for så vidt angår de børn og unge, der med den foreslåede udvidelse af ordningens anvendelsesområde bliver omfattet af adgangen til at foretage videoafhøring, efter omstændighederne af hensyn til efter-

forskningen og sagens oplysning være hensigtsmæssigt, at videoafhøringen først gennemføres på et lidt senere tidspunkt, når der gennem den indledende efterforskning er skabt større klarhed over hændelsesforløbet. Dette vil i øvrigt kunne give den mistænkte og forsvareren bedre muligheder for i forbindelse med videoafhøringen at få stillet de nødvendige spørgsmål til barnet eller den unge. Det er dog en forudsætning, at hensynet til at beskytte barnet eller den unge ikke er til hinder for, at videoafhøringen først foretages på dette senere tidspunkt.

3. Retssystemets behandling af børn og unge, der ikke videoafhøres

I afsnit 3.1-3.5 nedenfor er der redegjort for Strafferetsplejeudvalgets anbefalinger til, hvordan retssystemets behandling af børn og unge i sager om seksualforbrydelser, alvorlig personfarlig kriminalitet eller lignende kan forbedres i tilfælde, hvor der ikke foretages videoafhøring af den pågældende.

3.1. Sagsbehandlingstiden

Som det også fremgår af kapitel 7 om børn og unge og retssystemet, udgør ventetiden fra anmeldelse til endelig dom en meget stor belastning for forurettede børn og unge og vanskeliggør en eventuel behandling af den pågældende. Dette gælder også i et vist omfang i sager, hvor der foretages videoafhøring, idet nogle børn og unge kan have behov for at få rettens endelige konstatering af, om overgrebet fandt sted, for at kunne komme sig over hændelsen.

Strafferetsplejeudvalget finder derfor anledning til at understrege, at det er meget væsentligt, at politiet, anklagemyndigheden, forsvarerne, domstolene og andre involverede er meget opmærksomme på, at sådanne sager behandles så hurtigt som muligt. Dette gælder i øvrigt også af hensyn til den mistænkte i sagen.

3.2. Politiafhøringen

Børn og unge, der skal afhøres i sager om seksualforbrydelser, alvorlig personfarlig kriminalitet eller lignende, befinder sig i en meget udsat situation. Hvis der er tale om et barn under 13 år, afhøres den pågældende normalt til video af en særligt uddannet videoafhører i trygge omgivelser. Som det fremgår af kapitel 10, afsnit 2, foreslås anvendelsesområdet for denne ordning udvidet.

Det er Strafferetsplejeudvalgets indtryk, at politiet også i tilfælde, hvor der ikke foretages videoafhøring, tilstræber at tage højde for de særlige hensyn, der gør sig gældende i sådanne sager.

Strafferetsplejeudvalget anbefaler, at de involverede polititjenestemænd løbende er opmærksomme på, at afhøringen af barnet eller den unge – inden for rammerne af hensynet til efterforskningen – foretages på en måde, der er afpasset til den pågældendes alder, udsatte situation og kognitive evner, selv om der ikke foretages videoafhøring.

I det omfang, det er praktisk muligt, bør afhøringen foretages i imødekomende omgivelser. Efter omstændighederne bør muligheden for at gennemføre afhøringen i et børnehus, selv om der ikke er tale om en videoafhøring, undersøges.

Hvis det er muligt, bør afhøringen af barnet eller den unge endvidere – også selv om der ikke er tale om videoafhøring – foretages af en af de særligt uddannede videoafhørere eller en anden person med kendskab til eller erfaring med afhøring af børn og unge.

Hvis overgrebet anmeldes om natten, eller afhøringen af andre grunde finder sted på et tidspunkt, hvor barnet eller den unge er træt eller påvirket, bør afhøringen så vidt muligt begrænses til det, der er nødvendigt her og nu, og i øvrigt udsættes til et senere tidspunkt.

Strafferetsplejeudvalget anbefaler herudover, at politiet og anklagemyndigheden løbende er opmærksomme på, at børn og unge modtager fyldestgørende information og vejledning om deres retsstilling og sagens forventede forløb på en måde, som de har mulighed for at forstå.

Det kan i den forbindelse nævnes, at Rigsadvokaten har udarbejdet en pjeces med råd og vejledning til unge under 18 år, der har været udsat for voldtægt eller andre seksuelle overgreb. Pjecen er oversat til syv sprog. Den er tilgængelig på anklagemyndighedens hjemmeside.

3.3. Bistandsadvokaten

Det har stor betydning for børn og unge, der skal afhøres i retten i sager om seksualforbrydelser, alvorlig personfarlig kriminalitet eller lignende, at de så tidligt som muligt forberedes på, hvordan mødet i retten og afhøringen vil komme til at foregå. Usikkerhed herom kan forværre det pres, som barnet eller den unge oplever i perioden indtil hovedforhandlingen. Det gælder både med hensyn til behandlingen af sagen i første instans og under en eventuel ankesag.

Strafferetsplejeudvalget anbefaler derfor, at bistandsadvokaten så tidligt som muligt forbereder barnet eller den unge på, hvordan forløbet i retten kan forventes at blive, og informerer barnet eller den unge om mulighederne for at gøre afhøringen mindre belastende, herunder ved at lukke dørene under afhøringen (retsplejeloovens §§ 29 og 29 a) og gennemføre den uden tiltaltes tilstedeværelse (§ 856) samt eventuelt foretage afhøringen et andet sted end i retslokalet (§ 183, stk. 3).

Denne forberedelse af barnet eller den unge på mødet i retten kan i relevant omfang ske i samarbejde med de personer, der er involveret i en eventuel behandling af barnet eller den unge.

Hvis der er behov for, at retten træffer bestemmelse om forholdsregler som nævnt ovenfor, bør bistandsadvokaten hurtigst muligt gøre anklagemyndigheden opmærksom herpå, således at anklagemyndigheden kan bede retten om at træffe forhåndsafgørelse herom (se afsnit 3.4 nedenfor). Bistandsadvokaten kan også anmode retten om at træffe forhåndsafgørelse.

Strafferetsplejeudvalget anførte i betænkning nr. 1458/2005 om forbedring af voldtægtsorfes retsstilling, side 81, at det kan være en psykologisk fordel, at bistandsadvokaten i retslokalet placeres i en stol ved siden af vidnestolen, når forurettede skal afhøres. Dette gælder i mindst lige så høj grad, når børn og unge skal afhøres i retten i sager om seksualforbrydelser, alvorlig personfarlig kriminalitet eller lignende. Bistandsadvokaten bør være opmærksom på denne mulighed.

3.4. Forhåndsafgørelse og underretning om behov for særlig hensyntagen

Retten kan ifølge retsplejelovens § 845, stk. 1, efter anmodning fra anklagemyndigheden, forsvareren eller et vidne forud for hovedforhandlingen træffe afgørelse om bl.a. dørlukning efter § 29, stk. 1, eller § 29 a, eller at tiltalte efter § 856, stk. 1, skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres. Som det fremgår af kapitel 10, afsnit 6.2, foreslår Strafferetsplejeudvalget, at denne adgang til at træffe forhåndsafgørelse udvides til at omfatte beslutning om, hvordan og ved hvem afhøring af børn under 15 år og personer, der er blevet videoafhørt, skal ske.

Anklagemyndigheden skal ifølge § 845, stk. 2, senest samtidig med indlevering af bevisfortegnelsen underrette forsvareren og retten om, hvorvidt der foreligger sådanne spørgsmål.

Strafferetsplejeudvalget finder det meget væsentligt, at der, når børn og unge skal afgive forklaring i retten i sager om seksualforbrydelser, alvorlig personfarlig kriminalitet eller lignende, så tidligt som muligt træffes forhåndsafgørelse om sådanne eventuelle foranstaltninger, idet sikkerhed for, hvordan mødet i retten bliver, kan medvirke til at mindske det pres, som barnet eller den unge oplever i perioden indtil hovedforhandlingen.

Det er endvidere af væsentlig betydning, at politiet eller anklagemyndigheden i overensstemmelse med retsplejelovens § 193 underretter retten, hvis der er behov for særlig hensyntagen i forbindelse med barnets eller den unges møde i retten, f.eks. fordi det bør undgås, at den pågældende konfronteres med tiltalte, vidner eller andre. Der bør herefter hurtigst muligt træffes en aftale med retten om, hvordan dette behov bedst kan opfyldes, så barnet eller den unge også på dette punkt kan opnå sikkerhed for, hvordan mødet i retten bliver.

Hvis barnet eller den unge har en bistandsadvokat, kan politiet eller anklagemyndigheden som nævnt i kapitel 3, afsnit 11.4, normalt overlade det til bistandsadvokaten at træffe aftale med retten, i det omfang bistandsadvokaten i forbindelse med retsmødet ikke selv kan tage sig af forurettede i den pågældende henseende.

3.5. *Afhøringen i retten*

For yderligere at forberede barnet eller den unge på, hvordan mødet i retten bliver, anbefaler Strafferetsplejeudvalget, at den pågældende – afhængig af de konkrete omstændigheder i sagen – gives lejlighed til forud for hovedforhandlingen at se retslokalet (eller dommerens kontor, hvis afhøringen skal ske der, jf. retsplejelovens § 183, stk. 3), hvis det er praktisk muligt. Dette bør kunne ske ved, at barnet eller den unge eller forældrene mv. kontakter retten, eventuelt via bistandsadvokaten. Politiet eller anklagemyndigheden, herunder en eventuel kontaktperson for vidnet, bør også være behjælpelig med at tage kontakt til retten.

Det er Strafferetsplejeudvalgets indtryk, at både anklagere, forsvarere og dommere generelt er opmærksomme på, at børn og unge, der skal afhøres i retten i sager om seksualforbrydelser, alvorlig personfarlig kriminalitet eller lignende, befinder sig i en meget udsat situation, og at det derfor er meget vigtigt, at afhøringen gennemføres på den mindst muligt belastende måde. Udvalget skal understrege, at der fortsat bør være fokus herpå.

Under afhøringen af barnet eller den unge i retten hører det til dommerens almindelige retsledelse at sikre, at afhøringen foregår ordentligt og respektfuldt under hensyntagen til, at det er et barn eller en ung, som afhøres. Bistandsadvokaten bør også gøre indsigelse, hvis grænserne for det tilladelige overskrides.

Det er endvidere vigtigt, at alle deltagerne i sagen benytter et sprog, som barnet eller den unge har mulighed for at forstå. Fagudtryk bør så vidt muligt undgås. Det vil endvidere lette barnets eller den unges forståelse af afhøringen og mindske følelsen af fremmedgørelse, hvis barnet eller den unge under afhøringen omtales ved navn og ikke som ”vidnet” eller ”forurettede”.

Strafferetsplejeudvalget skal herudover henlede opmærksomheden på muligheden for at gennemføre afhøringen på en dommers kontor eller et andet sted, der er mere børnevenligt end retslokalet, jf. retsplejelovens § 183, stk. 3, hvorefter retten bestemmer, hvordan og ved hvem afhøring af børn under 15 år skal ske. Med den ændring af bestemmelsen, som Strafferetsplejeudvalget foreslår, vil retten også skulle bestemme, hvordan og ved hvem en eventuel afhøring under hovedforhandlingen af en person, der er blevet videoafhørt, skal ske, dvs. i visse til-

fælde også unge, der er fyldt 15 år. Der henvises nærmere til kapitel 10, afsnit 6.1.

Retten bør også overveje muligheden for at beslutte, at der ikke skal benyttes kapper under afhøringen. Som nævnt i kapitel 3, afsnit 11.7, kan dommere i konkrete tilfælde bl.a. undlade at bære kappe, når børn skal afgive forklaring i retten.

Endelig bør retten sørge for at tilpasse sandhedsformaning efter retsplejelovens § 181 til barnets eller den unges alder. Hvis der er tale om et barn under 15 år, kan den pågældende ikke straffes for afgivelse af falsk forklaring. Dette bør afspejles i sandhedsformaning.

Kapitel 12

Lovudkast med bemærkninger

1. Lovudkast

Lov om ændring af retsplejeloven
(Videoafhøring af børn og unge i straffesager)

§ 1

I retsplejeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 1308 af 9. december 2014, som ændret ved [...], foretages følgende ændringer:

1. Efter § 172 indsættes:

”§ 172 a. En person, der er blevet videoafhørt efter § 745 e eller § 183, stk. 3, har ikke pligt til at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen.

Stk. 2. Retten kan i særlige tilfælde pålægge en person, der er omfattet af stk. 1, at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen, hvis dette er af afgørende betydning for sagens afgørelse, og det ikke er tilstrækkeligt, at personen genafhøres til video.”

2. I § 173, stk. 1 og 2, ændres ”§§ 169-172” til: ”§§ 169-172 a”.

3. I § 183, stk. 3, indsættes efter 1. pkt.:

”I straffesager gælder dette endvidere for personer, der er blevet videoafhørt efter § 745 e, eller hvis retten bestemmer, at afhøringen af en person, som opfylder betingelserne i § 745 e, stk. 1, skal ske som videoafhøring.”

4. § 731 a affattes således:

”§ 731 a. Inden en videoafhøring efter § 745 e eller § 183, stk. 3, skal der beskikkes en forsvarer for den, der er mistænkt eller senere måtte blive mistænkt i

sagen, hvis den pågældende ikke selv har valgt en forsvarer, eller den valgte forsvarer udebliver.”

5. § 745 e, stk. 1, ophæves, og i stedet indsættes:

”Politiets afhøring af en person kan optages på video med henblik på anvendelse af optagelsen som bevis under hovedforhandlingen efter § 872 (videoafhøring), hvis personen er

- 1) under 13 år,
- 2) under 15 år, og efterforskningen vedrører en overtrædelse af
 - a) straffelovens § 210 eller kapitel 24 eller
 - b) straffelovens §§ 237 eller 244-246, hvor personen eller en af dennes nærmeste er forurettet, og den, der er mistænkt, er en af personens nærmeste,
- 3) under 18 år, og særlige omstændigheder taler for videoafhøring, eller
- 4) 18 år eller derover og har en alvorlig psykisk lidelse eller væsentlig funktionsnedsættelse, hvis særlige omstændigheder taler for videoafhøring.

Stk. 2. Forsvareren skal være til stede under videoafhøringen.”

Stk. 2 bliver herefter stk. 3

6. I § 745 e, stk. 2, der bliver stk. 3, udgår to steder ”eller sigtet”, og ”barnet” ændres til: ”personen”.

7. I § 745 e indsættes som stk. 4:

”Stk. 4. Vil den, der er mistænkt, eller forsvareren modsætte sig, at videoafhøringen anvendes som bevis under hovedforhandlingen, skal den pågældende senest 4 uger efter videoafhøringens foretagelse indbringe spørgsmålet for retten. Retten kan se bort fra en fristoverskridelse, der må anses for undskyldelig.”

8. I § 748, stk. 1, 3. pkt., ændres ”afhøring af et barn, når retten efter § 183, stk. 3, har bestemt, at afhøringen skal optages på video” til: ”videoafhøring af en person efter § 183, stk. 3”.

9. I § 845, stk. 1, indsættes efter nr. 3 som nyt nummer:

”4) hvordan og ved hvem afhøring af et barn under 15 år eller en person, der er blevet videoafhørt, skal ske, jf. § 183, stk. 3,”

Nr. 4-6 bliver herefter nr. 5-7.

10. § 872 affattes således:

”§ 872. En videoafhøring efter § 745 e eller § 183, stk. 3, kan anvendes som bevis under hovedforhandlingen.”

§ 2

Loven træder i kraft den [...].

§ 3

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland.

2. Bemærkninger til lovudkastets enkelte bestemmelser

Til § 1

Til nr. 1 (§ 172 a)

Den foreslåede § 172 a er ny og regulerer spørgsmålet om vidnefritagelse af personer, der er blevet videoafhørt med henblik på anvendelse af videooptagelsen som bevis under hovedforhandlingen.

Efter det foreslåede *stk. 1* har en person, der er blevet videoafhørt efter § 745 e eller § 183, stk. 3, ikke pligt til at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen.

Det foreslåede *stk. 1* gælder, uanset om videoafhøringen er foretaget af politiet i medfør af § 745 e eller indenretligt i medfør af § 183, stk. 3.

Fritagelsen fra pligten til at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen vil kun gælde, hvis betingelserne for videoafhøring i det foreslåede § 745 e, stk. 1, jf. lovudkastets § 1, nr. 5, var opfyldt på tidspunktet for den første videoafhøring. Det bemærkes i den forbindelse, at den mistænkte eller forsvareren, hvis den pågældende vil modsætte sig, at en videoafhøring efter § 745 e anvendes som bevis under hovedforhandlingen, f.eks. fordi den pågældende mener, at betingelserne for videoafhøring ikke er opfyldt, som udgangspunkt skal indbringe spørgsmålet for retten senest fire uger efter videoafhøringens foretagelse, jf. det foreslåede § 745 e, stk. 4 (lovudkastets § 1, nr. 7).

Efter det foreslåede *stk. 2* kan retten i særlige tilfælde pålægge en person, der er omfattet af stk. 1, at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen, hvis dette er af afgørende betydning for sagens afgørelse, og det ikke er tilstrækkeligt, at personen genafhøres til video.

Opstår der efter videoafhøringen af en person behov for at stille yderligere spørgsmål til den pågældende, vil parterne således skulle gå frem efter reglerne om genafhøring af personen til video. Kun i tilfælde, hvor en sådan genafhøring ikke er tilstrækkelig, vil det kunne komme på tale at meddele den pågældende pålæg om at afgive vidneforklaring under hovedforhandlingen.

Hvis en begæring fra den mistænkte eller forsvareren om genafhøring af personen til video afslås, vil der heller ikke være grundlag for et pålæg om afgivelse af forklaring under hovedforhandlingen.

Om der foreligger sådanne omstændigheder, at der er grundlag for at meddele pålæg, vil bero på en konkret vurdering. Det forudsættes imidlertid, at adgangen til at meddele pålæg kun helt undtagelsesvis anvendes.

En eventuel anmodning om, at den videoafhørte person pålægges at afgive forklaring, bør hurtigst muligt indgives til retten, der ligeledes forudsættes hurtigst muligt og normalt forud for hovedforhandlingen at træffe afgørelse herom.

Afhøring under hovedforhandlingen vil endvidere efter omstændighederne kunne ske, hvis den videoafhørte person giver samtykke hertil. Dette forudsætter, at ret-

ten vurderer, at afhøring i retten er relevant for sagen, og at den pågældende har den fornødne modenhed til at give samtykke.

Hvis en videoafhørt person med samtykke eller efter pålæg afgiver forklaring under hovedforhandlingen, bør afhøringen i retten som udgangspunkt foretages på den måde, at videoafhøringen først afspilles, hvorefter der stilles supplerende spørgsmål til den pågældende, jf. det foreslåede § 183, stk. 3, 2. pkt. (lovudkastets § 1, nr. 3).

Der henvises i øvrigt til kapitel 10, afsnit 3.

Til nr. 2 (§ 173)

Efter det gældende § 173, stk. 1, i retsplejeloven vejleder retten, såfremt omstændighederne giver grund dertil, vidnet om indholdet af bestemmelserne i retsplejelovens §§ 169-172 (vidneudelukkelse og vidnefritagelse). Med den foreslåede ændring af bestemmelsen kommer dette også til at gælde for så vidt angår vidnefritagelse efter den foreslåede § 172 a (lovudkastets § 1, nr. 1).

Som følge af henvisningen i retsplejelovens § 753 til § 173, stk. 1, vil politiet også ved afhøringer skulle vejlede om vidnefritagelsesreglen i den foreslåede § 172 a, såfremt omstændighederne giver grund dertil.

Det fremgår af det gældende § 173, stk. 2, i retsplejeloven, at retten, hvis forklaring afgives i de i §§ 169-172 nævnte tilfælde, påser, at særligt hensyn tages til vidnet eller den, der har krav på hemmeligholdelse, og at retten i dette øjemed kan bestemme, at dørene skal lukkes, medens forklaringen afgives, eller forbyde offentlig gengivelse af forklaringen. Overtrædelse af rettens forbud straffes med bøde. Med den foreslåede ændring af bestemmelsen kommer dette også til at gælde for så vidt angår vidnefritagelse efter den foreslåede § 172 a.

Til nr. 3 (§ 183, stk. 3, 2. pkt.)

Efter den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 183, stk. 3, 1. pkt., bestemmer retten, hvordan og ved hvem afhøring af børn under 15 år skal ske. Med det foreslåede § 183, stk. 3, 2. pkt., kommer dette også til at gælde for personer, der

er blevet videoafhørt efter § 745 e (der foreslås ændret ved lovudkastets § 1, nr. 5-7), eller hvis retten bestemmer, at afhøringen af en person, som opfylder betingelserne i § 745 e, stk. 1, skal ske som videoafhøring.

Den foreslåede bestemmelse indebærer bl.a., at retten bestemmer, hvordan og ved hvem afhøring under hovedforhandlingen af personer, der er blevet videoafhørt, skal ske. Det vil gælde, uanset om videoafhøringen er foretaget af politiet i medfør af retsplejelovens § 745 e eller indenretligt i medfør af § 183, stk. 3. Bestemmelsen kan f.eks. være relevant i tilfælde, hvor en person, der er blevet videoafhørt, giver samtykke til at blive afhørt under hovedforhandlingen, selv om den pågældende efter det foreslåede § 172 a, stk. 1, ikke har pligt hertil, eller i tilfælde, hvor retten i medfør af det foreslåede § 172 a, stk. 2, meddeler den pågældende pålæg om at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen. Der henvises til lovudkastets § 1, nr. 1.

Efter bestemmelsen vil retten f.eks. kunne bestemme, at afhøringen af den videoafhørte person under hovedforhandlingen skal foregå på den måde, at videoafhøringen først afspilles, hvorefter der stilles supplerende spørgsmål til den pågældende. Udgangspunktet bør være, at afhøringen gennemføres på denne måde.

Det vil efter omstændighederne f.eks. også kunne bestemmes, at afhøringen af personen ikke skal finde sted i retssalen, men et andet og mere børne- og ungevenligt sted, f.eks. på en dommers kontor.

Den foreslåede bestemmelse giver endvidere mulighed for, at retten – på samme måde som det i dag gælder for børn under 15 år – kan bestemme, at en indenretlig afhøring under efterforskningen i medfør af retsplejelovens § 747 af en person, der opfylder betingelserne i § 745 e, stk. 1, skal foretages som en videoafhøring. Der er ikke tilsigtet nogen ændring af den fremgangsmåde, der anvendes ved sådanne indenretlige videoafhøringer.

Der henvises i øvrigt til kapitel 10, afsnit 6.1.

Til nr. 4 (§ 731 a)

Der er tale om en sproglig forenkling af bestemmelsen. I den forbindelse foreslås det, at der indsættes en henvisning til retsplejelovens § 745 e om videoafhøring (der foreslås ændret ved lovudkastets § 1, nr. 5-7). Det foreslås desuden, at ordene ”mistænkt eller sigtet” ændres til ”mistænkt”. Der er ikke herved tilsigtet nogen ændring af retstilstanden.

Herudover kommer det med den foreslåede affattelse af bestemmelsen til at fremgå, at pligten til forsvarerbeskikkelse også gælder ved indenretlige videoafhøringer efter § 183, stk. 3.

Til nr. 5 (§ 745 e, stk. 1 og 2)

Efter gældende ret kan videoafhøring af børn på 13 år og derover med henblik på anvendelse af optagelsen som bevis under hovedforhandlingen kun ske, hvis der foreligger særlige omstændigheder. Med den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 745 e, stk. 1, udvides området for anvendelse af videoafhøring, navnlig så videoafhøring tillige kan ske af 13-14-årige, der er forurettet ved eller vidne til visse lovovertrædelser.

Det foreslåede *stk. 1* fastlægger de persongrupper, som er omfattet af adgangen til at foretage videoafhøring. Med bestemmelsen kommer det endvidere til at fremgå, at videoafhøringen foretages med henblik på anvendelse af videooptagelsen som bevis under hovedforhandlingen.

Det bemærkes, at den foreslåede bestemmelse ikke berører adgangen for politiet og anklagemyndigheden til at foretage lyd- eller billedoptagelse af afhøringer i tilfælde, hvor dette *ikke* sker med henblik på anvendelse af optagelsen som bevis under hovedforhandlingen.

Efter det foreslåede *stk. 1, nr. 1*, kan der foretages videoafhøring, hvis personen er under 13 år. Det forudsættes, at den gældende praksis for videoafhøring af børn på 12 år eller derunder i det hele videreføres i medfør af denne bestemmelse.

Det foreslåede stk. 1, nr. 2, indebærer, at øvrige børn under 15 år i en række nærmere opregnede tilfælde kan videoafhøres.

Efter det foreslåede stk. 1, nr. 2, litra a, kan der således foretages videoafhøring af børn under 15 år, hvis efterforskningen vedrører en overtrædelse af straffelovens § 210 om incest eller kapitel 24 om seksualforbrydelser.

Der vil således kunne foretages videoafhøring af børn i alderen 13-14 år i alle sager, hvor efterforskningen vedrører incest eller en seksualforbrydelse. Det gælder, uanset om barnet selv er forurettet ved eller alene er vidne til den formodede forbrydelse.

Efter det foreslåede stk. 1, nr. 2, litra b, kan der foretages videoafhøring af børn under 15 år, hvis efterforskningen vedrører en overtrædelse af straffelovens § 237 (drab) eller §§ 244-246 (vold), hvor barnet eller barnets nærmeste er forurettet, og den mistænkte er en af barnets nærmeste (familievold).

Dette vil også gælde, hvis efterforskningen vedrører forsøg på overtrædelse af en af de ovennævnte bestemmelser.

Ved ”nærmeste” forstås sådanne personer, som er omfattet af retsplejelovens § 171 om vidnefritagelse, dvs. som udgangspunkt bl.a. slægtninge i lige linje, søskende og sted- og plejeforældre.

Det foreslåede stk. 1, nr. 2, litra b, indebærer, at der kan foretages videoafhøring i alle tilfælde, hvor der er mistanke om vold begået mod et barn i alderen 13-14 år af et medlem af barnets familie eller af f.eks. en af barnets forældre mod den anden forælder eller barnets søskende. Derimod vil sager om vold begået mod en 13-14-årig af en fremmed person ikke være omfattet af bestemmelsen. Heller ikke tilfælde, hvor en 13-14-årig formodes at være vidne til f.eks. vold begået af barnets forældre eller søskende mod en fremmed person, vil være omfattet.

Der vil i alle tilfælde, hvor der foretages videoafhøring i medfør af stk. 1, nr. 2, litra b, skulle vejledes om vidnefritagelsesreglerne i retsplejelovens § 171.

Det bemærkes, at der i tilfælde, som ikke er omfattet af det foreslåede stk. 1, nr. 2, efter omstændighederne vil kunne foretages videoafhøring efter det foreslåede stk. 1, nr. 3, der indeholder en opsamlingsbestemmelse for øvrige børn og unge under 18 år, jf. nærmere nedenfor.

Det bemærkes endvidere, at politiet og anklagemyndigheden ikke nødvendigvis vil skulle foretage videoafhøring, selv om en sag er omfattet af det foreslåede stk. 1, nr. 2. Videoafhøring vil således eksempelvis kunne undlades, hvis barnet vurderes ikke at have behov for, at denne fremgangsmåde anvendes. Endvidere bør der ikke foretages videoafhøring, hvis det står klart, at en vidneforklaring fra barnet ikke er nødvendig for at føre straffesagen, f.eks. fordi der er andre vidner i sagen, eller fordi der er tilstrækkelige tekniske beviser til, at anklagemyndigheden vurderer, at der kan ske domfældelse – f.eks. for en blufærdighedskrænkelser begået over internettet. Der kan også være tilfælde, hvor det efter en indledende afhøring af barnet står klart, at der ikke er grundlag for at fortsætte efterforskningen.

Efter det foreslåede stk. 1, nr. 3, kan der foretages videoafhøring, hvis personen er under 18 år, og særlige omstændigheder taler for herfor.

Der er tale om en opsamlingsbestemmelse. Udgangspunktet vil være, at børn og unge under 18 år, der ikke er omfattet af de foreslåede stk. 1, nr. 1 eller 2, skal afgive forklaring i retten.

Der vil ikke efter det foreslåede stk. 1, nr. 3, kunne foretages videoafhøring med det formål at sikre barnets eller den unges hukommelse eller undgå påvirkning fra familien eller andre. Formålet skal være at beskytte barnet eller den unge.

Om der foreligger sådanne særlige omstændigheder, at et barn eller en ung under 18 år bør videoafhøres efter den foreslåede opsamlingsbestemmelse, vil bero på en konkret vurdering af overtrædelsens art, omstændighederne ved forbrydelsen og barnets eller den unges personlige forhold, herunder alder og psykiske udvikling og tilstand. Videoafhøring bør anvendes, hvis det på baggrund af denne konkrete vurdering må antages, at barnet eller den unge har særlige beskyttelsesbehov, som vil kunne imødekommes ved, at der foretages videoafhøring, der kan

anvendes som bevis i retten, frem for at barnet eller den unge skal afhøres under hovedforhandlingen.

Det bemærkes, at der under alle omstændigheder bør foretages videoafhøring, hvis barnet eller den unge har en alvorlig psykisk lidelse eller væsentlig funktionsnedsættelse, og der, hvis den pågældende havde været 18 år eller derover, ville have været mulighed for videoafhøring efter det foreslåede stk. 1, nr. 4, om voksne med en sådan lidelse eller funktionsnedsættelse, jf. nærmere nedenfor.

Nedenfor er spørgsmålet om, hvornår der foreligger sådanne særlige omstændigheder, at der bør foretages videoafhøring efter opsamlingsbestemmelsen, nærmere beskrevet for henholdsvis børn i alderen 13-14 år, der ikke er omfattet af det foreslåede stk. 1, nr. 2 (om sager om seksualforbrydelser og familievold), og unge i alderen 15-17 år. Det må imidlertid understreges, at der ikke er tale om en udtømmende beskrivelse, idet spørgsmålet om, hvorvidt der bør foretages videoafhøring, i alle tilfælde vil bero på en konkret vurdering af omstændighederne i sagen.

Børn i alderen 13-14 år vil kunne videoafhøres efter opsamlingsbestemmelsen, hvis der efter en konkret vurdering er et lige så tungtvejende behov for at beskytte barnet som i de sager, der er nævnt i det foreslåede stk. 1, nr. 2 (om sager om seksualforbrydelser og familievold).

Videoafhøring af et barn i alderen 13-14 år som forurettet eller vidne i medfør af opsamlingsbestemmelsen vil bl.a. kunne være relevant i sager om alvorlig personfarlig kriminalitet, ulovlig tvang (straffelovens § 260), frihedsberøvelse (§ 261) eller menneskehandel (§ 262 a), hvis sagen konkret vurderes at være stærkt belastende for barnet. Det samme gælder i andre sager, der konkret vurderes at være stærkt belastende for barnet.

Som eksempel kan nævnes tilfælde, hvor barnet formodes at have været udsat for et grovere voldsforhold begået af en person, som barnet (selv om den pågældende ikke er en af dets nærmeste) er i et afhængighedsforhold til, eller hvor barnet er i en loyalitetskonflikt. Der kan f.eks. være tale om en medarbejder på en institution, hvor barnet opholder sig, eller en anden omsorgsperson for barnet.

Som eksempel kan endvidere nævnes tilfælde, hvor barnet formodes at have været vidne til, at en af dets forældre eller nærmeste i øvrigt er blevet dræbt (af en person, som ikke er en af barnets nærmeste). Der kan også være tale om, at barnet har været vidne til en trafikulykke, hvor en af dets nærmeste er afgået ved døden, og der rejses sigtelse for uagtsomt manddrab.

Videoafhøring vil som udgangspunkt ikke være relevant i sager om berigelses-kriminalitet. Formodes et barn i alderen 13-14 år f.eks. at have været udsat for eller vidne til et tyveri, vil barnet således skulle afgive forklaring i retten, hvis barnets forklaring har betydning for sagen. Formodes et barn i alderen 13-14 år at have været udsat for et røveri (begået af en person, som ikke er en af barnets nærmeste), vil det bero på en konkret vurdering af, om det formodede røveri har været stærkt belastende for barnet, om der skal foretages videoafhøring. Ved denne vurdering må der bl.a. lægges vægt på, om røveriet formodes begået af flere i forening, de mistænkte gerningsmænds alder og eventuelle tilknytning til barnet, om der formodes anvendt f.eks. vold eller trusler med våben, og om røveriet formodes begået i barnets hjem.

Barnets personlige forhold, herunder dets psykiske udvikling og tilstand og den situation, som den formodede lovovertrædelse har bragt den pågældende i, vil også kunne føre til, at der bør foretages videoafhøring.

Der vil desuden efter omstændighederne kunne være grund til at foretage videoafhøring, hvis et barn i alderen 13-14 år skal afgive forklaring i en sag, hvor det som følge af de forventede rammer for afviklingen af hovedforhandlingen konkret vurderes at ville være stærkt belastende for barnet at afgive forklaring i retten. Det vil f.eks. kunne være tilfældet, hvis der må forventes stor mediebevågenhed eller politibevogtning af retsbygningen.

Unge i alderen 15-17 år bør som det helt klare udgangspunkt afgive vidneforklaring i retten og således ikke videoafhøres.

Videoafhøring af en ung i alderen 15-17 år efter opsamlingsbestemmelsen vil som udgangspunkt kunne komme på tale i de samme sagstyper, som er nævnt ovenfor vedrørende børn i alderen 13-14 år, samt i sager om seksualforbrydelser og familievold. Der vil imidlertid skulle væsentligt mere til for at videoafhøre en

ung i alderen 15-17 år end et barn i alderen 13-14 år. Der vil herudover generelt skulle mere til, desto ældre den unge er.

Videoafhøring af unge i alderen 15-17 år bør kun komme på tale, hvis *både* oplysningerne om den pågældendes personlige forhold *og* oplysningerne om den formodede lovovertrædelse og omstændighederne ved forbrydelsen taler herfor.

Som hovedregel bør der endvidere kun foretages videoafhøring, hvis den unge er den forurettede i sagen. Der kan dog være tilfælde, hvor den unge kun er vidne til en formodet overtrædelse, men hvor der er et tilsvarende hensyn til at beskytte den unge, som hvis den pågældende havde været forurettet.

Som eksempel på, hvor videoafhøring af en ung i alderen 15-17 år bør overvejes, kan nævnes tilfælde, hvor den unge formodes at have været udsat for voldtægt eller et meget groft voldsforhold eller lignende begået af den pågældendes forældre eller nærmeste i øvrigt, og den unge samtidig befinder sig i en særlig udsat situation, f.eks. fordi den pågældende har sociale problemer og ikke kan forventes at få støtte af personer fra sin familie eller sit netværk under sagen. Det gælder efter omstændighederne også, hvor forbrydelsen formodes begået af en anden person, som den unge har et afhængighedsforhold til, eller hvor den unge i øvrigt må antages at være i en loyalitetskonflikt.

I vurderingen af, om der bør foretages videoafhøring, bør også andre muligheder for at beskytte den unge indgå, herunder muligheden for at lukke dørene under afhøringen af den pågældende i retten (retsplejelovens §§ 29 og 29 a) eller gennemføre afhøringen uden tiltaltes tilstedeværelse (§ 856). Der bør ikke foretages videoafhøring, hvis disse muligheder er tilstrækkelige til at beskytte den unge.

Efter det foreslåede stk. 1, nr. 4, kan der foretages videoafhøring af personer, der er 18 år eller derover og har en alvorlig psykisk lidelse eller væsentlig funktionsnedsættelse, hvis særlige omstændigheder taler herfor.

Det forudsættes, at den gældende praksis, hvorefter der ved analog anvendelse af retsplejelovens regler om videoafhøring af børn i et vist omfang kan foretages videoafhøring af voksne personer med en alvorlig psykisk lidelse eller væsentlig funktionsnedsættelse, videreføres i medfør denne bestemmelse.

Det bemærkes, at vurderingen af, om betingelserne i de foreslåede stk. 1, nr. 1-4, er opfyldt, vil skulle foretages på tidspunktet for den første videoafhøring.

Hvis den videoafhørte person ønskes genafhørt til video, vil det afgørende således være, om betingelserne for videoafhøring var opfyldt på tidspunktet for den første videoafhøring af personen. Det samme gælder i tilfælde, hvor videoafhøringen foretages over flere omgange (se kapitel 11, afsnit 2.3).

Når videoafhøringen er gennemført, vil den pågældende i medfør af den foreslåede § 172 a i retsplejeloven (lovudkastets § 1, nr. 1) som udgangspunkt være fritaget fra at afgive vidneforklaring under hovedforhandlingen, uanset hvornår denne finder sted.

Efter det foreslåede *stk. 2* skal forsvareren være til stede under videoafhøringen. Bestemmelsen svarer med redaktionelle ændringer til den gældende § 745 e, stk. 1, og der er ikke tilsigtet nogen ændring af den gældende retstilstand.

Der henvises i øvrigt til kapitel 10, afsnit 2.

Til nr. 6 (§ 745 e, stk. 3)

Det foreslås, at ordene ”mistænkt eller sigtet” ændres til ”mistænkt” i retsplejelovens § 745 e, stk. 2, der med lovudkastets § 1, nr. 5, bliver *stk. 3*. Der er alene tale om en sproglig forenkling, og der er ikke herved tilsigtet nogen ændring af den gældende retstilstand.

Endvidere foreslås ordet ”barnet” ændret til ”personen” som en konsekvens af, at det med det foreslåede § 745 e, stk. 1, jf. lovudkastets § 1, nr. 5, kommer til at fremgå, at der også kan foretages videoafhøring af personer, der ikke kan betegnes som børn.

Til nr. 7 (§ 745 e, stk. 4)

Beslutningen om, hvorvidt der i medfør af den foreslåede bestemmelse i retsplejelovens § 745 e, stk. 1, jf. lovudkastets § 1, nr. 5, skal foretages videoafhøring af

en person med henblik på anvendelse af optagelsen som bevis under hovedforhandlingen, vil i første række skulle træffes af politiet og anklagemyndigheden i forbindelse med efterforskningen. Den mistænkte eller forsvareren kan imidlertid være af den opfattelse, at betingelserne for at foretage videoafhøring efter bestemmelsen ikke er opfyldt, eller at videoafhøringen af andre grunde ikke kan anvendes som bevis under hovedforhandlingen i medfør af § 872.

Det foreslås, at den mistænkte eller forsvareren, hvis den pågældende vil modsætte sig, at videoafhøringen anvendes som bevis under hovedforhandlingen, senest fire uger efter videoafhøringens foretagelse skal indbringe spørgsmålet for retten, jf. dog det foreslåede stk. 4, 2. pkt., om muligheden for at se bort fra en undskyldelig fristoverskridelse.

Hvis spørgsmålet således indbringes for retten, vil retten skulle tage stilling til, om videoafhøringen kan anvendes som bevis under hovedforhandlingen efter retsplejelovens § 872 (som affattet ved lovudkastets § 1, nr. 10).

Hvis retten når frem til, at videoafhøringen ikke kan anvendes som bevis, og årsagen til dette er, at betingelserne for at foretage videoafhøring ikke er opfyldt, vil barnet eller den unge ikke i medfør af den foreslåede § 172 a (lovudkastets § 1, nr. 1) være fritaget fra at afgive forklaring som vidne under hovedforhandlingen.

Når retten frem til, at videoafhøringen ikke kan anvendes som bevis, fordi reglerne om fremgangsmåden for videoafhøring er tilsidesat, vil der efter omstændighederne kunne gennemføres en ny videoafhøring med henblik på anvendelse af denne som bevis.

Det forudsættes, at retten, hvis spørgsmålet indbringes for retten, hurtigt tager stilling til, om videoafhøringen kan anvendes som bevis under hovedforhandlingen.

Det bemærkes, at den foreslåede frist for at gøre indsigelse mod, at videoafhøringen anvendes som bevis under hovedforhandlingen, ikke afskærer tiltalte fra under hovedforhandlingen at gøre indsigelse mod bevisværdien af videoafhøringen. Det vil således i overensstemmelse med princippet om fri bevisbedømmelse fort-

sat være overladt til den dømmende ret at afgøre, hvilken bevismæssig værdi den forklaring, der er fremkommet under videoafhøringen, bør tillægges.

Det bemærkes herudover, at der, hvis videoafhøringen foretages over flere omgange (se kapitel 11, afsnit 2.3), vil gælde en særskilt frist på fire uger for hver af disse afhøringer. Tilsvarende vil der gælde en særskilt frist for indsigelser vedrørende en eventuel genafhøring. Det bemærkes imidlertid, at vurderingen af, om betingelserne for at foretage videoafhøring er opfyldt, vil skulle foretages på tidspunktet for den første videoafhøring, jf. bemærkningerne til det foreslåede § 745 e, stk. 1 (lovudkastets § 1, nr. 5).

Efter det foreslåede stk. 4, 2. pkt., kan retten se bort fra en fristoverskridelse, der må anses for undskyldelig.

Det vil f.eks. kunne komme på tale at se bort fra en fristoverskridelse, som skyldes, at der efter udløbet af fristen på fire uger er fremkommet nye oplysninger af betydning for adgangen til at anvende videoafhøringen som bevis, f.eks. en oplysning, som kan indebære, at videoafhøreren er inhabil i sagen.

Det forudsættes, at retten hurtigt tager stilling til, om der foreligger en undskyldelig fristoverskridelse, og i givet fald om videoafhøringen kan anvendes som bevis under hovedforhandlingen.

Der henvises i øvrigt til kapitel 10, afsnit 4.1.

Til nr. 8 (§ 748, stk. 1, 3. pkt.)

Efter den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 748, stk. 1, 3. pkt., har den sigtede ikke ret til at overvære retsmøder, som afholdes med henblik på afhøring af et barn, når retten efter § 183, stk. 3, har bestemt, at afhøringen skal optages på video.

Den foreslåede ændring af bestemmelsen er en konsekvens af de foreslåede § 745 e, stk. 1, og § 183, stk. 3, 2. pkt., jf. lovudkastets § 1, nr. 3 og 5. Der er ikke i øvrigt tilsigtet ændringer af retstilstanden, herunder vedrørende fremgangsmåden ved foretagelse af indenretlig videoafhøring.

Til nr. 9 (§ 845, stk. 1, nr. 4)

Ifølge retsplejelovens § 845, stk. 1, kan retten efter anmodning fra anklagemyndigheden, forsvareren eller et vidne forud for hovedforhandlingen træffe afgørelse om bl.a. dørlukning efter § 29, stk. 1 og 3, og § 29 a eller om, at tiltalte skal forlade retslokalet, mens et vidne afhøres, jf. § 856, stk. 1, 4 eller 7.

Med det foreslåede nr. 4 bliver der også mulighed for, at retten efter anmodning fra anklagemyndigheden, forsvareren eller et vidne forud for hovedforhandlingen kan træffe afgørelse om, hvordan og ved hvem afhøring af et barn under 15 år eller en person, der er blevet videoafhørt, skal ske, jf. § 183, stk. 3 (der foreslås ændret ved lovudkastets § 1, nr. 3).

Anklagemyndigheden vil efter den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 845, stk. 2, senest samtidig med indlevering af bevisfortegnelsen skulle underrette retten og forsvareren om, hvorvidt der foreligger spørgsmål om, hvordan og ved hvem et vidne, der er under 15 år eller er blevet videoafhørt, skal afhøres.

Der henvises i øvrigt til kapitel 10, afsnit 6.2.

Til nr. 10 (§ 872)

Ifølge den foreslåede affattelse af retsplejelovens § 872, der i det væsentlige viderefører den gældende bestemmelse, kan en videoafhøring efter § 745 e eller § 183, stk. 3, anvendes som bevis under hovedforhandlingen.

En videoafhøring vil således som hidtil kunne anvendes som bevis under hovedforhandlingen. Dette forudsætter dog, at betingelserne i det foreslåede § 745 e, stk. 1, jf. lovudkastets § 1, nr. 5, for at videoafhøre personen var opfyldt på tidspunktet for afhøringen. Endvidere forudsætter det – på samme måde som hidtil – at fremgangsmåden i retsplejelovens § 745 e er fulgt i forbindelse med videoafhøringen.

Efter det foreslåede § 745 e, stk. 4, jf. lovudkastets § 1, nr. 7, skal den mistænkte eller forsvareren, hvis den pågældende ønsker at modsætte sig, at videoafhørin-

gen anvendes som bevis under hovedforhandlingen, senest fire uger efter videoafhøringens foretagelse indbringe spørgsmålet for retten. Der vil dog kunne ses bort fra en undskyldelig fristoverskridelse.

En tiltalt, der mener, at en videoafhøring efter § 745 e ikke kan anvendes som bevis, men har undladt at indbringe spørgsmålet for retten inden for fristen, vil således kun kunne anfægte, at videoafhøringen anvendes som bevis under hovedforhandlingen, hvis det findes undskyldeligt, at indsigelsen ikke er gjort gældende tidligere.

Det vil dog fortsat i overensstemmelse med princippet om fri bevisbedømmelse være overladt til den dømmende ret at afgøre, hvilken bevismæssige værdi den forklaring, der er fremkommet under videoafhøringen, bør tillægges.

Der er ikke herudover tilsigtet nogen ændring af den retstilstand, der følger af den gældende § 872, herunder med hensyn til adgangen til at anvende videoafhøringer som bevis, hvis der er sket tilsidesættelse af regler om fremgangsmåden for gennemførelse af videoafhøring.

Der henvises i øvrigt til kapitel 10, afsnit 5.

Til § 2

Det foreslås, at loven træder i kraft den [...].

Den foreslåede udvidelse af adgangen til at anvende videoafhøringer af børn og unge som bevis under hovedforhandlingen (lovudkastets § 1, nr. 5 og 10) vil gælde for afhøringer, der finder sted efter lovens ikrafttræden.

Videoafhøringer, der er foretaget før lovens ikrafttræden i overensstemmelse med de hidtil gældende regler, vil i samme omfang som hidtil kunne anvendes som bevis under hovedforhandlingen i medfør af retsplejelovens § 872 (som affattet ved lovudkastets § 1, nr. 10). Personer, der er blevet videoafhørt før lovens ikrafttræden, vil efter lovens ikrafttræden være omfattet af vidnefritagelsesbestemmelsen i den foreslåede § 172 a (lovudkastets § 1, nr. 1).

Til § 3

Den foreslåede bestemmelse fastlægger lovens geografiske anvendelsesområde.

Notat til Strafferetsplejeudvalget om udvidet brug af videoafhøring af børn

Om børns oplevelse af at vidne i retssager vedr. seksuelle overgreb

Folketingets Retsudvalg rettede den 19. december 2013 spørgsmål til justitsministeren "om ministeren agter at sikre, at børn over 12 år, som skal vidne i sager om seksuelt misbrug, får mulighed for at blive videoafhørt i stedet for at blive afhørt i retten." (spørgsmål nr. 364).

Spørgsmålet blev rejst i anledning af, at Børnerådet og Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgreb i et åbent brev¹ til Justitsministeren problematiserede, at børn over 12 år i modsætning til de yngre børn som udgangspunkt har pligt til afgive forklaring i retten i straffesager. I brevet blev aldersgrænsen problematiseret, ydermere problematiseredes den psykiske belastning mødet med det danske retssystem er for børn og de mén, de efterfølgende får heraf. Brevet blev skrevet på baggrund af resultaterne fra en undersøgelse af børns oplevelser af at vidne i retssager vedrørende seksuelle overgreb. Undersøgelser blev lavet af Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgreb og Børnerådet i samarbejde med børn, der havde vidnet eller stod for at skulle vidne i en retssag. Notatet her vil indeholde enkelte anonymiserede citater fra børnene.

Videoafhøring

Videoafhøring indebærer, at barnet afgiver forklaring til politiet. Forklaringen optages på video, som kan vises under hovedforhandlingen i straffesagen, således at barnet skånes for at afgive forklaring umiddelbart for retten. Videoafhøringer af børn har været anvendt i sager vedrørende seksuelle overgreb i en længere årrække. Retsplejeloven indeholder særlige regler for afgivelse af forklaring i straffesager, når det gælder børn. Der gives mulighed for at foretage videoafhøring af børn.

Efter retsplejeloven § 872 kan videoafhøring benyttes som bevis i retten, hvis der er tale om afhøring af et barn i en sag om seksuelle overgreb. Justitsministeriet afgav i 2002 betænkning nr. 1420 om gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn.

¹ Åbent brev til justitsministeren. www.boerneraadet.dk/media/37480/Brev_til_justitsministeren.pdf

Aldersgrænsen for anvendelse af videoafhøring af børn blev fastsat til 12 år og derunder og under særlige omstændigheder ældre børn, hvis kognitive udvikling eller psykiske tilstand gav anledning hertil.² I praksis sker afvigelser dog kun yderst sjældent, hvilket betyder, at mange børn på 12 år og opefter afhøres uden video og senere skal vidne i retten. Det indebærer, at der er stor forskel på det enkelte barns møde med retssystemet afhængigt af barnets specifikke alder på anmeldelsestidspunktet.

Argumenterne for den danske praksis med at videoafhøre børn er at skåne børn under 12 år for den belastning, som en afhøring i retten medfører, og at forhindre, at afhøringen af et barn bliver så stressfyldt, at barnet bliver dårligere i stand til at erindre og fortælle. Argumentet for at videoafhøre handler om omsorgen for det enkelte barn og om at reducere traumatiseringen af børn og deres familier i forbindelse med efterforskningen. I betænkning nr. 1420 anbefales det endvidere, at videoafhøringen skal foregå relativt hurtigt efter anmeldelsen – helst inden for en uge, dette med fokus på, at barnet ikke må glemme overgrebene³. Videoafhøringen foretages under børnevenlige rammer – i dag i et af landets fem Børnehuse – så hurtig efter anmeldelsen som muligt. Efter endt videoafhøring kan barnet modtage psykologisk behandling med henblik på bearbejdningen af det seksuelle overgreb, som barnet har været udsat for.

Der er stor forskel på børns møde med retssystemet afhængigt af anmeldelsestidspunktet. Er barnet 12 år eller derunder kan videoafhøringen anvendes som bevis i retsagen og barnet skånes for at skulle afgive forklaring i retten. Er barnet over 12 år afhøres det ikke i udgangspunktet af en afhører med særlig uddannelse i afhøring af børn, men som voksne af politiet og skal vidne i en eventuel retssag.

Børn over 12 år bliver ikke skånet for at møde i retten. Ovenstående argumenter for at videoafhøre er ikke i spil, når det drejer sig om børn over 12 år. De ældre børn skal møde og afgive forklaring i retten i en stressfyldt situation i påhør af flere personer, som de ikke kender og enkelte gange i samme rum som tiltalte. De kan ikke vælge, hvorvidt de vil aflægge forklaring eller ej, idet de har vidnepligt.

I de nordiske lande har aldersgrænsen gradvist rykket sig og ligger i dag på 15-16 år. I Norge arbejdes der aktuelt på at flytte grænsen til 18 år.

Baggrund for undersøgelsen

I Center for Seksuelle Overgreb på Rigshospitalet har Børneteamet siden 2001 haft udredende og behandlende kontakt med børn i alderen 0-15 år udsat for seksuelle overgreb eller børn, hvor der har været begrundet mistanke herom. Den ikke-krænkende

² Rigsadvokatens Meddelelser 2 - 2007: Behandling af sager om seksuelt misbrug af børn og videoafhøring af børn i sådanne sager (rettet september 2012)

³ Gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn

Betænkning nr. 1420/2002. Afgivet af Justitsministeriets arbejdsgruppe om gennemførelse af straffesager om seksuelt misbrug af børn

del af familien inddrages ligeledes i behandlingen, når det drejer sig om børn. Siden Centerets start har mere end 2000 børn og familier modtaget hjælp i Centeret⁴.

Barnet tilbydes efter endt afhøring og retsmedicinsk undersøgelse psykologhjælp såvel individuelt som familiemæssigt. Igennem årene er der opbygget en omfattende klinisk erfaring og viden om, hvordan børn oplever og reagerer på henholdsvis videoafhøringerne og på politiets afhøring af de ældre børn i forbindelse med den politimæssige efterforskning og udsigten til senere at skulle afgive forklaring i retten. I sager henvist til Centeret, hvor børnene er fra 0 -15 år, blev 72 % politianmeldt i 2012, hvilket svarer til 106 børn. Dette tal er ikke væsentligt forskelligt fra forudgående år. I perioden fra 2003 - 2011 er gennemsnittet 70 %, svingende fra 63 % til 80 % uden et hverken op - eller nedadgående mønster.

I 2012 behandlede Centeret 106 børn under 13 år. Heraf blev overgrebet anmeldt til politiet i 76 tilfælde (72 %). Af disse anmeldte sager er 49 børn (74 %) blevet videoafhørt af politiet. Centeret modtog 41 børn mellem 13 - 15 år, hvoraf 30 (73 %) anmeldte overgrebet til politiet⁵. Det præcise tal for, hvor mange af de 30 børn, der endte med at vidne i en retssag, har ikke været muligt at undersøge, da nogle af børnene er afsluttet behandlingsmæssigt inden retssagen. Nogle af sagerne er ”faldet på bevisets stilling” og ikke kommet for en domstol. Ventetiden på denne afgørelse kan være svingende fra måneder til hele år. Ganske få af sagerne er tilståelsessager, hvilket har betydet, at barnet ikke har behovet at vidne i retten, mens der for flertallet vil være tale om, at barnet skal møde i retten for at vidne.

Den kliniske observation og erfaring er, at børn, der har været gennem en videoafhøring, for det meste har oplevet afhøringen som værende så nænsom, som det nu er muligt i sager om seksuelt overgreb, der ofte er begået af nære familiemedlemmer eller omsorgspersoner. I den kliniske praksis møder Centeret sjældent børn, der kommer traumatiserede eller re-traumatiserede fra en videoafhøring. De er blevet afhørt af en specialuddannet videoafhører, der er særligt udvalgt på kvalifikationer til at afhøre børn. Videoafhøreren har som regel aflagt et besøg i barnets hjem og vante omgivelser og forberedt og etableret kontrakt til barnet forud for videoafhøringen.

I modsætning hertil møder Centeret ofte 13, 14, og 15-årige børn, som har været psykisk medtaget efter afhøring hos politiet eller ved udsigten til senere at skulle vidne i retten. Det drejer sig også om sager, hvor det af barnets beskrivelse fremgår, at politiet faktisk har gjort sig mange bestræbelser på at varetage barnets tarv, men hvor barnet alligevel er efterladt med en oplevelse af ikke at blive troet på. Hvor barnet har følt sig bebrejdet og oplevet sig skyldig, og hvor tanker om og angsten for at skulle vidne i

⁴ Statusrapport for 2008 og 2009. Seksuelle Overgreb, behandling, formidling og forskning
www.rigshospitalet.dk/.../JMc_psyksoc_SMB_statusrapport_v9_2009.pdf

⁵ Årsrapporten 2012/2013 Center for Seksuelle Overgreb, Rigshospitalet
www.rigshospitalet.dk/NR/.../05FA.../Aarsrapport2012_2013.pdf

retten har fyldt så meget i barnets bevidsthed, at det har været svært at magte skole, fritid og familieliv.

Centerets Videnscenter har længe haft ønske om at systematisere de kliniske erfaringer og har i samarbejde med Børnerådet i 2013 iværksat en undersøgelse af børns oplevelser af afhøringen og deres tanker om og oplevelser af siden at skulle vidne i retssager vedrørende seksuelle overgreb begået mod dem⁶.

Der er tale om et explorativt og kvalitativt studie. Studiets forskningsspørgsmål har bl.a. været: Hvordan oplever børn mødet med det danske retssystem? Hvordan påvirker det barnet at skulle vidne i en retssag om seksuelt overgreb? Hvilken betydning får det for den psykologiske behandling af det seksuelle overgreb, som barnet har været udsat for?

Af de børn, der har kontakt til Centeret via den psykologiske behandling, er det den kliniske erfaring, at retssagen fylder og er en belastning for børnene. Undersøgelsen ser nærmere på, hvorvidt denne hypotese kan understøttes.

Undersøgelsen bygger på to kvalitative metoder:

- A. Interviews med 10 børn i aldersgruppen 13 - 16 år, som er i et behandlingsforløb, og som **afventer at skulle vidne i retten**.
- B. 2 procesmøder med en ekspertgruppe af 6 børn og unge på 13 -18 år, der **har vidnet i retten** i forbindelse med det seksuelle overgreb, som de har været udsat for.

Ved valg af disse to kvalitative metoder har undersøgelsen kunnet belyse, hvordan såvel tankerne om og udsigten til at skulle vidne i retten påvirker børn **og** hvordan det retrospektivt opleves at have vidnet i retten.

Interviewene med børnene, der ventede på at skulle vidne i retten, er varetaget af barnets psykolog i Center for Seksuelle Overgreb og følger en tematiseret interviewguide med temaerne: afhøringen hos politiet, ventetiden, beskeden om at skulle vidne, viden om at vidne, tankerne om procedurer og spørgsmål i retten, tanker om dommen og forberedelsen til retssagen.

Udgangspunktet for procesmøderne i Børnerådets regi er, at børn og unge selv er eksperter på de livssituationer, de befinder sig i. Derfor er det i vid udstrækning børnene, der udpeger og indkredser de temaer og problemstillinger, som de ønsker at arbejde med eller fortælle om under overskriften: **at vidne i retten om seksuelle overgreb begået mod én selv**.

⁶ Årsrapporten 2012/2013 Center for Seksuelle Overgreb, Rigshospitalet
www.rigshospitalet.dk/NR/...05FA.../Aarsrapport2012_2013.pdf

De foreløbige resultater er baseret på to ekspertgruppemøder afholdt i Børnerådet med seks børn og unge om deres erfaringer med at vidne i retten, og ti interviews med børn, der afventer at skulle vidne i retten. Alle børnene har været tilknyttet Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgreb.

De 13-15 årige børn, der er blevet afhørt af politiet og senere skal vidne i retten, giver udtryk for, at de har følt sig sat på "anklagebænken" ved afhøringen hos politiet og på den baggrund er de angste ved at skulle vidne i retten. I nogle tilfælde skygger tanker om selve retssagen og angsten for den psykologiske behandling af det seksuelle overgreb.

Afsløringen af overgreb

Børn på 13-15 år, der har været udsat for voldtægt eller voldtægtsforsøg, er ofte meget angste, krisepregede og i chok ved anmeldelsen. De er tit trætte og udmattede, når de skal give forklaring til politiet – nogle efter først at have været til retsmedicinsk undersøgelse eller med politiet ude på gerningsstedet. Hvis afhøringen forløber over mange timer, kan de opleve sig fortumlede og udmattede. De er efterfølgende bevidste om, hvorfor politiet igen og igen stiller de samme spørgsmål, og hvorfor politiet er nødt til at være så barske, men de er rystede og frygter, at det bliver værre til selve retssagen. Flere har under afhøringen fået en opfattelse af ikke at blive troet eller selv at være under anklage. En 13 årig fortæller: *"Jeg var så følsom der, at jeg syntes alting var hårdt, men de skulle jo vide, hvad der var sket. De sagde 8 ud af 10 piger lyver om voldtægt, så de skulle være skrappe. Lige da følte jeg ikke, de troede på, hvad jeg sagde."*

Børn frygter ofte for forældrenes reaktioner, når de afslører overgreb. Nogle børn tør derfor ikke fortælle hele sandheden om overgrebet fra starten, hvilket gør politiet mistænksomme, når de reelle og alvorligere afsløringer kommer frem, idet de ikke stemmer overens med, hvad forældrene anmeldte. Børn kan have svært ved at forklare, hvorfor forældrene fik en skåneversion. En pige på knapt 13 år fortalte forældrene, at hendes to veninder, der deltog i samme videoaften, også blev voldtaget: *"Jeg kunne ikke lide at sige, at det kun var mig, men ved anden afhøring, havde politiet talt med veninderne."*

Børn, der har hemmeligholdt overgreb i årevis, er ofte ekstremt skamfulde og skyldbe-tonede. De har holdt sammen på sig selv og har skubbet de svære følelser væk, men overvældes efter afsløringen af de oplevelser og følelser, de har forsøgt at holde for sig selv, fordi de frygtede for de alvorlige konsekvenser, som en afsløring ville få for deres nærmeste. Det gør afhøringsituationen ekstremt belastende. Der er børn, der også under afhøringen forsøger at holde oplysninger tilbage af angst for både de konkrete og følelsesmæssige konsekvenser. En 13 årig pige med anden etnisk baggrund end dansk fortæller om afhøringen: *"Jeg syntes, det var rigtig hårdt for mig, jeg græd rigtig meget. Det er ligesom jorden går under, som om man har gjort noget dårligt. Jeg græd over, at min fars og min mors familie ville blive skilt ad, - men jeg syntes, det var godt på en måde, fordi jeg har gjort, hvad jeg skulle gøre."*

Alvorlige udviklingstraumer er ofte en konsekvens af seksuelle overgreb indenfor familien. Barnet har ikke fået tilstrækkelig omsorg og støtte til regulering og forvaltning af følelserne og reaktioner. De har ikke forud for afhøringen hos politiet haft særligt mange muligheder for "at sætte ord på" de overgreb, de har været udsat for. De kan være ekstremt modne for alderen på delområder, men qua de seksuelle overgreb have kognitive og emotionelle vanskeligheder på andre områder.

Børnenes beskrivelser peger på, at der skal bruges afhøringsmetoder, der skåner børn og unge, og at den, der afhører skal have viden om, hvordan børn kan være så sårbare og følelsesmæssigt i kaos, at de opfatter selv en nænsom afhøring, som anklagende, mistroisk, hård og ufølsom i en grad, der gør, at de frygter for retssagen i al den tid, de venter på denne. Det er nødvendigt med forståelse for, hvad barnet har været udsat for i forbindelse med det seksuelle overgreb. Det er essentielt at der tales til børn og unge på en alderssvarende måde.

Det anbefales derfor, at også ældre børn på 12 år og opefter afhøres af videoafhører, der er uddannet og kvalificeret til at afhøre børn, og ikke som i dag, hvor børn kan risikere at blive afhørt af den, som er på vagt på det gældende tidspunkt. I særlige tilfælde ved akut voldtægt bør politiets indledende afhøring være kort og evt. efterfølgende følges op af en videoafhøring, når barnet psykisk er mere samlet og ikke i en akut choktilstand.

Der bør udarbejdes procedurer, der tager højde for det traume, barnet har været udsat for. På samme vis kan der argumenteres for, at afhøringerne af et barn, der har været udsat for omfattende og længerevarende overgreb indenfor familien, ville have brug for mere tid og derfor flere afhøringer for at kunne give et tilstrækkeligt vidnesbyrd.

Forestillingen om, at flere afhøringer er belastende for et barn, er ikke nødvendigvis korrekt, da traumets karakter og afhørers metode i højere grad har betydning. Forskningen viser, at børn, der har været udsat for længerevarende seksuelle overgreb, ofte afslører over tid. Der er derfor brug for en anden tilgang til afhøringen af disse børn.

Det anbefales ligeledes, at der altid er en repræsentant tilstede fra socialforvaltningen, der kan varetage barnets tarv. Således at et barn ikke kan afhøres af politiet uden tilstedeværelsen af en repræsentation fra de sociale myndigheder.

At vidne i retten og ventetiden

Oplevelserne i retten er varierende, men flere børn fra ekspertgruppen udtrykker stærkt ubehag ved at skulle vidne i påhør af fremmede, de aldrig har mødt. De oplever det meget grænseoverskridende at skulle fortælle om noget så intimt og privat som det seksuelle overgreb. Flere udtrykker, at de har svært ved at fortælle det hele i ret-

ten og kan udelade væsentlige detaljer, fordi det er skamfuldt og utrygt – særligt, hvis den anklagede er i samme lokale.

Andre udtrykker, at de i retten har oplevet sig beskyldt for at lyve, fordi de ikke længere har kunnet huske væsentlige detaljer fra overgrebet, eller fordi de har glemt, hvad de sagde til afhøringen hos politiet et halvt eller helt år forinden.

De foreløbige resultater af undersøgelsen peger på, at retssystemet ikke opleves som gearret til at håndtere børn, der har været ofre for seksuelle overgreb. Flere af børnene har vidnet både i byretten og efterfølgende i landsretten. Ventetiden for nogle af børnene har strakt sig over flere år.

Særligt de lange ventetider på retssagerne er slidsomme for børnene og oplevelsen i retten får ofte børnene til at føle sig mistænkeliggjorte. For de børn, der venter og venter og ikke ved, hvad der venter dem, står retssagen som noget frygtindgydende og angstprovokerende.

Børnene tilkendegiver, at ventetiden inden retssagen har været det absolut værste. Ventetiden har haft store konsekvenser for manges sociale liv og skolegang. *"Det er svært at komme videre. Livet går i stå."*, fortæller en af de interviewede. Hukommelsen bliver hele tiden udfordret. Det er svært at forstå, hvorfor retten udsættes og det opleves nedværdigende for barnet.

"Jeg var rigtig ked af det, og jeg sov ikke, og når jeg endelig faldt i søvn, så sov jeg ikke særlig godt. Jeg vågnede hele tiden og havde ondt i maven, og jeg gik rundt som sådan en zombie, jeg havde ikke rigtig nogen følelser sådan, jeg var hverken glad eller sur eller noget, jeg gik bare rundt sådan helt "stoneface". Jeg var ikke i skole overhovedet, jeg lå bare derhjemme på sofaen og kiggede ud i luften".

Det anbefales, at retssager, hvor børn er involveret, opprioriteres så ventetiden mindskes i det omfang det efterforskningsmæssigt kan lade sig gøre. Da barnets udvikling ofte er sat på stand by i den periode, barnet venter på en afgørelse. Flere børn har ikke overskud til at bearbejde det seksuelle overgreb, og flere fastholdes i behandlingsforløb, som er længere end nødvendigt, fordi barnet først efter den retslige afgørelse reelt har overskud til at forholde sig til det, som skete. Ventetiden og retssagen overskygger bearbejdningsprocessen og barnet kommer på dobbeltarbejde.

Ligeledes ses det behandlingsmæssigt også, at børn har brug for at få bearbejdet oplevelserne fra retssagen. Mødet kan have sat spor, anklagerne, en frifindelse eller mødet med krænkeren. Særligt for de børn, hvor den sigtede er erklæret skyldig i byretten og senere frikendt i landsretten, slås med alvorlige følgevirkninger. Hvad var det, jeg sagde i landsretten – siden jeg ikke her blev troet på? Med en videoafhøring af barnets vidneudsagn, bliver en frifindelse for et barn ikke ensbetydende med, at barnet har forklaret sig dårligere. Behandlingsmæssigt vil det være lettere at hjælpe barnet gen-

nem denne skuffelse end det er i dag, hvor barnet føler, at det er skyldigt i, at have præsteret dårligt.

Selve retssagen og ventetiden

Børnenes oplevelser af at vidne i retten er forskellige. Nogle beskriver, at det var hårdt og meget langvarigt, andre har oplevet det at vidne som en rutine ting, der virkede som noget, der blot skulle overstås. Børnene beskriver dog samstemmigt, at deres forestillinger om retssagen og den retslige procedure er påvirket af deres manglende kendskab til, hvordan en retssag foregår. Informationen fra bistandsadvokaten kommer ofte sent i forløbet og for børnene for sent i forhold til, hvordan deres tanker og fantasien forsøger at danne billeder og mening i det, som venter dem.

"Jeg forestiller mig, at dommeren ser streng og gammel ud... og alle kigger på mig både fra siderne, forfra og bagfra, alle kigger på mig, hundredvis af øjne, ... og hans advokat har jakkesæt og slips på og ser ud som om han hader børn ... som en af dem der fra CSI, der bare råber og skriger mig ind i hovedet". Citatet er fra en pige, som venter på at vidne.

Aktuelt er det en bistandsadvokat, der forbereder barnet på, hvordan retssagen foregår. Nogle har mødt deres bistandsadvokat ved selve afhøringen hos politiet, andre møder først bistandsadvokaten kort forinden retsmødet. Det anbefales, at barnet langt tidligere i processen klædes på til, hvad det går ind til, hvad der venter én under selve retssagen. Det anbefales om muligt, at det pålægges bistandsadvokater at forberede barnet så snart, der er viden om, at en retssag afholdes.

Selve fremmødet i retten er for børnene en overvældende belastning. Flere børn i undersøgelsen beskriver svære symptomer på selve dagen og i dagene op til.

"Jeg fik nærmest feber altså, jeg blev sådan fysisk dårlig med hovedpine, og jeg rystede og fik kvalme, og ... jeg var sulten, men jeg var alligevel ikke sulten, og jeg havde i hvert fald ikke lyst til at spise noget, og jeg sådan havde bare lyst til at lukke mig inde i mig selv, hvis man kunne det".

Ventetiden på retssagen er særlig problematisk, hvis vidnet og den sigtede har kontakt med hinanden i perioden mellem retssagerne. Særligt i de intrafamiliære sager, hvor den sigtede ikke er varetægtsfængslet, og hvor der er kontakt mellem partnerne, er det et problem. Et barn fortæller, hvordan hun forud for mødet i landsretten blev kontaktet telefonisk af sin far, der var sigtet i sagen. Han instruerede hende i, hvad hun skulle svare på forsvarerens spørgsmål.

Den lange ventetid og systemets indretning gjorde, at barnet blev fanget i et meget vanskeligt dilemma. Hun endte med at lyve i retten. Hendes situation var præget af, at hun ikke ønskede, at faderen skulle fængsles. Faderen havde forklaret hende, hvad der skete med pædofile i fængslet. Hvis dette barn var blevet videoafhørt, ville faderen ikke have kunnet manipulere barnet til at svare til sin fordel. Faderen blev dømt i byretten og senere frikendt i landsretten.

I intrafamiliære sager er barnets retssikkerhed truet, fordi barnet ofte befinder sig i et dilemma, hvor det slet ikke er fyldt af et ønske om, at den sigtede dømmes, og slet ikke dømmes alt for hårdt, barnet vil først og fremmest have, at overgrebet stopper.

Undersøgelsens resultat peger på, at barnets psykiske velbefindende er truet forud for retssagen og at barnet belastes voldsomt. Barnets angstniveau er ekstremt højt. Enkle børn beskriver, at den psykiske belastning er så stor, at de ikke får fortalt det hele. Retsmødet skaber ikke den fornødne tryghed, der bør være til stede for, at et barn kan fortælle og gengive svært belastende oplevelser. Omgivelserne er på ingen måde børnevenlige og barnet føler sig overvældet og presset af at skulle sidde alene midt i rummet, sådan som flere retssale er indrettet.

Barnets retssikkerhed er derfor ringe stillet, når barnets vidneudsagn beror på afhøringen af en ikke uddannet videoafhører samt fremmøde i retten, hvor situationen er så langt ude i fremtiden og inkluderer fremmede mennesker, der ikke skaber den fornødne tryghed for, at barnet kan fortælle det, som er sket.

Når tiltalte er til stede

De i undersøgelsen involverede børn udtrykker alle, at det er en belastning ikke på forhånd at vide om, det er muligt at vidne i retten uden, at tiltalte er til stede. Nogle børn i undersøgelsen oplyser, at de ikke var bekendt med muligheden. Andre beskriver, at de først få dage inden retsmødet bliver meddelt, om det er muligt eller ej. For langt de fleste bliver anmodningen om, at tiltalte ikke er til stede under barnets vidneforklaring imødekommet, men meddelelsen herom kommer alt for sent i processen for de børn, der i gennemsnit venter i 382 dage på at sagen afsluttes.⁷

Det skal anbefales, at børn ikke belastes ved at skulle vidne i påhør af den sigtede og at børn kan stilles dette til udsigt. Videoafhøring af alle børn op til det 18. leve år vil dog kunne fjerne denne unødige belastning fra alle børn.

”Åh det var forfærdeligt og se hans ansigtsudtryk, den måde han kiggede på mig. Han lignede en hundehvalp, der var efterladt ude i regnen altså, jeg kunne næsten ikke få mig selv til og sige ja til noget af det, fordi han kiggede så ynkeligt på mig, for man kunne se på ham, at han var ked af det. Og jeg havde slet ikke lyst til, at han skulle sidde der.” Citatet her er fra en pige, der vidnede mod egen far.

Det anbefales, at der i intrafamiliære sager i langt højere grad tages højde for, hvilken situation et barn vidner under. Retssystemet syntes ikke at forholde sig til den relation, der har eksisteret eller fortsat eksisterer mellem den sigtede og barnet som vidne. At vidne er dog en belastning for alle børnene, men ofte på forskellige vis. For barnet, der ikke har set sigtede siden afsløringen, kan angsten for at møde vedkommende være så stor og belastende, at barnet forud for selve retsmødet er plaget af voldsomme mare-

⁷ Justitsministeriets reviderede svar af 17. juni 2014 på spørgsmål nr. 364 (Alm. del) fra Folketingets Retsudvalg (folketingssåret 2013-14)

ridts om mødet. For det barn, der ikke ønsker sigtede fængslet er belastningen anderledes.

Det anbefales, at børn garanteres ikke at vidne i samme rum som den sigtede, så barnet ikke ser eller hører tiltalte.

"Jeg blev lovet, at jeg ikke ville se ham, men så mødte jeg ham på gangen, jeg skulle derind, så det endte med, at jeg flygtede ud igen, og så gik jeg af bagindgangen ind".

Anbefalingerne

Anbefalingerne kan sammenfattes i: Kortere sagsforløb, mere og bedre information, at videoafhøring skal være en mulighed for børn og unge over 12 år; og at retten og dens procedurer skal tilpasses børn.

På baggrund af undersøgelsens foreløbige resultater har Rigshospitalets Center for Seksuelle Overgreb og Børnerådet peget på en forhøjelse af aldersgrænsen for anvendelsen af videoafhøring i straffesager vedrørende seksuelle overgreb begået mod børn. Aldersgrænsen bør være højere end den nuværende grænse på til og med det 12. år – gerne 18 år. Udviklingspsykologisk begriber ældre børn i langt højere grad alvoren ved det strafferetslige system end et yngre barn gør, de påvirkes også heraf i alvorlig grad.

I alle andre nordiske lande er aldersgrænsen for videoafhøring højere end i Danmark. Set fra et børneperspektiv bør der lægges vægt på, at barnets afgivelse af forklaring i sager om seksuelle overgreb sker på en sådan måde, at barnet belastes mindst muligt. *"I mit hoved skal man være voksen for at træde op i retten. Det er ikke et sted for børn"* afslutter et af børnene fra undersøgelsen.

Udarbejdet af:

Cand.psych. aut. Helene Almind Jansen specialist i psykoterapi med børn. Ansat ved Sexologisk Klinik, PCK, Rigshospitalet. Tidligere forskningskoordinator i Center for Seksuelle Overgrebs Videnscenter, Rigshospitalet.

Cand. psych. aut. Pia Rathje specialist og supervisor i børnepsykologi & psykoterapi. Ansat ved Center for Seksuelle Overgreb, Rigshospitalet.

Notat vedr. den aktuelle forskning i spørgsmålet om flere afhøringer eller genafhøringer af børn i straffesager

Af cand. psych. aut., specialist i klinisk børnepsykologi Christine Vinum

På baggrund af tidligere vidnepsykologisk forskning, der lagde vægt på børns på-virkelighed og risikoen for dannelsen af falske minder, har man anset særligt yngre børn for meget påvirkelige (Ceci, Loftus, Leichtman & Bruck, 1994). For at begrænse mulighederne for at barnets vidneudsagn påvirkes af andre imellem afhøringerne, har man generelt frarådet at gennemføre flere afhøringer af det samme barn. En anden begrundelse for kun at afhøre barnet én gang har været, at flere afhøringer kan betyde, at der går længere tid fra hændelsen er oplevet til, at barnet fortæller om den, og at barnet så kan glemme information. Information glemmes hurtigst efter en hændelse er indkodet, og yngre børn glemmer hurtigere end ældre børn (Brainerd, Reyna, Howe & Kigma, 1990). Dertil kommer, at jo længere tid der går, inden en hændelse bliver genfortalt, jo mere ny information kan blive indkodet i mindet. Derved kan man risikere at komme til at stå med divergerende udsagn fra barnet, og det kan blive vanskeligt at skelne mellem det, barnet har oplevet, og ny information der stammer fra samtaler med andre (Justits- og Beredskapsdepartementet, 2012). Endelig har der været en generel opfattelse af, at det er mere skånsomt for barnet, hvis det kun udsættes for én afhøring, idet barnet så kun skal fortælle om sin oplevelse én gang.

Nyere vidnepsykologisk forskning har kritiseret de tidligere studier af børns vidneudsagn for ikke at have taget højde for effekten af falske minder, der er fremkommet efter barnet har været udsat for ledende og suggestive spørgeteknikker (Faller, Cordisco-Steele & Nelson-Gardell, 2010; Justits- og Beredskapsdepartementet, 2012). De påviser, at børn generelt kan afgive deltaljerede og korrekte forklaringer og ikke ændrer deres forklaringer i forbindelse med gentagne afhøringer i sig selv. Såfremt barnet udsættes for internationalt anerkendte afhøringsmetoder, som lægger vægt på åbne spørgsmål og fri genkaldelse, dokumenterer forskningen, at barnet tværtimod kan præcisere og supplere dets forklaringer på afgørende områder, når det får mulighed for at blive afhørt flere gange (La Rooy, Katz, Malloy & Lamb, 2010). Efter den første afhøring kan barnet således komme i tanke om oplevelser, som det ikke huskede eller fik fortalt om. Dette kan bl.a. ske pga. den såkaldte reminiscens-effekt, som er et alment træk ved hukommelsen, og som handler om at hukommelsen stimuleres af den initiale genkaldelsesproces (La Rooy et al. 2010). Frem for kun at give barnet én mulighed for at genkalde dets oplevelser, anbefaler man derfor, at der åbnes for muligheden for at gennemføre flere afhøringer af barnet, idet flere afhøringer i nogle tilfælde vil kunne føre til mere komplette vidneudsagn (Faller et al., 2010).

Når det gælder børn udsat for længerevarende seksuelle overgreb og overgreb begået i nære relationer, er det dokumenteret, at de generelt er tilbageholdende med at fortælle om deres oplevelser og ofte vil afsløre dem over tid (Faller et al., 2010; Davik & Langballe, 2013). Hvis overgrebene har været særligt traumatiserende for barnet, og har fundet sted mens barnet er yngre, vil barnet desuden have haft svært ved at begribe oplevelserne, og det vil forsøge at glemme dem, fordi de er forbundet med smerte og skam. Det gør det imidlertid meget vanskeligt for barnet senere at sprogliggøre oplevelserne, og barnet behøver tid og ofte også støtte fra en voksen for at kunne fortælle om dem (Langballe, 2007). Disse børn kan have svært ved og være alt for stressede til at fortælle om overgrebene i forbindelse med den første afhøring. De vurderes i særlig grad at kunne profitere af den ro og trykthed, det vil kunne give dem at møde den samme afhører igen og få mulighed for at forklare sig ved flere afhøringer (La Rooy, et al., 2010).

Modsat den tidligere opfattelse af at flere afhøringer i sig selv er problematiske og belastende for barnet, kan flere afhøringer, når de foretages efter anerkendte metoder, hvor der ikke gøres brug af suggestive spørgeteknikker, både være det mest hensynsfulde overfor barnet og afgørende for at få oplyst sagen tilstrækkeligt.

Man skal dog være opmærksom på, at også forældre og andre kan spørge barnet ud og tale med det om sagen imellem afhøringerne og derved påvirke barnets vidneudsagn. Endvidere skal man være opmærksom på, at det i nogle tilfælde kan være nødvendigt for at afdække det muligt strafbare forhold fuldt ud at stille barnet spørgsmål, der ikke helt lever op til de anerkendte spørgemetoder med åbne spørgsmål og fri genkaldelse.

Hvorledes disse forhold skal afvejes i forhold til hinanden, vil altid bero på en konkret vurdering af den enkelte sag. Hvis det vurderes at være hensigtsmæssigt at foretage flere afhøringer af et barn, vil det fortsat også være væsentligt at sikre sig, at barnet ikke glemmer vigtig information.

Litteratur

Brainerd, C.J., Reyna, V.F., Howe, M.L., & Kingma, J. (1990). The development of forgetting and reminiscence. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 55, (3-4 Serial No. 222)

Ceci, S.J., Loftus, E. F., Leichtman, M. & Bruck M. (1994) The possible role of source misattributions in the creation of false beliefs among preschoolers. *Int. Journal of Clinical and Experimental Hypnosis*. 62: 304-20

Faller, K. C.; Cordisco-Steele L. & Nelson-Gardell D. (2010) Allegations of Sexual Abuse of a Child: What to Do When a Single Forensic Interview Isn't Enough. *Journal of Child Sexual Abuse*, 19:5, 572-589

Justits- og Beredskapsdepartementet (2012) *Avhør af særlig sårbare personer i straffesaker*. Rapport fra Arbeidsgruppen for gjennomgang av regelverket om

dommeravhør og observasjon av barn og psykisk utviklingshemmede. Internet-publikation. Norge.

https://www.regjeringen.no/contentassets/58bdb19885394a5eb28f21279dfb41ea/rapport_dommeravhor.pdf

La Rooy, D.; Katz, C; Malloy, L. C. & Lamb, M. E. (2010) Do we need to rethink guidance on repeated interviews? *Psychology, Public Policy and Law*, Vol. 16, No. 4, 373-392

Langballe, Å. (2008) Forholdet mellom frie og spontane beretninger fra dommeravhør, og påliteligheten i barnets utsagn. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*. Vol. 44, No. 7, 868-877

Langballe, Åse & Davik Tone (2013) "Du får bare gjøre det så godt du kan..." Udfordringer og dilemmaer ved avhør af barn i førskolealder. *Lov og Rett*. Vol. 1, 1-18

